KOMUNITY HLEDÁNÍ GRÁLU CESTA TECHNOLOGIE GLASS GINSBERG

MANA

časopis rozšířeného vědomí

číslo 4 léto 1996 cena 35 Kč

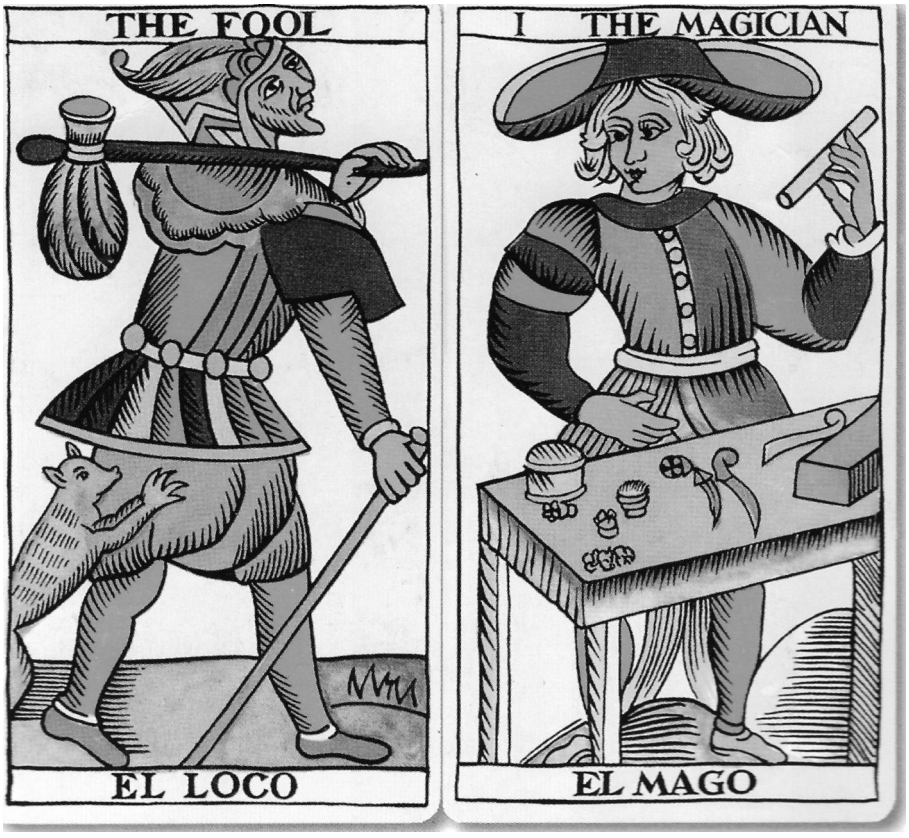

Findhorn, Lindisfarne, Arcosanti
Vesmírná odyssea Ram Dasse
Psychiatrie doby kamenné
Technologie a spiritualita
Umění materializace
Volání Bohyně

Nový věk
Hledání grálu
M. Mainer: Je to tady
Tarot: Blázen a Kejklíř
Rozhovor s E. Tomášem
Nosil by Buddha walkmana?

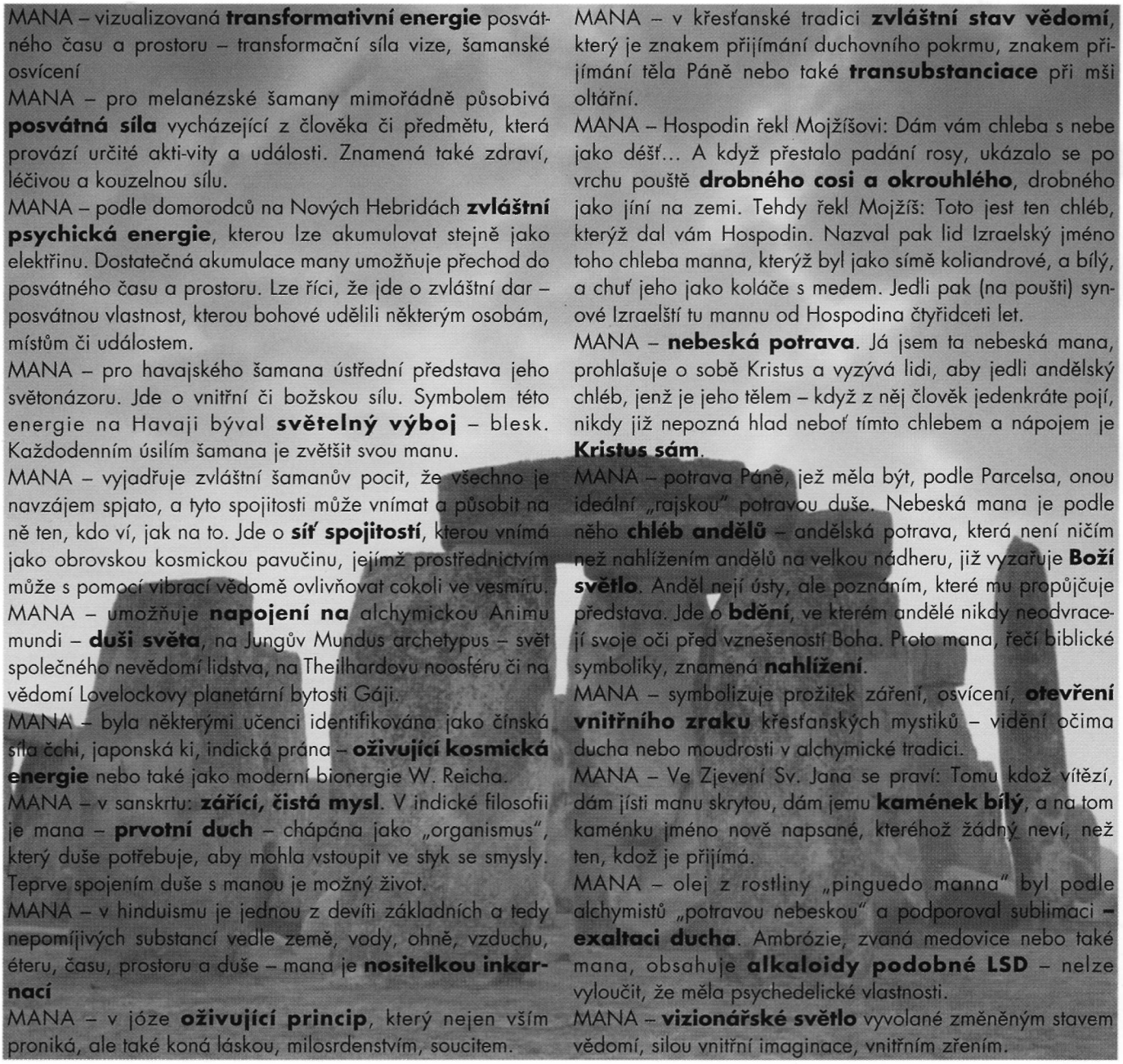

MANA – vizualizovaná **transformativní energie** posvátného času a prostoru – transformační síla vize, šamanské osvícení

MANA – pro melanézské šamany mimořádně působivá **posvátná síla** vycházející z člověka či předmětu, která provází určité akti-vity a události. Znamená také zdraví, léčivou a kouzelnou sílu.

MANA – podle domorodců na Nových Hebridách **zvláštní psychická energie**, kterou lze akumulovat stejně jako elektřinu. Dostatečná akumulace many umožňuje přechod do posvátného času a prostoru. Lze říci, že jde o zvláštní dar – posvátnou vlastnost, kterou bohové udělili některým osobám, místům či událostem.

MANA – pro havajského šamana ústřední představa jeho světonázoru. Jde o vnitřní či božskou sílu. Symbolem této energie na Havaji býval **světelný výboj** – blesk. Každodenním úsilím šamana je zvětšit svou manu.

MANA – vyjadřuje zvláštní šamanův pocit, že všechno je navzájem spjato, a tyto spojitosti může vnímat a působit na ně ten, kdo ví, jak na to. Jde o **síť spojitostí**, kterou vnímá jako obrovskou kosmickou pavučinu, jejímž prostřednictvím může s pomocí vibrací vědomě ovlivňovat cokoli ve vesmíru.

MANA – umožňuje **napojení na** alchymickou Animu mundi – **duši světa**, na Jungův Mundus archetypus – svět společného nevědomí lidstva, na Theilhardovu noosféru či na vědomí Lovelockovy planetární bytosti Gáji.

MANA – byla některými učenci identifikována jako čínská síla čchi, japonská ki, indická prána – **oživující kosmická energie** nebo také jako moderní bionergie W. Reicha.

MANA – v sanskrtu: **zářící, čistá mysl**. V indické filosofii je mana – **prvotní duch** – chápána jako „organismus", který duše potřebuje, aby mohla vstoupit ve styk se smysly. Teprve spojením duše s manou je možný život.

MANA – v hinduismu je jednou z devíti základních a tedy nepomíjivých substancí vedle země, vody, ohně, vzduchu, éteru, času, prostoru a duše – mana je **nositelkou inkarnací**

MANA – v józe **oživující princip**, který nejen vším proniká, ale také koná láskou, milosrdenstvím, soucitem.

MANA – v křesťanské tradici **zvláštní stav vědomí**, který je znakem přijímání duchovního pokrmu, znakem přijímání těla Páně nebo také **transubstanciace** při mši oltářní.

MANA – Hospodin řekl Mojžíšovi: Dám vám chleba s nebe jako déšť... A když přestalo padání rosy, ukázalo se po vrchu pouště **drobného cosi a okrouhlého**, drobného jako jíní na zemi. Tehdy řekl Mojžíš: Toto jest ten chléb, kterýž dal vám Hospodin. Nazval pak lid Izraelský jméno toho chleba manna, kterýž byl jako símě koliandrové, a bílý, a chuť jeho jako koláče s medem. Jedli pak (na poušti) synové Izraelští tu mannu od Hospodina čtyřidceti let.

MANA – **nebeská potrava**. Já jsem ta nebeská mana, prohlašuje o sobě Kristus a vyzývá lidi, aby jedli andělský chléb, jenž je jeho tělem – když z něj člověk jedenkráte pojí, nikdy již nepozná hlad neboť tímto chlebem a nápojem je **Kristus sám**.

MANA – potrava Páně, jež měla být, podle Parcelsa, onou ideální „rajskou" potravou duše. Nebeská mana je podle něho **chléb andělů** – andělská potrava, která není ničím než nahlížením andělů na velkou nádheru, jíž vyzařuje **Boží světlo**. Anděl nejí ústy, ale poznáním, které mu propůjčuje představa. Jde o **bdění**, ve kterém andělé nikdy neodvracejí svoje oči před vznešeností Boha. Proto mana, řečí biblické symboliky, znamená **nahlížení**.

MANA – symbolizuje prožitek záření, osvícení, **otevření vnitřního zraku** křesťanských mystiků – vidění očima ducha nebo moudrosti v alchymické tradici.

MANA – Ve Zjevení Sv. Jana se praví: Tomu kdož vítězí, dám jísti manu skrytou, dám jemu **kamének bílý**, a na tom kaménku jméno nově napsané, kteréhož žádný neví, než ten, kdož je přijímá.

MANA – olej z rostliny „pinguedo manna" byl podle alchymistů „potravou nebeskou" a podporoval sublimaci – **exaltaci ducha**. Ambrózie, zvaná medovice nebo také mana, obsahuje **alkaloidy podobné LSD** – nelze vyloučit, že měla psychedelické vlastnosti.

MANA – **vizionářské světlo** vyvolané změněným stavem vědomí, silou vnitřní imaginace, vnitřním zřením.

Každý z nás je na Cestě. My, čtenáři MANY, už víme, že Cesta je důležitější než cíl. Už víme, že duchovní rozměr našeho bytí je stejně tak důležitý, jako ten fyzický. Ukazuje se, že pokud se člověk ke světu a k (nejen svému) životu chová posvátně, jako k zázraku, žije nepřetržité hodiny a dny štěstí, úžasu a pokory. Už víme, že chtít poručit větru a dešti je nesmysl, stejně jako bojovat za mír nebo se prolhávat k pravdě. Už víme, že považovat ženu, sex a plození za hřích, nebo nemazlit se s kojencem, má dalekosáhlé kriminální následky. Už víme, že daleko důležitější a efektivnější, než kritizovat, trestat a neustále se ptát "proč?", je umět pochválit, pohladit a ptát se "jak?". Už víme, že správný úmysl (správným směrem) předurčuje další kroky - a my pak na správném místě a ve správném čase potkáme ty správné lidi, nebo alespoň ty správné časopisy. Už nemůžeme dál přehlížet hlasy a rady těch, kterým jsme donedávna říkali vizionáři či "disidenti" vědy, a jejichž objevům jsme odmítali věřit, protože nám nezapadaly do rámce našich, v kleci utvářených, malých českých světonázorů. Dnes jsme sice navenek svobodnější, ale o to víc musíme být zodpovědnější jak sami k sobě, ke svému tělu a životu, tak ke svému okolí a světu. Už nemůžeme dál přehlížet (mnohdy už i docela konkrétní) výzvy k rozšíření svého vědomí. Už se nemůžeme vymlouvat, že my tady, uptostřed Evropy a mezi velmocemi, nemůžeme stejně nic změnit. Naopak. Právě my, tady a teď, každý z nás, můžeme tím, že se rozhodneme změnit a změníme svůj způsob vnímání svého světa, změnit tvář světa budoucího. Návody a metody už tu jsou, jen se po nich poohlédnout. Už se nemůžeme vymlouvat na vnější okolnosti a osud. To my sami vytváříme okolnosti. To my sami jsme osud - osud světa.

MANA, časopis rozšířeného vědomí
vydává SCARABEUS, s.r.o., Sobolákova 19, 148 00 Praha 4, tel. 6446388, 6446102

šéfredaktor: Vlastimil Marek
redaktor: Blumfeld S. M.
grafická asistence: Lenka Blažejova

foto: Roman Benda, V. M.
neoznačené materiály jsou dílem redakce

grafika a sazba:
KCS - Koška computer systems,
Lindavská 784, 181 00 Praha 8, tel. 8543258

Předplatné, distribuce: Scarabeus, s.r.o.
Distribuce: Mata, Lublaňská 34, Praha 2, Transpress
Registrace: MK ČR 7300
Podání novinových zásilek povolila Česká pošta s.p., odštěpný závod Praha, č.j. NOV 5446/1995 z 30. 11. 1995

MANA číslo 4
léto 1996

2 Ken Wilber: Nový věk
Jak dojít skutečné duchovnosti: je třeba nejen číst, ale také něco dělat

4 David Spangler: Umění materializace
Jak se naučit zhmotňovat své touhy a představy.

6 Alternativní komunity
(Findhorn, Lindisfarne, Arcosanti)

12 Hledání grálu
Výprava co nikdy nekončí

14 Jean Shinoda-Bolen: Volání Bohyně
Osobní pouť známé jungiánky.

18 Ram Dass: Vesmírná odyssea
Životní cesta nejslavnějšího amerického gurua

24 Eduard Tomáš: Tudy Jo
Rozhovor s nejznámějším českým jogínem.

28 M. Mainer: Je to tady
O výletu českého malíře, přebírání malý a ramování.

29 T. Rozsak: Psychiatrie doby kamenné
Psychoanalýza naší doby a civilizace z hlediska šamana.

36 Z. Neubauer: Svět jako hra
Blázen a Kejklíř – klíčové postavy tarotu

42 M. Fox: Technologie a spiritualita

46 Nosil by Buddha walkmana?
Neurotechnologie: zesilovače mozku? Elektromeditace? Psychoelektronika?

51 T. McKenna: Konec časové vlny
Co se stane v roce 2012? Provokující výpočty známého Američana.

56 R. Wilson: Kosmická spoušť
Rozhovor o tom, co se děje s lidstvem: neurosomatická síť.

58 Phill Glass: První lekce – nejlepší lekce
Rozhovor s klasikem minimalismu.

60 Glass – Ginsberg: Reforma jazyka (moderní hudby)
Záznam rozhovoru z divadla Archa

62 Allen Ginsberg: Bdělé vědomí
Rozhovor s beatnickým básníkem.

64 Vize Ram Dasse

Ken WILBER
Nový věk

Ken Wilber je jedním z nejvíce uznávaných spisovatelů, filosofů a mluvčích hnutí „lidských potenciálů“: svou první knihu, Spektrum vědomí, napsal už ve svých 23 letech. V roce 1995 vyšel jeho velkolepý opus, rozsáhlá studie Sex, Ekologie a Duchovnost – evoluční zamyšlení nad naší minulostí a budoucností.

Určitá mělkosr knih a článků na téma „new age"(nový věk), právě proto, že v sázce je tak mnoho, je dost zásadním problémem. Nedá se o tom zkrárka psát, jako když píšete kuchařku, nebo návod, jak si opravit vodovodní kohoutek. Tady jde o Duši, nebo Boha či Bohyni, o celobytostní transformaci, tedy o skutečně veliké věci.Vyžadovalo by to tedy poněkud vyšší úroveň, že? Určitě i vy sami od takovýchto knih očekáváte trochu více, než například od manuálu na ovládání videa.

Jenže často dostáváte ještě méně. A to je na celém tom problému knih o transformaci ro nejožehavější téma. Ptoč tolik lidí jen mluví, místo aby něco dělali? Samozřejmě, každý neseme svůj díl viny, jednoduše proto, že každý se můžeme dále zlepšovat a každý žijeme tu a tam pod své možnosti. Na poli hnutí „new age" to ale v tomto ohledu poněkud přeháníme.

Je snadné zjistit, odkud vítr vane. Byli jsme přece vychováni v kultuře, která je, přes všechny ty technologické extravagance a podivnosti, na poli skutečné duchovnosti a usilování o dosažení vyšších úrovní humanity, spíše rozvojová. Západ docela dobře chápe jednu část lidského rozvoje, tedy růst z úrovně ne-racionální na úroveň rozumovou, tedy vývoj od instinktů k mysli a egu, od stádnosti k individualitě. Avšak moderní Západ, kromě několika opomíjených mystiků, nechápe další nezbytnou součást vývoje člověka - posun od racionality k transracionalitě, od personálního k transpersonálnímu, od egoistického k duchovnímu.

Vzpomínám si, jak jsem se cítil, když jsem se dostal k prvním informacím o východní duchovnosti (a několika západních mysricích). Má první reakce byl hněv: Proč mi o tom nikdo neřekl? Jak může celá jedna kultura nevědět nic o vyšších stavech vědomí a ttanscendenci ega? Jak vůbec lidé mohou bez těchto znalostí, jak dosáhnout skutečné duchovnosti, žít? Nejde o nějakou mýtickou víru, ta se dá nalézt všude, ale o aktuální kontemplativní vědomí, o skutečnou transformaci ega. Bylo mi dvacet a měl jsem za sebou dvě bolestivé dekády boje se sebou samým, se svým utrpením. A má kultura tomu říkala „normální" stav nebo „mentální zdraví". Jak to, že mi to nikdo dřív nevysvětlil?

Byl jsem ale také přirozeně velmi vzrušený. Jako bych našel něco, co mi pomůže dostat se z vězení. Transcendence ega, opravdová duchovnost, kontemplativní vědomí — to vše je tedy možné!

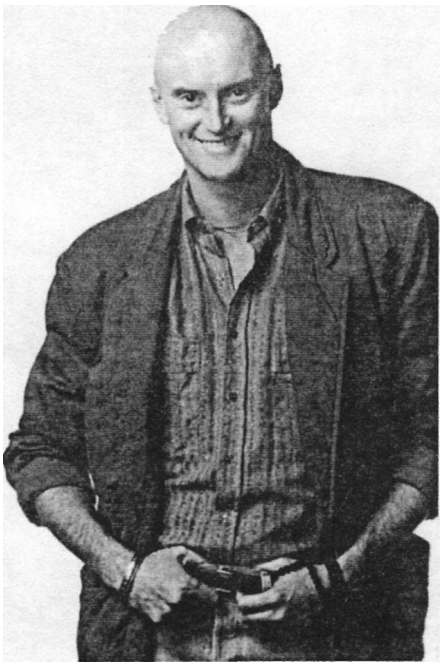

Zmocnilo se mne vzrušení, nadšení, byl jsem energetizován. Pak ale přišla otázka č. 2 - jaké jsou ptaktické kroky k transcendenci ega?

Zelená je teorie, ale šedá je praxe života. Každý, kdo se na cestu vyšších stadií vědomí a transformace osobnosti vydá, nejprve zjistí, že existuje nespočet úrovní a že každý pokrok bolí, protože se jedná o nepřetržitý proces odumírání srarého a rození nového. Je to obtížné, bolestivé a dlouhé.

Člověk musí začít duchovně žít a pravidelně cvičit. Může to být jóga, meditace, zpěv manter, kontemplativní modlení, karma jóga nebo něco jiného. Ale cvičení musí být intenzívní, nepřettžité, vášnivé. Protože jestli si myslíte, že ego se jen tak sebere a odpadne, čeká vás hodně překvapení. Jen oheň neustálé a skutečné duchovní praxe může efektivně podmiňovat past ega, tu jizvu na tváři nekonečnosti.

Mohli bychom říci, že to je to, co dělí ženu od dívky. Nebo muže od jinocha. Jde o tohle: jsem odhodlán se skutečně vydat na cestu duchovnosti, nebo o tom, což je velmi pokušivé, jen budu povídat, jak je to nádherné?

Samozřejmě, člověk nejprve přečte spoustu knih z nejrůznějších zdrojů: Krišnamurti, zen, Watts, Ram Dass, křesťanští mystikové a Súfisté, nové paradigma a nová fyzika. Pak přijde fáze hlubšího uvědomění, že tady snad někde skutečně existuje nějaká hlubší či vyšší realita a že by bylo možné se k ní dostat.

To je fáze mluveného náboženství, což samo o sobě není špatné, pokud by v ní tolik lidí navěky nezůstalo. Jejich duchovnost zůstává na literární, teoretické úrovni. Podle ní vše, co člověk musí udělar, je mysler jinak a bude transformován. Místo atomistického, analytického myšlení je třeba myslet holisticky, synteticky. Místo myšlení v termínech staré fyziky člověk musí myslet v termínech nové fyziky. Místo myšlení v termínech patriarchátu musí člověk uvažovat v termínech matriarchátu. Namísto myšlení egoistického musí člověk myslet globálně, v termínech planety Gaia.

Jakkoli důležité některé tyto aspekty jsou, pouhá změna myšlení nestačí. Jak říká Ramana Mahariši, idea „já" je vždy první, takže nestačí, když změníme všechny ostatní myšlenky. Když naučíte ego myslet holisticky místo atomisticky, všechno, čeho dosáhnete, bude ego, myslící holisticky. V základu se nic nezmění.

V jistém okamžiku musíte přestat mluvit a začít skutečně cvičit. Jen tak, v ohni cvičení, můžete přemoci své ego. Jen tak ho můžete rozpustit do otevřené přirozenosti samotné skutečnosti. Jen tak dokážete ochutnat nebo spolknout měsíc, a to proto, protože už nebudete v pasti slov, myšlenek a těla: dostanete se z té smrtící smyčky. Jenže to nelze uskutečnit řečněním - to pak budete sice myslet jinak, ale nebudete jiní.

A tak i když nebudete opravdu transformovaní, stejně můžete zjistit, že píšete knihy o novém paradigmatu a nové fyzice, o holistické koncepci planety Gaia, o posunu z atomistického náhledu na svět k mnohem krásnějšímu, k holistickému pohledu na svět a tak podobně. Jenže to vše jsou zase pouhé koncepce, které nemají sílu něco skutečně změnit. Zase budete jen mluvit, místo abyste dělali.

Ne, že by to samo o sobě bylo zas tak špatné: veškerá podobná literatura je částí onoho prvního kroku, kroku ven z náboženských řečí. Někde se musí začít. Samozřejmě, spousta new age literatury je brak a dokonce nemá moc co do činěni s duchovnosti. Ale „new age" je velmi široké a různorodé pole a rak lidé zkoušejí nejrůznější věci, od těch dobrých, třeba zenu, védanty či Thomase Mertona, až po ty nesmyslné, které raději nebudu jmenovat. Čtení je docela dobrý začátek.

To, co mne trápí, je absence toho druhého kroku: od řečí ke skutečné duchovní praxi. Ego „myslí" nepřetržitě. Myslet jinak s ním proro nic neudělá. Čím více jinak bude myslet, tím bude i za vás šťastnější. Skutečné cvičení, no, to je jiná. Cvičení ego rozpustí. Cvičení je založena na prvotním, čistém, nedualistickém vědomí. Cvičení vás dostane: doslova zabije. Zabije vaše závislosti a vystřelí je do nenávratna. Což žádná kniha nesvede. Jen pravidelné cvičení se může poměřit s egem, a díky prvotnímu vědomí, které je egu nadřazené, se z jeho vlivu vymanit.

Nejste už za oknem pozorujíc vnější svět. Při opravdovém cvičení najednou okno zmizí a už to nejste vy, kdo pozorujete nebe - vy už jste nebem. Náhle nejen slyšíte déšť, vy jste deštěm. Najednou nebudete ten „za tváří", konfrontující vnější cizí svět - vy jste světem, tak jak okamžik po okamžiku funguje. Jak to jednou řekl jeden zenový mnich: „Když jsem uslyšel zvon, nebyl jsem tam ani já, ani zvon, bylo tam jen zvonění".

Samozřejmě, stále si budete vědomi, kdo jste, kde je vaše tělo. Jen už nebudete bezvýjimečně exkluzivně identifikováni s izolovaným tělem/myslí a jeho vzestupy a pády. Budou další vzestupy a pády, ale přijdou a odejdou jako mtaky na obloze, jako hromy a blesky při jarní osvěžující bouřce. Budete si dokonale vědomi, kdo jste, budete si dokonale vědomi i onoho „zvonu", ale nejhlouběji budete jen a jen zvoněním, zvoněním celého kosmu. Budete nejenom ten, který to pozoruje, ale to všechno dohromady. Vaše „původní ´tvář" není ro zde, ale je to prostě a přímo vše, co okamžik po okamžiku vyvstane. Je to zvonění.

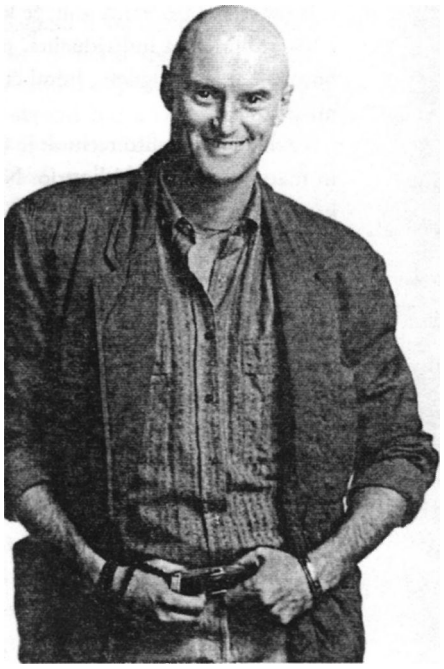

O tento druh vnímání reality existuje značný zájem, což je bezpochyby velmi pozitivní, ale dostávají zájemci ty správné návody? To je další obrížný prvek. Žijeme ve světě tak zrelativizovaných hodnot, že kdykoliv označíte něco jako dobré, najde se někdo, kdo vás označí na šovinistické prase, nebo vás obviní, že se mu snažíte dominovat, nebo alespoň ho podceňovat.

Přesto však se domnívám, že zde existují určité základní linie. Už jsem se zmínil o tom, že první půlku života zpravidla věnujeme růstu z fáze pre-racionální do fáze racionální, z neosobní fáze do fáze individualistické, z před-egoistických do egoistických vzorců vědomí. Růst a vývin ega je nezbytný a velmi důležitý. Neschopnost vyvinout dospělé ego je patologické.

Jakmile je ale ego dobudováno, pak nastává druhá fáze růstu. To je evoluce a transformace z egoistického do trans-egoistického vzorce chování a vědomí, z personálního do trans-personálního, z individualistického do duchovního vzorce vědomí. Jak jsme už řekli, začíná to duchovními řečmi, a pak, v ideálním případě, to poktačuje skutečnou duchovní praxí.

Jenže pozor: protože tacionální i trans-racionální jsou svým způsobem obě neracionální, snadno se spletou. Transracionální reality mohou být snadno ztedukovány do irracionálního nesmyslu a takovýto infantilismus pak bývá oslavován jako transracionální výdobytek.

Ortodoxní a konvenční teoretici, například Freud, vždy redukovali trans- do před-. Transracionální a transpersonální úrovně zkušenosti redukovali do infantilních stavů irracionálního narcisismu a dualismu. Boha se snažili vysvětlit tak, že to celé zúžili na minimum a pak si gratulovali k vyřešení tajemství.

Přívrženci hnutí new age si musí dát pozor na druhý extrém. Vědí již, že realita je mimo dosah racionality, ale stále ještě touží tuto nekonečnou realitu jaksi pojmout: nedokáží se ztotožnit s ničím, co není racionální. Končí tak zbožšťováním a vyzvedáváním primitivních, magických a narcistických nesmyslů. Nakonec prodávají regresi jako transformativní prostředek. Jdou špatným směrem.

Domnívám se, že to je velmi nebezpečné. Nemáme nedostatek hnutí, která se proklamují za duchovní a transracionální, ale která ve skutečnosti jsou regresivní a irracionální. Některá jsou neškodná, ale z jiných jde strach. Mnohé formy fašismu deklarovaly transcendenci a končily v mytologii krve a vražd a božího soudu. Jakmile ztratíte rozum, ne Bůh, ale Ďábel vám začne našeptávat. A vy rádi budete naslouchat, protože přece sledujete nové paradigma, nový řád světa, jehož jste transformujícím předvojem.

Skutečná duchovnost je nad a mimo rozum, ale rozum nepostrádá. Racionalitu jakoby objímá a pak dodá hlubší souvislosti. Nepopírá „toho, který zvoní", tedy „já", ani zvonek, jednoduše dodá akt „zvonění". Nikdy nebyla a není proti rozumu nebo bez rozumu.

Jestliže se tedy podíváme na dva základní proudy lidského tůstu, od předrozumového k rozumovému a nadrozumovému, nebo od neosobního k osobnímu a nadosobnímu, začne nám z toho vystupovat, jak by měl vypadat skutečný rozvoj člověka a humanity. Jinak řečeno, měl by zahrnovat oba proudy, tedy integraci Východu a Západu.

Moderní Západ se specializoval na pokrok a růst všech odrůd, což vede k vybudování ega. Objevil tak ale také všechny možné psychózy a neurózy, které se při tomto růstu ega mohou objevit a traumatizovat ho. Zároveň ale důrazně a agresivně popírá jakákoliv vyšší stádia růstu, mimo ego.

Východ na druhé straně téměř nemá co říci, pokud jde o před-racionální stádia vývoje ega. Nezná Oidipa a Elektru, superego atd. Spolu se západním mysticismem se začíná zabývat už vybudovaným egem a pokračuje v jeho transcendenci, v jeho přeměně do neegoických, transpersonálních a duchovních stadií.

Chtělo by to tedy kombinaci obou proudů, s využitím předností a popřením negací obou. Svatbu Freuda a Buddhy.

A co new age? Trochu Freuda by neškodilo, protože zatím to vše je jen o Buddhovi a jen s ním to také nejde. To by to totiž skončilo v mimotozumovém zposvátnění, zatímco potřebujeme jen jakousi psychoterapii. Je třeba přerůst předracionální potřeby, ne je glorifikovat. Z tohoto aspektu je New age nemoc, která se tváří jako lék.

Každý z nás svými činy, vztahy i pouhými myšlenkami, tím jak a co mluvíme, ale i jen myslíme, formujeme své životy, budoucí situace a vztahy. Každý z nás je cele odpovědný za svůj život (máme co zasloužíme). Každý z nás se může rozhodnout změnit se. Manifestovat, materializovat své úmysly. Nejde o přání, ta jsou vždy egoistická. Jde o možnost pozitivně na sobě pracovat. Jde o možnost zjistit, že každá, i ta sebemenší podlost, zloba či lež, něco neharmonického zanechá a bude ji v budoucnu třeba odčinit.

Možná už i vy jste si na vlastní život vyzkoušeli, že afirmace, modlitba, vizualizace, pozitivní myšlení funguje. Možná si pouštíte subliminální nahrávky. Možná i vy už víte, že v tomto smyslu je člověk a jeho individuální vědomí nepředstavitelně tvůrčí a mocné. Možná už i vy tušíte, že stačí se (pozitivně) rozhodnout, a změnit (pozitivně) sebe, své okolí, svůj svět.

Vám jsou tedy určeny zkušenosti Davida Spanglera o tom, JAK.

David Spangler je spisovatel a učitel, mluvčí hlubinných transformačních změn současného světa, jehož celoživotním posláním je duchovní transformace. Na počátku 70. let pracoval ve Findhornské nadaci, později učil o rozvoji komunit a hnutí new age na univerzitě v Milwaukee. Napsal řadu knih, např. *Relevation: The birth of New Age (Zjevení: zrod Nového věku), Emergence: The rebirth of the Sacred (Vynoření: znovuzrození posvátného).* Úvahy z jeho knihy *Reimagining of the World: A Critique of the New Age, Science and Popular Culture* jsme publikovali v 1. čísle MANY. Jeho poslední kniha se jmenuje *Everyday Miracle.* Findhorn Press vydá letos další knihu *A Pilgrim in Aquarius (Poutník v době Vodnáře).*

Přítelkyně se několik dnů marně snažila sehnat speciální zvonek matce k narozeninám. Obvolala všechny specializované obchody, ale marně. Pak jednou odpoledne telefonovala manželovi do práce a omylem se dovolala někam jinam. Ukázalo se, že to byl obchod se zvonečky, o kterém nikdy neslyšela, a když se využila příležitosti a zeptala se, řekli jí, že ten její zvoneček, jako jediní ve městě, mají.

Obvykle tomu říkáme náhoda, nebo synchronicita. Fyzik F. David Peat ve své knize *Synchronicita — most mezi hmotou a myslí,* píše, že tyto ne náhodné události, nebo jinak, smysluplné náhody, jsou argumentem pro existenci nějakého hlubšího řádu či organizace ve vesmíru, která spojuje všechno a všechny nějakým vzájemně interaktivním způsobem.

Materializace (přesněji přeloženo — umění uskutečňovat své představy) je umění tvořivě pracovat na této hlubší úrovni. Jejím účelem je pomocí vzájemně souvisejících sil celku objevit, že tyto síly a ne-náhody existují - a využít je k obohacení našich životů.

Možná už jste poněkud obeznámeni s některými metodami tohoto umění, například s pozitivní vizualizací, pozitivním myšlením nebo silou afitmací. Každá z těchto technik dokáže realizovat, materializovat, co máte v úmyslu. Žádná z těchto technik nás ale nedovede blíže úrovni, ve které bychom sami mohli vychutnat Jednotu všeho. Můžeme tyto techniky používat a přesto být stále zajati stávajícím světonázorem o tom, že každý z nás je oddělená individualita, přitahovaná, jako k magnetu, lidmi či věcmi „zvenčí".

Z hlediska těchto technik je umění materializace jakési kouzlo. Nedokážeme si uvědomit, že v procesu materializace leží potenciální duchovní praxe, jejímž cílem není materializovat věci, ale hlubinější části nás samých, jejichž součástí je i holistická příroda a vzájemná propojenost všeho.

To je zjevující se výzva naší doby — zažít a realizovat Jednotu, ať už v ekologii, sociálních vztazích, v ekonomii nebo politice, nebo tak, že zažijeme jednotu s Posvátným. Holistický světonázor se definitivně začíná prosazovat. Jestli uspěje, to záleží na mnoha faktorech, v neposlední řadě na našem individuálním nasazení na cestě poznání sebe sama a našeho světa, a na poznání, že naše individuální akce jsou integtální částí celého světa.

Umění materializace je příležitost cvičit holistické vědomí i každodenní uplatnění vědomé pozornosti. Dalším důvodem je možnost zkoumat hlubší roviny, ve kterých materializace operuje, a naučit se tak transformovat situace a věci ne kvůli jedinci, ale abychom se někým stali. Stává se z toho umění inkarnace, ne jen obohacení. V důsledku toho si pak uvědomíme, že náš celoživotní úděl materializace, jehož jsou jiné materializace součástí,

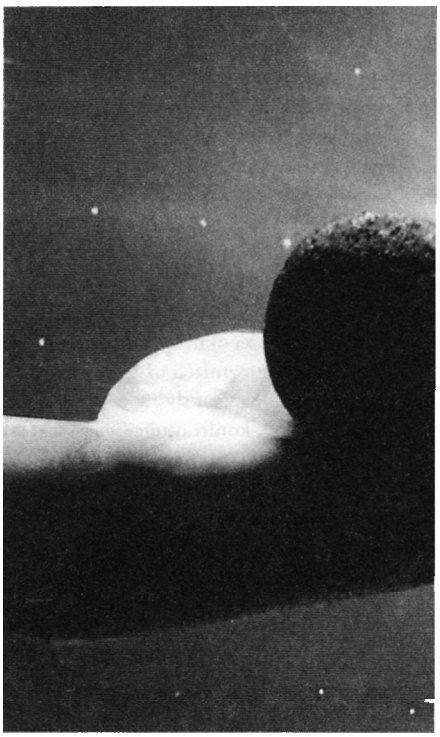

jsme my sami. Pak budeme jednat tak hlubinně jako nikdy předtím.

Můžeme pak opět používat mnoho technik (včetně pozitivního myšlení, vizualizace, afirmace), ale budeme je používat jinak. Více niterně, dovnitř, k duši nás samých i duši světa. Tak jako máme nervový systém a systém žláz s vnitřní sekrecí, systém svalů a kostru - což vše nám umožňuje se pohybovar, tak můžeme hovořit i o inkarnačních systémech: o holistické přítomnosti, která objímá naše těla, naše mysli a pocity, naši duši, naše vztahy a prostředí ve vzájemném tvůrčím procesu toho, kdo jsme. Umění materializace nás vede přímo do této přítomnosti, tohoto inkarnačního systému, kde také nalézáme

synchronicity a smysluplné náhody, které se nám dějí stále častěji, tak jak se náš život dostává blíže k projevům Jednoty a celku.

V knize *Každodenní zázraky (Everyday Miracles)* píši o svých zkušenostech při práci s těmito silami a nabízím také postupy, jak umění materializace uplatnit. V předmluvě píši:

Materializace nás přivádí do kontaktu s širší a mocnější energií, než jsou ty, reprezentované technikami pozitivního myšlení, vizualizace a afirmací. Tyto techniky jsou často založeny na „programování podvědomí".

Tato metafora je užitečná, ale ne tak docela správná. Tvořivá část života není počítač. Spíše se podobá starodávnému lesnímu bohu Panovi než IBM. Je v ní divokost, vlhkost, houpání, tančící paprsky světla, zář blesku, síla rostlin kteté prorážejí i betonem, aby šly za sluncem. Tyto síly nenaprogramujete. Jsou partnery, ale ne otroky. Vstup do světa materializad' (představ a úmyslů) není akt přání či rozkazu, ale akt komuniry a vzájemnosti. Je to akt účasti, ne pánovitosti.

Materializace je více o způsobu „bytí" než o způsobu získávání.

David Spangler

Kroky k materializaci

Své způsoby a své životy manifestujeme, materializujeme neustále — tím, jak je žijeme. Někdy ale nastane čas, kdy si přejeme materializovat něco zvláštního: objekt, osobu, stav či situaci. Jak to uděláme cele závisí na tom, jací jsme: na našem charakteru, vitalitě, postoji k životu i myšlenkách, ptioritách i činech. Jako v každém umění, musíme si každý nalézt svůj styl a metodologii. Než se styl vytvoří, můžeme ale sledovat několik základních kroků, které nám mohou posloužit coby průvodce.

1) Definujte si, co si přejete manifestovat, materializovat. Ať je to cokoliv, snažte se být otevření tomu, co se naučíte zevnitř, ne zvenčí. Tato definice je víc, než jen povrchní popis. Zahrnuje také volbu kvality energie, které existuje mezi vámi a objektem vaší materializace. Pomohou vám otázky, např.: „Proč si přeju materializovat tohle? Jaké přirozené shody existují (nebo chybí) mezi mnou a podmínkami, které chci materializovat? Jaké změny to může přinést a budu schopen je akceptovat? Jak to obohatí mou zkušenost celku a mou hlubinější část? Jsou zde alternativy něčeho jiného, co by mne uspokojilo?

2) Druhý krok nazývám „hlubinná vizualizace". její smysl je vytvořit semennou ideu vaší materializace. Tento krok vám přiblíží holistickou podstatu vás i toho, co si přejete materializovat. Vše v tomto světě existuje ve své fyzikální formě či podmínkách, ale také jako součást vzájemností. Dokážere-li něco materializovat, uskutečnit, uskutečníte nejen něco specifického, ale i vše ostatní, které je s tím vzájemně propojeno, tak jako když se oženíte či vdáte, získáte nová přátelství a nové vztahy nejen se svým partnetem, ale i s jeho rodinou a příbuznými, jejich historií atd.

Vše má také svou vnitřní podstatu. Je důležité umět se na ni naladit, protože to, co materializujete, může někdy vytvořit formu, kterou jste neočekávali - a nedokázali jste rozeznat, že jste předem připoutáni k určité formě. Měli byste se umět také naladit na onu duchovní vzájemnost všeho. Věřím, že všechny věci jsou výrazem základní jednoty, takže když něco materializujete, je to právě ona jednota, která manifestuje jinou část sebe samé. Dokáži-li se na tuto hlubinnou útoveň naladit, obohatím výrazně jak své vědomí, tak i energii, kterou do procesu materializace vkládám.

Po vyladění na tyto čtyři aspekty formy, vzoru, podstaty a duše či jednoty se člověk může vyladit na své nové jáství, které vznikne na základě materializace. Tento nový obraz a tato nová zkušenost je tím šémem, které budete materializovat. Nematerializujete něco mimo vás, ale vytváříte novou část vás samých, vaší reality.

3) Třetím krokem je energetizace tohoto sémě, dodání vitality růstu. V tomto stavu cele obejměte novou vizi svého já. Stejně tak akceptujte svou současnou fyzickou skutečnost. V zásadě akceptujete odpovědnost za spojení s vaší vnější realitou, zatímco už víte, že jste součástí něčeho mnohem větší, mocnější vnitřní reality. Právě toto duchovní spojenectví vytvoří most mezi tím, co jste teď a co chcete být, až svou materializaci úspěšně dokončíte.

4) Čtvrtým krokem je zakotvení nového obrazu do života. Dodáte tak energii svým každodenním aktivitám, vztahům, své práci. Říkám tomu „zabydlení". Zahrnuje to také otevřenost novým možnostem, novým přátelstvím, pomoc ostatním atd.

Konečně, je důležité chápat, že umění materializace je nekonečně tvůrčí a kooperativní. Všichni jsme v tom vzájemně zapojeni. Všichni vzájemně ovlivňujeme rozvoj životů těch ostatních. Jedna z nejlepších metod, jak se naladit na holistickou energii tohoto niterného umění, je nalézt způsoby, jak pomáhat druhým. Posílíte-li někoho jiného, nemůžete zklamat v procesu posilování a vitalizace energie sebe sama.

Umění materializace

Blumfeld S. M.

ALTERNATIVNÍ KOMUNITY

Je spousta lidí, kteří se v obležení industridlní civilizací necítí dobře, nevidí v této cestě vývoje východisko pro sebe ani pro druhé. Někteří z nich, ti odvážnější a nápaditější, se pokouší hledat alternativy. Alternativy ekologičtějšího a duchovnějšího způsobu života, kultuiy. Již delší dobu se všude po světě objevují nejrůznější, takto zaměřená experimentální společenstva — komunity. Některé po určité době zaniknou, jiné — a ty bychom tu rádi připomněli — dokázaly, i přes svízelnou ekonomickou situaci, přežít. Nejen to, staly se legendou.

Je typické — a v případě komunit experimentujících s nezavedeným způsobem života tomu tak bylo vlastně odedávna - že takoví inovátoři se nejdříve se svými pokusy o změnu obracejí na hlavní proud kultury, na společnost jakožto celek, a poté, zpravidla nepochopeni, odcházejí do odlehlých částí země, aby se tam pokusili své sny a představy uskutečnit na vlastní pěst. Tento model se opakuje i dnes, s tím rozdílem, že ekologická siruace naší civilizace je již natolik dramatická, že podezírat ekologické uprchlíky a duchovní reformátory z nepochopení reálného světa, z utopického romantismu, tak jak bylo obvyklé v minulosti, již prosté není možné. Jednou z takových *antiutopických* komunit je Arcosanti, postindustriální společenství budující si své městečko budoucnosti v nevlídné poušti Atizony.

Rádi bychom připomněli tři různé typy společenstev alternativního způsobu života, které zakládali podobní inovátoři. Všechny mají jedno společné: syntetizují ekologické a duchovní *uvědomění* s životní *praxí.* Všechny postupem doby prokázaly nejenom znaky stability, ale i jistého rozkvětu, vývoje, který pozitivně zapůsobil na růst dalších podobných komunit ve všech částech světa. Jde o komunity Atcosanti, Lindisfarne a Findhorn. Otázkou zůstává, zda-li právě v nich lze spatřovat prototypy malých, ale soudržných společenstev zítřka: jakýchsi rozšířených rodin, postcivilizačních kmenových komunit, schopných přežití v době obecné krize. Jedno je jisté, perspektivě pozitivního (nekatastrofického) vývoje industriální kultury, přestává věřit i samotná její reprezentace — vědci, podnikatelé a politici. Doba pseudooptimistického nalhávání končí: nastal čas hledání alternativ.

Zmíněné a jim podobné komunity si zakládají na své schopnosti uživit se vlastníma rukama, vypěstovat si obživu, čerpat z vlastních skromných zdrojů, šetřir energií i prostředky, věnovat se rukodělné výrobě (řemeslům), wtvářet si vlastní domácí kulturu. Zakladatelé i obyvatelé těchto komunit věří, že jejich způsob života, to jak dokázali uspořádat své společenstvo i všechny záležitosti, týkající se přežití (ekologicky uvědomělého života, dnes bychom řekli „trvale udržitelného rozvoje") se mohou stát alternativou ke stylu života pokračujícímu ve znečišťování prosrredí industriální civilizací a škrcení lidského ducha nezřízeným materialismem a konzumentarismem. Těmto odhodlaným a přitom skromnvm lidem se podařilo přežít a dále rozvíjet svou představu na místech, ktetá lze považovat za jedna z nejnehostinnějších na zemi - a daří se jim to, s určitou finanční podporou, i nadále.

Findhornská komunita začala fungovat v roce 1962 na severu Skotska na kusu holé země, na písečném pobřeží Severního moře, věčné vystavené divokému větru. Jiná známá komunita Auroville je od roku 1968 budována jako komplexní sídliště (habitat) na hrozivě erodované, sluncem spálené rudé pouštní hlíně Jižní Indie (k projektu Auroville se ještě někdy vrátíme v samostatném článku). Společenství Arcosanti začalo budovat nový druhu lidského habitatu o tři roky později v jiné poušti, v americké Arizoně 70 mil severně od Phoenixu. Naopak projekt ekologicko-intelektuálního společenství Lindisfarne začal wrůstat uprostřed jiného tvpu pustiny, nedaleko New Yorku, na ostrově Long Island.

Zmíněná společenství je možno považovat za indikátory možností *jiného* způsobu života, kteří někteří označují jako alternativní, jiní jako postindustriální (nebo postcivilizační)anebo prostě jako ekologický. Jsou vlastně živoucími laboratořemi toho. co by mohlo být.

PROTOTYPY SPOLEČENSTVÍ ZÍTŘKA

ARCOSANTI

KOMUNITA POSTINDUSTRIÁLNÍ

Na rozdíl od ostatních je projekt Arcosanti především konstrukčním designem komunity. Duchovní koncepci však rozhodně nepostrádá. Podle plánu původního autora, projektanta a hlavního architekta Arcosanti, by toto alternativní postindusttiální městečko mělo po svém dokončení pokrývat plochu 14 akrů, na niž by mohlo společně žít až 5000 lidí. V případě Arcosanti jde o komplex příbytků a užitných budov svou sestavou a strukturou vytvářející jakési obrovské integrované *umělecké dílo*. Tím, kdo všechno vymyslel, naplánoval a kdo projekt řídí, je architekt Paolo Soleri, který v Turíně vystudoval polytechniku a dále pokračoval ve studiích v USA. Soleri je znám především díky své architektonické filosofii nazvané arcologie.

Arcologie je aplikací ekologických principů na architekturu - je vlastně *prolínáním* ekologie a architektury. Soleri podle této své filosofie buduje Arcosanti jako jakousi alternativu k náhodnému a překotnému tozvoji normálních měst a expanzi jejich předměstí. Rozhodně tu nejde o nějakou bizarnější obdobu uniformního městského sídliště odstrčenou kamsi do pustiny. Nikoli. Soleri však věří, že město — resp. ekologické městečko — zůstane pto lidskou evoluci nezbytností. Je přesvědčen, že život v takovém středisku jakým má být Arcosanti, poskytne pozitivní kvantum nutné pro další skok v lidském vědomí. Tvrdí, že právě arcologie je pobídkou lidstvu, aby učinilo nezbytný skok od mechanického věku ke kybernetické kultuře. Jen tak dostanou lidé šanci vyhnout se hrozbě „robotizace člověka, zamoření životního prostředí, zorročení autem, podvýživenosti kultury, a všech dalších pohrom, provázejících západní ‚story' o nekonečném úspěchu a spotřebě."

První tábor Arcosanti vznikl v roce 1970 a se skutečným budováním se začalo v roce 1971. Od té doby se na konstrukci tohoto snu vystřídalo téměř 200 lidí. Těm studentům, kteří vyjádřili přání učit se i *prožívat* zde atcologii přímo, dalo 75 univetsit studentský kredit. Pod vedením core group (základní skupiny) 20 - 40 Arcosanťanů na plný úvazek, se účastníci dílen učí postindustriálním konstrukčním technikám, učí se, jak např. udělat bronzovou a keramickou větrnou zvonkohru, učí se vařit, starat se o zahradu a dělat všechno, co souvisí s budováním nového rypu měsra v poušti. Lidé, kteří se tohoto projektu účastní, cítí, že se díky každodenním novým zkušenostem fantasticky vyvíjí. Mají příležitost hrát tu během krátkého času spoustu nejrůznějších rolí.

Arcosanťané tvrdí, že jediný efektivní způsob, jak změnit společnost, je změnit hardware. Industtiální revoluce sice přinesla velké změny, o tom dnes nikdo nepochybuje, ale na každém kroku musíme čelit rostoucímu odcizení, osamění a rozpadů rodin. Soleri a jeho následovníci věří, že jejich návrhy mohou pozitivně ovlivnit (zastavit či zmírnit) ekologickou krizi, protože se k řešení problémů staví prakticky. Jde o otázky dostatku - nadbytku - odpadu; energie - produkce - spotřeby; ochrany půdy, vody i vzduchu; inteligentní struktury rozvoje populací; integrace lidí, věcí a aktivit; atd. Dopravním systémem Arcosanti jsou nohy nebo systém výtahů. Auta sem nepatří. Design budov v Arcosanti umožňuje dokonalou hospodárnost energií, vodou a jinými zdroji. Spotřeba vody je (tady v poušti) o 10 procent nižší, než je obvyklé v normálním městě. Spotřeba elektrické energie je o 50 procent nižší. Slunce vytápí skleníky, ohřívá vodu, v chladnějším období budovy prohřívá systém proudícího horkého vzduchu. V Arcosanti je vyvinut důmyslný systém recyklace.

Arcosanťané tvrdí, že systém nečiní změny *nezbytné* pro hladký přechod od industtiální k postindus triální kultuře. Bez lidí vytvářejících úspěšné (fungující) alternativy ve všech oblastech života, to nebude možné. Odpovědní činitelé - politici - by si toho měli být vědomi. Když nedovedou podobné projekty výrazně podpořit, neměli by jim alespoň vědon bránit. Arcosanti je vyjádřením protestu prori krizi města (městské kultury) ale i odhodláním nabídnout a realizovat alternarivu. Právě Arcosanťané jsou jednou z mála skupin, která se řadí někam do půli cesty mezi technokraty a environmentalisty. Věří, že technologie může rozřešit problémy. Ale musí to být technologie *čistá*. Je prostoduchostí říci, že jsme *jenom* služebníky země. Stejně prostoduché však je věřit, že *pouze* stroj je odpovědí, aniž by se vzal v potaz širší obraz důsledků.

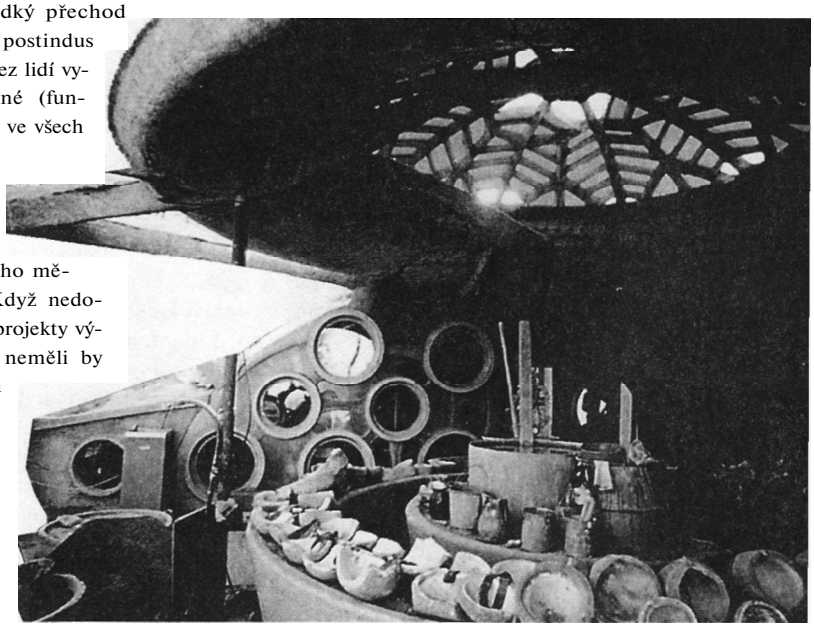

V celku existuje souhlas, že Soleriho aplikace Teilhard de Chardinovy filosofie je pozitivní: evoluce směřuje nejprve k větší komplexitě, pak k miniaturizaci a efektivnosti, s expandujícím vědomím až do určitého nedefinovatelného božského bodu omega ve vzdálené budoucnosti. Arcologie je architektonickou aplikací této filosofie. Komunita věří, že ti, kteří žijí arcologií, budou svou inreligenci a všeobecné uvědomění rozšiřovat na ty, kteří dosud žijí ploše v pustinách předměstí. Nabízí analogii mezi závity zbrázděným povrchem lidského mozku, jakožto prostředím vyšší inteligence, a závity a spirálami arcologie (are - anglicky oblouk; arcade — arkáda, podloubí, pasáž).

V současné době se náboženské přesvědčení, víra každého člena komunity, pokládá za irelevantní. Dokonce se dá říci, že v Atcosanti se v tomto směru žádá právě určitá *diverzita*. Existuje-li tu nějaké společné náboženství, dalo by se nazvat *ekologií*. Patrný je tu jistý skupinový tlak, aby každý *jedinec* nesl odpovědnost za to, co dělá. Arcosanti nikomu nevnucuje žádné rituály společného duchovního života, pokud k nim člověk nepočítá společné spontánní pozorování rozbřesku nebo duhy, nebo spoluúčast na pozdně nočním lití betonu. U mnoha Arcosanťanů by se náboženská víra dala zjednodušit: buď poctivý sám k sobě i druhým a žij to, co říkáš. Arcosanťané se nepovažují za spasitele lidstva, ale jednoduše za lidi, kteří dělající něco, co má smysl. Věří, že se člověku vrací to, co vyhazuje „ven" a zákony karmy akceptují stejně tak, jako duchovní komunity ve Findhornu nebo Auroville. Ve zdejším ovzduší je znát smysl pro jakýsi sarkastický humor.

Paolo Soleri je považován za jakéhosi neteistického opata projektu, který by měl vědět, jaký má mít „design" a jak má fungovat. Je benevolentním diktátotem, který dobře spolupracuje s devítičlenou radou důvěrníků tzv. Cosanti Foundation - zakládajícího orgánu. Každé dva týdny se svolává celokomunitní setkání, kde se probírají záležitosti mající rozhodující vliv na život komunity. Protože je Arcosantská skupina relativně malá, není systém rozhodování formálně nikterak složitý. V půl šesté ráno se sejde skupina, nebo jed-

notlivé skupiny, probere se příděl denní práce, zprávy, novinky nebo drby. Alespoň jednou týdně přijíždí z blízkého Cosanti Paolo Soleri, aby vedl informativní diskuse o filosofii, architektuře nebo o čemkoli, oč má skupina zájem. Každá pracovní oblast - keramická dílna, slévárna, konstrukce, kavárna - má svůj vlastní systém rozhodování, který závisí na jejím vedoucím. Jedna skupinka se rozhoduje volbami, další závisí na konsensu a třetí funguje víceméně volně, taoisticky. Obecné ptavidlo zní: jestliže ti někdo neřekne *ne,* dělej co děláš. Kdybys v něčem zašel příliš daleko, ostatní tě zastaví.

Arcosanťané jsou vitální a energičtí mladí lidé, ve věku něco po dvacítce. Z 50 % jsou vegetariány a někteří tvrdí, že jejich schopnost intuitivního poznání roste. Většina členů komunity jsou sociální vědci a umělci, zatímco většina těch, kteří jsou tu na dílně, jsou studenty architektury a designu. Kdysi byli první příchozí do komunity především uprchlíky ze systému (drop outs), kteří tu prostě trávili čas. Dnešní obyvatelé však jsou ve svém přístupu k práci a celkovému zapojení do konceptu serióznější: věří, že ru společně budují *umělecké dílo* srovnatelné s velkými katedrálami gotické Evropy.

Atcosanti však není jenom pokusem vytvořit nový typ malého města, je to také experimentální komunita budující nový typ *prostředí* pro lidi, nepoznamenaného excesy industriální urbanizace, v jakém by lidé mohli žít v budoucnosti. 20 - 40 stálých obyvatel si tu rozvíjí svou vlastní kulturu. Pracovní den v Arcosanti začíná v 5:30 ráno, rozdílením úkolů a shromážděním. Snídaně je kolem 9:00, oběd - polední přestávka - začíná ve 13:00. Ptacovní den končí někdy kolem 15 až 16.00 odpoledne. Místem, kde se místní po práci rádi schází, je zdejší kavárna (bar). Každý se ve volném čase zabývá tím, co ho baví. Kavárna nabízí výborné jídlo i pití. Je tu však také bazén, který je vestavěn do skalnatého okraje stolové hory, odkud je mimořádně krásný výhled. Kromě standardní výuky a dílen arcologie, jsou k dispozici specielní keramické dílny, ateliery pro výtvarné umění i tanec. V plánu je otevření non-profitní (nevýdělečné) umělecké galerie nad kavárnou, v horním patře budovy Řemesel III. V galerii budou výstavy krásných umění a fotografií, projekce videoprogramů rozhovorů s umělci, lekcemi a přednáškami atd. Každý říjen se do Arcosanti sjíždí tisíce lidí na výroční festival řemesel, hudby, tance, řečníků; obecné: k oslavám budoucnosti. Všichni tu věří, že v Atcosanti existuje víc naděje pro budoucnost než v New York City.

LINDISFARNE

KOMUNITA POSTMODERNÍ

Jiným typem malé, ale efekrivní komunity, která zájemcům umožňuje ptacovat na transformaci lidské společnosti, je projekt Lindisfarne. U základů tohoto nového druhu komunity, jež se měla stát příkladem rozvíjející se *planetární kultury,* stál historik, jinak raké významný teoretik a praktik New Age, William Irwin Thompson (auror známé knihy At the Edge of History). Thompson založil Lindisfarne Association v roce 1973 na newyorském Long Islandu. Společenstvo Lindisfarne má přibližně 25 stálých členů, kteří si na přilehlém pozemku dokáží vypěstovat vlastní potravu, starají se o květinovou zahradu, především se však věnují kontemplaci a intelektuálním základům i New Age.

Pro Lindisfarňany je nová kultura - New Age - záležitostí spíš planetární než internacionální nebo postindustriální, protože ryto ter miny se vztahují spíše k politickým strukturám, národním kulturám nebo korporativním systémům. V postindustriální společnosti, která se zakládá na urbanizaci, se člověk i nadále snaží přírodu obklopit a prosroupit technologií Kulturním centrem postindustriální civilizace je megapolis a důležitý význam v ní mají nadnárodní korporace. Nová planetární kultura vidí v centru své pozornosti komunity *menší* než města, přesto však, s ohledem na jejich kompetenci, větší než jsou nadnárodní korporace.

Tak jako středověký člověk *bydlel* ve vesnici, ale *žil* v prostředí křesťanství, dnešní planetární člověk bydlí v malé komunitě, ale žije v planetárním vědomí nového věku. Nové planetární vesnice (připomeňme McLuhanovu globál village) nejsou nějaké utopické komunity starého stylu, jež se uzavírají do sebe a izolují se od světa kolem, ale jsou to střediska „vyzařování" v síti nové kultury. Utopické komunity se většinou uzavírají do sebe, aby v izolaci očekávaly konec světa; planetární komunita se *otevírá* vůči jiným skupinám všude ve světě, navazuje kontakty a snaží se působit ve smyslu evoluční proměny lidské společnosti a kultury.

Planetární kultura není projevem mysticismu popírajícího svět ani materialismu ničícího svět; je to spíše pythagorejská syntéza vědy, náboženství a umění. Je to duchovní extáze, ale i politická ekonomie, předindustriální magie i postindustriální technologie, mýtus i historie. Planetární kultura se snaží být *ztělesněním transcendence.* Jako dávná keltsko-křesťanská komunita Lindisfarne, založená v roce 635 po Krisru, i toto nové sdtužení je spíše výrazem *duchovní strategie* než nějakou permanentní institucí.

Víme, že život na venkově se v 19. století často podobal tomu, co Marx nazval idiocií zemědělského života. Lidé takový život začali nenávidět, spousta jich snila o tom, že opustí vesnice a malá městečka a uchytí se ve velkoměstě. V dnešní době, kterou Kenneth Boulding nazývá postcivilizací, jakoby se situace obracela. Velká města se stávají těmi *nejméně* civilizovanými místy. Lidé, především ti citlivější, lidé s ekologickým vědomím, ale i množství lidí odcházejících z universit, sní o tom, jak opustí velkoměsta a uchytí se na venkově. W. I. Thompson a Lindisfarňané jsou přesvědčeni, že návrh planetární kultury umožňuje člověku návrat na venkov, aniž by se stal jeho vězněm. Přelidněná města přestávají být místem otevřeným restrukturalizaci lidské společnosti. Takovými místy jsou spíše malé venkovské komunity. Skutečně se zdá, že znovu směřujeme ke struktuře předindusttiální komunity, dáváme jí však zcela nový obsah. Rozvoj informační společnosti, čím dál větší dosažitelnost osobních počítačů a rozvoj komunikačních sítí tomuto trendu přeje.

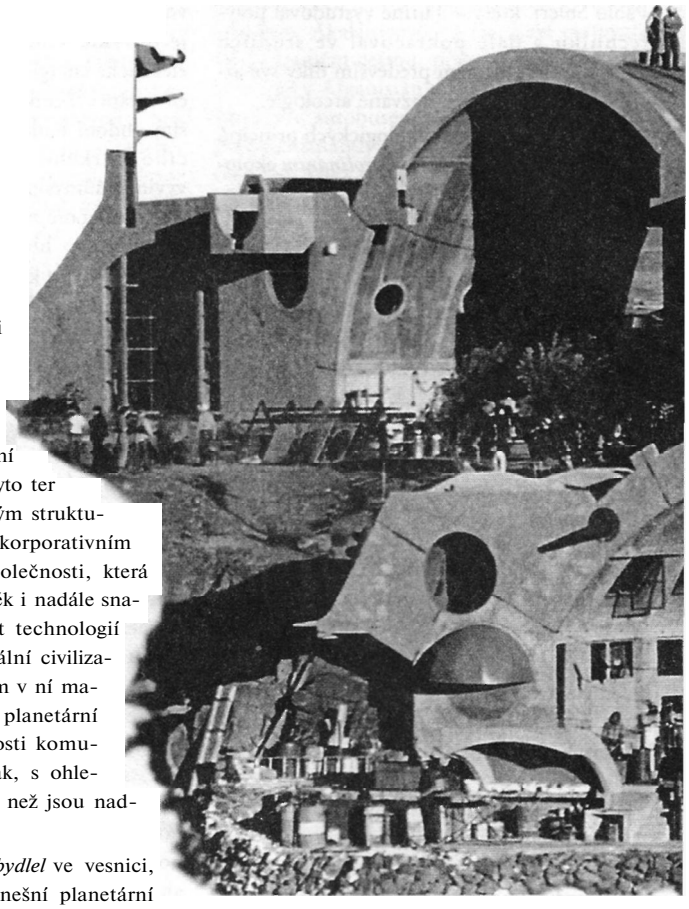

Protože Lindisfarne lidi nepřipravuje na převzetí funkcí v industriální společnosti, ale výchovně podporuje růst nové kultury, dá se říci, že vlastně doslova realizuje Teilhard de Chardinovu představu noosféry. Teilhard noosféru popisuje

jako závoj kolektivního lidského myšlení a pocitů, rozprostřený kolem naší planety. Prostřednictvím tohoto *planetárního vědomí* lidstvo reflektuje samo sebe a společně vibruje. Lindisfarne nezttácí čas atakováním starých a rozpadajících se institucí industriální společnosti, ale snaží se demotalizovanou společnost obklopit novým vyzařujícím závojem symbolů, novým polem vědomí a novou mytologií. Snaží se přispět k celkové psychicky pozitivní orchestraci vědomí noosféry.

Lindisfarne nabízí klidné místo pro kontemplaci o změně individuálních i planetárních hodnot všem, kteří mají takříkajíc plné zuby výcviku pro industriální civilizaci. Nejde jenom o mladé lidi, o studenry. Jsou mezi nimi i úspěšní lidé středního věku, kteří už jsou zápasem

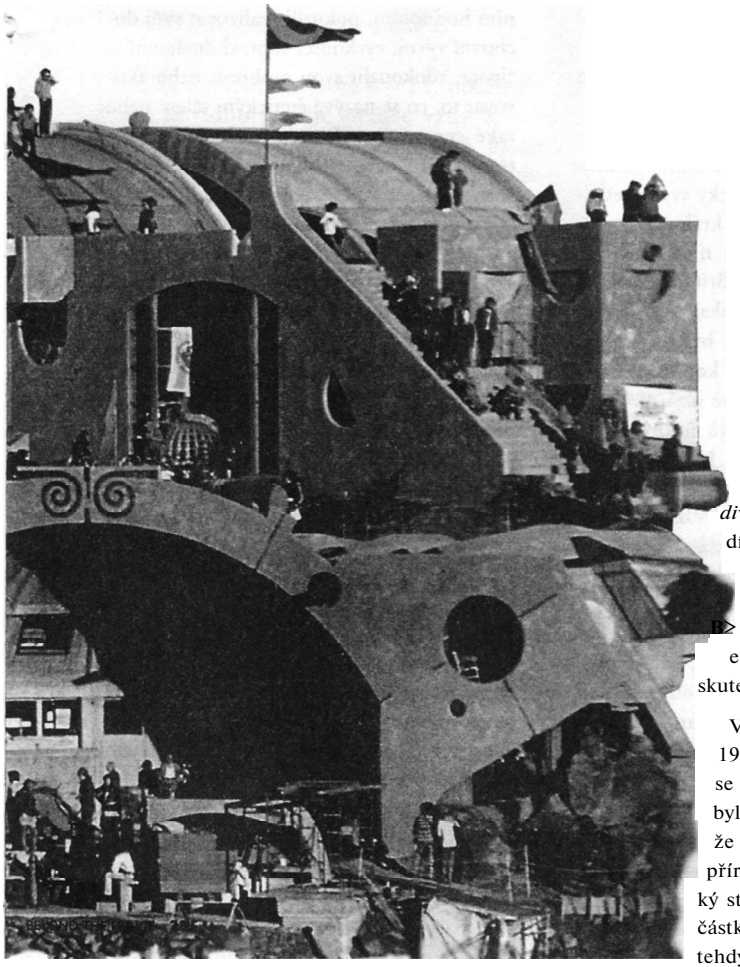

o kariéry a honičkou za penězi unavení. Lindisfarne se nabízí jako místo rozvažování o životě, místo dalšího intelektuálního rozvoje, místo pro individuální duchovní praxi v podpůrném prostředí.

Mnoho duchovních a ekologických komunit intelektuální rovinu opomíjí. Lindisfarne je unikátní ve svém pokusu fungovat právě na základě intelektuálních rovin New Age. V mnoha duchovních společenstvech se na intelekt pohlíží spíše jako na rozvratnou sílu a na intelektuální kulturu jako na formu egoistického připoutání k iluzi nebo maye. V Lindisfarne však intelekt odmítán není. Je tu obohacován o intuici. Když je analytická mysl ztišena meditací, vplyne do vědomí vyšší mysl nebo, chcete-li, tvořivá intuice.

Bohatý program Lindisfarne poskytuje instrukce o nejrůznějších tradičních i soudobých tfansformačních disciplínách: józe, sufismu, buddhismu, ale i esoterických školách židovské a křesťanské tradice. Lindisfarne se však *zásadně* nepokouší uměle syntetizovat esoterické kontemplační techniky do *jediné* abstraktní a nezakořeněné duchovní technologie. Lindisfarne nenabízí ani jediné učení ani jediného guru; někdo se může v Lindisfarne věnovat zazenu, jiný třeba benediktinské Lectura Divina. Jedinec si tu z planetární nabídky může vybtat to, co se mu zdá nejvhodnější. V tomto smyslu má Lindisfarnská komunita až jakési postmodernistické zabarvení, charakteristické vysokou tolerancí vůči *mnohosti* a *různosti*.

V Lindisfarne jsou si vědomi, že nepřítomnost *jediného* guru nebo *jediného* učení je tu zároveň oslabující i posilující. Tvrdí, že těmi pravými pro Lindisfarne jsou ti, kteří jsou dostatečně silní, aby akceptovali naši slabost, ale zároveň dost slabí, aby se podíleli na naší síle. V dávných dobách děti Izraele vyvedl z pouště do zaslíbené země, kde si pro sebe mohly vybudovat nový Egypt, velký Mojžíš. Avšak New Age nereprezentuje ani charismatický jedinec ani rutinní instituce. New Age je vyjádřením duchovního spříznění *plně individuálních* mužů a žen, kteří se dívají kolem a uvědomují si, že to, co v nich je unikátní, je součástí procesu vesmírné proměny, ve které se, snad poprvé, evoluce lidské civilizace stává skutečně vědomou.

V počátcích Lindisfarne, v roce 1967, bylo zřejmé, že na obzoru se objevuje ekologická krize. Ta byla z velké části důsledkem toho, že inženýři (technokraté) se na přírodu dívali svrchu jako na nějaký stroj, který má vyměnitelné součástky a který mohou ovládat. Již tehdy bylo jasné (přinejmenším zakladatelům a vizionářům New Age, jako byl W. I. Thompson, který v té době učí na Technickém institutu v Massachussets - MIT), že ekologické krizi lze zabránit jenom *změnou* naší *vize* přírody. Tato *výzva* visela ve vzduchu. Thompson opouští školu a celý rok vandruje světem. Obchází svatá místa. Uvažuje o významu historických hnutí, které podnítily kulturní změnu: Pythagorově Akademii, původních keltských klášterech (Lindisfarne a pod.), Ficinově Akademii v renesanční Florencii. Nikdy nešlo o žádné obří instituce jako je Harvard, Oxford, MIT nebo Církev. Naopak. Postupem doby se Lindisfarne sídlící na malém ostrůvku nedaleko New Yorku vyvinulo do podoby jakési planetárně komunikující intelektuální sítě. William Irwin Thompson k tomu říká: „Lindisfarne, to

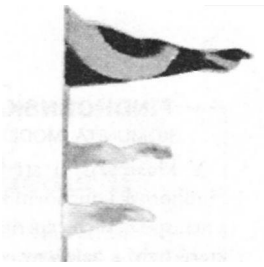

nejsou jenom intelektuálové, ale intelektuálové, kteří jsou kontemplativní a kteří se snaží spojit dohromady umění, vědu a náboženství. Dnes je to skupina nekonformních intelektuálů, jako Jim Lovelock známý svou hypotézou Gaii, bakteriolog Lynn Margulis, antropoložka Mary Carherine Bateson, básník a ekolog Gary Snyder, matematik chaosu Ralph Abraham, bývalý astronaut Růsty Schweikard, benediktýnský mnich bratr David Steindl-Rast, nebo zenový opat Baker-roši. Lindisfarne zůstává komunitou," říká Thompson, „nicméně rád bych dodal, že je zároveň také distribuční sítí idejí — to znamená, že Lindisfarne už neexistuje pouze na *jediném* specifickém místě. Gary Snyder je členem komunity, ale žije v Sietras, Wendel Berry žije v Kentucky, Francisco Varela v Paříži, Jim Lovelock v Anglii. Zdá se, že v době počítačů a na ně napojených sítí, umožňující takřka okamžitou telekomunikaci, se Lindisfarne stává spíše *komunitou ducha* než *místa*. Další útočiště - zónu klidu - získali členové Lindisfarne v Rocky Mountains, kteté je součástí zdejšího zenového Háštera. Některé své extrovertní aktivity, jako je učební program, konference, koncerty, čtení poesie a symposia, pořádá společenství Lindisfarne také v Cathedral of St. John the Divině v New York City.

Ani Lindisfarne se nevyhnula jistým potížím. Thompson vzpomíná: „Když jsem Lindisfarne před více než 20 lety rozjížděl, lidé říkali: ‚Skvělé. Takové komunity by měly být na každém rohu,' jakoby to měly být nějaké McDonaldy. Potkal jsem tehdy tolik ambiciózních lidí, kteří se snažili exploatovat to, co jsme dělali, že si to nedovedete představit. Ještě dnes můžu cítit jejich parazitické ambice a vášně, se kterými jsem však nechtěl mít nic společného."

Když Thompson o Lindisfarne hovoří dnes, říká že to není instituce, ale koncert. Cítí se být dirigentem intelektuálního komorního orchestru. Nebo lépe: džezové kapely. „To, co děláme je Mind-Jazz (Džez duší). Klíčem je spolupráce a stejná rovina uvědomění. Lindisfarne dnes, v roce 1995, stále funguje díky přátelství. Jsme parta intelektuálů," připomíná Thompson, „která říká: .Podívejte se, ekonomie byla dominantní vědou v dobách 2. světové války, ale ta doba už je pryč! Dominantní vědou dneška — ale ani ta nemůže být dominantní, ale participační - musí být *ekologie.*'"

FINDHORNSKÁ NADACE
KOMUNITA (MODERNĚ) TRADIČNÍ

V klasičtějším střihu se představuje Findhornská duchovní komunita. Je jednou z nejúspěšnějších experimentálních komunit, které byly v založeny v 60. letech jakožto alternativa vůči dominantnímu životnímu stylu industriální civilizace. Historie skotské komunity začíná vlastně už v toče 1962 - na holém, větrem ošlehaném písečném pobřeží Severního moře. Findhornská nadace v řadě podobných snah a experimentů byla jednou z mála, která přežila tak dlouho, aby oslavila své třicáté narozeniny.

Dnešní členové nadace spřádají ovčí vlnu, restaurují starý skotský zámek, ale hlavně: pořádají vnitřní i vnější vzdělávací program, ktetý již absolvovaly tisíce návštěvníků z celého světa. Snaží se studovat velká náboženství a filosofie, aby v nich nalezli společné vlákno pravdy, a pokouší se vytvořit jejich syntézu pro společné porozumění světu. Findhornská komunita se pokouší o proměnu člověka i lidských podmínek již v *tomto* životě. Problémy tohoto světa chápou velmi naléhavě a jakékoli odkládání jejich řešení pociťují bolestně. Věří, že čím schopnějšími budou lásky, soucitu, čistoty, ale také humoru, čím naplněnějšími budou v obecném smyslu, tím víc může jejich komunita, jakožto příklad, přispět ke zklidnění a stát se inspirací, že i v potenciálním chaosu lze najít nový řád. Členové komunity se snaží naladit na Vůli Boží, jsou otevřeni spojení s vyššími druhy bytí (transpecies) i mimozemské komunikaci. Cítí, že stojí u zrodu nového věku - doby přenosu Království Nebes na Zemi.

Existují různé verze findhornských počátků. K těm nejpopulárnějším patří kniha

Paul Hawkena *The Magie of Findhorn*. Podle této verze komunitní historie stojí na samém počátku Peter a Eileen Caddyovi. Bůh jim vnuknul, aby zformovali jádro komuniry, jež bude demonstrovat duchovní principy v reálném světě. Jednoho listopadového dne roku 1962 se ocitli oba manželé se svým karavanem a třemi malými dětmi v místě nedaleko skotské vesnice Findhorn a rozhodli se tady zaparkovat navždy. Zakladateli jsou Eileen, řízená svým vnitřním hlasem, její dávná přítelkyně Dorothy MacLeanová přijímající rady duchů, dévů i rostlin, a Peter, který se tyto komunikace vždycky snažil předávat veřejnosti — přátelům a návštěvníkům. Brzy tady na mořském pobřeží u městečka Forres zarůstají svými duchovními kořeny do země. Peter ptochází duchovním výcvikem organizace nazvané Christian Rosenkreutz Rosikrucians, Dorothy přijímá súfické instrukce a Eileen se řídí pokyny toho, čemu říká vnitřní hlas Boží. Postupně se spíše dezolátní parkoviště obytných přívěsů začíná měnit v legendární Findhornské zahrady. V souladu s vnitřními hlasy Dorotiných dévů a hlasu Eileen, začal Peter písečné duny obalené trsy ttav podobných tašelinám proměňovat ve světoznámé kvetoucí zahrady.

Dalším důležitým vlivem v počátcích Findhornu byl Robert Ogilvie Crombie, řečený Roc. Ten sice nikdy ve Findhornu přímo nežil, ale dojížděl sem často z Edinburgu, aby se podělil o zážitky svých setkání s bohem Panem a jeho královstvím plným elfů, vil, gnómů a nymf. R. C. Crombie cestoval po celé Británii a páttal po skrytých esoterických lokalitách — jeho průvodcem a instruktorem byl právě bůh Pan. Začátky Findhornské komunity tedy byly - přiznejme si - značně bizarní.

Aby byl výčet zakladatelů úplný, nelze zapomenout na osobnost, která záhy po svém připojení (v červnu 1970) snahám komunity — v té době má převážně pracovní komunita 24 členů - dodává novou dimenzi. Tímto mužem byl jeden z původních inspirátorů hnutí New Age David Spangler. Původně plánovaných 5 dní pobytu si tu protáhl na tři roky. S jeho příchodem získává Findhornská komunita, plná pitoreskní duchovní komunikace, *planetární* perspektivu a *intelektuální* obsah. Mimořádnou hloubku a záběr svých hojných spisů Spangler připisuje schopnosti naladit se na vyšší roviny vědomí a přijímání duchovní síly tzv. Neomezené Lásky a Pravdy. Právě Spangler zde „zahajuje" později tak slavné vzdělávací programy. Jejich hlavním tématem je *vize* nacházejících *změn,* o kterých hovoří většina obyvatel Findhornu. Na obzoru se objevuje New Age. Spanglerův vliv na intelektuální rozvoj komunity nelze přehlédnout. Byl to on, kdo Findhornským aktivitám dal punc skutečné váhy.

Do Findhornu odedávna přicházejí především lidé pociťující hluboké zpochybnění dosavadního smyslu života. Mnoho jich prožívá deziluzi z nehybné všednosti a cítí, že *cosi* visí ve vzduchu, že se blíží velké změny. Možná je za tím víc všeobecného znechucení světem než skutečně vědomého hledání vlastní role v kontextu New Age. Tito lidé se o Findhornu dozvěděli z knih, televize, přednášek Petera a Eileen nebo od přátel. Idealisty a duchovní aktivisty Findhornská nadace přitahuje jako Mekka muslimy. Někteří poutníci sem přichází, aby se zde, v prostředí nakloněném duchovním hodnotám, pokusili realizovat svůj duchovní vývoj, vyzkoušet si ptaxi duchovního života, zdokonalit svou osobnost nebo aktivovat to, co se nazývá éterickým tělem nebo také centry jemné energie. Je tu mnoho těch, kteří v sobě cítí keltské předky a přejí si znovu navázat kontakt s těmito kořeny.

Prvním smyslem Findhornského střediska bylo, že lidé mohou přijít, poznat poselství Findhornu a pak s ním jít do světa. V důsledku toho nebylo lehké najít lidi, kteří by zůstali členy komunity více než dva, tři toky. Ale i ve Findhotnu se změnily časy. Místní populace se nyní ttochu stabilizovala, změnily se některé podmínky pobytu. Dnešní nadace má trojí výraz: je to společenství lidí, kteří se zaměřují na lásku jako společného jmenovatele, udržují si kontakt se svým božským já a připravují se na službu světu; je to vzdělávací instituce pořádající dílny, lekce a konference o krocích, jak připravit klidnou cestu transformace světa. Ústředním posláním však je snaha reintegtovat lidi s jejich duchovní přirozeností. Takový trénink zde hledají stovky lidí z celého světa. Existuje tu ovšem ještě vzdělávání *vnitřního* společenství, jež má mnohem mystičtější a okultnější orientaci. Někteří ho nazývají školou mystérií - místem k objevování procesů individuální proměny v kontextu skupiny, prostřednictvím různých přístupů, technik a aktivit. Existuje jakýsi dtuh zaběhnutého Findhornského rempa nebo chodu, ve kterém člen (nebo host) postupuje od jedné zkušenosti k další, v pohodě a s účinností, jež poskytuje příjemný prožitek. Cas a prostor tu má svou vlastní choreografii utvořenou tak, aby každý dostal (a dělal) tolik, kolik snese.

Findhornská nadace nenabízí žádný katechismus nebo systém ústřední víty. Není tu tlak být buddhistou, křesťanem, židem nebo hinduistou. Vládne tu spíš pocit, že každý má kousíček kosmické skládačky a může tady v sobě objevovat celek. Existuje zde velké nadšení pro syntézu dávných náboženství a pokusy ve všech najít společnou nit ptavdy. Zásadní je představa transformace světa, ovlivněná především Spanglerovou vizí planetárního přenosu,

Ogilvieho pohádkami z Panova království plného fantaskních bytostí, MacLeanové komunikací s dévy, súfismem. Ačkoli se tu dnes nehovoří o hořících keřích, i Findhorn má spoustu vlastních příběhů plných vizí a mystické zkušenosti.

Kdybychom se pokusili shrnout, čím je | findhornské uvědomění typické, mohli by-

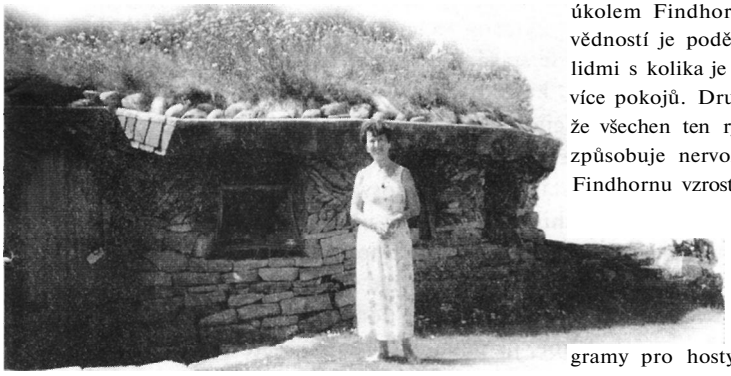

chom říci, že zdejší komunita vyznává následující názory:

1. Energie následuje myšlenku. Jak myslíš, takový jsi. Vytváříš si vlastní realitu.

2. Život má překvapivou (zázračnou) choreografii. Je to škola, ve které se máme učit větší lásce, soucitnosti, moudrosti, větší sebekontrole a práci ve smyslu služby.

3. Reinkarnace a karma je metoda, jež umožňuje tůst duše. Reinkarnace je názor, že nesmrrelná duše se stěhuje z jednoho těla do druhého podle duchovního zákona příčin a následků - karmy. Jinak řečeno „jak zaseješ, tak sklidíš".

4. Synchronicita dává dohromady věci a lidi kolem vás, když je dosaženo správného sravu mysli - což je stav obtížně vysvětlitelný pouhou shodou okolností nebo náhod.

5. Animismus a panteismus je názor, že veškerý život má vědomí, od řasy k člověku a že je možný vědomý kontakt se vším živým.

6. Všude ve vesmítu existuje hietarchie osvícených bytostí (andělů), kteté nás benevolentně vedou, ale neberou nám naši svobodnou vůli.

7. Někteří věří, že existují mimozemské bytosti, jež jsou s námi v kontaktu, které nám přijdou na pomoc v případě hrozby velké katastrofy na Zemi.

8. V podstatě všechno je v pořádku a děje se podle Božího plánu. Dokonce i když planeta vybuchne, budete reinkarnováni v novém těle na nové planetě.

9. Pozornost vnitřnímu vedení je lepší způsob jak najít životní smět, než jen racionálním myšlením. Lépe by se nám komunikovalo prostřednictvím srdce než pouhým intelektem.

Z šesti lidí natlačených v jediném karavanu se Findhorn během let rozrostl na téměř 300 členů, a stejný, ne-li větší počet návštěvníků. Ti dnes mají k dispozici více než polovinu parku pro karavany, bungalovy, hotel, dva staré zámky - jeden se čtyřmi akry a druhý s osmi akry pfidy —, staré nádraží a statek se třemi akry. Členové komuny někdy vtipkují, že snad převezmou i nepříliš vzdálené letiště Royal Air Force. Někteří si myslí, že nadace už je nadrozměrná a že přikupování nových budov bylo chybou. Jádro skupiny však má pocit, že úkolem Findhornské nadace a její odpovědností je podělit se o poselství s tolika lidmi s kolika je to možné. A to znamená více pokojů. Druhá strana vyjadřuje obavy, že všechen ten rychlý růst u mnoha členů způsobuje nervozitu. Náklady na provoz Findhornu vzrostly na téměř 459 tisíc liber ročně přičemž komuně přinesl 510 tisíc liber department obchodu - řemesla, obchody, knihy, audiopásky atd. - a programy pro hosty. Jednu třetinu nákladů kryjí obchodní aktivity, jednu třetinu pobyty a progtamy pro hosty, jednu šestinu dary a jednu šestinu příspěvky členů Findhornské komunity.

Peter Caddy svou původní roli viděl v tom, že sama sebe chápal jako prostředníka instrukcí daných jeho ženě a jiným „senzibilům". Jak komunita rostla, toto osobní poslání bylo méně a méně důležité a tak se hlas Eileen rozhodl nedávat již instrukce komunitě jako celku. Její poslední instrukcí pro komunitu bylo: „Vstupte do svého nitra a každý si najděte svého vlastního průvodce." Poté se Peter a Eileen odpojili a nyní tráví čas spojováním jiných duchovních skupin všude po světě. Peter Findhorn pravidelné navštěvoval, ale vedení komunity přešlo na tzv. Corc Group, kterou Peter Gaddy v roce 1974 založil. Tato skupina má ústřední rozhodovací autotitu. Její primární snahou je udržovar vizi a psychickou sílu růstu. Tato skupina čítala původně sedm lidí, nyní je počet jejích členů dvanáct. Findhornská komunita, ktetá se ve svých počátcích podobala Petrově verzi archy Noemovy, se nyní rozrostla a podobá se spíše vesnici, jakési sérii komunit. Každý páteční večet se celá komunita schází v Univetzální hale, kde si členové navzájem sdělují, co jim leží na srdci: hlavním tématem je ovšem i zde humor - saririckés šlehy týkající se vážnosti New Age -, ale provozuje se tu také hudba, poesie, tanec a vedou se filosofické disputace.

Práce ve Findhornu má demonstrovat duchovní uvědomění v akci, je integtací mysli, těla a ducha. Program komunity začíná patnáctiminutovou meditací táno v poledne a v předvečer. Snahou je spojit a smísit enetgie lidí, naučit je jak s těmito energiemi pracovat, jak vysílat dobrou vůli a léčivou silu na celou planetu. Findhorn poskytuje mnoho příležitostí k uměleckému vyjádření — grafikou, performančním uměním atd. Existují tu materiální možnosti pro hrnčířství, tkaní, fotogtafování, krajkářství, je tu i zvukové studio pro tvorbu hudby atd. Na tak malé a odlehlé společenství je tu kulturní život vskutku bohatý a různorodý.

Findhorn, to však nejsou jenom rozkvetlé růže. Přichází sem i dlouhé a tuhé zimy. Ta - a také některé chyby - způsobuje frustraci. Místní skotská církev díky víře Findhorňanů v panteismus a reinkarnaci, vidí v těchto lidech znečišťovatele pravého křesťanství. Fundamentalisticky naladěné okolí není Findhornu vždy nakloněno. Existuje také zvláštní druh frustrace u návštěvníků, či členů komunity, kteří prošli tolika procesy osobního vývoje - jsou to někdy vysoce vzdělaní lidé - když musí, jako ostatní umývat nádobí nebo drhnout podlahy. Práce je zde pokládána za jednu z největších hodnot. Říká se o ní, že je láskou, projevenou navenek. Je to příležitost otevřít se službě celku. Proto se všichni členové i hosté podílejí na všech potřebných pracech. Aby svou ptáci vykonávali opravdu „od srdce", na zahájení společně v kruhu meditují a na závěr práce děkují za tuto šanci osobního růstu.

Přes 50 procent manželských pátů, které přijdou do Findhornu, se během dvou let tozvádí. Nikdo nechápe, proč tomu tak je. Zkušenost života v podobné experimentální komunitě je příčinou, že člověk často radikálně přehodnocuje vlasrní život. Někteří vstoupili do manželství, aby naplnili neurotickou potřebu, ktetá se v podpůrném prostředí Findhornu, vyléčena, ztrácí.

Přes okamžiky vnitřních krizí, které logicky provází jakýkoli vývoj vyžadující radikální změny, Findhornští obyvatele věří, že *ekologičtější* a *duchovnější* způsob života, který si zde na vlastní kůži vyzkoušeli a prožili, je možno realizovat takřka kdekoli. Dveře zůstávají otevřeny naději. Kdokoli se může pokusit o těsný kontakt s přírodou, jejími duchy i dévy, může se věnovat pěstitelství, meditaci, může s druhými sdílet vlastní radosti i poznání. Findhorn se stal velkým zdrojem inspirace pro lidi, kteří zoufale hledají alternativu, lepší způsoby života *již* v tomto životě a v tomto světě, kteří nechtějí odpovědnost za svůj život *tady a* teď odkládat na jindy, nebo na někoho jiného.

HLEDÁNÍ GRÁLU

Výprava co nikdy nekončí

Legenda o hledání posvátného poháru, *svatého Grálu,* je dnes známa především díky Tennynsonově převyprávěné verzi. V 15. století byla populární verze Maloryho, jak ji podává v knize „Smrt krále Artuše", nicméně i toto vyprávění bylo jen „převařenou polévkou" z kotle mnoha starších francouzských bájí a pohádek, které vycházejí ze starodávných mýtů keltských. Pokud jde o představu Grálu - nádoby konající zázraky — právě *keltský svět* lze považovat za její původní prostředí. Během „Temného věku" - včetně historického Artušovského období v šestém století - byla stará ústní tradice syntetizována do podoby středověkých romancí 12. století. Až do 14. století se pak objevují různé varianty textů, jež doplňují a rozvíjí původní materiál příběhů a postav již existujících. To, co jako legendu Grálu známe dnes, je jen kompilátem středověkých textů, a i když představuje tu nejpopulárnější tradici, neměli bychom ji chápat jako jedinou a výhradní autoritu týkající se mystérií Grálu.

Pokusme se v maximální stručnosti příběh o Grálu shrnout. Podle některých tradic byl Grál původně šperkem - smaragdem —, který se během války mezi anděly odloupl z koruny Lucifera - Světlonoše nebo také Jitřního anděla - a spadl z nebe na zemi. Jiné tradice hovoří o druhém synovi Adama a Evy, Sethovi, který se vrací do Rajské zahrady Eden, kde Grál dostává jako znamení určené lidem, že Bůh na ně nezapomněl. Ve verzi Rene Guenona Seth navštíví Ráj, aby pro umírajícího otce sehnal trochu Vody života. Do cesty mu vstoupí anděl s plamenným mečem, který mu zakáže vstup - zároveň mu dá dar naděje - Grál - a slib, že skrze něj, který se má stát Pohárem hořkosti a Pohárem oběti, se lidstvu dostane nové budoucnosti.

O Grálu, poprvé zasazeném do historického kontextu, se vypráví v příběhu o Josefu z Arimathije z doby Kristova ukřižování. Josef se stává vlastníkem velikonočního Poháru z poslední večeře, kterou Kristus uspořádal pro své učedníky. Josef ho později použije, aby do něho na Golgotě zachytil pár kapek krve a potu z těla Mesiáše. Právě z tohoto důvodu se z Grálu stává předmět posvátný a magický. Později se Josef z Arimathije se skupinou věrných - prvním Společenstvím Grálu - vydává na dlouhou pouť a legenda praví, že přenesl svatý Grál až na Britské ostrovy. V Glastonbury (posvátné poutní místo, kde je údajně pohřben král Artuš a kde se, mimo jiné, již několik let koná v létě velký rockový rituál) v Somersetu založil kostel, který zasvětil matce Krista a měl uchovávat posvátný pohár.

Dál nás příběh Grálu přenáší do doby krále Artuše, kdy je také zaznamenána první velká *výprava* za Grálem. Podle pověsti měl být uschován na hradě jménem Muntsalvasche nebo Carbonek, který se však nenacházel v tomto světě. Rytíři, kteří se rozhodli Grál hledat, se vydávají na výpravu (Quest), kde musí podstoupit mnohé zkoušky a překonat různá nebezpečí. Právě příběhy o této výpravě, tomto rytířském putování (lépe řečeno, o této řadě výprav), tvoří hlavní zdroj informací, které o Grálu a jeho aktivitách máme. Když se Grál objevuje rytířům na hradě Camelot, je obklopen oslnivými paprsky jasného světla. Přítomné společenstvo bylo zázračně obdarováno jídlem a pitím podle svého výběru. Grál se zde zjevuje jako *symbol duchovní potravy* (Mana).

Jiný text popisuje, že Grál měl patero tvarů, jeví se jako předmět, jenž se neustále proměňuje a obsahuje v sobě nevysvětlitelné tajemství. Ve světě legendy ho hledají všichni, někteří s dobrými úmysly, jiní se zlými. Nejznámějšími hledači Grálu jsou tři rytíři: rytíř Parsifal, rytíř Galahad a rytíř Bors. Oni jediní z Artušových lidí (rytířstvo kulatého

John Matthews

stolu) našli svou cestu ke hradu záhadného Krále Rybáře, k trůnu zraněného krále, jehož nelze vyléčit dokud někdo nevznese rituální otázku, „Komu Grál slouží?" a dokud tato není zodpovězena. Pak jsou Král i jeho země - do té doby zpustošená - vyléčeni a znovu uvedeni v život. Konečné oslavy mystérií svatého Grálu pak probíhají daleko odtud, ve městě Sarras - posvátném městě na Východě -, kam se zmínění tři rytíři i s Grálem vypraví na lodích. Nejčistší ze tří rytířů, Galahad, se pak vypaří ve vůni svátosti, Parsifal se vrací do grálového hradu, aby se stal novým Králem a Bors se vydává na pouť do Camelotu, aby cestou vyprávěl příběhy o zázracích Výpravy. Taková je ve stručnosti legenda. I když příběhů a dobrodružství rytířů, hledajících Grál, je nespočet, podstata zůstává stejná. Poselství Grálu se nemění.

Legenda svatého Grálu si našla místo v samém srdci západní (především britské) esoterické tradice. Způsob, jakým v sobě mystéria Grálu kombinují keltský mýtus a apokryfní křesťanský příběh, je opravdu jedinečný. Je zajímavé, že i když se tato legenda nikdy nestala plnoprávnou součástí katolického apokryfu, nebyla ani oficiálně odmítnuta nebo označena za herezi. Zdá se, že legenda v sobě uchovávala tak působivý aspekt dávné ústní tradice, že dokázala žít i po celé období středověku. Představa posvátného Grálu měla takovou sílu, že si ji autority netroufly popřít. Například text známý jako *Parlesvalus* (Parsifal) vznikl v cisterciáckém opatství v Glastonbury a přestože svou sílu čerpá především z keltských („pohanských") témat, je zpracován v duchu křesťanství tak, aby paralela mezi Kristem a Hledačem Grálu, jehož zosobňuje Parlesvalus (Parsifal), byla patrná na první pohled. I když se církev snažila legendy využít k propagaci vlastní teologie, měl její *skrytý* smysl hluboký vliv na vědomí mnoha lidí. Vnitřní dějiny svatého Grálu se skutečně podobají podzemnímu proudu, jenž probíhá pod úrovní vědomí.

Tato, původně keltská, možná dokonce předkeltská tradice je v době středověku tak podmanivá, že po jí inspirovaném období toulavého rytířství se stává i jedním z hlavních podnětů k založení různých duchovních a rytířských řádů. O *řádu Templářů* (Rytířů posvátného chrámu Jeruzalémského), lze dokonce říci, že se v mnoha ohledech pokusili o konkretizaci představy „Rytířstva kulatého stolu krále Artuše" spojenou s představou *duchovního rytířství* Galahadova — jeho hledačství Grálu.

Legenda o Grálu i celá Artušovská tradice, která s ní souvisí, se — obohacena o další esoterické tradice a významy — dostala i na evropský kontinent. Západní mystéria hovoří o tom, že se Templářům a Katarům podařilo uchovat část tajemství Grálu. Odtud pak, jako skryté gnostické učení, přešlo do alchymie a kabaly. Dokladem toho jsou i takové synkretické texty jako je „Parzival" od Wolframa von Eschenbach. V alchymické a rosikruciánské tradici zůstává Grál skrytě — pod mnoha převleky a maskami — přítomen jako *transformativni nádoba* (laborantská baňka, tyglík apod.) a kámen mudrců.

Odtud tajné učení o svatém Grálu přechází v mutované podobě do textů adeptů 18. století, až konečně znovu vyráží na povrch v době esoterického revivalu na konci 19. století, obohaceno o koncepce Východu, a zpopularizováno H. P. Blavatskou a dalšími tehdejšími teosofy a okultisty. Tehdy také začíná hledání původních kořenů legendy. Objevují se nové překlady a komentáře, začínají se objevovat nejrůznější artušovské studie. V Británii dochází ke keltské renesanci, v jejímž čele jsou takoví lidé jako William Butler Yeats nebo George Russel - oba členové tajné okultní společnosti Golden Dawn. Yeatsovým záměrem bylo založit magický řád, využívající původního domácího (tedy keltského) mytologického materiálu a odkazu, kombinující středověké i keltské tradice.

Ještě tu nebyla řeč o tom, k čemu je Grál vůbec dobrý? Existuje mnoho planých aspirací souvisejících s představou kouzelné nádoby obsahující hojivý, zázračně uzdravující balzám. Může ale Grál nabídnout nějaké odpovědi, které zajímají i náš moderní svět, nebo je to jenom hezká středověká historka, která v sobě ukrývá jenom náš pocit sebeuspokojení? Je-li oním léčivým balzámem Grálu, jeho obsahem, *hojivé poznání,* jakási neodolatelná odvěká a nadčasová moudrost, *gnóze,* pak by i její odpovědi měly zůstávat aktuální. Grál by měl nabízet řešení problémů, které trápí i nás, právě teď.

Grál, podle všech příznaků, není něco, co lze hledat (a nalézt) detektory kovů - není to nějaká starověká relikvie ležící ztracená či zakopaná kdesi pod povrchem země. Nejde o žádný fyzický pohár ukrytý na neznámém místě. Jestli někde leží, skrytý a zapomenutý, pak je to na místě, které je v nás — na místě, které si každý nosíme v sobě. Představa nějakého „jediného a pravého Grálu" je jen pošetilou iluzí. Grál zůstává *duchovním mystériem,* které se každý z individuálních hledačů snaží najít svým vlastním způsobem. Přesto je toto hledání spjato i s hledáním a obnovou posvátných míst v krajině, s poznáním, dnes bychom mohli říci „ekologickým". Vždyť legenda Grálu hovoří o Zpustošené zemi - o stavu „království", které ztratila Grál. O zemi, která chybou vlády přišla o svou rovnováhu.

Představa *zpustošené země* (Wasteland) nám není neznámá. Dnes, na konci druhého tisíciletí po Kristu, jsme svědky eroze půdy způsobené chemizovaným hospodařením, znečištění a otravy řek toxickými produkty člověka i toho, jak kyselé deště sprchují a hubí naše lesy. Krajinu, ve které žijeme, minuje ekologická katastrofa. Zpustošení země je důsledkem dlouhého řetězu příčin a následků, na jejichž počátku stojí nezodpovědný člověk, který sám ztratil rovnováhu. K čemu jsou nám dobré všechny teorie o Pádu člověka a jeho vyhnání do pustiny, když už všechno kolem nás, každý otisk, který jsme udělali na tváři země, manifestuje tento Pád.

Jedním z aspektů poznání Grálu je pochopení posvátnosti krajiny, země. Pozorným studiem grálových textů zjišťujeme, že jejich středověcí i starší autoři měli prohloubenou vizi světa; že s daleko větší jasností než my viděli budoucnost země a nebezpečí zahrávání si s Bohem. Reflektovali tak postoje svých předchůdců, gnostiků, kteří také cítili potřebu člověka dobrat se hlubšího poznání věcí týkajících se Tvůrce a jeho stvoření, a touhu ukrytou ve všech věcech: nalézt svůj ztracený ráj, zračenou jednotu. Ať již se budeme držet židovsko-křesťanského motivu Grálu jakožto obřadního poháru Poslední večeře, nad kterým Kristus 0 Velké noci rozdává lidstvu svá poslední přikázání o lásce jednoho ke druhému, nebo dáme přednost keltské představě Grálu, který léčí a je i potravou a poznáním, pokaždé se projevuje jako prostředek, který nám umožňuje kontakt s „oblastmi Ráje" - s představami země, které vládne láska, mír a dostatek nebo také, chcete-li, jakési „ekologické bratrství". Může to být představa pozemského ráje stejně jako keltská vize Požehnaných ostrovů Západu, kde muži i ženy žijí v nekončící radosti a těší se z darů země. Může to být 1 představa návratu k dokonalému spojení stvoření s Bohem, ke stavu ideálnímu, neboť je stavem naprosté harmonie: *splynutí.*

Zkoumání nejstarších verzí legendy odhaluje, že příčinou zpustošení země je téměř vždy nevšímavost vůči posvátnému duchu země. Zanedbání země (Přírody) v její roli mystického udržovatele života: Bohyně. Kdybychom použili keltského výraziva: došlo k roztržce mezi mysticky svázanými (mystickou svatbou — hierosgamos) Králem země a Bohyní Země; řečí středověku: došlo k selhání krále při snaze zajistit rovnováhu v království; výrazivem současnosti: došlo k porušení ekologické rovnováhy v přírodě i duši člověka. Gnóze Grálu obsažena v tomto poznání je aplikovatelná na každou individuální hledačskou cestu, neboť představa Zpustošené země je odrazem duchovního stavu člověka.

Legenda o zpustošené zemi, o zemi bez Grálu (a bez Krále, který ztratil vládu nad svěřeným královstvím) se samozřejmě nabízí jako paralela ekologických prognóz naší planety. Zdá se, že nikdy nebyla potřeba léčivého Grálu akutnější než teď a tady. Neměli bychom však v rámci tohoto (ekologického) hlediska propadnout zjednodušené představě Grálu, jako nějakého ozdravujícího zeleného pásu. Nelze opomíjet souvislosti mezi všemi úrovněmi světa. Víme, že fyzický svět utváří čtyři úrovně, které esoterikové považují za základ stvořeného světa — lidská, zvířecí, rostlinná a minerální. Ty však jsou zároveň součástí většího kosmologického řetězu příčin, zasahujícího nejen svět vnější, ale také vnitřní, nejen svět stvořený, ale také nestvořený. Tuto vzájemnou *propojenost vnějšího a vnitřního* nelze přehlížet.

Ano, člověk možná vládne tomuto stvořenému světu, on sám však je zároveň subjektem podnětů a vnuknutí ze světů vnitřních a jejich obyvatel. Tyto vnitřní (nebo vyšší) světy a bytosti, jež v nich sídlí, se liší podle té které tradiční kosmologie, vždycky však zahrnují nevtělence (duchy), bytosti nadlidské, anděle a bohy, kteří dohromady skládají vyšší oktávu čtyř nižších (fyzických) úrovní. Tato interpretace mikrokosmu pomocí makrokosmu je zřetelná i v příběhu o hledání Grálu a postavách, jež takovým výpravám asistují: lesní muži, pomáhající netvorové, polobožští králové, panny z jiného světa, víly, elfové atd.

V původních grálových textech se zpívá:

Přijede rytíř pronikavého hlasu
Položí otázku a dostane se mu odpovědi
A celý kraj bude znovu spojen a ožije
Existuje totiž věčně-živá Paní
Která stráží hlubiny země
Stráží brány smrti i života
Stráží brány, které nám dávají zrození
A tam kde Paní chybí,
tam jsou studně prázdné
Ptáci nezpívají a vody mizí
Proto přijíždí rytíř,
aby osvobodil vodstva
Paní pak znovu zpívá
Bude rytířovou nevěstou.

Zpustošenou zemi v textech často typizuje Ježibaba (ohavná stařena, stará čarodějnice) nebo Černá Paní - žena zahalená do černého, skrytá Bohyně, skrytá Moudrost. Jsou zde patrné analogie mezi Sofií (*Sofia — Moudrost* gnostiků) a Pannou Grálu, stejně jako mezi padlou či skrytou Sofií a Černou Paní, která je hlasem Pustiny. V mýtu o Grálu Zpustošení země způsobuje ztrára celistvosti díky implicitně sexuálnímu zranění krále. K oživení Pustiny a vyléčení Zraněného krále lze dojít prostřednictvím identifikace a spojení s Grálem na straně nálezce Grálu. Na předkřesťanské rovině mýtu představuje tuto situaci vítěz Grálu objímající Grálovou Pannu, nebo jejich vzájemná svatba.

Tato představa spojení je jednou z prvních, kterou o podobném mystickém zcelení vůbec máme, počínaje gnostickou svatbou Sofie s Logosem ve svatebním pokoji Pleroma až k tibetsko-buddhistické koncepci emanace v objetí obou božstev-manželů. Tato představa se nachází v samém srdci gnóze Grálu. Způsobem, jak znovu oživit Pustinu je *obejmout* ji plným svým soucitem, ztotožnit se se s ní přesně tak, jak se milenec ztotožňuje se svou milovanou: co zraňuje milovaného, zraňuje i milujícího. Je-li tento soucit projevován v dostatečné míře, Grál se znovu objeví na světě a léčí. Odpověď na základní otázku Grálu spočívá v daru Bohyni. Grál ti bude sloužit, když ty budeš sloužit jemu: jenom *identifikací s* celkem *stvoření* se staneme těmi, kteří dosáhli Grálu.

Esoterik od sebe vyléčení Zpustošené země a Zraněného krále, obnovení planety a regeneraci (oživení) ducha, nikdy neodděluje: toto vše je *Velké dílo.* Spojením trojitého Grálu — Grálu srdce, mysli a ducha - si esoterik uvědomuje a také praktikuje harmonickou jednotu stvořených i nestvořených světů. Grál pak přestává být jakýmsi mysteriózním předmětem, který se hledá, ale je nalezeným pohárem lásky, míru a milosti, který poskytuje poznání (gnózi) znovu oživeného stvoření.

Lze říci, že dokud není esoterický Grál nalezen ve skrytu vlastní duše, a nestane se součástí magické práce, zůstane jen krásným středověkým příběhem, a jeho transformativní a léčivá moc zůstane uzamčena. Ti, kteří se zavázali hledat Grál dokud jej nenajdou, aby vyléčili Zpustošenou zemi, většinou zjišťují, že je to těžší úkol než se napoprvé mohlo zdát. Ten, kdo vstupuje do mystérií Grálu si musí uvědomit, že Zraněním Krále a Zpustošením Země jsme *my sami:* že my jsme odtržení, že my jsme sešli ze své cesty, že jsme se ztratili sami sobě, že jsme zpustošení ve svém duchu. Hledání Grálu je i o našem vztahu k této „terapeutické nemoci" a o tom, jak lze důmyslnými prostředky dosáhnout celosti — stavu harmonizace obou rovin světa.

Grál je v tomto smyslu archetypem řešení polarizovaného mýtu o Zpustošené zemi a Zraněném králi. Ať už žijeme v jakékoli době, tato mýtická polarita je zjevná: obě strany nerovnováhy volají po léčivé síle Grálu. Každá generace s sebou přináší čerstvé podněty k hledání Grálu, k hledání léku na tuto zásadní nerovnováhu mezi vnitřním a vnějším, člověkem jakožto „pánem tvorstva" (Králem) a přírodou (Zemí), stvořením a Bohem. Grál je neustále znovu a nově definován. Na nespočet cest vedoucích k jeho nalezení se vydávají noví a noví hledači. Výprava nikdy nekončí.

Co nám tedy Grál nabízí dnes? Je to vlastně jinak položená otázka známá z legendy: „Komu Grál slouží?" Je to otázka, na kterou zřídka kdy zná odpověď i sám hledač Grálu. Přesto, právě tázající duch je to, co tradice zachovává, a co vede hledače do srdce Grálové gnóze. Součástí tradice je i to, že výprava (duchovní cesta) sama připraví hledači otázku, tak jako i odpověď na ni. Parsifal, který svou pouť začíná jako nějaký tápající blázen, ji končí jako vítěz Grálu. Je to demonstrace naděje pro většinu zatvrzelých mezi námi: každý z nás má možnost objevit cestu k souladu celistvosti.

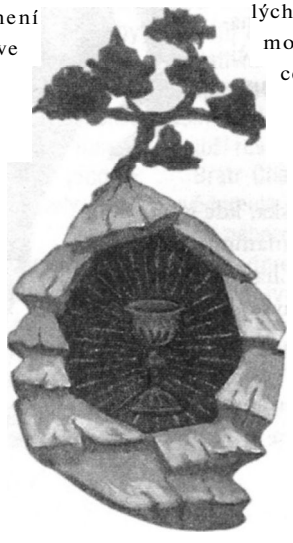

Z časopisu Gnosis a jiných zdrojů přeložil Blumfeld S. M.

Volání Bohyně

Rozhovor s Jean Shinoda Bolenovou

Jean Shinoda Bolenová je jungiánská analytička, ale také profesorka klinické psychologie na univerzitě v San Francisku. Napsala celou řadu známých knih (Tao psychologie, Bohyně v každé ženě, Kruh síly). Ve své poslední knize (Crossing to Avalon) píše o hledání smyslu života ve středním věku ve smyslu hledání grálu Artušovské legendy.

Vaše kniha *Crossing to Avalon* **je zajímavý hybrid. Částečně je to popis pouti, částečně autobiografie, a částečně popis duchovní cesty. Splétá pouť za osobním probuzením i kulturní analýzu společnosti.**

Bolenová: To proto, že popisuje nejen mé osobní zážitky, ale také pouť kolem mé minulosti. Lépe to vyjadřuje jedno z těch mnohoznačných slov C. G. Junga. Doslovný překlad slova „circumambulation" znamená „chodit kolem něčeho dokola". Hindové například takto chodili kolem posvátné hory. Osobní vzpomínky mají také charakter jakéhosi chození kolem dokola ve snaze nalézt pravdu. Každý máme určité vzpomínky, které jsou nepopsatelné. Chození okolo je jediný způsob, jak zažít archetypální věci nebo snažit se pochopit Boha nebo Bohyni nebo božkost nebo Tao nebo cokoliv, co je větší, než schopnost ega to pojmout. A tak chodíme kolem dokola a vnímáme to po částech a snažíme se přijít na kloub věcem, které nás přesahují.

Co vás přimělo vykonat pouť, kterou ve své knize popisujete?

Bolenová: Když začnete duchovně růst, nebo když jste ve zlomovém období svého života, stávají se vám často věci, kterým se říká „synchronicity" a máte také intenzivnější sny. I mně se to stalo. Především, má kniha *Bohyně v každé ženě se* dostala do rukou jedné ženě z Glastonbury, když navštívila San Francisko. Doma knihu četla a půjčila ji pak své přítelkyni, paní Eleanor Detigerové, která už pár desítek let řídí nadaci a pomáhá různým lidem i organizacím. Paní Detigerová si knihu přečetla a pozvala mne zúčastnit se pouti. To byla první synchronicita. Nebylo to ale samotné pozvání, které mne překvapilo. Její dopis přišel přesně rok poté, co jisté události zapříčinily rozpad mého manželství a následný rozvod. Cítila jsem, že se tu něco, osud, nějak snaží něco mi naznačit, a zve mne učinit první krok, ať už to mělo znamenat cokoliv.

Kudy jste cestovala?

Bolenová: Nejprve do Holandska, kde jsem měla osobní rozhovor s Dalailamou, pak jsem navštívila katedrálu v Chartres, pak jsem jela do Glastonbury, navštívila jsem Ionu, Svatý ostrov a Findhorn. Některá posvátná místa, která jsem navštívila, jsou posvátná už několik tisíc let. Byla považována za posvátná křesťany, Druidy a ještě předtím uctívači Bohyně. Tato místa mají dozajistě na návštěvníky značný efekt. A podle paní Detigerové jde ještě o víc. Když jsme tato místa navštívily, nebyly jsme ovlivněny jen místy samotnými, ale cítily jsme, jak na nás působí i jejich energie. To zní jako od australských Aboridžinců, kteří věří, že zpěvem určité části posvátné písně udržují při životě ducha země.

Jak vás ta místa ovlivnila?

Bolenová: Abych to popsala, použiji slova „zrychlení", termínu, který se podobá pocitu, který zažívá matka, když se její dítě poprvé od ní vzdálí. Zrychlení dechu. Jakési posvátné vzrušení. Stejné pocity zažívají poutníci, kteří svou poutí „zrychlí" pocit božskosti ve svém nitru. Poutě na posvátná místa jsou niterní duchovní zkušenosti - asi jako pro ženu zkušenost těhotenství a porodu.

Sheldrake řekl, že nejlepším způsobem jak znovuobjevit posvátnost krajiny by mohlo být přestat být turisty a znovu začít být poutníky.

Bolenová: Naprosto souhlasím. Já jsem ten přerod z turistky v poutnici zažila v katedrále v Chartres, když jsem sestoupila do temné krypty a zjistila, že už věci nevnímán zrakem a. rozumem. Nějak jsem je spíše cítila, vnímala energii katedrály tělem. Poprvé v životě jsem se cítila jako proutek v rukou proutkaře. Cítila jsem něco mezi vibrací, teplem, tlakem, ale pocit, který mi seděl na hrudi a jaksi vyzařoval do všech stran, měl kvality všeho toho dohromady.

Nejsilněji jste tu energii pociťovala v Glastonbury. Popsala jste to jako byste přímo cítila „vesica piscis", symbol, který zakrývá a chrání studnu, kde je prý ukryt Grál.

Bolenová: Ano. Je to symbol ryby spojující dva kruhy nad sebou. Připadlo mi to jako vizuální metafora pro současnost, ve které se dva světy vzájemně pronikají a život je prostupován hloubkou a smyslem. Spojuje se svět viditelný i svět neviditelný. To jsou okamžiky, o kterých psal T. S. Eliot: „...a slyšet je hudbu tak hlubinně/ že ji není slyšet, a člověk je hudbou/ a hudba vše přetrvá."

Během pouti v Glastobury jsem zažila něco, co jsem kdysi zažila na letním táboře v Kalifornii. Cítila jsem se velmi blízko Bohu. Bylo mi 18 let a při modlitbě při svíčce v opuštěné kapli jsem měla mystickou vizi Boha, milujícího Otce. Tenhle oka-

mžik posvěcení mne ovlivnil na celý život. Teď v Glastonbury jsem nejen cítila přítomnost Ducha, ale cítila jsem také přítomnost Bohyně. Cítila jsem energii Matky Země, stoupající nohama vzhůru mým tělem. Jako Duch klesal dolů a energie Matky Země stoupala vzhůru a setkali se v mém srdci. Stála jsem na trávě tam, kde kdysi byl oltář kostela Glastonburského opatství, a uvědomila si, že nosím „vesica pisces" přímo v sobě. Dvě sféry, křesťanská a ta, která patří Bohyni, Bůh Otec a Bohyně Matka, archetypální a světské, se ve mně propojily. Stála jsem tam a byla na tu chvíli tou, která ty dva světy propojovala, tak jako posvátná studna.

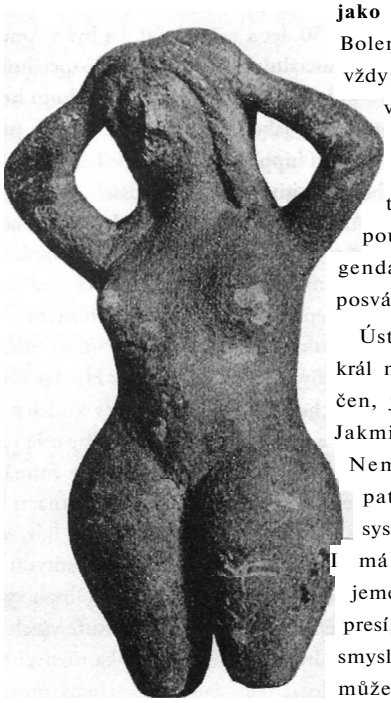

Jeden z rozdílů, který ve vztahu Bůh a Bohyně připomínáte, je, že každá žena (a jen výjimečně některý muž) je schopna skutečně ztělesnit Bohyni a na jistý čas se Bohyní stát.

Bolenová: Stát se to může, ale jen tehdy, když se to sejde jak na archetypální, tak biologické úrovni. Samotné těhotenství, porod a kojení dítěte neznamená automaticky spojení s posvátnou dimenzí. Dokáže-li ale žena onu archetypální dimenzi procítit a posvětit na biologické úrovni, v onom biologickém zážitku je pak něco krásného, mystického a zázračného. Musí to ale skutečné procítit, jak na mystické, tak na té fyzické úrovni.

Myslím, že důvod, proč se Bohyně manifestuje výhradně v ženských tělech je také ten, že ženy za sebou mají mnohá krvavá mystéria. Evoluce od dívky k panně a matce a menopauze či moudré vědmě je v každé přechodové fázi zážitkem přírody, která v nás jedná. Nemůžeme tím neprojít.

Před několika lety jste v rozhovoru použi**la metaforu Grálu, abyste popsala rozkol mezi mužskou a ženskou božskostí a její možné spojení.** Ve své knize se **opět k legendě o Sv. Grálu** vracíte **a** používáte **ji jako** určitého průvodce.

Bolenová: Legenda o Svatém Grálu mne vždy fascinovala. A protože to je o putování, zdála se mi i pro mou pouť velmi vhodná. Legenda naznačuje, že pouť, putování, je stejné tak i o introspekci, cestě dovnitř. Během mé pouti se to všechno zkombinovalo - legenda o Sv. Grálu, pouť, rostoucí pocit posvátnosti ženské dimenze.

Ústřední postavou legendy je nemocný král nemocné země, který může být vyléčen, jen když se napije z poháru, grálu. Jakmile se vyléčí on, uzdraví se i celá země. Nemocný král, to je hezká metafora pro patriarchální politiku a ekonomický systém, který dnes ničí zemi. Legenda I má i značný psychologický podtón. Zijeme-li v zemi plné strachu, utrpení, depresí, závislostí a prázdnoty, hněvu a nesmyslných činů, pak pochopení legendy může naznačit řešení. Podle legendv může grál nalézt jen blázen nebo někdo zcela nevinný. Persival grál dokonce uviděl ale nedokázal odpovědět na královu otázku „Co je špatně?" ve smyslu „Co mne vyléčí?", a mlčel i na druhou otázku: „Jaký to má smysl?"

Myslíte si, že naše kultura je ve stádiu, kdy se konečně začneme ptát „co nás vyléčí?"

Bolenová: Doufám že ano. Už dokáže rozeznat konkrétní poranění, nejenom celkový obraz stále obtížněji fungující planety. Už pojmenováváme odcizení, nefungující vztahy, depresi a řadu dalších příznaků, od bezdomovství až k agresi a násilí. Skutečně je nejvyšší čas abychom se začali ptát - co se to děje? Jedna věc je stále zřejmější — chybí nám zázrak ženství.

Když jsem začala o legendě přemýšlet ze symbolického hlediska, začala jsem uvažovat o poháru ne jako o poháru, ze kterého pil Ježíš Kristus o poslední večeři, ale o tom, co symbolizuje sám pohár: kulatá nádoba obsahující posvátnou krev, o kterou se stará žena. A to je představa Bohyně. Není tedy ztracený gtál to, co naší kultuře chybí — Bohyně? Možná jsme ztratili určitou posvátnou ženskou kvalitu, která by mohla pomoci dodat určitou ženskou kvalitu a vybalancovat polarity a patriarchát (který chce všemu dominovat) a planetu vyléčit.

Jsem přesvědčena, že lidé mívají zážitky a zkušenosti posvátného, jen se s tím nesvěřují, nebo nemají slova. Takové zážitky nepřetrvají v čase, ale přetrvají v paměti. Je důležité si je pamatovat a hovořit o nich. Možná právě vzájemně sdělená zkušenost Bohyně lidi sjednotí. Jenže musíme mluvit z pozice osobního zážitku, a potřebujeme také nová slova. Možná jsme v tom porodními bábami nového vědomí.

Píšete, že Grál je ztracen, protože jsme ztratili kontakt s Bohyní. Vaše knihy o Ní píší. Máme naději, že Grál nalezneme?

Bolenová: Máme. Já jsem, pokud se týče změny v naší kultuře, plna optimismu. A jsem zvědavá, jaká společnost to bude, až se v jejím vědomí opět objeví ženský posvátný prvek. Doufám že se toho dožiji.

Copak se to už neděje?

Bolenová: Ne tak docela. Už se to rodí, ale

všichni víme, že poslední okamžiky porodu jsou ty nejnebezpečnější. Všelico se může stát a místo zrodu přijde smrt. Vědomí Bohyně se rodí a kultura si začíná uvědomovat, co se děje. Je to velmi nadějný, ale i nebezpečný okamžik. Může to změnit naše životy. Tak či onak. Je v tom mnoho mytologie - procházíme dobou železnou a musíme odvrátit nebezpečenství, abychom došli Zlatého věku. Toutéž krizí procházíme, když dosáhneme středního věku.

Osobně si myslím, že jsme tu právě pro tu „cestu". Pro ono putování. Možná tak narazíme na místa, která budou hrůzná a negativní, ale i těmi musíme projít, abychom se dostali skrze ně.

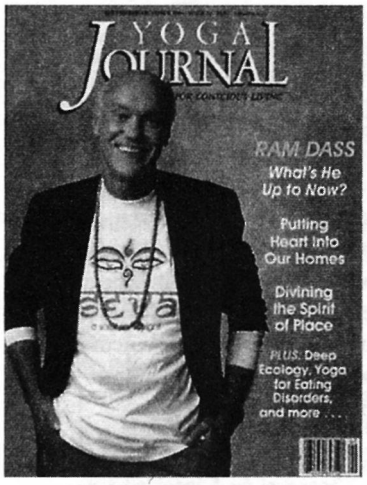

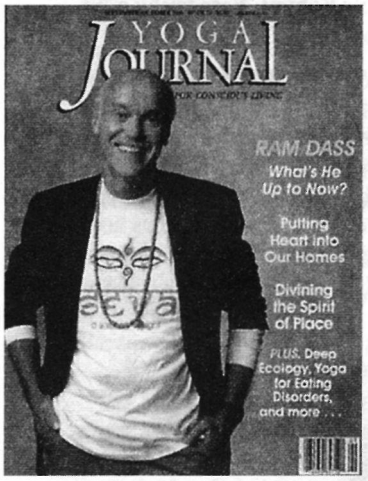

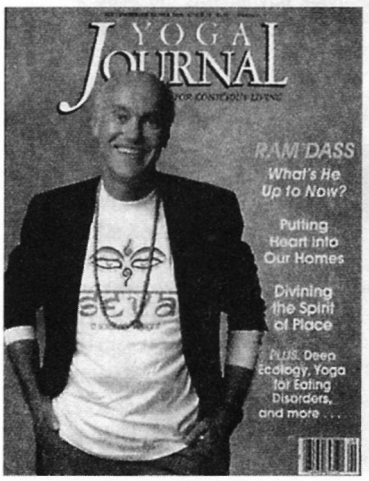

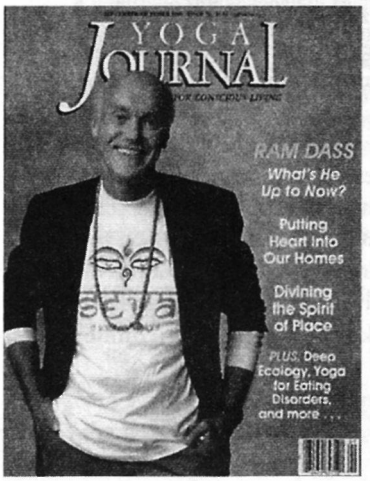

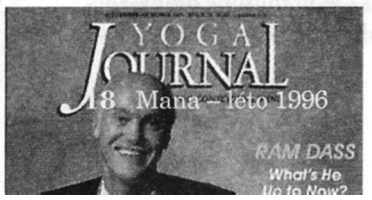

VESMÍRNÁ ODYSSEA RAM DASSE

Těžko existuje nějaký ilustrativnější příklad toho, co pro pozdější vývoj hnutí New Age znamenala zkušenost psychedelické generace 60. let, než je příběh Richarda Alperta — Ram Dasse. Velká většina pozdějších protagonistů New Age byla tím či oním způsobem spjata s tehdejším nonkonformistickým hnutím, ať již jako radikální studenti universit (Capra, McKenna) nebo jejich (tehdy mladí) profesoři. O tom, že počátky hnutí duchovního obrození v západní kultuře ve druhé půli tohoto století byly ovlivněny psychedelickou zkušeností - jinak řečeno: uměle navozeným stavem prohloubeného vědomí — svědčí mj. i příběh Stanislava Grofa, který s psychedeliky experimentoval v téže době, jenže za železnou oponou na opačném konci světa - v Praze.

Ten, kdo dění kolem New Age sleduje pozorněji, ví, že Ram Dass je považován za hlavního přispěvatele integrace východní spirituality a západní filosofie a psychologie. Ram Dass je nepřehlédnutelná charismatická osobnost, s mimořádným citem pro situaci, se schopností naladit se na prostředí i na otázku, jež visí ve vzduchu, s pochopením pro kteroukoli rovinu (dimenzi) bytí, se schopností pohybovat se volně napříč nejrůznějšími úrovněmi vědomí; je guruem s typicky kosmickým smyslem pro humor. O tom jsme se ostatně mohli přesvědčit i v Praze v červnu 1992, když Ram Dass přijal roli konferenciéra úvodního i závěrečného setkání účasrníků Transpersonální konference.

Konec 50. let a začátek 60. let byl v Americe charakteristický sociálním (nebo spíše anti-sociálním) hnutím kontra-kultury. Zakládajícími otci tohoto hnutí (v 50. le tech známého jako beatnické, v 60. letech přetransformo vané v hnutí hippies) se stali Jack Kerouac a Allen Ginsberg, a s nimi celá řada dalších umělců, literátů i hudebníků, kteří cítili hluboké pochybnosti nad stavem soudobé společnosti. Etos beatniků i hippies byl gestem velkého odmítnutí; jejich odpor vůči establishmentu byl naprosto nepřikrášlený a veskrze emotivní.

Když pak, ve druhé polovině 50. let, obecně respektovaný spisovatel a filosof Aldous Huxley zveřejnil své zážitky s psychedelickými drogami (v knihách *Doors of Perception* a *Heaven and Hell),* jakoby celá scéna dostala přes noc nový směr. Prolomené dveře vnímání se doširoka otevřely. V následujících deseti, patnácti letech potvtdily psychedelické prožitky statisícům lidí, že existuje ještě jiný svět: vesmír *mimo* svět našich smyslů. Dávná mystéria jakoby přestala být mystérii. Obsah vyššího vědomí, naznačovaný v posvátné literatuře všech dob, zastíraný obligátním symbolismem tolika různých kultur, byl najednou dosažitelný jako osobní zkušenost. To všechno jen za cenu hrsti nějakých těch kouzelných hub nebo indiánských kaktusů. Zdálo se, že nic nebrání tomu, aby bylo Nebe vzato útokem.

Tou dobou byl Dr. Richard Alpert na vrcholu profesní kariéry. Měl za sebou studia psychologie na Standfordské universitě, jako profesor přešel na Harvardskou universitu, byl držitelem několika akademických titulů, pobíral tomu odpovídající plat. Publikoval články v odborných časopisech a pro neméně odbornou veřejnost zpoza katedry přednášel na téma motivace člověka, freudovské psychoanalýzy či psychologického vývoje dítěte. Objevila se velmi výhodná nabídka výzkumu pro Yaleskou universitu. Doktor Alpert samozřejmě podepsal a ke svým dvěma autům v garáži a jachtě v přístavu se rozhodl přikoupit ještě soukromé letadlo. Neodepíral si ani dobré živobytí; rád pil kvalitní alkohol, rád si zakouřil trávu, jak to začalo být módní i ve vrstvách, jako byla jeho. Rád se nechával vidět a slyšet na různých večírcích. Byl to prostě úspěšný mladý muž.

Přesto jím zmítaly pochybnosti. Tehdy se tyto pochybnosti, jež se o pět let později změnily v pochybnosti o psychedelickém zjevení, týkaly smyslu jeho profese, především freudovského zjevení: psychoanalýzy. Alpert, který na Harvardu fungoval zároveň jako poradce-psycholog a psychiatr pro studenty, sám prošel psychoanalýzou (jak vzpomíná, stálo ho to dobrých 26 tisíc dolarů! - ale mohl si to dovolit), přesto dál zůstával lépe či hůře skrývaným neurotikem, ale hlavně: v nitru své duše — v srdci svého srdce - tomu co učil, nevěřil.

Brzy pochopil, že uznávané psychologické texty často nebyly než způsob, jak si přivydělat. Autoři šikovně zkombinovali myšlenky jiných autorů, kteří předtím také zkombinovali myšlenky jiných autorů. Tak se vy-

tvářel akademický okruh těch, kteří vědí, jak to je.

„Něco tu prostě nehrálo," napsal Alpert ve své Cestě transformace (součásti jeho knihy *Now Be Here),* „a to především to, že i když jsem se s ostatními tvářil, že vím, nevěděl jsem. Povaha života ve všech jeho aspektech zůstávala záhadou a celá ta věda o nějakých částečkách v mozku, ve kterých se skrývá to, čemu říkáme duše, jíž jsem sám učil, toho k celkové moudrosti moc nepřidávala. Přesto jsem se nevzdával pocitu, že někde musí být někdo, kdo o tomhle všem bude vědět víc."

Dr. Alpert měl ale koneckonců rozjetou úspěšnou kariéru. Měl ještě něco navíc: jakési vlastní akademické impérium, které se mělo jmenovat Centrum pro výzkum osobnosti. Když se přestěhoval do nové budovy, měl po ruce dvě sekretářky a na zavolání k dispozici tým složený z pokročilých studentů, absolventů a výzkumných asistentů.

Tehdy se v jeho výzkumném středisku objevil nový spolupracovník, pro kterého se v budově našla maličká kancelář - byl to vlastně přístavek, v původním plánu navržený jako místo pro toaletu. Tím mužem byl doktor psychologie Timothy Leary, který byl do Alpertovy organizace vtělen na nepříliš jasné akademické bázi. Brzy se ukázalo, že tenhle Leary, původem Ir, má velmi bystrý, přímo neobvyklý intelekt a oba doktoři se rychle spřátelili. Po práci společně chodili pít; chystali se na společné prázdniny v Mexiku.

Když se pak Alpert konečně, asi týden po Learym, dostal do Cuernavacy v Mexiku, vyslechl jeden zvláštní příběh. Frank Barron, psycholog, který již měl v Mexiku svoje styky, představil Learyho jednomu příteli antropologovi a ten se během společných hovorů zmínil o prapodivné staré indiánské čarodějce, která se výborně vyznala v magických houbách, jejichž požití vyvolává naprosto podivuhodné zážitky. Oba psychologové tedy vyrazili za čarodějkou (Mad Juana) a vrátili se s výběrem hub domorodci nazývaných Tionanacytl (potrava Bohů). Dalšího dne se sesedli kolem bazénu a začali experimentovat. Leary si vzal devět hub!

Když na místo dorazil Alpert, houby už nezbyly, zato se z nich a všeho toho, co se událo během psychedelického sezení, stalo žhavé téma hovoru. „Za těch šest hodin jsem se naučil víc než za všechny ty roky, co jsem psychologem," prohlásil rezolutně Leary. To bylo pro harvardského psychologa Alperta silné kafe! Z plánovaného poletování nad Jižní Amerikou sešlo. Houby otevřely Learymu a následně i Alpertovi dveře do zcela jiných oblastí. Prázdniny skončily, parta se vrátila do svých domovů a na university, ale svět už nebyl jako předtím. Potrava Bohů skutečně cosi změnila.

Doktora Learyho tato *psychedelickd zkušenost* zasáhla do té míry, že se pustil do přípravy projektu výzkumu psychedelických látek. Vedení Harvardu nebylo proti. Kontaktoval renomovaného filosofa a spisovatele Aldouse Huxleyho (autora takových knih jako *Brave New World, Doors of Perception, Heaven and Hell, Island, Perrenial Philosophy)* a společně se obrátili na výrobce psychedelických syntetik ve Švýcarsku, firmu Sandoz, jejímž ředitelem byl Dr. Albert Hoffmanu (vynálezce LSD). Sandoz poslal Learymu a jeho týmu balík syntetika z magických hub nazvané Psylocybin. Experimentování, sbírání údajů a jejich vyhodnocování mohlo začít. Jedním ze spolupracovníků na projektu se měl stát i bývalý Learyho šéf Dr. Alpert.

K Alpertově iniciaci mělo dojít v Learyho domě v Newtonu. Alpert říká, že neměl důvod se bát, být nějak nervózní, protože věděl, že Leary byl v osobním vztahu velmi pozitivní a konstruktivní, neschopný v tomto ohledu nějakého podrazu. Kolem kuchyňského stolu v Learyho bytě začala kolovat sklenice - Alpert, jako úplný začátečník, dostal **10** miligramů psylocybinu. Vzpomíná, jak se usadil v křesle, jak mu začalo tlouct srdce, a jak se obraz, který visel na zdi před ním, začal smát. Za chvíli se asi dva metry před ním objevil nějaký muž v bakalářském hábitu. Alperta to trochu šokovalo, protože v něm poznal sama sebe; poznal v něm jedno ze svých „já", své profesorské já, které se od něho zřejmě oddělilo a teď stálo před ním.

Alpert se upřeně díval do polostínu před sebou a najednou uviděl další postavu. I v ní poznával sebe, tentokrát jako hvízdajícího kluka. I tento obraz se ztratil a nahradil ho obraz Alperta muzikanta, Alperta pilota, Alperta Casanovy-milovníka a tak dál a dál. Jedno „já" za druhým se takto ztělesnilo a Alpert měl pokaždé pocit, že to, co se před ním zjevuje, ten aspekt jeho samého, který se před ním takto zhmotňuje, je jen jakýmsi přírůstkem jeho Já, čímsi irelevantním; když pak každý obraz zmizel, potvrdil si vnitřně, že se bez něj koneckonců obejde.

Objevila se další postava a Alpert s pocitem šoku zjistil, že tohle už není jen nějaký jeho přívěsek, ale samotná kvintesence toho, co považoval za sebe sama: jakési jeho koncentrované „Alpertovství". Zmocnila se ho panika. „Co když i tohle zmizí? Bez *tohohle* přece nemůžu existovat." Následoval pocit rezignace. Možná by to přece jen *mohlo jít* i bez toho. „Dokud mám tělo, jsem to pořád já." Ale pak, hrůza, si všiml, že mu někam zmizely nohy! A postupně mu začaly ubývat až nad kolena, nad stehna, pak se ztrácela jeho hruď, krk a proboha!, hlava je pryč...

Když se vypařil poslední zbyteček jeho základní existence, Alpert poznal, co to je skutečná panika; ta hrůza, když pozorujete svoje vlastní rozpouštění. Pak ale přišlo zjištění, že ač z něj sice nic nezbylo, žádná osobnost, žádné tělo, *přesto si uvědomoval, že je.* Nebyl tohle dostatečný důkaz tvrzení mystiků, že člověk není nic než pouhou sumou svých atributů? A navíc: toto pouhé uvědomění, které z něho nyní zůstalo, a které existovalo nezávisle na všech funkcích, *vědělo.* Měl pocit skutečné moudrosti, nikoli pouhého poznání, ale hluboké vědomosti. Zmocnil se ho pocit, že od této chvíle a navždycky mu bude stačit obrátit svou pozornost sem, dovnitř, do tohoto místa, a bude znát odpověď na jakoukoli otázku, neboť tohle bylo to místo, kde *věděl.*

Večítek skončil a Alpert, s vnitřním světlem poznání v sobě, vyběhl ven do noci - ten večer řádila velká sněhová vichřice. Provázel ho extatický pocit neuvěřitelné svobody. Byl to triumf. Musel se smát. Bylo něco kolem páté ráno, když se závějemi sněhu dostal k domu svých rodičů. Nechtělo se mu jít spát a tak se pustil do odklízení sněhu z chodníku před domem. Rámus, který dělal lopatou, vytáhl jeho rodiče z postele. Otec na něho přes okno dělal rozčilené posuňky, aby proboha šel domů a nebláznil, teď, uprostřed noci.

Alpert, který byl stále ještě hodně „vysoko", si uvědomil, že tam za oknem je cosi jako hlas všedního života. Uvnitř však hovořilo něco jiného a nového, tichý klidný hlas, který mu říkal: „Jen pokračuj. Mít pocit štěstí je naprosto v pořádku. Jen dál do toho." Uvědomil si, že se mu podařilo kontaktovat Nadjá, které bylo tak plné moudrosti, tak plné poznání a — tak plné lásky. Profesor Alpert pokračoval v hrabání sněhu, celý promáčený a zmrzlý, ale uvnitř vřelý štěstím.

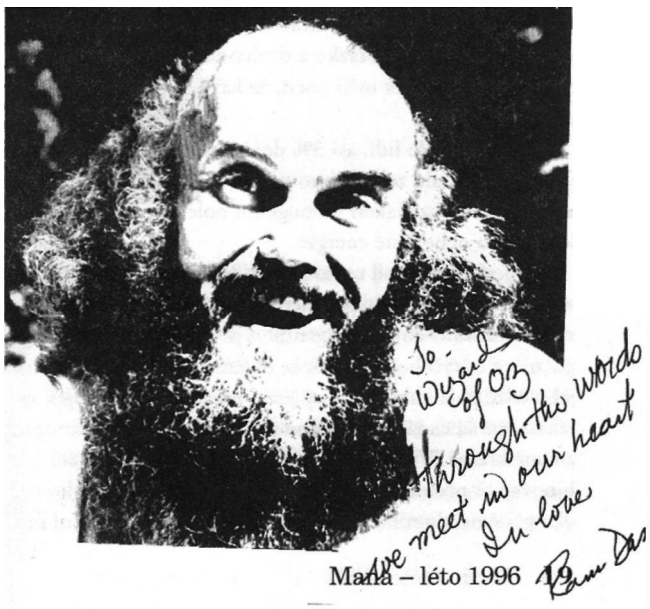

Mana – léto 1996

Uvažoval, jak tento pocit - pocit být vysoko - přenést na druhé. Je to možné? Musí to jít!

Uběhlo pár dní a Alpert o celé této zázračné zkušenosti hovořil už jen v minulém čase. Ta „krásná věc", jak tomu říkal, odešla do ústraní, do izolace, a bylo ji možno prožívat jen jako vzpomínku. Všechna ostatní Alpertova „já" se znovu vrátila do hry. Zájem o toto „instatní Samadhi" však zůstával intenzívní. Alpert i jeho spolupracovníci se snažili o své zážitky podělit s ostatními ve vědeckých kruzích. „Tripů" přibývalo, rostlo i množství zaznamenávaných údajů. Pak Alpert učinil pozoruhodný poznatek. Čím více porozumění nacházeli „výletníci" do oblastí změněného vědomí mezi sebou, tím méně jej nacházeli u svých konvenčnějších kolegů.

Ti, kteří vzali látku rozšiřující vědomí, se podobali astronautům, kteří byli na Měsíci. I oni mohli navzájem sdílet půdu společné zkušenosti. Pro ty, kteří neměli „zkušeností", bylo čím dál obtížnější pochopit popisované a diskutované věci. Komunikace se zhroutila. Začal se formovat kult „zasvěcených". Harvardský psychedelický výzkum však pokračoval. Leary v rámci svého projektu drogu (psylocybin nebo LSD) poskytl asi dvěma stům různým lidem - hudebníkům, filosofům, umělcům, ženám v domácnosti, vězňům, náboženským činitelům i skutečným feťákům. První rozbory dotazníků, které všichni museli vyplnit, ukazovaly na jeden společný faktor. Zážitky měly vztah jednak k osobní orientaci - jednak k *očekávání.*

Začal se objevovat jakýsi společný jmenovatel.

1. Látka povzbuzovala a zvyšovala vnímavost.

2. Látka posunovala úhel pohledu.

U ostatních lidí jste viděli spíše podobnosti se sebou samým než-li odlišnosti. Odlišnosti mezi osobami se zdály spíše jako různé druhy oblečení na základním společném člověčenství.

3. Vzájemné sdílení identity. Já bylo smícháno s jinými já a vzájemná oddělenost lidí se mírnila, nebo zcela ztrácela. Příklad: Jeden člověk položil otázku a druhý na ni odpověděl, oba však měli pocit, že každý učinil obojí.

Několik málo lidí, asi 3% dotázaných, jakoby se dostalo zcela mimo svět hmoty a prožívalo pouze jakési homogenní pole bílého světla nebo čisté energie.

Alpert sám okusil tento stav „bílého světla" při jednom z experimentů, kdy se stal součástí zmíněného homogenního pole energie na celé čtyři hodiny. Pak se ovšem přes jeho čisté pole, jako nezvaný host, převalila jakási temná rudá vlna (kterou připodobňuje známé kresbě Williama Blakea „Vlna", kombinované s něčím od Bosche) — vlna, jak si okamžitě uvědomil, všech jeho osobních „já", vlna všech možných i nemožných identit. V hrůze se snažil pozvednout ruce a nějak se skrýt, „Ne, ne, já nechci zpátky." Vlna všech těchto „já" ho však strhla znovu zpátky, dolů. Zmocnil se ho nevýslovně zoufalý pocit, že všechny tyto identity jsou vlastně neúnosné břímě, které na sebe nechtěl vzít zpět.

Prvopočáteční, až příliš optimistická očekávání průzkumníků vědomí rozšířeného drogami se však neuskutečnila. Bylo možno dostat se „vysoko", ale ať to bylo sebevýše, neznamenalo to nic permanentního. Naopak. Na drogové cestě k osvícení se všechno, co jde vzhůru, musí znovu vrátit dolů. Taková je zákonitost této cesty. Vzlety a pády. Odjezdy a návraty. Nahoru a dolů. Znovu a znovu. Alpert vzpomíná, jak se on a skupina experimentátorů na celé tři týdny (!) doslova uzamkli do jednoho domu a každé čtyři hodiny brali neuvěřitelných 400 mikrogramů LSD! Nebylo to zas tak sebevražedné, jak se mohlo zdát. I tolerance na LSD roste poměrně rychle a ačkoli se ani nezdržovali odměřováním přesných dávek a roztok LSD upíjeli přímo ze sklenice, měli už odolnost, která zjevně vytvářela jakýsi efekt stropu, nad který již působnost nešla, jakkoli byla dávka látky zvětšena.

Ostatně, bílé světlo nevyplácí žádnou

> Na konci těchto tří týdnů všech pět dobrovolníků mohlo říct, že vidělo nebe i peklo a že jim nezůstalo skryto nic z dávných Mystérií. Přesto, uběhlo jen pár hodin a zase byli všichni dole. Lidé-Bohové se znovu ocitli ve zranitelných lidských tělech. Konflikt mezi nadpřirozeným světem a světem konvenční reality rostl. Psychedeličtí výletníci hluboce propadali do prvého z obou světů, ale zároveň byli připoutáni ke druhému.

rentu. Bylo vůbec možno očekávat, že člověk, který viděl svět jako splynutí čisté energie, vezme vážně svou hypotéku? Ať už svět ve změněném vědomí vypadal jakkoli, konvenční svět tam dole trval na tom, aby byl brán vážně - nebo! Nebo co? Výhrůžka se naplnila. Profesorům Learymu i Alpertovi bylo „doporučeno", aby opustili své výzkumy nebo harvardskou universitní půdu.

Kolegové a přátelé Ralph Metzner, Timothy Leary a Alen Ginsberg zvedli kotvy a odjeli na své „studijní cesty" do Indie. Byl to kompromis? Spíš byli podvědomě přitahováni prostředím, kde poznání a pocit být vysoko nebyl, považovány za nějakou absurdní iluzi, ale odedávna přijímány jako cosi oslavovaného a ctěného. Metzner a Leary si všimli, že *Tibetská kniha mrtvých* — údajně dvapůltisíce let stará instrukční příručka o posmrtných stavech - působila jako souhrn všeho toho, co dosud poznali diky LSD. V podhůří Himaláje oba připravovali přepis *Knihy mrtvých* pod názvem *Psychedelická zkušenost.* Uvažovali, že *Kniha mrtvých* vlastně vůbec nemusí být o fyzické smrti, ale o psychologii psychedelického zážitku. Uvažovali, že *Kniha mrtvých* je vlastně iniciační příručkou, a že si do Indie přilétli pro hlubší psychologické poznání, než sami čekali.

Richard Alpert však byl stále ještě v Americe, pokoušeje se nadpřirozený svět smířit s americkým daňovým systémem. Brzy zjistit, že to jde těžko. Pořádal přednášky o psychedelických látkách pro každého, kdo byl ochoten naslouchat. Mezi jeho posluchači se objevovali tak rozdílní zájemci o poučení, jako lidé z Amerického úřadu pro potírání drog, nebo třeba příslušníci Hell's Angels. Většinu publika však tvořili tehdy se probouzející hippies a kulturní non-konformisté.

Někdy tou dobou se Alpert seznámil s člověkem, který se jmenoval David a býval kdysi jeho studentem. David vymyslel a realizoval obchodní systém, který prodal firmě Xerox a „udělal štěstí". Bylo mu 35 let, snažil se odpočívat. Hovořil o tom, že by se rád stal buddhistou. Chystal se do Indie a pozval na cestu i Alperta. A ten se skutečně spakoval a jel. Nezapomněl ovšem na to, aby si vzal i malou příruční lékárničku, obsahující psychedelické drogy. Důvod? „Možná cestou potkám nějaké svaté muže, dám jim LSD a oni mi řeknou, oč vlastně běží. Možná narazím na chybějící klíč."

Vydali se tedy „udělat" Indii. Šlo o klasickou hippie-turistiku, ovšem na solidních kolech Land Rovem. Popojížděli od jedné pamětihodnosti k druhé, fotili, nahtávali místní hudbu, jeli navštívit Dalajlámu, nezapomněli ochutnat kvalitní afghánský hašiš. Cesta po Indii se pomalu chýlila ke svému konci, ale žádné velké osvícení se nekonalo. Pár místních sadhuů okusilo LSD, ale to stále ještě neodhalilo, jaké je jeho pravé místo v jakémkoli schématu věcí. A také zážitky z cesty po Indii nebyly nic než zkušeností oněch dvou světů: výjimečného světa nahoře a konvenčního světa dole. Smysl a význam obou světů (existoval -li nějaký) zůstával hluboce zahalen.

Dostavilo se zoufalství. Východ nebo Západ, nesmyslnost byla uniformní. Nebylo *co* se naučit, nebylo tu žádné zjevení, které by Vyšší svět a Konvenční svět spojilo v nějaké smysluplné kontinuum. Alpert byl odhodlán vrátit se do Ameriky. Právě seděl v Káthmándú v jedné místní kavárně pro hipíky, nazvané Modrý tibeťan, se svým buddhistickým přítelem Davidem a čtyřmi nebo

pěti dalšími zapadaný na cestě hledání, když vešel vysoký blonďák s velmi dlouhými vlasy a vousy. I když měl na sobě dhoti - tradiční oblečení Indů - byl to také západan. Mohlo mu být tak třiadvacet let.

Alpert se často lidem díval do očí s otázkou, která ho nikdy neopouštěla: „ *Ví* tenhle člověk, nebo si jen tak pohrává s teoriemi, tak jako já?" Nikdy se ve skutečnosti nevzdával naděje, že jednoho dne pohlédne do páru očí a pozná, že došel na konec cesty; že na téhle hemžící se planetě je *někdo,* kdo dostal víc než pouhou informaci; že je tu někdo, kdo opravdu *ví.* Nikdy neměl pochyb o tom, že až na tyhle oči, které *ví,* narazí, že pozná, že jsou to ony. A najednou: zdálo se, že tenhle vysoký dlouhovlasý blonďák, to by mohl být konec pouti. Jeho zdejší nové jméno bylo Bhagwan Dass. Alpertova skupina a Bhagwan Dass spolu zůstali v hotelu Sewalti pět dnů. Zdálo se, že i ostatní pokládali Bhagwana za zajímavého chlapíka a oblažovali ho svými drogovými zkušenostmi. Obrova reakce ovšem byla zklamáním. Vždycky jenom řekl: „A proč neděláš tohle?" a zarecitoval nějakou mantru.

Brzy se David a zbytek party rozhodl přesunout dál do Japonska a „dělat" tam Zen. Alpert uvažoval jestli nemá pokračovat s nimi. Bhagwan Dass (který, jak se později ukázalo, byl Američanem z Laguna Beach) sice Alpertovi přímo neřekl, vstaň a následuj mne, Alpert ale nakonec zůstal. Dal si do pořádku víza, cestovní šeky, a to, co ještě zbylo ze zásoby LSD, a pak si to s tímhle vysokým vlasatým klukem namířil směrem, který on vytýčil: na Baneshwar. Cesta to nebyla snadná, pěkně po svých, od jedné vesnice ke druhé, jako domorodí poutníci. Bhagwan Dass, vzpomíná Alpert, měl soucit, ale nebyla v něm žádná lítostivost. Nakonec se ex-profesor z Harvardu přestal vzpouzet. Když dlouhán řekl, „Tady si sedni", Alpert si sedl. Když řekl, „Tady budeme spát", lehl si a spal. Byl vlastně rád, že se může vzdát koordinace všech svých osobností, identit, svých her a zápasů, které dosud prokazovaly takovou životnost, a že může řízení svého života aspoň na chvíli přenechat někomu jinému. Nechat to prostě *plynout.*

Alpertovi vrtalo hlavou, že všude, kam přišli, byl tenhle hipík z Laguna Beach jako doma. Jeho „Be Here Now", jak se zdálo, nebyl jenom reklamní slogan. Bhagwan Dass byl v Indii pět let a za tu dobu jakoby už byl se všemi jejími tisíci sektami zajedno. Když přišli do buddhistického kláštera, vítali ho jako svého. V šivaistickém prostředí byl okamžitě přijat jako stoupenec Sivy. Když potkali lámy sekty Kagyupa — táž reakce. Zřejmě se pohyboval někde *tam nahoře,* na té úrovni, kde všechny sekty byly totéž. Šli a šli, očividně bez cíle, a kam přišli, tam byli přijati - a podle toho i nakrmeni - jako nějaký Svatý muž a jeho čela (učedník). Bhagwan s sebou nesl ektar, jednostrunný indický nástroj, na který brnkal, když zpíval, zatímco Alpert od něj dostal malý tiberský bubínek nebo činelky a měl jeho produkci doprovázet. Kam přišli, tam se sbíhali venkované a objímali jim nohy - přišli mezi ně svatí muži - , což Alperta vyvádělo z míry.

Alpert nikdy nepřistihl Dasse při spánku. Když se probudil uprostřed noci, Bhagwan Dass seděl v lotosové pozici. „Možná umí spát v sedě," pomyslel si Alpert. „Možná ani spát nemusí." Nikdy nezjistil, jak to s ním opravdu je. Jednou v noci se Alpert probudil, chtělo se mu na záchod. Zašel si ven a najednou si uvědomil, kolik hvězd je na noční obloze. Vzpomněl si také na matku, která zemřela v předešlém roce, po operaci žaludku. Byla už ram nahoře. Ať byla, kde byla, mohla vidět a znát věci, které on, její syn, vidět a znát nemohl. Cítil, že mu odtamtud dodává odvahu. Jakoby věděla, že její syn, ex-profesor, chodí po Indii s nějakým 23-letým podivínem, který je, podle konvenčních měřítek jasným případem pro psychiatra. Alpert ve skutečnosti potvrzení ze záhrobí nepotřeboval, přesto cítil, že je, spolu s prožitkem napojených duší,

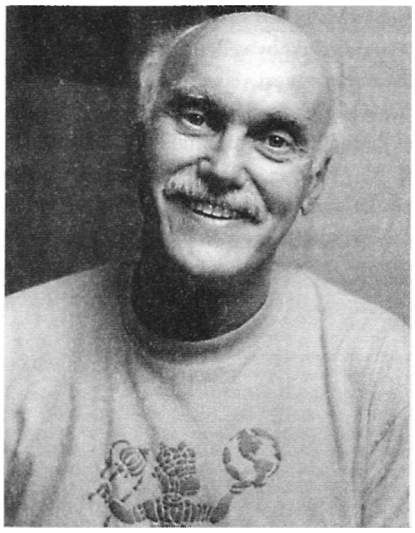

dostal. Sel si znovu lehnout, dvojnásob přesvědčen, že Alpert-hledač jedná správně, i když ro všechno vypadá tak bláznivě, a že Alpert-pochybovač opouští scénu.

Po několika měsících putování zjistil, že jeho víza potřebují obnovit. Dlouhán tedy souhlasil, že zamíří do Dillí, kde byla ambasáda. Alpert se rozhodl, že se pro jistotu převlékne, koupí si normální kalhoty, normální košili, korále schová do kapsy a uváže si kravatu, aby vypadal důvěryhodně. Spíše komický boj o přežití dopadl dobře a Alpert se s vyřízenými papíry, napůl svázaný konvencemi a napůl „vysoko", znovu připojil ke svému druhovi.

Druhý den ráno měl Bhagwan pro Alperta"překvapení. Řekl, že musí navštívit svého gura; že musí za ním do hor. Tak tohle ne! Alpertovi se nechtělo do Himaláje. Co si vůbec tenhle kluk myslí? Ostatně, žádný guru ho nezajímá. Stejně jsou to všechno šašci. A je jich plná Kalifornie.

Druhého dne už Bhagwan Dass řídil půjčený Land Rover směrem k 80 mil vzdálenému úpatí Himaláje a rozmrzelý Alpert seděl vedle něho a (ten přežívající kus profesora v něm) měl pocit, že je naprosto mimo hru. Byl však naštvaný i z jiného důvodu. Zjistil, že kouření trávy v něm začíná vzbuzovat nepříjemné tělesné reakce a že už několik dnů nekouřil.

Dostali se do hor, zastavili u nějaké svatyně vedle cesty a jakoby odnikud se objevili lidé, kteří vítali Bhagwan Dasse a byli tak naplněni štěstím, že někteří z nich dokonce plakali. Ptal se jich, kde je guru a oni říkali, „ano, ano, je tu", a ukazovali nahoru na kopec. Všichni byli dojati, i Bhagwan Dass plakal, jenom Alpert necítil nic než vztek, prorože všichni běželi nahoru na kopec a nikdo si ho nevšímal.

Nahoře na odvrácené straně kopce směrem do krásného zeleného údolí seděl na dece malý stařík, něco mezi 60 a 70 lety, a kolem kruh jemu věrných. K Alpertově zděšení se plačící Bhagwan Dass, tenhle kluk z Kalifornie, vrhl před staříkem na zem a objímal jeho nohy. Alperr si pro sebe říkal, „Jak absurdní. Doufám, že nečekají, že i já mu budu objímat nohy." Stařík, jehož nazývají Maharadži, zvedl oči a říkal něco v hindštině. Kdosi ze skupiny překládal slovo za slovem. Maharadži se ptal Bhagwana Dasse, jestli u sebe má jeho fotku. Ukázal na Alperta a řekl, „Dej mu ji." Alpert se prázdně usmál. Dostal zadarmo pohled. O. K. Přesto si ale nemínil lehnout k něčím nohám. Maharadži zamrkal a zeptal se Alperta, jestli přijel velkým vozem. Alpert sice nevěděl, jak stařík mohl vidět na druhou stranu kopce, ale přitakal.

„Jsi bohatý," řekl dále stařík, „koupil bys mi také takové velké auto?" Tak tohle jsou ti guruové, myslí si Alpert. Jsem tu třicet sekund a už mě ždímá. Nevěděl, co říct a tak řekl: „Snad, možná." Stařík opět zamrkal a řekl: „Odveďte ho a dejte mu najíst." Když se v budově pod kopcem najedli a odpočinuli, přiběhl někdo se vzkazem od Maharadžiho. Ten by ho rád znovu viděl. Alpert se tedy vrátil na kopec a první staříkova slova otřásla zbytky Alpertova profesorského já až do morku kostí.

„Díval jsi se včera v noci na hvězdy?"

„Hmmm."

„Myslel jsi na svou matku?"

„Ano."

Alpert přece nikomu nereferoval o tom, že jde v noci ven na záchod. Nikomu.

„Tvoje matka zemřela na… žaludek." Pak stařík zavřel oči a řekl, „a na splín".

Poslední kousek profesora Alperta v něm se dostal do křeče a nevěděl, jakého stébla se z nouze chytit. Bleskově prohledával staré zážitky a připoměl si jeden s Ralph Metznerem, kdy se zdálo, že součástí expetimentu s LSD se stala i telepatie. Ale tenhle staroušek přece není žádná pilulková halucinace. Jeho mysl pěnila a vířila, pokoušeje se najít něco, co by pomohlo zařadit Mahatadžiho do normální, přijatelné západní kategorie. Bylo to pořádně paranoidní. Jak to všechno může ten člověk vědět. „Měl jsem pocit, že

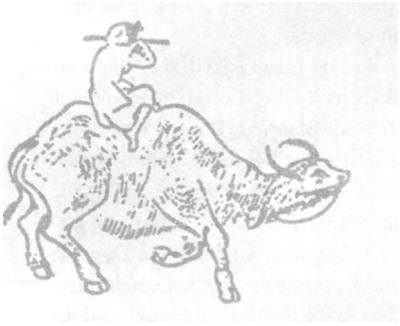

jsem počítač, do něhož vrazíte úkol, který nelze rozřešit. Zvonky zvoní, rudé světlo bliká a stroj se zastavuje." A zatímco se Alpertův racionální karteziánský obraz světa rozpadal, stařík se na něj usmíval a pomrkával očima. Trochu se k němu naklonil a Alpert ucítil jakousi těžkou bolest v prsou. Byl to pocit, jako když je něco otevřeno vypáčením. Zjistil, že pláče jako malé dítě a zároveň prožívá příval té nejčistší radosti. Cítil, že tady putování končí. Cítil, že se dostal domů.

Pak ho lidé s pochopením a starostlivostí, protože všichni věděli, o co tu jde, odvedli do domu, asi tři míle odtud, kde jej ubytovali. Alpert cítil nevýslovný zmatek, zároveň se však cítil lehký jako vzduch. Když šel později spát a probíral se svým batohem, všiml si láhve s LSD. „Jasně, teď se konečně dozvím, co LSD je. Stačí se zeptat jeho."

Druhý den kolem osmé ráno přišel opět posel. Maharadži ho prý chce co nejdříve viděr. Alpert se tedy opět vypravil na místo, kde se včera všechno seběhlo, na odvrácenou stranu kopce. Stařík jej přivítal slovy, „Tak co je s tvojí otázkou? Máš s sebou ten lék?" To už bylo silné kafe. Vždyť celá ta věc s dotazem na povahu LSD byla dosud pouhou myšlenkou. Vždyť to bylo jenom uvnitř jeho hlavy; byla to jeho privátní věc. A teď, tenhle stařík, který o tom všechno ví a ještě si ho zavolá! Alpert se bezeslova obrátil na podpatku a šel zpátky do auta pro svůj ruksak s láhví a „léky". Otevřel sklenici před Guruem a nasypal pár vzorků na ruku: Tohle je STP, tohle je Librium a tohle je LSD

Stařec ho přerušil, „Tohle ti dává *siddhi* (doslova: síly)?" Alpert ovšem nevěděl nic o tom co jsou *siddhi* a čekal, než mu někdo věc přeloží. Stařík však byl očividně netrpělivý, natáhl ruku a naznačoval, že chce ochutnat zázračnou západní drogu. Alpert vytřepal jednu pilulku LSD. Bylo to 300 mikrogramů zvláště čisté kyseliny. Uvažoval, jestli to nepřežene, přece jen to není živočišné uhlí. Ale stařík nechtěl jen jednu pilulku. Zdráhavě tedy vyklepal druhou a když stařík znovu natáhl ruku, ještě třetí pilulku. Maharadži všechny tři rozvážlivě spolknul. Alpert čekal explozi. 900 mikrogramů kyseliny, to je vysoce oktanové palivo i pro člověka s dlouholetou závislostí. Nicméně den ubíhal a stařík dál pokračoval v rozmluvách se svými žáky, stanovujíc tu to, tu zas ono, a jen čas od času šibalsky pohlédl na Alperta. Nic víc se nestalo. Vůbec nic. 900 mikrogramů LSD — a nic! Téhož večera Alperta ubytovali, jako jednoho ze svých, v blízkém klášteru, který měli k dispozici Maharadžiho lidé. Nikdo se ho neptal, jestli chce zůstat. Nikdo nevyslovil žádné podmínky, nikdo nepožadoval žádné závazky. Nikdo po něm nechtěl ani sliby, ani peníze. Existovalo jen jakési vnitřní srozumění, a vnitřní souhlas. A to stačilo. Alpen se stal Maharadžovým učedníkem. Všichni Maharadžiho lidé se o Alperta trpělivě starali, jakoby věděli, že tu prožil cosi významného, cosi velkého, že je stále zranitelný a potřebuje péči. Kousíčky telepatie se tu v běžné komunikaci staly normalitou. Jednou v noci se Alpert probíral svým poznámkovým blokem a uviděl tam jméno Lama Govinda (autor *Základů tibetského mysti-*

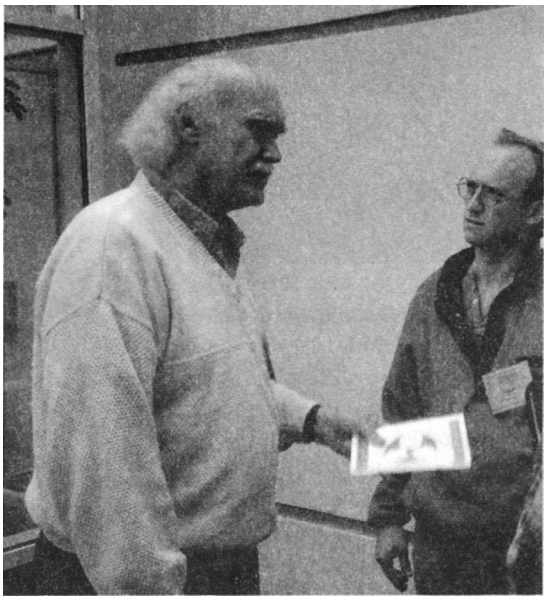

cismú). Pomyslel si: jsem tu v Himalájí, to bych se tedy někdy mohl setkat i s Lama Govindou. Hned druhý den ráno ho Maharadži přivítal se zvláštním úsměvem, zamrkal na něj a řekl: „Když už jsi v Himálaji, proč nenavštívit Lama Govindu?" Takhle to šlo další čtyři měsíce. V každodenním životě, který probíhal kolem Maharadžiho se odehrávaly události, které rozhodně nebyly všední.

Jednou před usnutím probíhal Alpertovi hlavou takový ten obvyklý běh myšlenek, fantazií a představ. Uvažoval o tom, že kdyby získal nějaké *siddhis* (mimořádné síly a schopnosti), stal by se významnou osobností, ale musel by s těmito silami zacházet moudře. Nejspíš by svou novou moc využil k dobrým účelům, možná by shromažďoval peníze pro charitativní účely, pro pomoc potřebným. Uběhlo pár minut a jeho myšlenky se pohnuly zcela jiným směrem, kamsi do oblastí sexuální fantazie. Pak usnul.

Asi za den či dva mu Maharadži říká, „Ty bys v Americe chtěl organizovat dobročinností" Dobře se to poslouchalo; řekl to před všemi ostatními, takže bylo vidět, že si stařík Alperta cení a přikládá mu jistou důležitost. Jenže Alpert si uvědomil, že jestli zná tuhle krásnou a pozitivní myšlenku, pak musí znát i tu další... Cítil ponížení a jakousi vnitřní, privátní hanbu. Zvedl oči a viděl, že stařík ho upřeně pozoruje, přesto ale všechno, co v těch očích Alpert viděl, byla jen hluboká a nesobecká láska. Alpert si připomněl jedno rčení, které říká: Jakmile si jednou uvědomíš, že Bůh všechno ví, jsi svobodný. Přesto, že věnoval půlku svého života psychoanalýze, zůstaly v jeho podvědomí jisté skryté neslušné kouty, které mu tenhle stařík pomohl vyšťourat.

Maharadži také Alpertovi obstaral učitele, Inda jménem Hari Dass Baba. A tak se začal Alpett každý den věnovat rutinní hygieně, přísné dietě a cvičení *asan* (výcviku koncentrace). Mimo to jej Hari Dass učil i prostřednictvím podivných rčení. „Když potká světce kapesní zloděj, vidí jenom jeho kapsy. Když nosíš boty, celý svět je obalen kůží." Atd. Alpert si uvědomil, že takováto zvláštní stanoviska (která psal Hari Dass křídou na tabulku, protože byl již několik let vázán slibem mlčenlivosti) byly vlastně výrazem pronikavého psychologického systému, který měl svou velkou sílu. Zjistil, že toto učení rezonuje na daleko hlubší rovině, než pouhá teorie. Začal *prožívat,* jak motivace podmiňuje vnímání. Učitel mu předával i nejrůznější teoretická poučení: například o tom, jak individuální lidské vibrace působí na okolní prostředí. Poučoval ho o účinku různých energií. O prospěchu nenásilí *(ahinsa)* ve vztahu ke zvířatům. Mnohem později, když se seznámil s Vivekanandovou knihou *Radžajoga* (založené na Patandžaliho sutrách), si Alpert uvědomil, že ho Hari Dass ve skutečnosti učil Radža józe.

Asi rok poté, kdy Alpert přijel do Indie, se Maharadži, Bhagwan Dass a asi půl tuctu dalších, včetně „služebně nejmladšího" adepta Richatda Alperta, vydali na kratší výlet do hor, k táboru Forestry Camp, navštívit zdejší

Maharadžiho stoupence. Přivítali je lidé, kteří tu, jak se zdálo, žili ve stavu trvalého tichého štěstí. Maharadži vstoupil do chaty, zatímco ostatní zůstali venku na ttávníku. Za chvíli si Maharadži nechal přivést Alpetta. Ten vstoupil a sedl si před gurua. Stařík mu položil několik zdánlivě irelevantních otázek. „Líbí se ti, když se lidé v Americe smějí? Krmíš tád děti?" Zmatený Alpert odpověděl „Ano." Pak Maharadži řekl: „Dobře." Natáhl se k Alpertovi a rozvážně mu třikiát ťuknul do čela. Nic víc. Alpert přitom prožíval jenom jakýsi podivný vnitřní pocit. Když měl znovu vyjít ven, museli mu pomoci. Ti, co zůstali venku před chatou si všimli, že když vycházel, byl „vysoko". Jinak nic. Respektive ještě něco. Z chaty už nevyšel ven Richard Alpert, ale Baba Ram Dass (Rámův sluha). Takové dostal od gurua nové jméno.

Jaký byl význam Maharadžiho poklepání na Ram Dassovo čelo, měla ukázat až budoucnost.

Mohlo by se zdát, že Alpert se musel vydat na dlouhou okružní jízdu, aby se na jejím konci paradoxně ocitl znovu na začátku. Nicméně, na tomto druhém začátku se Ram Dass ocitl na jiném začátku jiné cesty - té, která je stará jako lidstvo samo. Obrazně řečeno: housenka se zakuklila, prošla proměnou, na svět vylétl motýl...

Učitel ho poslal zpátky tam, odkud jako hledač vyšel: na Západ. Ram Dass sám říká, že ho nevybavil žádnými speciálními instrukcemi. Naučil ho být prostě *tady a teď* (Be Here and Now). Ve smyslu společenském to znamená naladit se na potřebu doby a místa, ve kterém fyzicky právě je. Tomuto poslání Ram Dass skutečně věrně slouží již téměř tři desetiletí.

Po nějakém čase stráveném y meditacích v kalifornských horách, po přípravě knihy, do níž se snažil zakomponovat svou osobní zkušenost a dosaženou rovinu poznání (kniha *Now Be Here* - jakási kuchařka pro svatý život) se Ram Dass s novým poselstvím prastaré cesty osvícení vydal na nekonečnou přednáškovou pouť po nejrůznějších místech, společenstvech i institucích Ameriky a světa. Součástí přednáškových turné byla mj. i snaha získat prostředky pro Lámovu nadaci, charitativní organizaci na pomoc strádajícím na Indickém poloostrově. Později zakládá další nadaci Seva Foundation. Ram Dass spoluzakládal a navštěvoval různé duchovní komunity, účastnil se nejrůznějších setkání a konferencí, hledal místu a době adekvátní způsoby, jak šířit světlo vnitřního poznání. Ram Dass se během 70. let a 80. let stal legendou. Bez jeho přínosu si to, čemu se říká hnutí New Age lze jen stěží představit.

Jaká poučení plynou z Alpertova - Ram Dassova příběhu? S ohledem na pozdější *New Age movementje* zřejmé, že hippie scéna pokračovatelů Kerouaca, Ginsberga a dalších předznamenala svou psychedelickou zkušeností rozšířeného vědomí další vývoj, typický odklonem od materialistického způsobu života a příklonem k duchovním, nemateriálním hodnotám. S odstupem času se zdá, že hnutí beatniků 50. let a kontra-kultury 60. let posloužilo jako spouštěcí mechanismus pto tolik potřebný sociální kvas, z něhož mohlo vzejít ono *nové paradigma,* jak 0 něm dnes v 90. letech jsou ochotni hovořit (konečně) i konvenční profesoři Harvardu. Ke změně úhlu pohledu jistě přispěla i expanze vědomí, která zasáhla vysoké procento tehdejší mladé generace, převážně studentů vysokých škol, jež si tuto specifickou zkušenost vnesla i do svých budoucích profesí.

Zdá se, že psychedelický stav byl jakýmsi poněkud neotesaným, ale přesto nezbytným nástrojem pro otevření očí tehdejší značně skeptické a pochybovačné generace (k níž patřil i Richard Alpert); byl důkazem, že nadsmyslové stavy existují v přítomnosti právě tak, jako existovaly v dávných dobách, pověstech a mýtech. Komplikace (a někdy 1 tragedie) psychedelické scény byly nezbytné, aby se ti, kteří předpokládali, že do království nebeského je možné vstoupit v botách — bez přezutí -, díky svému zklamání naučili, že vidět a konat není totéž; že stav vědomí, který člověk může ochutnat, rozhodně není stavem, který je možno automaticky napořád okupovat.

Zdá se, že Cesta - ať již vede na samu špici Olympu nebo pouze na Ostrovy blažených - je cestou vědomého a trvalého *úsilí* 0 transcendenci. A na konci této Cesty, 1 sám její smysl a cíl, může, musí být transcendován. Na konci každé cesty je znovu - začátek. Je to jeden z duchovních paradoxů, pro který se těžko hledají slova. Kdo pozorně poslouchá nebo čte Ram Dassova poselství, má rozhodně větší šanci porozumět, než ten, kdo investuje energii svého myšlení, svůj čas a peníze do nejrůznějších rozmělněných a zkratkovitých „učení" o cestě k rychlému štěstí a úspěchu. Ram Dassův příběh nás evidentně vede cestou, jak se z podobných iluzí vymotat ven. V tomto smyslu je jeho „vesmírná odyssea" symbolickou cestou nikoli jenom k „cíli", ale ke *skutečné* svobodě.

(Více o další Ram Dassově cestě v jeho knize One Dance, v českém vydání Tanec života, jež je výběrem z některých jeho přednášek. V překladu autora tohoto článku knihu vydalo, právě tak jako malý dokument o jeho pobytu v Praze, nakladatelství Pragma v roce 1994. Někdy se snad objeví i české vydání Ram Dassova bestseleru Now Be Here, o jehož vydání se pokoušíme již 5 let — kniha je sice dávno přeložená, ale velmi náročná na grafické zpracování - obsahuje spoustu ilustrací.)

Blumfeld S. M.

DÁTÁ SANTÓŠ

(Dárce spokojenosti)

Čajovna, indická vegetariánská restaurace, knihovna Sarasvatí a Maharádžův palác na venkovní terase

V příjemném prostředí oázy plné vůní si můžete vybrat ze široké nabídky čajů.
Nabízíme několik druhů indických jídel i sladkostí. Můžete si koupit indické koření a sypané čaje.
Speciální nabídka služeb při oslavách, svatbách, promocích a jiných hostinách.

Půjčujeme knihy vydané v Indii.

Po - Pá 15.00 - 22.00
So 15.00 - 20.00

(Bez alkoholu a cigaret)

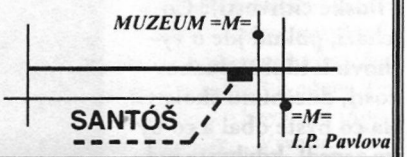

Žitná 42, Praha 2, tel. 02-2421 7862

Milan Špůrek, přírodovědec, který se kdysi rozhodl zkoumat cykly v přírodě, a stal se spisovatelem literatury faktu (převážně píše o astrologii a menhirech), právě (v nakladatelství Eminent) vydal před třemi roky dopsanou, velmi ojedinělou a vzrušující knihu PRAGA MYSTERIOSA (tajemství pražského slunovratu).
V kapitole „Magická optika ptačí perspektivy a sakrální geometrie" píše o podivuhodných slunovratových liniích, pomyslných trojúhelnících a křížích, které našel na půdorysu města. Využil toho, že kdysi pracoval na Geofondu, a na stovkách unikátních map prověřil mystické (astrologické, numeroiogické a sakrální) souvislosti, našemu všednímu uspěchanému zraku unikající.
Málokdo z nás dnes ví, kolik jen v kameni vytesaných poselství středověké moudrosti nevšímavě mijíme. „Skrytá mluva mostecké věže" je poselstvím a plánem Petra Parléře („kámen, který mluví") a Karla IV. na celá tisíciletí dopředu. Kniha naznačuje, že od dob baroka jsme jaksi zapomněli na ve středověku známé a všeobecně platné a uznávané kosmologické prvky a aspekty tehdejšího duchovního (uměleckého a stavebního) života. Je proto její velkou zásluhou, že se právě v době, kdy se „mění epochy", pokouší rezonovat s již téměř zapomenutými, bohudík ale v kameni města vtesanými mapami a prvky středověkého vědomí. Nemohla postihnout víc než několik základních myšlenkových linií, a tak jsme se dohodli, že M. Spůrek do zimního čísla MANY (jehož velkým tématem bude „posvátné místo") napíše článek o dalších geografických a astronomických souvislostech (i odhaleních) týkajících se *génia loci* města Prahy.

Právník a duchovní učitel, jehož přednášky koncem 60. let v Unitarii duchovné probudily a poznamenaly celé generace mladých hledačů ducha, se letos dožívá 88 let. Vzpomínám, jak jsme v 70. letech na stroji opisovali (ve dvanácti kopiích) Jógu velkého symbolu, Milarepu, nebo 999 otázek, jak jsme jezdili na jeho chatu u Jílového u Prahy, jedli rýžovník, pili bylinkové čaje a debatovali na téma deseti obrázků Hledání buvola. Dnes dr. Tomáš opět plní sály Lucerny, do Jílového jezdí další generace hledačů ducha, vydává knihy, televize s ním natáčí dokumenty. Nezměnil se. Jako před těmi téměř 30 lety, kdy jsme se viděli poprvé, „pan Tomáš" žije co myslí a učí, co jemu funguje.

aneb „chybějící noha"

Rozhovor s dr. Eduardem Tomášem

Jaké to bylo v 50. a 60. letech - jak přežívala duchovnost v Cechách? Pracoval jste jako právník... věděli vaši kolegové o vašich duchovních zájmech? Co tomu říkali? Jak jste tehdy vychovával své děti? Jak jste se stavěl k tomu, co se musely učit ve škole? Jak vychovávat děti (k duchovnosti a lidské citlivosti)? Co schází, pokud jde o výchovu k hlubší duchovnosti, dnešnímu školství? Na co byste dbal a co byste zavedl, kdybyste byl ministrem školství? Vzal byste politickou funkci?

V mládí jste určitě jedl maso — jak jste se dostal k vegetariánství a jaké to bylo být vegetarián v 50. a 60. letech? Jak jste se stravoval v práci? Jedly vaše dětí maso? Chodily do školních jídelen?

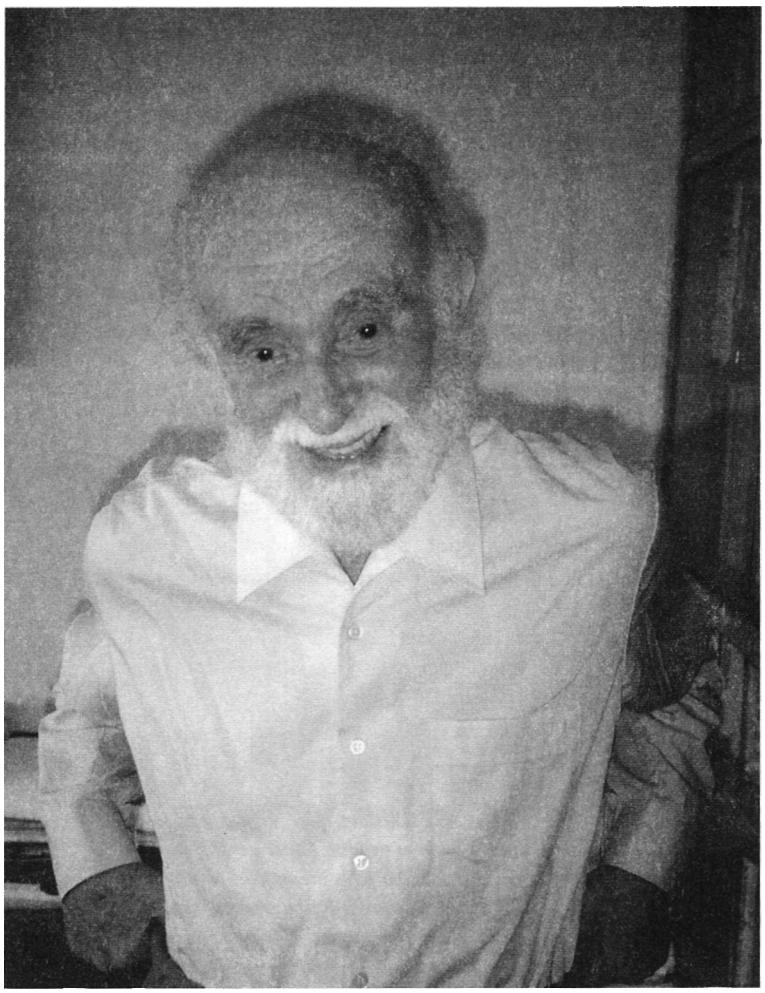

E. Tomáš: Duchovnost přežije všechno kdykoliv a kdekoliv, protože je základem vesmírů a jejich podstatou. Je to čistá mysl, nebo, jak říkal Buddha Gautama, prvotní mysl. Její nejjemnější projev v myslích lidí však v 50. a 60. letech vypadal jako trochu uškrcený. Co nešlo projevit navenek, projevovalo se s větší vehemencí a také obdivuhodnou pravdivostí uvnitř. Měl jsem štěstí na kolegy, věděli o mně skoro všechno. Věděli, že mými hlavními zájmy byly zájmy duchovní, a protože, jak známo, „každý žebrák chce rozdávat milióny", rozdával jsem nezastřeně kdekomu, zvláště ve svých duchovních začátcích. Děti nevyjímaje. Tady jsem ovšem musel být opatrnější. Ne z politických příčin, ale protože by všemu nerozuměly. Musel jsem často doplňovat nebo i opravovat názory, které jim tehdy vštěpovala škola a ony brzo pochopily, že tu jsou dva směry. Jeden tátův a druhý školský. Aby neztratily důvěru k panu učiteli, ubezpečoval jsem je stále, že pan učitel dělá jen co musí. Někdy to možná nebyla pravda, byli také takoví, ale úcta dětí k vychovatelům byla zachována. Později přicházely na to, jak to prý pan učitel ve skutečnosti myslel. Dětská duše je obdivuhodná a často sama od sebe chápe hlouběji, než se nám dospělým zdá. Ona je ve skutečnosti přirozeně hluboká, protože ještě není tolik překrytá různými společenskými zmatky, nešvary a negacemi, a proti pokrytectví má odpor.

Co schází školství? Učitelé, knihy, znalost dobrých vzorů a hlavně přesvědčení o účelu a nesmírném významu pochopení hlubší duchovnosti — pro celý národ i lidstvo.

Lidstvo je dnes jako člověk, sedící na třínožce, které chybí jedna noha. Ty dvě jsou tělo v tom fyziologickém slova smyslu (které je velmi vyspělé, i když třeba budeme jednou mít místo pěti smyslů dvanáct, kdo ví) a přebujelý intelekt (to jsme vyspěli natolik, že jsme až trochu dál než jsme měli být. Mluvím o jisté nebezpečné mazanosti.), ta třetí, chybějící, je právě praktická hlubší duchovnost. Ještě nenarostla. A tak sedíme na třínožce s dvěma nohama, z nichž jedna je o hodně delší, a balancujeme nad propastí. Lidstvo postrádá opory ducha. Nemá s ním kontakt.

Jsme ale teprve na počátku reformy, která by měla překročit náboženskou výchovu. Ministtem školství bych ale nechtěl být — kde bych na svůj úkol vzal lidi? A už vůbec bych ne-

chtěl být politicky činný. Možná to jednou spraví Mezinárodní univerzita míru v Postupimi, jejíž pobočka byla nedávno založena i u nás.

V útlém mládí jsem jedl maso, ale už tehdy mně moc nechutnalo. Nevím proč. Daleko lepší byly klofané brambory, kyselo nebo rýžovník. To jím dodnes, s výjimkou kapra na Vánoce (a někdy si dopřeju i sardinky). V práci jsem vždycky volil vegetariánské jídlo, pokud to bylo možné, nebo jsem si kupoval litr mléka a perník s marmeládou. Mé děti ovšem maso jedly, i když také nijak nadšeně, a jeden syn se ho zřekl už v mládí také navždy.

Chodil jste „za holkama"? Nevadil vám sex? Jaký máte názor na „tantru" v Evropě? Doporučujete adeptům duchovní cesty celibát? Jaká je podle vás funkce rodiny na konci 20. století? Neměl jste potíže se svými obdivovatelkami (ať už jako muž, nebo jako duchovní učitel)? A pokud ano, jak jste to řešil?

E. Tomáš: Samozřejmě, že jsem chodil za holkama, to patří k mládí. Tehdy to však nebylo tak uvolněné jako dnes. Dvě války, kina a televize udělaly své. My jsme byli daleko ostýchavější. Děvčata ještě víc. Například pustit děvče na výlet pod stan bylo nemyslitelné.

Tantrické nauky? To jsou ty, o kterých jednou řekl Mistr Marpa, že dostanou-li se na veřejnost, stane se něco strašlivého. Dnes o tom bohužel píší, pro peníze, i ti, kteří o tom moc nevědí. To je ten malér, který nese zlé následky. Co bude dál, nechci ani domyslet.

Začátečníkům celibát nedoporučuji, jen přiměřenou zdrženlivost. Skutečně hledající ale ani tento pokyn nepotřebují, protože jejich nejdůležitější zájem směřuje jinam. Pokud jde o funkci rodiny, je známo, že rodina je základem státu. To neplatí jen pro konec 20. století. Především v rodině by se měli mladí lidé vyprostit z naivního materialismu, považujícího zdání za realitu. Jenže to dnes nevědí ani starci - v tomto ohledu je lidstvo velmi zaostalé. Kdo to pak má učit děti?

Nikdy jsem nevystupoval jako neomylný mudrc, nejsem mimořádný člověk, mám snad jen trochu mimořádné zájmy a zkušenosti, takže toho ani nebylo mnoho co obdivovat a tedy jsem ani nemusel řešit problémy s případnými obdivovatelkami.

V roce 1968 jste přednášel v Unitarii. Jak jste tehdy vnímal rozkvět duchovnosti? Jak jste potom vnímal srpen '68? Následnou „normalizaci"? Měl jste přímé potíže s StB (nebo vám jen doporučili, abyste např. v Unitarii už dále nepřednášel)? Co myslíte, že jim na tom vadilo?

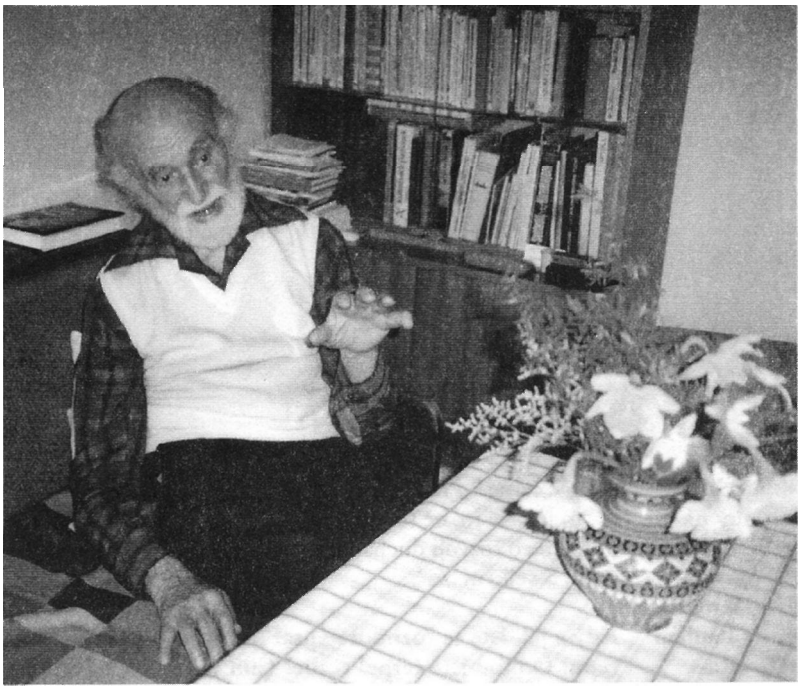

E. Tomáš: Z rozkvětu duchovnosti jsem měl vždycky radost, ať už se to pak projevilo přednáškami v Unitarii, nebo v tzv. Socialistické Akademii. Všude, kde jsem přednášel, byly sály plné. Vždycky se i tehdy našlo dost lidí, kteří se nebáli svůj zájem projevit a jejich odvaha mne velmi těšila. Mně osobně to přineslo jisté potíže ve formě závisti lidí, snažících se o vlastní popularitu, čehož následkem pak byla nejen likvidace mé propagátorské činnosti v Unitarii, ale nakonec i propuštění z práce a následné zařazení do tzv. pracovního procesu — kopal jsem tunel. Nevadilo mi to, poznal jsem tam výborné lidi a až na nebezpečí silikózy to pro mne byl úplně jiný krásný svět. Byl jsem v tunelu jen pár měsíců, potřebovali mechanizátora a kádrovák se mne ptal, jestli rozumím těm anglickým strojům. Já povídám v žertu: „Jak by ne, vždyť jsem právník." Ale on to vzal vážně a udělal ze mne mechanizátora. Jak jsem se později dozvěděl, StB se to moc nelíbilo, ale vzhledem k tomu, že jsem měl předtím několik drobných úrazů (zlomený prst, pohmoždění ruky apod., prostě nešikovné maso chtělo pryč, jak říkával můj dědeček kovář), stal se ze mne mechanizátor. Musel jsem si honem nastudovat, co je to agregát (hledal jsem to v latinském slovníku).

Jak cítíte společenský vývoj Cechů dnes? Je dnešní publikum 90. let v něčem jiné než bylo to na konci 60. let? V čem? Vidíte posun?

Co byste poradil těm, kterým vadí tržně konzumní trendy, žijí skromně, ale vidí, kam se to řítí a nemohou s tím nic udělat? Když tak sledujete současnou společnost - kam se to řítí? Neopakujeme stejné chyby jako ti za 1. republiky, nebo cítíte přece jen jistý posun?

E. Tomáš: Ve společenském vývoji se moc nevyznám a také to moc nesleduji, je to věc „nespásná", jak by řekl Buddha. Publikum na přednáškách je stejné, snad jen stále mladší.

Z půl třetího tisíce návštěvníků v Lucerně je jen tak 10% středního věku nebo starších.

Kam se to řítí s těmi tržně konzumními trendy? Myslím, že i to by se upravilo, kdyby lidé před neuspokojivým životem hledali útěchu uvnitř. Protože některými lidmi — a je jich dosud většina - nepronikává ani stopa duchovnosti, nemohou vylézt z utrpení. Co vůbec vědí 0 nesmrtelné realitě? Zkušenost této jediné univerzální Pravdy k nim nepřijde sama, neudělají-li aspoň první krok. Ale oni nemají zájem - natož touhu poznat. Ostatně, co o tom lze říci, když Skutečnost je nepopsatelná a nevyslovitelná. Jak a komu, když jsou lidé namnoze nevědomí k možnosti přenosu čisté mysli, anebo vnitřně spí. Obávám se, že tuto Šípkovou Růženku probudí až teprve princ ze země Utrpení. Nebude-li už pozdě.

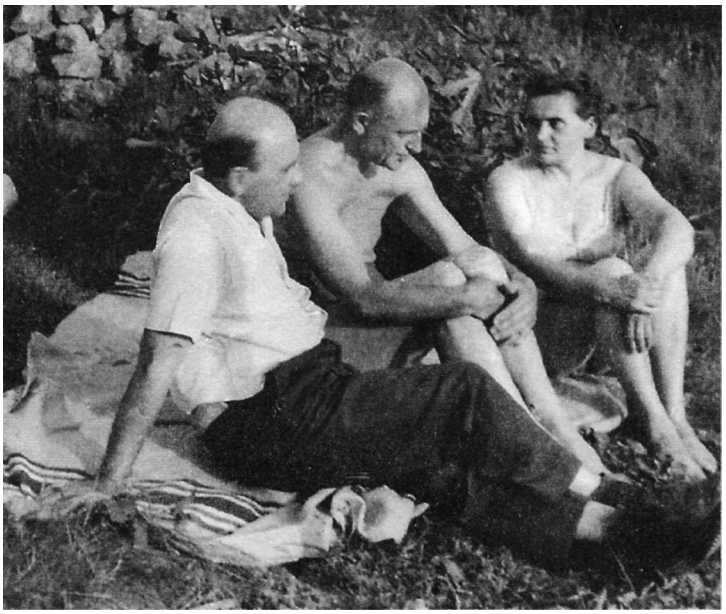

A přece nemohu ani a chvíli opustit svůj starý optimismus a proto dělám, co dělám, i když mi je 88 let.

Chyby, které jsme dělali za 1. republiky, jsou tu stále. Snad jen ta třínožka byla méně vratká - ne že by jí ta „duchovní" noha nechyběla, ale že ty dvě, na kterých balancujeme, byly možná kratší. Nyní narostla hlavně ta intelektuální, ale bohužel ne ku prospěchu lidstva. O to by však byl pád bolestivější. Jen si všimněte, kam se stáčí dnešní intelekt. To už není jen rozum, natož moudrost, ale úskočnost, lstivost a neváhám říci 1 někdy podlost. Často i v mezinárodním měřítku.

Jak jste se začal zajímat 0 jógu a jak jste ji začal cvičit? Oddíly jógy nebyly - docházel jste k někomu? Cvičilo se doma? Převážně meditace nebo 1 asány? Jaké bylo vaše první setkání s jógou? Kde a kdy?

Jaké pamatujete jógové školy? Mohl byste sířeji popsat své vzpomínky na jógové hnutí v Čechách po válce? Bylo tady nějaké specializované vydavatelství a knihkupectví s duchovní a jógickou literaturou? Setkal jste se s Paulem Bruntonem? Znal jste některé „Ramakrišnovce"? Fráňu Drtikola? K. Minaříka? Vzpomínáte na Jarku Kočího? Vzpomenete si na některé další osobnosti?

E. Tomáš: O jógu jsem se patrně začal zajímat ještě dřív, než jsem se narodil. Od maličká mi bylo, jako bychom žili v ráji. Možná, že tomu tak skutečně bylo — ale to všechno jsem už nedávno podrobně vypověděl, podívejte se na to a poslechněte si to někdy na podzim v televizi. Na 2. programu půjde šestnáctidílný seriál „Paměti starého jogína".

Dnes si ale hodně lidé myslí, že si sednou a začnou meditovat a dostaví se zážitky. To není pravda. Když to nebude podloženo dobrorou ducha a charakterem,

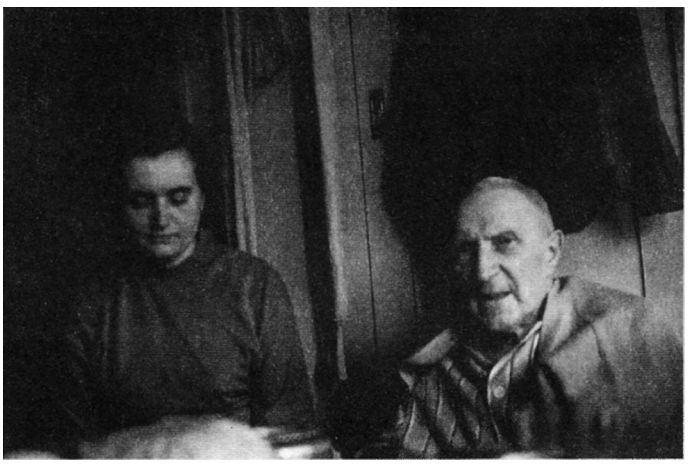

tak se zážitky dostaví, ale mohou to také být ty „černé." Práce, láska (karma, bhakti), to je také to, oč tu jde. Proto pořád mluvíme o rozvoji ducha. O duchovní cestě. S velkým „C".

Kdy a jak jste se rozhodl napsat Milarepu? Odkud jste čerpal reálie? Čím vás Milarepa zaujal? Vnímáte odlišnosti lámaismu a rádžajógy? Není tibetská forma duchovnosti přece jen značně odlišná od té naší, středoevropské? Jak se dá aplikovat? Mají Češi nějakou svou původní „duchovnost"?

E. Tomáš: Milarepu jsem začal psát asi před 27 lety. Šlo to rychle, čtvrt století se to pak válelo v Odeonu a v jiných nakladatelstvích. Největší gratulace přišly kupodivu z Rudého Práva, ale nakonec to po sametové revoluci vydala Gemma. V současnosti knihu vydává v třetím vydání AVATAR.

Milarepa mne zaujal skrz na skrz, takže jsem se tak vžil do svého hrdiny, že jsem se s ním málem ztotožnil. Však to asi Dalajláma poznal, když jsme se setkali a spolu zasmáli.

Milarepovi vděčím za hodně. Právě kvůli tomuto námětu jsem začal více studovat buddhismus a hlavně zen (čínsky čchan). Chtěl jsem pochopit duchovní stav této záhadné postavy a pochopit ji. Hodně mi pomohla má žena a také trochu přítel Fráňa Drtikol. To u něho jsem našel tento Milarepův traktát:

„Ponechán v nepohnutém prastavu, otevře se princi myšlení vstříc Vědění.
Setrvá-li tato nepohnutelnost, podobající se klidnému veletoku,
bude dosaženo zkušenosti Pravdy.
Zanech jógíne zbytečného rozvíjení myšlenek a setrvej v dosaženém klidu Ducha."

To je dokonalý návod k poznání neměnné reality Absolutna.

Studoval jsem i radžajógu, i když ne příliš hluboce, protože o tajné síly nestojím. Tumo jsem však zvládl až se mi z kabátu kouřilo, ale po jisté trapné zkušenosti jsem rádžajógy nechal. To se ostatně také dozvíte z „Pamětí". Prostě se nevyplácí tahat čerta za vousy. Vím to z vlastní zkušenosti.

Pokud jde o odlišnosti jednotlivých forem, nač je brát vůbec v úvahu? Jde přece o hloubku dosažení a ta nezáleží na formě, ale na opravdovosti praxe.

Češi jsou opravdu, pokud jde o duchovní uvažování, zvláštní národ. Už v historii si ušili sami na sebe duchovní košili. A ještě lepší je, že nejsou ani chudí, ani bohatí. Výjimky potvrzují pravidlo a nesou své nemilé následky. Tak už to na světě chodí.

Ve svých textech používáte původní sanskrtská jména a termíny - pokoušel jste se je někdy přeložit do češtiny, nebo „současného", srozumitelnějšího jazyka? V transkripci (nejen jógických termínů) panuje velká nejasnost — jste pro prostý opis z cizího jazyka, nebo pro fonetický přepis termínů do češtiny (nepíšeme yoga ale jóga, maya ale mája, chacras ale čakry, takže právě takhle bychom měli domluvit, ujednotit a psát „rádžajóga"a ne „rajayoga", „I-Ting" a ne „I-Ching", „Aikidó dódžó" a ne „Aikido dojo" aj.)?

E. Tomáš: Sanskrtská slova a jména, a hlavně jejich spojení do vět nelze vždy přeložit ani do češtiny, ani do jiného jazyka. Vemte si například nejslavnější mantru Sútry srdce: *„ Gate, gate, paragate, parasamgate, Bodhi svahd."* Když to přeložíte doslova, je to skoro hloupost. Významově to však znamená právě to, co zmínil Milarepa: „Dosáhnout druhého břehu, tam je prozření, svaha." To „svahá" je jen zvolání, asi jako naše „sláva". Jinak ale jsem pro fonetický přepis, samozřejmě, až na výjimky. Nebudu psát Sejkspír, když vím, že se to píše Shakespeare.

Mimochodem, když člověk dosáhne druhého („protilehlého") břehu, zjistí, že žádný první břehjjení a že vše je JEDNOTA. Tohle musel Milarepa zažít, protože „druhý břeh" je právě nepohnutý prastav mysli.

Nemáte pocit, že duchovní literatury už je dnes dost a je třeba něco začít (se sebou a na sobě) skutečně dělat? Co by mohlo lidi motivovat k serióznější duchovní práci na sobě samých?

E. Tomáš: Něco začít na sobě a se sebou dělat nezáleží na literatuře, ale na touze po Pravdě. Duchovní literatury je opravdu až moc. Svádí to k tomu myslet si, že čím víc toho přečtu, tím víc budu vědět, ale to je omyl začátečníků naší doby. Když si desetkrát přečteš nějakou knihu, nedá ti to tolik, jako když o ní budeš půl hodiny meditovat. Jde o to obrátit mysl, která stále směřuje ven, do světa, směrem dovnitř, do nitra. Do svého původu.

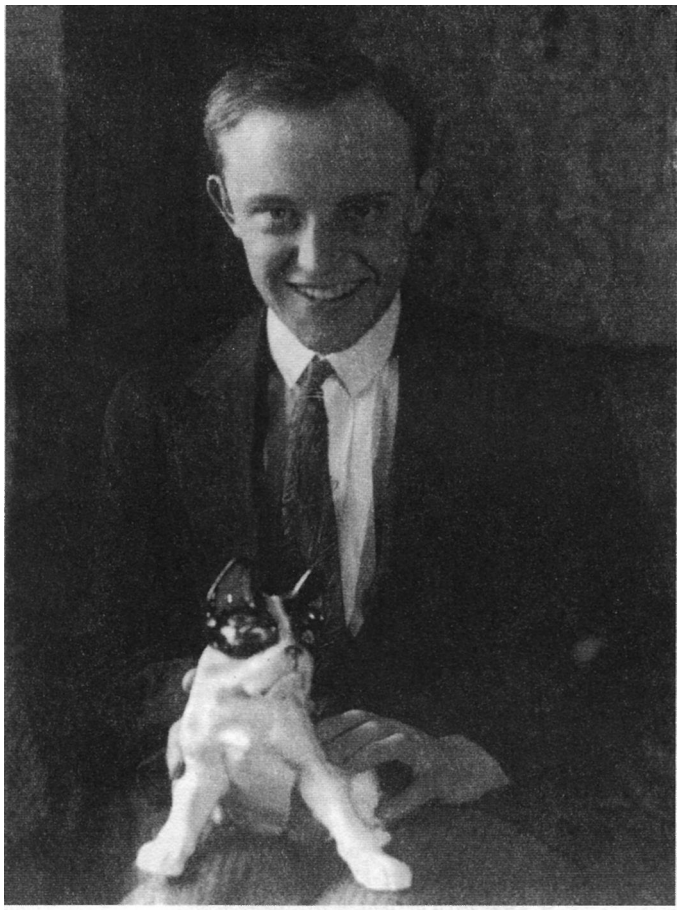

Práce na charakteru je daleko důležitější než posilování intelektu. Je třeba odbourat nejdřív sobeckost, závist, chamtivost a spoustu dalších neplech, naučit se měnit špatné vlastnosti v dobré — jinak není nadějе na úspěch v józe. Jenže právě tohle lidé podceňují a mnohem raději hledají síly a zážitky a pochybné zkušenosti. Pak přirozeně nemají úspěch a odpadají. Potom si stěžují ne na sebe, ale třeba na učitele a jeho nauku a honem hledají jiného. Třeba v literatuře. Jenže ono se to opakuje, protože intelekt nestačí tam, kde není dobrý charakter a hlavně soucit. Morální dokonalost je dokonce mnohem lepší než mystické stavy. Tohle by měla vědět a učit především škola, jenže právě ta je dnes vzdálena takovým ideálům, a zdůrazňuje jen ekonomii a dovednost, velmi málo morálku a etiku, o duchovnosti ani nemluvě.

Jak motivovat líné hledače pravdy? Já bych řekl, aby nebyli líní. Jak to udělat? Požádat o pomoc své nitro. Jednoduše si docela poctivě kleknout, jako babička v kostele, sepnout ručičky a prosit to božství v sobě, aby pomohlo. Je nutno udělat ten první krok. Jinak se může člověk rvát třeba sto let a nikam nedojde.

Když jste začínal s duchovní cestou, měl jste v sobě něco, co vám vždycky řeklo — tudy

E. Tomáš: Já jsem měl většinou „tudy jo". Jako bych to už někdy dělal.

Má lidstvo dost času?

E. Tomáš: Casu jsou milióny let. **A** může je strávit ve štěstí, nebo v malérech. To záleží jen na něm samém.

(Za MANU většinu otázek sepsal a na podrobnosti se osobně vyptal 23. 4. 1996 V. M.)

Universita míru

Nedávno se v Praze začalo scházet několik osobností, aby v kontextu s podobnou aktivitou v Postupimi (kde již několik let funguje přípravný výbor pro založení University míru) zkusili nabídnout jakýsi duchovní, morální, etický a lidský "software". V rámci'diskusí na současná témata (reforma zdravotnictví, školství, nebezpečí konzumní orientace společnosti aj.) chtějí nalézat a formou poradenství (přednášek, kurzů) zprostředkovávat, nabízet a šířit dostupně, fungující, ale ne zcela známé metody základní duševní hygieny.

Pro mnohé politiky, manažery i podnikatele je totiž často velkým překvapením zjištění, o co efektivněji by mohli diskutovat a prosazovat své ideje, kdyby je dokázali jen pozitivně naformulovat (jsme to, jak myslíme a mluvíme: negativní formulace vyvolá negativní reakce).

Původní ideje University míru (členy kuratoria jsou např. Dalajláma a další duchovní a společenské I politické celebrity, přípravný výbor univerzity zatím organizuje letní semináře i celosvětové konference a diskusní kulaté stoly na duchovní a ekologická témata aj.) jsou prosté: ve smyslu velikánů ducha minulosti i současnosti začít měnit společnost tím, že změníme způsob, jak ji vnímáme.

Dosavadní učebnice dějepisu oplývají válkami a katastrofami - co takhle zkusit interpretovat historii na základě pozitivních událostí? Masmédia překypují vraždami a násilím - co takhle několik pozitivních zpráv denně, nebo dokonce jedna stanice, orientovaná na pozitivní zpravodajství? Televize a časopisy se znovu a znovu zabývají negativními společenskými jevy - co takhle zabývat se pozitivními příklady a informovat o těch lidech (v nejrůznějších společenstvích a Institucích), kteří už tady u nás svou činností pozitivně změnili sebe, své blízké, ale i svá místa a města? Strany, poslanci, politici, konkurenti a dokonce i sousedé se často napadají - o co lepších výsledků by dosáhli, kdyby se naučili v oponentovi vidět pomocníka, ne protivníka? Ve všech uvedených případech se už ví, jak. "Know how" je vyzkoušené a známé.

Máte-li pocit, že máte co nabídnout a o co se podělit, nebo že víte o lidech, kteří by byli ideálními mluvčími a nositeli jak myšlenky "míru v duši", tak její praktické aplikace, ozvěte se. Možná společně spustíme nejen českou verzi či pobočku University míru, ale i velmi hlubinné pozitivní změny nejen v naší společnosti. Budoucnost bude taková, jakou si ji odvážíme vysnít.

Je to tady

Martin Mainer

Martin Mainer (1959) je malíř. Předloni získal Chalupeekého cenu a tak jel loni na tři měsíce do USA. Letos na jaře měl výstavu. Katalog vypadá jako kniha a je věnován Ram Bassovi. Výstava v Nové síni se jmenovala „VYLEŤ aneb do Indie západní cestou."

Cesta. Co si pod tím pojmem představuješ? Je pro tebe malování Cesta?

Mainer: Cestu. Jít odněkud někam, dát se na cestu, zaěít. Malování je cesta, nebo jedna z cest, kterou jsem na své životní cestě potkal a už dost dlouho se jí prokousávám. Malování je jedna z cestiček, která může vést správným směrem, ale také může zavádět.

Moudří tvrdí, že Cesta je důležitější než cíl. Jak to vidíš ty?

Mainer: Asi mají pravdu. Když si z cesty uděláš cíl - kde je cesta? Jak říká moudrý Mula Nasr Edin: každá tyčka má dva konce.

Jak ses dostal k osobě Ram Dasse?

Mainer: Myslím, že se spíše Ram Dass dostal ke mně a to prostřednictvím textů ve sbornících „Spirituál Emergency[44] a „Na vlnách změn[44]. V obou případech mě ze všech těch mouder zaujal nejvíce Ram Dass. Mluvil řečí, kterou rád poslouchám a které rozumím. Nejdůležitější však pro mě byla kniha

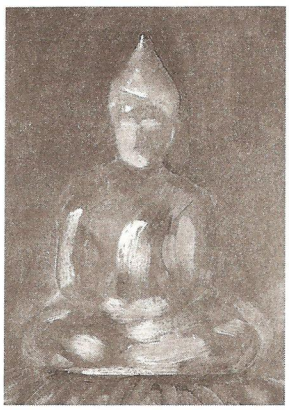
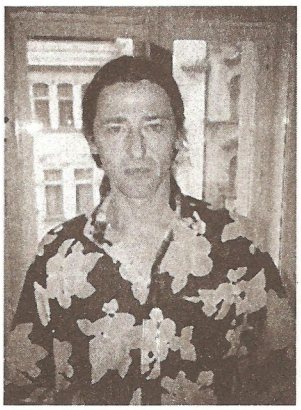

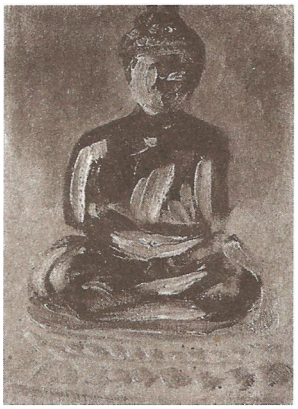

Tanec života, kterou jsem začal číst před dvěma roky a čtu ji pořád dokola. Kdekoliv a kdykoliv jsem ji otevřel, slova se otevírala, svítila a já se otevíral taky. Ptáš se, čím rezonovala? Ano, hrála na mě. Hrála na cosi ve mně, co mělo být právě takto hráno. Byl jsem prostě chycen a myslím, že jsem chycen dodnes. Je to dobrá síť.

Když už jsem mohl pobýt v Kalifornii, moc jsem si přál Ram Dasse vidět. S trémou jsem mu zatelefonoval. Poté jsem ho viděl a slyšel mluvit z pódia. Jeho slova mají dar oslovovat. Všechny jakoby nakopl trošku nahoru. Napsat mu byl pro mne tvrdý oříšek, nakonec jsem jeden z dopisů odeslal a k mému překvapení přišla odpověď (děkuj, děkuj). Mezitím se mi o něm několikrát zdálo, a mé ženě také a mému kamarádovi taktéž. V Novém Mexiku jsem ho o týden minul, ale bydlel jsem v domku, kde jsem třetí den u snídaně objevil na stole fotografii pro Dasse nejdůležitější osoby, jeho gurua Neem Karoli Baby. Chytnul si mne jako rybičku.

V prosinci jsem byl pozván do Hanuman Library v San Anselmu a mohl se s ním setkat osobně. Obejmout ho, promluvit s ním, sednout si k němu na zem. Dal mi malu, což je lunární růženec (28 kuliček ze dřeva) s třásněmi z deky, kterou používal Ram Dassův učitel. Dlouho jsem nevěděl, co s tím, ale už vím: prsty se dotýkají dřeváček a odříkává se ram ram ram — to je vše. Po krátkém čase v hlavě nezbude nic než ram ram ram. Proto se mala používá. Pro mne je to taky talisman a nosím ho pořád v kapse a kupodivu jsem ho ještě neztratil.

„Většině obrazů jsem namaloval rámy, aby bylo vidět, že to jsou obrazy. A pak taky jsem si mohl, když jsem rámy maloval, opakovat

„ram ram ram'

a to bych neříkal, nebýt Ram Dasse..."

Když jsem v noci odcházel, Ram Dass už spal, ale jeho přítel Petr slíbil, že se zítra přijedou podívat na mou výstavu v Headlands. Já malověrný jsem nepočkal a odešel se projít, naposledy, k moři. Když jsem našel Ram Dassův vzkaz, bylo mi nelehko, nelehko. Ach, tuposti má. Prostě zase totéž: mistr přišel za šmudlou a šmudla nikde.

To je typický příklad toho, že na těch našich subjektivních cestách jsou znamení a události, které míjíme. Jak prakticky aplikuješ, čeho ses dotkl? Jak jsi jiný dnes než před několika lety?

Mainer: To je dobrá otázka. Jak odpovědět? Snažím se. Jsem jinej? Přečetl jsem více knih o duchovních cestách a školách a je mi jasné, že čtením, nebo jen intelektuálním pochopením, ničeho nedosáhnu. Snažím se zpřítomňovat. Nevím, jestli ta snaha má ten správnej dopad. On mně vlastně ten Ram Dass přivedl k tomu, že jsem se cíleně snažil naučit se meditovat, nebo uvědomovat si ten okamžik, který žiju. Předtím jsem věděl, že tyhle věci existujou, ale záměrně jsem se jima nezabýval. Teď se to snažím dělat. Dokud ale nejsme přítomni, míjíme i sami sebe, natož pak jiné. Jenže ty „staré struktury[44] jsou strašně vetřelecky životaschopné - vykopneš je očima, přilezou uchem, pupkem, ptákem a pod.

Snad se občas vidím trochu s odstupem.

Jsi takto pozorný, bdělý, i při malování?

Mainer: Malování snad může být meditace, ale já spíš hraju roli bojovníka. Prostě se s tím peru a čekám na inspiraci — nadechnu se a pak na ten chodníček skočím. Většinou se pak přeměním na kalkulanta a hodnotíce a to se opakuje stále dokola. Možná se dá říci, že obraz nedělám já, obraz se dělá sám. Cesta - cíl? Ani cesta, ani cíl.

To je přesně ono „před-my šle ním[44] zenových buddhistů. Malování je jeden z tvých způsobů rozšiřování vědomí. Vraťme se ale zpět k motivu cesty. Tys jel do Ameriky a udělals pak v Praze výstavu, která se jmenovala „Výlet do Indie západní cestou". Jak to vzniklo?

Mainer: Dělal jsem to rok, maloval jsem co mne napadlo, například skleněnou sošku Buddhy, kterou ve 20. letech vyráběli ve skleněné huti v Ostravě, kde pracoval i můj dědeček. Název vznikl při práci na katalogu, a trošku ze srandy, protože Kolumbus jel do Indie, ale dojel do Ameriky, a našel tam Indiány, a já jsem tam jel potkat Indiány a potkal jsem nějaký Indy. A Ram Dasse. Byl to úžasný Výlet.

Co když je Ram Dass bytost tak precizně a bytostně krystalicky čistě vysílající, že je snadnější se na to jeho vysílání naladit? Všichni chodíme a točíme tím svým knoflíkem, a najednou je tu vysílám, který je silný, čistý a milý.

Mainer: Ano, je to tak. Ale nesmíme zapomenout na režiséra. I Ram Dass kráčí po své Cestě. Dostal úkol.

Když se na tu svou Cestu díváš dnes, dají se vysledovat určitá pravidla, jak by se měl chovat člověk, kterého to začne někam táhnout?

Mainer: Neodporovat. Uvolnit se. Nechat to fungovat samo. Jít tam, kam tě táhne srdce. Jak se za mnou zaklapla dvířka letadla, byl jsem úplně prázdnej. Teď a tady. Pořád, celou tu dobu jsem „tam[44] byl. Přeju všem příjemný let.

Otestoval sis, že to je možný...

Mainer: Jo. Je to možný. Je to tady. Jen takhle natáhnout ruku...(když ti do ní spadne fialovéj Tripitaka, je to snadný).

Spekulativní rekonstrukce

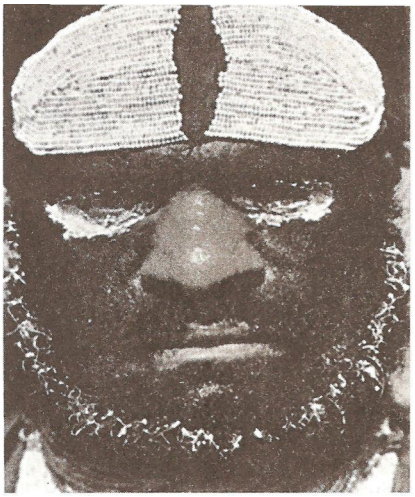

PSYCHIATRIE DOBY KAMENNÉ

Theodore Roszak

Theodore Roszak (nar. 1933) je profesorem na California State University, kde přednáší historii, sociologii a srovnávací studia. Patří k nejuznávanějším interpretům současných kulturních, filosofických i vědeckých trendů. Jedním z hlavních oborů, kterými se zaobírá, jsou křehké vztahy mezi civilizací a životním prostředím. Vztah člověka a planety se stal dominantním tématem hned několika posledních jeho prací, především knihy The Voice of the Earth (Hlas Země), ze které je i naše ukázka, nebo knihy předcházející, Per son/Planet. Popularitu si Roszak vydobyl pedevším knihou The Making of Counterculture (Jak se dělá kontrakultura) z roku 1969, jež se stala brilantním výrazem pocitu celé generace kulturních nonkonformistů 60. let. Ve svém mapování skrytých a společensky kritických proudů pokračoval i v další úspěšné knize Where the Wasteland Ends (Kde konč pustina), s podtitulem » Politika a transcendence v postindustriální spoečnosti« — tentokráte s ohledem na širší dějinný vývoj Západní kultury. V 80. letech se »ekofeminista« Roszak soustřeďuje na čím dál hlubší rozpor mezi psychologii západního člověka, jeho materialistickou filosofii hromadění a spotřeby, a potřebou ohrožené biosféry, Planety. Má-li termín ekopsychologie svého otce — má-li nějakého vskutku horlivého propagátora — je jím jistě T. Roszak. V knize Hlas Země, jež je vlastně jakýmsi voláním po našem probuzení, se Roszak pustil do nemilosrdné psychoanalízy civilizace, která se na konci 20. století ocitla v dramaticky vyhrocené krizové situaci. Roszak zkoumá naše šílenství a pokouší se načrtnout možnou léčbu. Psycholog J. Hillman je přesvědčen, že Roszak v této své dosud poslední studii položil základy pro teorii a praksi psychoterapie století, do kterého bychom měli (i se svými civilizačními chorobami) co nevidět vstoupit. Kniha je rozdělena do tří vzájemně souvisejících dílů věnovaných hledání východiska s pomocí nové psychologie, ekologie i kosmologie.

VEZMI OCAS JEŠTĚRKY A PRST ROPUCHY

Málokdo si dnes uvědomuje, že předchůdcem psychiatra byl kmenový kouzelník:, šaman nebo medicinman. To oni byli původními léčiteli duší. Někdy se nemůžeme ubránit dojmu, že v naší, takříkajíc osvícené vědě o mysli — psychiatrii - přežívají residua jistých záhadných rituálů. Rád bych se teď na tento problém podíval z docela opačného úhlu. Co když lze v takzvaném pověřeném šamanském léčitelství duše najít něco, co má trvalejší platnost? Neexistuje u tradičních kultur, v jejich v pojetí duševní nemoci a duševního zdraví něco, co bychom my, příslušníci industriální kultury, mohli převzít a čemu bychom se niohli přiučit? Kdysi se antropolog Marshall Sahlins pokusil o rekonstrukci »ekonomiky doby kamenné«. Sahlins byl přesvědčen, že poznáním primitivní formy ekonomiky můžeme lépe pochopit skutečný význam takových pojmů jako je bohatství nebo bída. Proto se ptám: neexistuje něco jako »psychiatrie doby kamenné«, jejímž výzkumem bychom se dopracovali podobně objevnému vhledu?

Až do nedávné doby měli antropologové sklon považovat kmenové léčitele jednoduše za mastičkáře, jejichž praktiky nejsou než pouhé šarlatánství. Někteří učenci dokonce všechny šamany označili za psychotiky zabývající se čarodějnictvími v tom nejhorším smyslu slova. Ať už je nazývali shovívavě technickými výrazy (»neuroticko-epilepsoidní typy^ nebo bez obalu odmítavě (»autentičtí idioti«), vždycky se shodli v tom, že v kmenové terapii šílence léčí zase jen šílenci. Díky dílu Claude Levi-Strausse a následným studiím transkulturní psychiatrie jsme nakonec dospěli k poznání, že kmenová společenstva mají duchovní a psychoterapeutické tradice kmenových společenstev mohou být při léčení kmenových lidí daleko účinější než naše západní medicína, zvláště jde-li o poruchy duševní či emoční. Antropolog I. M. Lewis zašel dokonce tak daleko, že prohlásil, že nic nebrání tomu, abychom na naši »vyspělou« psychoterapii pohlíželi jako na odvozený druh (subspecies) tradičního léčitelského umění. Postavil tím celý problém na hlavu. Lewis říká: »Zdá se mi, že psychiatrie, zvláště psychoanalýza, představuje jen jistou omezenou a nedokonalou formu šamanismu. Jung by to snad býval připustil, většina freudovců však ztěží.« Připusťme, že vůči Sigmundu Freudovi není tento názor úplně fér. I on si totiž brzy všiml, že ve vytváření »podmínek víry pozitivního očekávání«, která má velký terapeutický efekt, dokáží být kmenoví léčitelé užiteční stejně jako většina moderních psychiatrů.

Když porovnáváme starou a novou psychoterapii, nelze si nevšimnout komplexity a šíře tradičního léčitelského umění. V kmenových společenstvech není rozdíl mezi fyzickým a psychickým nikdy tak přísný jak to »moderně« chápeme my. Snad by se dalo říci, že tradiční medicína všechny nemoci považuje za psychosomatické v tom smyslu, že psyché je součástí její etiologie. Eskymáčtí šamani jsou schopni i omrzlou nohu jsou léčit jako psychickou poruchu. Právě proto je nutno při jejich způsobu léčení mobilizovat myšlenky i emoce, sny i vzpomínky. To všechno hraje v tradičním léčitelství důležitou roli.

E.Fuller Torrey, který se zabýval problémem západního »psychiatrického imperialismu«, poukázal na to, že při léčení je naprosto podstatná kulturní vazba, která terapeuta a jeho klienta spájí. Společný světonázor, vzájemně uznávané ideje a principy, stejně jako společný diagnostický slovník, to vše vytváří ovzduší důvěry a srozumnění, bez něhož není léčení možné. I když jsme si uvědomili, že pro léčbu domorodců mohou být kmenové techniky daleko účinnější než moderní psychiatrie, je otázkou, jakou cenu může mít toto poznání pro nás? Jestli jsou naše vztahy k přírodě tak katastrofální, jak naznačují environmentální kritici naší civilizace, měli bychom pomoc hledat všude, kde ji najít můžeme. Patří sem i hledání znalostí, jež se z naší společnosti dávno vytratily. Kde jinde bychom mohli tyto zapomenuté vědomosti nalézt, než ve zkušenostech bližních, kteří ještě žijí v jiném světě - v tradičních kmenových kulturách.

Zde ovšem každý, koho zajímá více než akademický průzkum kmenové psychiatrie, narazí na první problém. Terapie kmenových společenstev se k nám totiž dostává v podobě jakési exotické směsky nejrůznějších »iracionálních« praktik. Tradice, jež se za nimi skrývá, je nám neznámá; víme jen, že dokáže vyvolat neuvěřitelně rozličné síly a »duchy«. Každá kmenová skupina má své vlastní rituály, vlastní »zaklínadla«. Jakožto vnějším pozorovatelům se nám může zdát, že se za nejrůznějšími kmenovými variacemi skrývají společná témata. Je-li tomu tak, pak je na nás, abychom je vynesli na světlo. Přesto je tento selektivní postup, s nímž se chápeme živé tradice jiných kultur, určitou svévolí. Domorodí léčitelé by měli na univerzalizaci svých metod či principů jen malý zájem. Měli bychom to mít na paměti. Musíme si také uvědomit, že žádný jungovský archetyp nemůže, i přes svou rafinovanost, vynášet konečný soud o tom, co všechno pro Siouxe znamená bizon nebo co pro Eskymáka znamená tuleň. Z kmenového úhlu pohledu se dokonce může zdát, že vytrhávání symbolů a obřadů z jejich domorodé kulturní půdy je zbavuje síly. Když Sudhi Kakar na indickém venkově studoval metody praktiků tantry, byl jimi rázně odmítnut po té, co vyjádřil názor, že jejich mantry symbolizují některé základní, ale skryté emociální mechanismy. Jeho informátoři trvali na tom, že existují jedinečné okultní souvislosti mezi psychologickými vibracemi jistých zvuků a emocemi, které pak vyvolávají v pacientovi. Přesto lze říci, že stejné kouzelné verbální formule by mimo venkovskou kulturu Indie pravděpodobně neznamenaly vůbec nic. V jistém smyslu jsou nepřenosné.

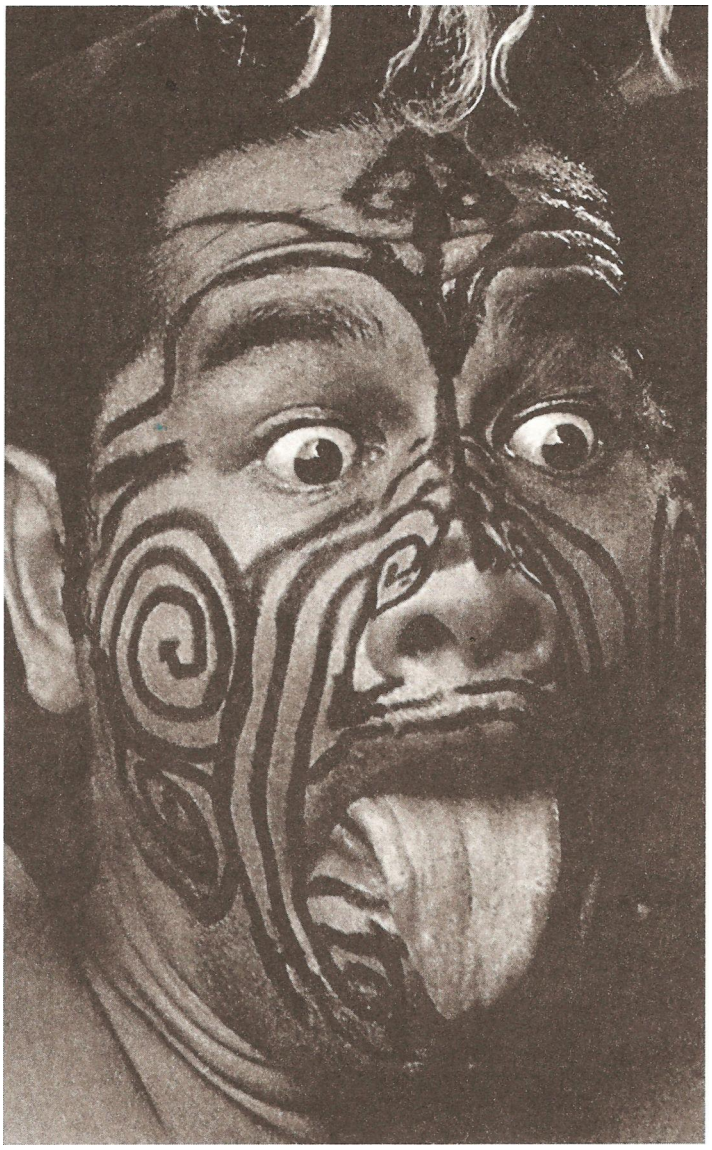

Tradiční terapie může být zarputile provinční; zapadá především do svého místa a do své historie, patří k rytmům místního klimatu, k obrysům krajiny, jejíž zvířata byla domorodcům po celá staletí blízkými soudruhy. V místní tradici do sebe může osobnost kmenového léčitele pojmout řeka, hora nebo hájek. Takto si obyvatelé kraje dokáží jeho přítomnost uchovávat po celé generace. Podobně si mohou svébytnou a nezvykle evokativní sílu uchpvávat nejrůznější artefakty. Když *managové* z Bornea jdou za svými pacienty, nesou si s sebou ranec plný podivného »nářadí«: tykadla obrovského brouka, krystalový amulet nazývaný »kámen světla«, kel divokého kance, který dokáže přivolat ztracenou duši, atd. Co však tyto věci mohou znamenat pro nás? Vždyť tolik připomínají ony pověrečné ingredience mastičkářů - nějaký ten »ocas ještěrky a ropuší prst« - díky nimž se nám čarodějnictví středověku zdá tak směšné a absurdní. Přesto účinnost šamanovy metody velkým dílem záleží právě na emotivní zvláštnosti podobných »nástrojů«.

Ale je tu ještě něco, o čem bych se měl zmínit. Když se snažím hledat ztracené hodnoty tradiční terapie, vědomě přecházím všechny ty praktiky, jež je možno najít roztroušené v celé kmenové kultuře (např. působení čarodějnic, kletby, zlé oko nebo, v jistých extrémních případech, i existenci lidské oběti), a které bych dokázal považovat za »pověrečné«. Zároveň to ale může znamenat, že tyhle obyčeje prostě nedokážu pokrýt svou imaginací natolik, abych jim mohl být příznivě nakloněn. Je to vlastně omezenost mojí strany pohledu. Totéž by se mohlo týkat i role, jakou v léčení, v křesťanské vědě nebo mnoha podobách new age medicny, dnes tak široce praktikovaných v západní kultuře, má víra. Každý z nás jedná jen v rámci mezí vlastního chápání a tolerance. Jsem si tohoto problému vědom, mám však jeden návrh. Pokusme se to brát to asi tak, jako když se pro inspiraci obracíme do dob »zlatého věku« starodávných Athén a shovívavě při tom dokážeme přehlížet zlořád jejich otroctví, zabíjení novorozenců nebo právo davu. Paul Goodman se jednou vyjádřil v tom smyslu, že využít politicky antropologie znamená »ukázat, co se z lidské přirozenosti ztratilo, a pokusit se najít praktický způsob, jak toho znovu dosáhnout.« Uvažujeme tedy o »ztraceném« jako o něčem, co nám vskutku stojí za to, být nalezeno.

OBLAST SVÁTOSTI

Jak naznačují přetrvávající spojitosti s šamany, medicinmany a čaroději, je psychiatrie disciplínou opravdu starodávnou a univerzální. Pro kmenová společenstva byla stejně strukturovaná a ritualizovaná, jako dnes pro nás. Léčení duší se vždycky odehrávalo na zvláštních, k tomu určených místech a ve zvláštní době (zpravidla jen z nařízení), přičemž byla svěřována do rukou trénovaných praktiků. Dá se dokonce říci, že v některých kmenových společnostech je psychoterapie ještě specializovanější než u nás. Třeba afričtí Senegalci u duchovních léčitelů rozlišují šest zvláštních specializací. U Navahů provádí diagnostiku zvláštní »ruko-chvěj« (hand-tremhler), který chvějícíma se rukama přejíždí nad tělem pacienta a intuitivně »čte«, jaký je jeho zdravotní stav. Existují hodně propracované kategorie, kam navažský léčitel dokáže nemoci lokalizovat; léčbu samotnou však deleguje na »zpěváky«, kteří pro tu kterou kategorii nemoci mají zvláštní kvalifikaci. Někteří z těchto zpěváků-zaříkávačň se specializují na vyhánění »červí nemoci«, jiní na »nemoci duchů«.

Jestliže se nám někdy nedaří pochopit vysoce propracovaný charakter kmenové psychoterapie, je to snad i díky tomu, že jejich »psy-

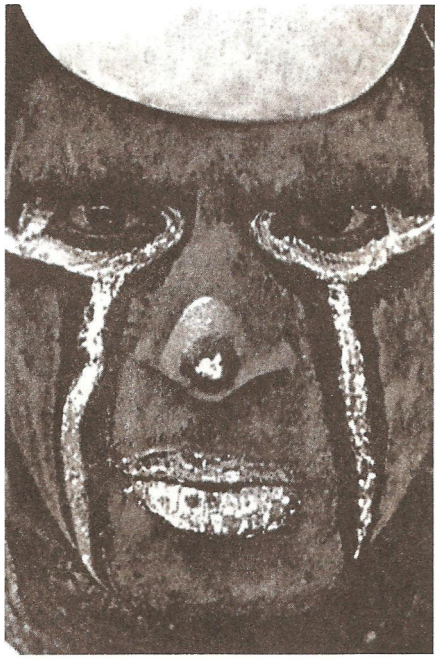

chiatrie« je neoddělitelně spjata s duchovním, politickým i ekonomickým životem kmene; často na sebe bere folklórní nebo mýtickou podobu a její vnitřní síly lze otevřít jen ve stavech tranzu nebo extáze. Šaman často psychózu interpretuje jako démonickou posedlost, léčitelnou pouze rituálním exorcismem, nikoli klinickou analýzou. Šílenství se často spojuje s bezbožností. V mnoha ohledech je tedy kontrastní k psychoterapii, kterou známe my.

Veškerá psychologie, ať již tradiční či moderní, vychází z předpokladu, že existuje *víc* duše, než si běžně uvědomujeme. Vědomý život je jakousi skořápkou, která kryje daleko rozsáhlejší vnitřní identitu. Dokonce i doktrinářští behavioristé, kteří výrazy jako »duše« nebo »nevědomí« dali do klatby, si uvědomují, že činnost spolehlivého reflexu se odehrává pod úrovní vědomí v subliminální oblasti kůry mozkové. Velké spory mezi různými školami psychologie se týkají právě toho, jak se tato skrytá část mysli vztahuje k tělu. Co to vlastně je psychosomatické kontinuum? I zde bychom měli postupovat pokud možno opatrně. Existuje totiž zavádějící podobnost mezi tím, co si pod »psychosomatickým« představujeme my, a tím co tradiční společenstva. V obou případech jde o propojení duše s tělem, ale statut těla se u obou pohledů velmi výrazně liší.

V západním světě se biomedicínský model duše jednoduše okopíroval podle dříve existujícího biomedicínského modelu těla. Tělo, jemuž se mysl dodatečně přizpůsobila, však již bylo »rozebráno« až na základní fyziologické komponenty. Takhle rozebratelné tělo se chápalo jako »pouhý« stroj. Anatomické náčrty ze 17. a 18. století prozrazují fascinaci představou, že údy a tělesné orgány je možno rozebrat až na jakási čerpadla, jejich ventily a písty. Odtud i naše moderní přesvědčení, že tělo lze chirurgicky zdokonalit voperováním umělých syntetických orgánů. Těžko pak duši (psýché) považovat za něco posvátného, když je připoutána k pouhému stroji. S tělem ji spojoval nervový systém, chápaný jako nějaký elektrochemický aparát. Když se tedy duši podařilo redukovat na fyzický orgán, začalo *zpracovávání* psýché masivními dávkami léků, elektrošoky a chirurgickými zásahy do mozku.

Ani Sigmund Freud neodmítl tento model; ostatně zkušenost neurologa mu předurčovala, aby dával přednost čistě fyziologickému přístupu. Přesto, jakoby sám proti sobě, Freud vyvinul metodu výzkumu duše, která pracovala s takovými neurčitostmi jako jsou sny, vzpomínky či biografické zpovědi. Freudova psychoanalýza bere vážně *zážitky* a aspoň do té míry zachovává jakousi kvasi-spirituální koncepci podvědomí. Přesto je tato terapeutická metoda naprosto sekulární. Metaforicky řečeno, postupuje nejdříve dolů, ale pak již jen horizontálně: *prostřednictvím* psýché *do* mozku a pak směřuje *ven* do sociálního světa, který je zdrojem podmínění, psychologického vpisu nebo traumatu člověka. Mezi hlavními teoretiky psychoanalýzy vzal jenom Jung, postulující záhadně rozpuštěné kolektivní nevědomí, vážně transcendentní rozměr osobnosti. Přesto si i Jungova psychologie, narážející na Freudův neústupně zarytý materialismus, úzkostlivě uchovává karteziánskou představu rozštěpu mezi fyzickým a mentálním. Tuto »schizofrenii« v tradičních kulturách, kde tělo nebylo desakralizováno, nenacházíme. Tam se tělesné funkce nebo přírodní předměty často stávají součástí léčitelství duše. Přírodu v jejím celku, tak jako tělo, nazírají jako živé, božské stvoření. Ve všem přírodním neustále přebývá nadpřirozené.

Protože si příroda udržuje posvátnou kvalitu, tradiční psychoterapie trvá na tom, že lidé na ni musí zůstat vitálně napojeni. Musí mezi nimi probíhat trvalý dialog. To, co Martin Buber nazval vztahem Ty-Já, není omezeno jenom na mezilidskou komunikaci, ale týká se i transcendentního božstva. Člověk si musí zavést jakési *transcendentní spojení* s přírodním; musí existovat jakési »něco za něco« - pocit vzájemnosti. Člověk s přírodou smlouvá, oslavuje ji neboť si žádá přímluvu resp. omluvu u těch zvířat, která loví a zabíjí. Přírodě, na kterou takto dotírá, nabízí oběť a kompenzaci. Také stav normality (zdraví) je věcí rovnováhy a vzájemnosti mezi lidským a nelidským. Sama představa, že by lidský svět mohl být na ostatním nezávislý, že by mohl být soběstačný, by tradiční psychologie považovala za vrchol šílenství. Vzájemná propojenost není jenom záležitostí přežití, ale morálního a spirituálního prospěchu. Vztah k prostředí se chápe jako záležitost etiky, jako vztah člověka k člověku; dokonce více než to, protože příroda je prostoupena božským. Ztratit tento vztah úcty, to není jenom šílenství, ale také svatokrádež.

Pro tradiční společenstva je přírodní svět »zalidněn« cítícími bytostmi. Má-li člověk přírodní duchy uctívat, musí s nimi udržovat vzájemný dialog. Člověk musí jejich jazykem mluvit a naslouchat mu. Proto mají pro zdravý život kmene takovou důležitost *zvláštní stavy vědomí*. A právě praktiky tranzu, meditace, opilosti, používání narkotik, stavy závratě navozené tancem, postění se, jakož i různé formy dobrovolného utrpení, v očích civilizovaných zapadánu činily z kmenových lidí »divochy«. Ostatně i v rámci křesťanské tradice byl mysticismus spíše výjimečným, velmi podezřelým prvkem náboženství. A nebyl nebezpečný jen pro náboženství. Během osvícenectví byla mystická (»enthusiastická«) zkušenost terčem posměchu, jako ten nejhorší prohřešek proti rozumu a vědě. Naopak v kmenových společenstvech nejsou vizionářské praktiky, i když vyžadují velmi přísnou přípravu, nijak neobvyklé: často jde o standartní součást náboženských obřadů. Rozumí se, že různé reality vyžadují různé způsoby vnímání; že závisí na různých způsobech vědomí, které nám nemusí být o nic víc vzdálené než naše běžné noční sny. Extáze je prostředkem transhumánní komunikace.

Než mohla moderní společnost začít brát sny vážně — kromě romantiků nebo dekadentních umělců, samozřejmě — musely se kvalifikovat na subjekt vážného vědeckého zájmu. Mnoho lidí dnes »obdělávání« snů - jakožto »královské cesty do ne vědomí« - považuje za Freudův největší a nejtrvalejší přínos pro psychiatrii. V kmenové společnosti je však snový život považován za běžnou a hodnotnou formu extenze vědomí. Je paradoxní, že právě důležitost, kterou kmenoví lidé přikládali snům, mnoho antropologů přesvědčila, že mají co dělat s »primitivy«; chápali to tak, že tito lidé nemají ponětí o principu reality. Přesto, potlačovat nebo ignorovat snový život by se v tradiční společnosti považovalo za šílenství. »Primitivná člověk má starost, jak se svou snící duší zůstat v neustálém kontaktu. Podle našich civilizovaných norem každý, kdo věnuje pozornost snům a očekává od nich radu a vhled, jen maří spoustu času. Nám moderním lidem začíná každý pracovní den rachotem budíku, který sny drtí na kusy. Následuje silná dávka kofeinu, která nám má vyčistit hlavu pro potřebu »skutečného« světa. Někdy se lze domnívat, že moderní společnost sny a vize vyměnila za kino a televizi, jež mají oficiálně představovat živou fantasii naší kultury. U kmenových lidí naopak můžeme být svědky několikadenních přípravných rituálů, které předchází hloubkovému průzkumu vizí velkých kmenových »snivců«. Interpretace takovýchto snů či vizí pak

zakládají dalekosáhlá rozhodnutí týkající se války a míru, ekonomických nebo politických záležitostí kmene. Black Elk (Černý los), medicinman kmene Oglala-Sioux, vypráví, jak jeho strýc, velký náčelník Crazy Horše (Sílený kůň), byl vybrán za vůdce kmene na základě jednoho působivého snu, ve kterém viděl velmi podivně tančícího koně. Ještě později se zbytky siouxského národa, jimž se podařilo přežít masakr u Wounded Knee, shromáždily, aby oslavily jeden z velkých snů Black Elk a, a vložily v něj a jeho přísliby veškerou svou naději na přežití.

Zde se dotýkáme klíčového místa pro ty, kteří, tak jako radikální terapeuti a antipsychiatři (nástupci R.D.Lainga), požadují větší toleranci k takzvaně psychotickým osobám. Když poslušní zúženému principu reality činíme veškerý svět menším než opravdu je, činíme méně důležitými než jsme také sami sebe. Spousta zážitků duše zaháníme do zóny nepřístupné zkušenosti, nazývané »nenormálností« nebo »šílenstvím«.

Podle našich norem jsou kmenová společenstva v mnoha ohledech velmi limitovaná. Jejich svět je víc než náš omezen prostorově; někdy jde o pouhý ostrov, pár údolí nebo malý kus lesa. Přesto lze říci, že v jiných ohledech je jejich působiště mnohem širší než naše. Protože tradiční společenstva považují vizionářské formy zkušenosti za základ pro spojení s" posvátným, staví se k výstřednostem duše s poměrně větší tolerancí. Jsou schopni rozlišení, jež naší sekularizované psychologii unikají. Ostatně, vždyť existují i takové formy »šílenství«, jež věstí duchovní povolání. Pak si uvědomujeme, i když zdráhavě, že bychom měli hovořit spíše o » šílenství« génia. Přesto neznáme žádný institucializovaný způsob, jak podobné »pozitivní šílenství « oslavovat, jak je podporovat, jak k němu dodávat odvahu. Když se v kmenovém společenství nějaké dítě chová abnormálně, je ponecháno v péči šamana, který několik dnů nebo měsíců pozorně zkoumá jeho projevy. Pátrá po jakémkoli náznaku, že by toto šílenství mohlo mít božskou inspiraci. Kritéria pro takový posudek poskytuje kultura. Šaman může rozhodnout, zda je dítě opravdu božsky inspirováno, zda se v něm klube mladý šaman, nebo zda jde o narušené dítě, které potřebuje domácí péči.

Naše západní psychiatrie se nemůže odhodlat, aby učinila krok k rozlišení mezi šílenstvím-nemocí a šílenstvím-darem; pro spoustu lidí by to jistě bylo těžko akceptovatelné. Dnešní americká města se hemží žebrajícími psychotiky. Jediný důvod, proč nejsou pod zámkem je ten. že se daňoví poplatníci ve volbách rozhodli uspořit peníze nutné k udržování útulků pro duševně nemocné. Tito nemocní se tedy potulují po ulicích. Jaká kritéria bychom měli použít, kdybychom měli rozhodnout, zda bludy těchto Udí jsou nebo nejsou vizemi? Vždyť je tak málo lidí, kteří ještě věří, že ve světě kolem nás vůbec existuje nějaká duchovní dimenze; ostatně, kolik lidí je ještě schopno přírodní svět *vidět* přes všechen ten beton a dopravní ruch kolem. Často říkáme, že šílenci »mají hlasy«, že »mají vidění«, že vnímají věci, o kterých jsme podle principu konvenční reality rozhodli, že neexistují. V kmenových společenstvech však *je* co vidět a slyšet. Hovoří k vám hora, medvěd, řeka, duha, zatmění. A navíc jde o nesmírně důležitá znamení.

Přijmout animistickou perzonifikaci přírodních objektů doslovně, je nám obtížné. Přesto je možno - na čistě intelektuální bázi - přičíst »primitivnímu« animismu daleko rafinovanější vnímavost fyzik álnosti než nacházíme v západní vědě minulého století. Kmenoví lidé věří, že hmotná struktura má jistou hloubku a komplexnost a jejich pohled na věc má, s ohledem na to, co o systému stavby hmoty víme dnes, daleko větší oprávnění. Hmota pro ně není žádnou mrtvou látkou — vnímají ji jakoby byla naplněna duší, vůlí a záměrem. Animismus pro ně není pouhým »modelem«, jeho oprávněnost není čistě utilitární, oni takto svět skutečně vidí. V duších našich předků se vyvinulo cosi jako senzibilnost, kterou si neustále nosí s sebou.

Je možné, že ztráta této senzibilnosti se stala příčinou naší prohlubující se ekologické krize. Je možné, že její ztráta je příčinou vnitřní nespokojenosti podněcující naše civilizační šílenství.

ZLOMEK HISTORICKÉ PRAVDY

Freud byl přesvědčen, že »pokrok« civilizace s sebou nese prohlubující se neurózu. Zaměřil se tedy na bezpočet způsobů, jak civilizovaný život potlačuje v člověku to, co považoval za nejmocnější nutkání instinktů: projevy sexuality a agrese. Většina freudovců dosud věří, že kdesi v jádře neurotického utrpení leží odipovské dilema - komplex, který Freud, hýřící fantasií, dokázal vystopovat až kamsi k otcovsko-synovskému konfliktu v prapůvodní tlupě. »V šílenství není jenom *metoda,* ale také *zlomek historické pravdy,*« tvrdil Freud. Co když však tento zlomek historické pravdy nemá původ ve vzdálené minulosti našich předků, ale v čemsi, co je mnohem současnější: v počátku civilizovaného života, ve společenském a ekonomickém přechodu, který dokázal náš druh vykořenit z jeho původního prostředí a nasměroval ho do města? »Prvotní hřích« nemusel být prehistorickou zradou otce, ale aktem ztráty víry v matku: Matku Zemi, chcete-li takto charakterizovat planetární biosféru, tento vitální, sebe-regulující systém.

Posuňme však freudovskou interpretaci neurózy trochu dále. Freud, libující si ve vlastní psycho analytické mýtotvornosti, se domníval, že totemismus reprezentuje přenos ambi vale n tního vztahu láska-nenávisti, kterou synové divochů cítili ke svým zabitým otcům, na nějakou, podle nálady vybranou rostlinu či zvíře. Rolí totemu tedy bylo uctít otce a využitím památky jeho autority posílit různá kmenová tabu, zvláště ta, jež se vztahují k »hrůze z incestu«.

Jakkoli zní tato myšlenka dramaticky, byla vždycky považována spíše za přitaženou za vlasy; bylo dost antropologů, kteří nebyli ochotni přijmout univerzální platnost výlučně viktoriánských představ o sexualitě, jež tak často zabarvují Freudovy teorie. Dá se říci, že Freud kvality buržoazní rodiny 19. století přenášel na prehistorický kmenový život a přehlížel při tom hodnoty a priority, jež měly pro předcivilizované kultury větší význam než antagonismus rodič-dítě.

Freud byl ve svém »čtení« totemismu až drasticky doslovný a stejně drasticky bezelstný byl, pokud šlo o jeho původní význam. Totemismus může mít totiž daleko samozřejmější význam. Může být přesně tím, nač si činí nárok: projevem hluboké úcty ke zvířatům, jež jsou odvěkými průvodci a druhy kmenového lidu. Totemové rituály, které často bývají hravým napodobováním zvířat, jsou symbolickými gesty, nikoli ovšem v tom smyslu, jak je interpretoval Freud. Nesymbolizují pokání za vinu freudovské otcovraždy; vyjadřují spíše respekt k tvorům, jež jsou bližními člověka. Jsou výrazem úcty k vychytralosti vrány, odvaze medvěda, vznešenosti orla. Jde o akt napojení na duchy, kteří ve všech těchto pozoruhodných zvířatech dlí. Snažit se tyto tvory pochopit, vcítit se do jejich vědomí, je pro život kmenových lidí nezbytností. Severoameričtí Pawnejové si vytváří skupinové kulty zvířat a pořádají exotické rituály, při nichž se, s ohledem na léčivou hodnotu bylin a kořínků, konzultují nejrůznější zvířata. Věřili, že zvířata společně dlí ve »velké lóži«, do níž je možno vstoupit jen ve stravu tranzu. Ti, kteří tam našli cestu, byli obdarováni tajnými instrukcemi potřebnými pro léčení. Co bychom si však mohli z mytologie, která zvířata obdařila ta-

PSYCHIAT

kovými hlubokými vědomostmi, vzít my dnes? Snad instinktivní solidaritu s přírodou, s naší společnou domovinou — to, co v lidské bytosti zůstává jako zasunutá vzpomínka na vlastní evoluční počátky. Zvířata zůstávají součástí prapůvodního nerozděleného světa, kde je vzájemnost všech prvků přírody automatická a neotřesitelná. Mýtická »velká lože« zvířat může být nahlížena jako evoluční paměť našeho druhu; s dovolením zvířat se do ní můžeme vracet.

Pro městského intelektuála jakým byl Freud nebylo snadné pochopit cosi tak prostého jako je díkůvzdání přírodě; považoval by to za dětinské. Ono to dětinské opravdu je, ovšem v tom nejlepším slova smyslu: je to vyjádření upřímného údivu nad světem, který je vskutku podivuhodný. Freud ovšem trval na mnohem křečovitější interpretaci - takové, která by byla přístupnější jeho pacientům i kolegům. Měl na mysli sexuální frustraci, jež v jeho době byla problémem dětí vyrůstajících ve středostavovských domácnostech. Dnes se ovšem vztahy mezi rodiči a dětmi dosti změnily. V liberálním klimatu, ve kterém dnes žijeme, si můžeme dovolit hledat v kulturních praktikách našich předků přecejen trvalejší významy.

Pokusme se tento spekulativní průzkum psychiatrie doby kamenné.sumarizovat. Představme si věc takto: individuální duše je obklopena několika soustřednými kruhy.

V samotném středu naší identity můžeme vidět freudovské id, onu moderní verzi lidské přirozenosti po »pádu« člověka: svévolnou, vzpurnou, perverzní. Křesťanská teologie nazývala tento divoký a nezkrotný prvek malebně: »Starý Adam«, »divý« nebo »přírodní muž«. Je to ten známý Hobbesův »každý«, který bojuje proti »všem« - divoch a barbar.

Když jsme tuto nebezpečnou sestavu vlastních nezkrocených instinktů obklíčili a chytili do klece, když jsme ji takto *denaturizovali,* vybavili jsme tím do boje naše ego, naší sociálně definovanou identitu, jednající o našem osudu s »vnějším« světem. Tento obklopující společenský svět nás musí hluboce prostoupit, a pak v nás působí jako jakési upozorňující rodičovské superego. Trénuje nás ke správnému chování, pořádnosti, slušnosti, nezbytné sociální disciplině. Superego je jakousi stínovou rodinou v nás, čerpající svou sílu z aktuálních rodičů, na nichž jsme v dětství tak závislí.

Ale je to i opačně: rodinou je nám společnost, která si vynucuje »rodičovskou« autoritu. Aby působila zastrašujícím dojmem, bere na sebe represivní podobu zákonů, soudů, policistů a hrozí nám fyzickým trestem. Jestliže introjekce superega pronikne dostatečně hluboko, pak ze strany rodičů i legální autority působí emoční hrozbou nelibosti, sociální nemilosti, odmítnutím lásky. Pro tak společenské bytosti jakými jsme, může být hrozba odepřené přízně a odvrácení tváře (připomeňme jen způsob, jakým Bůh-Otec vyhnal své neposlušné děti z Ráje) strašnější než je fyzický trest. Pocity vyjadřující chronicky psychotický aspekt moderního života zakomponoval do svých fikcí Franz Kafka. Jeho pokorní antihrdinové se přihrbeně pohybují světem, který na všech stranách hrozí nesouhlasem. I když nepřízeň dávají najevo jen nějací beztvářní úředníci, ta se jako šok zařezává až do morku kostí,

Když měl Freud do širšího psychiatrického kontextu zahrnout i kosmos, nalezl v něm jenom jakousi vše-pohlcující entropickou propast, před níž jeho prapředkové zcela pochopitelně ucouvli. Dnes se nám ovšem onen větší kruh, obklopující společnost a kulturu - globální prostředí - představuje jako živoucí tělo Země, z níž pochází veškerý život; představuje se znovu jako konečný zdroj našeho individuálního i sociálního bytí. Jak by pak takováto pradávná a přitom tak intimní soustčá našeho vlastního organického vývoje neměla mít výsostný vliv na naší psychickou rovnováhu?

Sudhir Kakar si všímá, že moderní psychiatrie se, alespoň v klasické freudovské podobě, liší od tradičních terapii svým upřednostňováním »textu« před »kontextem«. »Textem« tu má na mysli příběh pacientova soukromého života - vyprávění autonomního jednotlivce. Pro židovsko-křesťanskou kulturu je typická fascinace autobiografií a portrétářstvím (jež se odráží i v umění), fascinace jakýmsi puritánským pocitem viny, který je podstatou většiny zpovědní literatury. Toto zaměření na sebe jakožto na text, tak obvyklé v moderní psychoterapii, činí z léčení zraněné duše čistě in trop sy chický, osamělý zápas. Pacient při privátním sezení o sobě podává lékaři zprávu. Je v tichém *a* zatemnělém pokoji schoulený do gauče a obrací se do sebe,

KAMENNÉ DOBY

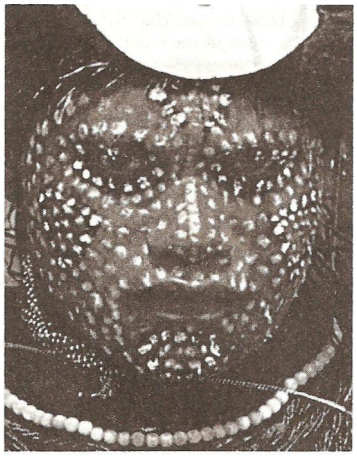

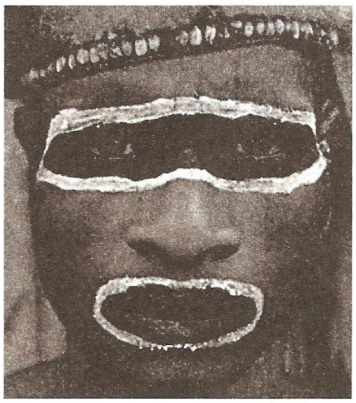

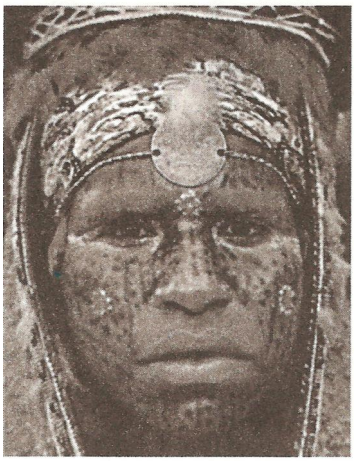

aby »recenzoval« svůj život. Psychiatr je přítomen jen aby asistoval, aby mlčky a neposuzujícím způsobem naslouchal. Je jako prázdné plátno, na než si pacient může promítnout svou úzkost.

Kakar poukazuje, že tradiční terapie osobnímu textu věnuje méně pozornosti; bývala praktikována v širším sociálním kontextu, s předpokladem, že »víra a odevzdání vyšší síle pomůže spíše než individuální úsilí a zápas..., že zdroj síly člověka spočívá v harmonické integraci s jeho skupinou.« V kmenových společenstvech pokud možno asistovala při léčení rodina; součástí terapeutického procesu se mnohdy stávala celá komunita. Po roce 1930 čím dál více západních psychiatrů pochopilo, že izolující freudovská psychoanalýza dokáže z oživování potlačeného mnohdy učinit zkoušku ohněm větší, než je potřeba. Privátnost psychiatrického sezení, jež se tak podobá katolické zpovědi, často jen zdůrazní pocity tajnosti a záludnosti naší viny. Proto se během posledních let objevilo mnoho podob rodinné a skupinové terapie, která intrapsychický zápas pacienta přenáší do podpůrného prostředí.

I tak však rozdíl mezi tradiční a moderní skupinovou terapii trvá; má co dělat s počtem prvků, které jsou ve větším kontextu zahrnuty do léčby. V tradiční terapii se tento okruh rozšiřuje i mimo rodinu a vlastní společenskou skupinu; vzývají se i předkové působící svým konzervativním vlivem. V kmenovém prostředí se osobní problémy zhusta stávají společnými a jejich součástí bývají i závazky ke vzdáleným, dávno mrtvým předkům. Tradiční terapie je vybudována na silném pocitu sociálního a rodového (genealogického) sepětí.

ENVIRONMENTÁLNÍ KONTEXT

Tradiční terapie se při svém hledání psychické rovnováhy snaží pojmout do sebe nejen širší společenstvo, ale také bohy a domovinu, tj. přírodní prostředí. Gene Weltfish ve své studii kmene Pawnejů popisuje jejich náročnou několikadenní přípravu na lov bizonů. Její součástí byly obřady očišťování, vyvolávání božstva Země, vod, hvězd. Ceremoniál se zaměřil na postavu nazývanou *taxpiku* — svatého muže, jenž má ztělesňovat posvátné závazky kmene vůči Zemi i k bizonovi, jehož se lovci chystají zabít. Během doby lovu byl *taxpiku* obklopen přísným tabu, které mělo uchovávat čistotu a bezúhonnost lidu. Byla mu svěřena role toho, kdo nabízí vyšším silám oběť usmíření výměnou za jejich přízeň. Tadenní ceremonie je napojení na »vnitřní podobu« Země, jež je duchovním principem života. Navahové mají velmi propracovanou přírodní filosofii: všechny fyzické objekty totiž považují za »mrtvé«; jenom jejich vnitřní podoba je oživuje. Nejmocnějším z vitálních principů je podle nich podoba Země, která v sobě koncentruje všechny přírodní síly. Se západní psychiatrii sdílí navažský medicinman postup zpovědi a přenosu; tyto zkušenosti jsou mu obsaženy ve složitém systému symbolů, který se používá k vytvoření »nově rekonstruovaného vesmíru«, kde se postonávající duše může cítit v bezpečí a doma.

Jakou důležitost má v tradiční psychoterapii ekologický kontext nejlépe dokládají eskimáčtí šamani. Možná i díky tomu, že žijí v jednom z nejméně strukturovaných lidských společenstev, existuje u nich nejtenčí skořápka zvyků a institucí oddělujících je od přirozeného prostředí. Ryby, tuleni a mroži jsou jimi chápáni jako plně cítící a oduševnělé bytosti. Jeden eskymácký šaman říká: »Nej větší riziko spočívá v tom, že lidskou potravu tvoří duše. Všichni tvorové, které musíme zabít a sníst, všichni, které musíme skolit abychom si udělali oblečení, mají duše jako my. Mají duše, které nezahynou s tělem, a které je nutno usmířit, aby se nám nemstily, že jsme jim vzali těla.«

Intenzívní vědomí, že vzájemnost života a smrti spájí kmen s jeho živoucím prostředím, vede eskymácké šamany k dlouhým a vyčerpávajícím očišťovacím obřadům, kdy dochází k vehementnímu pokání a odčinění. Samanskou seanci lze nazírat jako sezení prapůvodní skupinové terapie. Šaman se obvykle snaží přimět zvířecího ducha, aby mu propůjčil svou autoritu a vhled. Šamanův průnik do duše komunity je pak součástí kolektivní katar ze. Všechny typy útoků proti bližním i proti kmenovým tabu jsou při ceremonii nahlíženy jako elementy disharmonie. V reakci na tuto řekli bychom morální očistu, zvířata, na nichž závisí přežití společnosti, prostřednictvím šamana souhlasí, že si své životy nechají vzít. Jak poznamenává Jane Murphy, výsledkem je posílení pravidel bránících ekosystém i působivé emociální očištění.

Dávno před tím, než moderní biologie formulovala své teorie o vývoji člověka, tradiční terapie instinktivně pochopila evoluční prioritu starší než rodina a společnost, zakořeněnu v samotných základech života: nárok mateřské planety na naši věrnost. Tam, kde si naše společnost snaží zajistit své bezpečí agresivi-

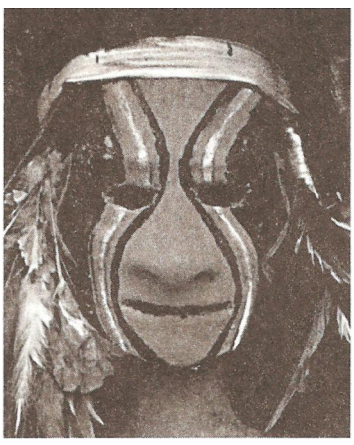

kového obřady souvisí s psychologii viny a jejího odčinění, ne však na nějaké úzce osobní bázi, ale jako kolektivního zážitku reflektovaného na kosmické škále.

Navahové pravidelně vzývají zvířata a přírodní síly jako zprostředkovatele léčení. Medicinmani kmene dobře znají duchy zvířat z vlastní cesty hledání vize (visionquest), během níž se setkávají s příbuznými, kteří je nadále budou posilovat. Pískové malby, které hrají při jejich léčebných ceremoniích ústřední roli, představují Lidi větru, Lidi bizona, Lidi kaktusu, Lidi hada, Lidi kojota atd. Nejpůsobivějším navažským obřadem je Cesta požehnání, používaná i při restauraci duševní rovnováhy šílených osob. Účelem zpěvů a modliteb je vzývání život-dávající kukuřice a pilových božstev. Ústředním aktem této dvoutou — dobýváním a opanováním, tam kmenová společenstva spoléhala na důvěru, v naději že jim jejich loajalita bude oplacena. Jestli naše nenasytná a bezohledná industriální kultura směřuje k takovému konci, jaký předpovídají ekologové, pak celý náš dosavadní směr byl vskutku pošetilý. Žádný mír duše nám nepřinesl. Dokonce ani dlouhodobou prosperitu.

EKOLOGICKÉ ŠÍLENSTVÍ

I když připustíme, že animistický světonázor má svou hodnotu, jaká je naděje, že jej znovu získáme my, kteří žijeme své životy uprostřed průmyslové civilizace? Paul Shepard ve své provokativní interpretaci »ekologického šílenstva nabízí evoluční vysvětlení harmonie, která kdysi existovala mezi předcivilizovanými lidmi a jejich domovinou. Větší část své po-

zemské historie se člověk věnoval lovu a sběračství a díky tomu, díky selektivním tlakům, došlo k favorizaci modelu psychologického rozvoje, odpovídajícího nejbližšímu obklopujícímu prostředí. Možná že stopu znechala i zkušenost dítěte zrozeného, jak tomu u tradičních lidí bývá, do tichého a klidného přírodního prostředí. I lidská mláďata se rodila pod širou oblohou, mezi zpívajícími ptáky, mezi strukturami a pachy divočiny. Zkušenost takového světa spočívá v pocitu, že matka je vždycky nablízku. Dětství, které začíná takto ústí do celoživotního pocitu spříznění s přírodním světem. Až před několika tisíci lety začaly s nástupem zemědělství lidské bytosti trpět tím, co Shepard nazývá »ontogenetické zmrzačení«. Začali se svým životním prostředím zacházet hrubě, což narušilo vazby, jež je tak dlouhou dobu spojovaly s přírodou. Důsledkem toho se stalo nám dobře známé »chronické šílenstva. Přesto Shepard věří, že v nás stopy této původní ekologické harmonie přetrvávají, byť jen v latentní podobě. V hloubce našeho podvědomí si nosíme odkaz vlastní evoluční minulosti, kdy byl vztah lidí s ne-lidmi v rovnovážné poloze.

Na rozvinutém stupni evoluce se nám kultura stává jakousi »druhou přírodou«, jež na nás působí vzděláváním a společenskou disciplinou. Víme, že proto-humánní duše žila v typicky spontánním environmentálním vztahu, který nacházíme u jiných tvorů, při schopnosti žít receptivně a akceptivně* ve své přirozené lokalitě, ve střehu ke každému jejímu signálu, poslušná každému jejímu požadavku. Ta část mozku, ve které se utváří většina primitivních impulzů a reflexů, je stále ještě částí mozku člověka. Ten sice ztratil schopnost okamžité reakce, kterou nalézáme u zvířat, vyjadřuje ji však v obřadech, rituálech, mýtech, symbolech - v učeních a představách, ztělesňujících to, co bylo původně instinktivní. To, čemu jednodušší tvorové rozumí nereflektivně, díky pachu, barvě, hladu atd., tomu se musíme způsobem diskurzivní inteligence učit z lidových pověstí a pohádek nebo z náboženského obřadu. Možná že jde právě o to, čím mělo původně být umění: aktem kolektivní imaginace, který má zpřítomnit paměť instintivní jednoty. Naivita a čistota primitivního umění tuto prapůvodní funkci tvorby dosud odráží. V tradičních společnostech může mít jednoduchý zpěv či rituální gesto, i když snad neohrabaně předvedené, větší emotivní sílu než většina vybroušeného umění civilizovaných umělců; jejich dílo stojí onomu nefalšovanému zdroji estetické síly blíž.

Připomeňme třeba umělecká díla Cromagnonců, známé jeskynní malby v Lascaux. Dodnes zůstává záhadou, proč byly tyto pečlivě provedené obrazy umístěny ve skrytých »zákopech« temných jeskyní. Muselo být mimořádně obtížné, vytvořit je právě tam, ve tmách jeskynní hlubiny. Můžeme jenom spekulovat. Neznamená snad jeskyně vstup do temné hlubiny duše, v níž přežívá stará instinktivní moudrost? Tento hold velkým zvířatům může být pamětí externalizovanou prostřednictvím umění. Přesto si stále uchovává zvnitřnění a tajemství psychologických obsahů. Jeskyně se tak stává připomínkou kmenové duše, procházející radikální transformací když individuální inteligence přebírá vůdčí roli kolektivního instinktu.

POCIT PRCHAVÉHO

Když pročítám poezii kmenových lidí nebo se dívám na jejich umění, zjišťuji, že nemám žádný zkušenostní smysl pro to, co měli na mysli, když se obraceli na zvířata a živly, jakoby to byli jejich přátele, bratři, cítící bytosti. Stejně tak nemůžu mít živé povědomí o tom, co prožívali staří Rekové, když vzývali své bohy. Věřím, že docela dobře dokážu ocenit Sofoklovy hry. Přesto odcházím nenaplněný, když se pokouším zjistit, co naplňovalo duši autora nebo duši jeho publika, když sbor žádá velkého Apollóna o slitování. Jedno však mohu cítit zcela jistě: všechno pohanské uctívání přírody, ať již jde o pohany civilizované jako byl Aristoteles nebo primitivní, jako byli neandrtálci, nebylo nikdy tak pošetilé nebo perverzní, jak se mohli domnívat nepřátelsky naladění židovští či křesťanští pozorovatelé již od dob prvních proroků. Samozřejmě, že Athéňané nevěřili, že by božstva k nimž se obrací byla několikanásobně zvětšenými, dobře stavěnými muži a ženami, chodícími po nebi. Stejně tak pochybuji, že domorodí Američané považovali orly nebo bizony, k nimž se obraceli se svými modlitbami, za lidské bytosti oblečené do peří nebo kožichu.

»Divoch se ve své slepotě klaní před dřevem a kamenem.« To jsou slova plná arogance, která napsal jeden britským misionář usazený v Kalkatě přibližně v téže době, kdy komíny manufaktur zpracovávajících bavlnu začaly do nebe nad Manchestrem chrlit černé saze. Já teď mám možnost ohlédnout se historii zpátky a když vidím, jakou ruinu jsme za tu dobu dokázali udělat ze světa, nemohu prostě věřit tomu, že by »divošské« uctívání přírody kdy bylo slepotou. To my jsme oslepli. Ztratili jsme kapacitu zkušenosti, jež by nám svět umožnila vidět tak, jako ho viděli oni. Abychom jako oni dokázali vidět *skrze* něj. Já chápu animismus takto: kdysi byly věci *transparentní,* pro oko člověka průhledné; za tím vším se pohybovaly větší a vyšší skutečnosti světa. Zde má svůj počátek koncepce »ducha«, tohoto kdysi tak srozumitelného pocitu, že za hmotou existuje cosi jiného než hmota, »něco« co ji oživuje a udržuje. Před tímto »něco« stáli kmenoví lidé v neskrývaném úžasu.

Jim »pocit prchavého« stačil; byl výrazem čistého poznání jaký svět vskutku je. Později se představivost nevyhnutelně pokoušela dát tomuto pocitu nějaký tvar a pojímala jej jako entitu mentálně i tělesně podobnou nám samým. Takovéto představy symbolizují to, co jinak slova nepojmou: tělesnosti zbavenou, všudypřítomnou vůH a inteligenci, která má nad námi všemi moc. Tak chápu svět animistické vnímavosti. Vím, že o něm musím hovořit s jistou opatrností. Týž svět, který kdysi pulzoval duchovní vitalitou i pro mne ztratil svou průhlednost; zmatněl. Toto zastření a zatmění vědomí posvátného stojí u počátků »moderní civilizace«. Básník Robert Bly to shrnul takto:

Popíráme-li, že existuje vědomí v přírodě, upíráme vědomí sobě, procházíme-li přírodou; pak skončíme jen ve vědomí jediného světa; světa McDonaldových hamburgrů...

Někteří z nás si již začínají uvědomovat jak velkou cenu jsme museli za popření toho vědomí zaplatit.

»Psychiatrie doby kamenné« snad může nabídnout cosi jako instruktivní doplněk naší moderní psychoterapie. Její charakteristická léčivá moc vychází z animistické zkušenosti přírody, ta však se z našeho umělého moderního světa beznadějně ztrácí. Slyšet »jazyky stromů a kázání skal« — což je samozřejmě básnická licence — je v našem moderním světě považováno za samu podstatu pověrčivosti, ne-li příznak šílenství. Ortodoxní věda nás celá tři minulá století učila, že přirozený svět je nám zcela odcizený. I věda však má svoji historii a musela mnohokrát revidovat svá hluboká přesvědčení. Žijeme dnes v období posunujících se paradigmat. Konvergentní objevy v oblastech kosmologie, fyziky i biologie zcela radikálně mění chápání našeho místa ve vesmíru. S tím, jak se mění, prohlubuje se i náš pocit etické a psychologické kontinuity s ne-humánním světem. Neobjevuje se i nová šance obnovit v sobě ekologickou citlivost našich předků, tentokrát s terminologii současnosti?

Současné úsilí rozličných ekologických, novopohanských a ekofeministických hnutí směřuje ke znovuvzkřísení animistického světonázoru. Čím více se moderní věda noří do přirozenosti věcí, tím více nachází náznaky a stopy prapůvodního animistického světa: nachází *duši ve vesmíru.* Anima mundi. Se sobě tak vlastní váhavostí objevují i současní vědci obraz světa, který je živý, smysluplný, tvořivý - ačkoli se může stát, že právě oni budou těmi posledními, kteří něco takového připustí. Objektivní pravda o hmotě si vyžaduje revizi naší přírodovědné filosofie. Já si však myslím, že do hry vstoupilo ještě něco jiného: jakési ekologické nevědomí, zbytky »divocha« v nás, který se subjektivně probouzí, aby vyšel vstříc environmentální potřebě doby.

(Z »The Voice of the Earth« přeložil Blumfeld S. M.)

Vedle pentaklů, s nimiž se lze setkat obvykle jen v hermeticky zaměřeném písemnictví, a vedle symboliky astrologické, která mnohem více prostupuje naší kulturou, existuje ještě jedna soustava, jejíž symbolika je snad nejznámější a nejvšednější — totiž ***hrací karty,*** *jejichž hermetické kořeny však zůstávají skryty. Hermetická stránka vystupuje nápadně toliko u jejich primitivní podoby — u Tarotu, zvláště u jejich dvaadvaceti »trumju«, které jsou zvláštností této hry.*

O Tarotu se říká, že přišel z Egypta a že pochází dokonce z bájné Atlantidy. Historikové to rozhodně popírají s poukazem na poměrně mladý původ prvních historických karet. V tom se dopouštějí trapného, vskutku »elementárního« omylu - v důsledku nedostatku symbolické gramotnosti, který chce tato ukázka (a připravovaná příručka o celém Tarotu) napravit.

V Meyrinkově Golemovi si chudý žid, hrající karty, stěžuje: Jak může našinec dojít moudrosti a spásy, když ta nejvýznumnější kniha, která k nim přivádí, je uložena v Londýně! Jak by se k ní našinec dostal? Na to mu moudrý rabín Hillel odpovídá: Začasté máme ta největší tajemství stále na očích — ba přímo před nosem! Kecy! odpovídá žid — co mám například před nosem já? ukazuje se smutnou vyčítavou rezignací na ušmudlaný balíček taroků...

Moudří dávných dob prý uložili své tajné vědění dvojím způsobem: do toho nejtrvanlivějšího — do katedrál, a do toho nejpomíjenějšího, ale nejrozšířenějšího - do karet. Jak chrám tak hra jsou symboly světa,. Možná že hra je ještě něčím navíc - nabízí zkušenost skutečnosti, zkušenost povstávání světů. Je-li chrám kamennou ***kosmologií*** *(uvádí návštěvníka do architektury světa, který představuje), karetní hra je symbolem* ***kosmogonickým:*** *činí hráče účastným povstávání světa a jeho dění. Jak chrámy tak hry jsou branami zasvěcení. V Řecku se proto mluvilo o »posvátných hrách«: mysterijní místa měla jak svou svatyni (TO HEIRON), tak své divadlo (TO THEA TRON). Dodnes k poutním místům a náboženským slavnostem náleží obé: zařízení jak posvátná, sakrální (kapličky, kostely, sochy, studánky), tak zábavná, profánní (stánky kejklířů, herců, akrobatů, jakož i jasnovidců, věštkyň a kartářek!).*

JAKO HRA

Klíčové postavy Tarotu

Zdeněk Neubauer

Blázen

Blázen

V prvním přiblížení zosobňuje Blázen introvertní pudovost, neprozřetelnost, neobezřetnost, tedy **bezohlednost,** a to v doslovném významu, nikoliv ve smyslu „egoismu"', neboť Blázen se zajisté vyznačuje spíše absencí „ega" — ohniska odpovědnosti, přičítatelnosti, početnosti. Bláznova bezohlednost znamená neohlížení se kolem sebe, za sebe, na sebe, chování se bez ohledu na cokoliv a kohokoliv. Blázen je introvert. Je idiotem v původním slova smyslu: řecky *IDIOTES* označovalo soukromníka, posléze člověka zvláštního"— podivína.

Blázen se neohlíží na to, jak **Vypadá,** ani na to, co ho **napadá.** Nedbá, že má doslova holý zadek napadený zvířetem - rysem, jinde psem. **Rys** ztělesňuje oštrovidný instinkt, **pes** člověka věrně provázející živočišný pud. Bláznovi je však inspirace doslova u p...T Nedbalost k tomu, jak vyhlížím, znamená nebrat ohledu na druhé, jak mne vidí, jak se jim jevím. Blázen ztělesňuje nevzhlednost, nezjevnost, odosobnění. Oproštěn - prostě kráčí kam ho nohy vedou - tj. instinkt pobízí a pudy pudí, opuštěn kráčí pouští.

Bloud je zosobněním bloudění, bludu, zcestí: představuje bezcílné potloukání, „batoumání" se, potulování krajinou, kterou neobzírá, neboť je to krajina bez obzoru odkazujícího za sebe. Krajina končí krajem, za nímž je propast. S Bláznem jsme se dostali na sám kraj světa, na periferii skutečností. (V tom je Blázen opakem Mudrce-Poustevníka FX. arkana.)

Blázen vede podivnou existenci — **je** podivnou existencí, podivnou neboť opět doslovnou: *existentia* znamená doslova vystávání - *„ek-sistentia",* trčící do absurdní Nicoty z bytelné samozřejmé danosti. Na tuto zvláštní povahu lidské existence upozornil v našem století existencialismus a označil ji jako **odcizení** — „alienace": ostatně francouzské *aliené* také označuje blázna.-Martin Heidegger mluví o lidské existenci jako o *Dasein,* které chápe doslovně jako bytí-zde; odtud obvyklý český protějšek: „pobyt". V němčině se však slova *Dasein* užívá spíše ve významu „holá existence" či „holé živobytí". Ostatně i Heidegger mluví o pobytu jako o vrženosti *(Geworfen-sein),* vedle jeho bytí činně rozvrhujícího *(Entwurf),* jež bychom spatřili spíše v Kejklíři. Na některých Tarotech se Blázen doslova vrhá do propasti: je zobrazen právě v okamžiku, kdy překračuje její okraj do prázdna a ztrácí půdu pod nohama: vystoupcni. trčení do nicoty, vrženost.

Přes okraj propasti vystrkuje tlamu číhající krokodýl — drak, Tiamat, symbol číhající plíživé, plazí - plazivé propastnosti, chystající rozevřít své čelisti a zjevit chřtán bezedného zení chaosu čistého chtóníčna.

Bláznovo vzezření je zvláštním způsobem „rozptýleně usebráno": odvráceno od světa je otevřeno dovnitř — introvertně obráceno v rub. Vnitřní a vnější propast se tak setkávají uprostřed pustiny a hrozí splynout: sevření vzezření. Krk Bláznův pokrývají zelené šupiny jakoby krokodýlí chřtán.

Abyssus abyssum invocat in voce cataracta-ruin sudrurn. Ps. 42.8.

(Propast propasti volá v hlučení svých strží *[KATARRAKTÉS* = sráz, obvykle áo podsvětí])

Die Wüste wíchst — weh dem, der Wúste birgt (Poušť roste, běda tomu, kdo krývá poušť! — F. Nietzsche, Zarathustra.

Svých „pět švestek" si Blázen nese v tlumoku nedbale přehozeném přes rameno; snad obsahuje magické předměty Kejklířovy (arkanum I)? **Hůl** - znamení transcendence a nástroj transmutace v rukou Kejklíře — je u Blázna zlomena, polarita zrušena, napětí mezi nebem a zemí vybito. Obloha se dotýká propasti: vse je zvnějšněno — a přesto skryté pohledu. Neznámé popudy už nejsou ani rozlišeny ani usměrněny: zbývá živelné, zmatené zmítání.

Motající se pomatenec však proto ještě není žádný zabedněnec či omezenec: jeho pokrývka hlavy— pestrý **turban,** překračující horní mez scény — okraj karty, symbolizuje různorodé, leč souběžné proudy spletených motanic vířících jeho hlavou bez vzájemné

komunikace *(cross-talk)* a odplývajících ven, pryč - vzhůru a nad a za a jinam. Je však zde ještě nějakého vně a uvnitř, nějakého zde či tam?

Podivný divous, divoké vzezření, divá šelma, divný plaz. Podivín, který se na nic nepodívá, ničemu nepodiví. Není zde nic k dívání a není čemu se divit. Arkanum symbolizuje ne-scéna, ne-divadlo. A přitom předvádí divné - divé místo, *strange* — „cizí", říkají Angličané, tomu, co Němci výstižně označují za *„unheimlich"* - doslova: „nedomácké" ve smyslu neútulné: syrové a surové bezdomoví.

Pusto a prázdno, nevzhledno, nedohledno, bezohledno: houšť a poušť *(whu-va-bohu* - srv. Gen 1.2). Takto je líčena země na počátku: tma nad propastí, kde není čeho se chytit, odkud vycházet, kam zajít: nemístné, nezměrné, bezsměrné, bezmezné odnikud nikam: *materia prima, apeiron, AIÁJN.*

Hráči označují tento trumf bez čísla jmény Bloud, Škýz, Tulák, Šašek, Žolík, Dionysos, Merkur, Marnotratný syn, krokodýl.

K e j k l í ř

První arkanum zase častují názvy jako Kouzelník, Pagát, Žonglér, Čaroděj, Umělec, Šarlatán, Trubadúr, Mág, Skořápkář, **Merkur,** Merlin, Prospero, Vykladač Tarotu. Všimněme si, že označení „Merkur", tedy Hermes se objevuje v obou seznamech přezdívek. To naznačuje příbuznost Kejklířc s Bláznem: jejich hermetickou totožnost.

Je-li nula znakem pro bezměrnost, odkazuje *1* k bezrozměrnosti - jímž je **bod.** Je to také Nic - leč v zcela jiném smyslu. Vůči čiré apeiratické bezmeznosti uvedené na scénu arkanem bez čísla, předvádí první arkanum čisté *peras-p* mez, jež není mezi něčeho, nýbrž mezhostí jako takovou, krajností jako takovou, principem rozlišení, principem omezení. Jeden bod není než bezrozměrný, nerozprostraněný střed. Zde-a-nyní, které je u sebe, zdroj tvůrčí vibrace — „velký třesk", kondenzace zjevnosti v jediném bodě. Tomu odpovídá jiskra vědomí — původ **jednání** - tj. konání směřující k jednotě: prapočátek představení.

Předscéní znamená expozice, tj. předvedení, vystavení na odiv: vidění (německy *Gesicht* značící také obličej) je událost. K jevení netřeba místa: stačí bezrozměrné, nerozprostraněné zde-a-nym. Kejklíř je *agens,* který způsobí, že se nekonečný obsah bodu obrací navenek. Scéna-předscéna prvního arkana předvádí zázrak před-stav v ne-prostoru zjevení. Je to bod božské **omnipotence** ve smyslu „všehomožnosti" a **omnipresence** jakožto „všehopřítomnosti" veškerenstva. Jde doslova o **uni-versalitou — obracením se k jednomu — z lat. *uni vertere*** **— obrácenou naruby!**

Byl-li Blázen-bloud obětí bloudění, zosobněním bludu, lákaného do propasti na konci světa, je kejklíř obětníkem loudění, aktérem přeludu, vystavujícím na odiv počátky světa a lákajícího na kosmogonické představeni.

Kejklíř-iluzionista je *showman* - antipod Blázna: čistý je jeho zjev a vzhled, o který dbá, dbá ohledu-plně, tj. s plným ohledem na publikum. Kejklíř je vnitřně usebrán — a přesto jeho pozornost platí okolí: oproti Bláznově od světa odvrácené, introvertní, rozptýlené usebebranosti, je Kejklířovo vnitřní usebrání soustředěné, já-středné, přitom však extrovertní - obrácené ke světu. Toto obrácení je **obratností** sebevlády. V protikladu k Bláznově turbanu pestře se rozvíjejícímu mnoha souběžnými proudy do bezmezná *(EIS TO APEIRON),* je Kejklířův klobouk zpředmětněnou **mezí** *(PERAS):* jeho hemisférický tvar naznačuje kouli,— dokonalý tvar,

jehož v sebe uzavřený povrch je zároveň konečný i nekonečný. Střecha klobouku připomíná ležatou osmičku — nekonečno v pohybu.

Kejklíř je zosobněná merkuriální agilita vibrující energie — vpravdě lesklá kapka „živého stříbra", tvořící vypouklé zrcadlo čisté podívané. Na první pohled jakoby nic neskrýval; svůj majetek vykládá veřejně na pult - „stůl fenomenaliry", jak jej označuje Wirth, předestřený s předstíranou zjevnost. Vždyť v předmětech, které Kejklíř na oči a na oko prostírá, rozpoznáváme předmětné symboly **živlů,** tedy bytostně skrytých kořenů, zdrojů a prvopočátků, univerzálních a archerypálních mocností veškerenstva. Poukazujíce k tomu, co se nachází mimo dosah zraku, tyto předměty - výbava kouzelníkova - jsou zázračné.

To, co Kejklíř předvádí, není nic menšího, než zázrak zjevení veškerenstva na jakési stolní desce *(tabtda),* budící zdání ostré vymezenosti a bezpečné opory čtyř nohou, které tuto oporu povznášejí nad svět. Stůl Kejklířův tak ostře kontrastuje s přízemní bezmeznosti Bláznova bludiště. Deska stolu však ubíhá mimo obraz: poslední noha — čtvrtý opěrný bod, tak jako čtvrtý roh desky jsou

za obzorem a my si je toliko domýšlíme, mimoděk, bez-děčně, aniž bychom si toho byli vědomi, doplňujeme celek automatickou extrapolací za obzor v důvěře v zásvětní oporu jevovosti.

Tato obecná metafysická iluze je základem Kejklířovy strategie. Vzpomeňme si, že dialektika tří a čtyř symbolizuje vztah ideálního a materiálního — jevového a skutečného. Platónův Timaios - dialog o vytváření světa a jeho povaze začíná příznačně Sokratovými slovy, jimiž vítá Sokrates hosty k duchovní hostině:

Sokrates: Jeden, dva, tři - ale kde máme, milý Timaie, čtvrtého z vás … ? (Timaios a Kritias, Laichter Pha 1919, p.13; *HEIS, DYO, TREIS; HO DE DÉ TETARTOS HÉMIN, Ó FILE TIMAIE, PÚ,.?- 17A)*

Logika věci vytváří iluzi stability — právě tak jako u Platónova Timaia. Iluze však není jen zdání — pouhé nic: *Illusio* (z *in-lusio)* znamená doslova „vstup do hry" *(in + ludus),* do hry na svět, k níž jsme zázračným znamením Kejklíře-iluzioňisty pozváni a vyzváni. Iluze vzbuzuje údiv a údiv *(THAUMA)* stojí na počátku každého zkoumání a tázání, na začátek každé cesty vědění z lásky k moudrosti, jak to dosvědčuje slavný Aristotelův výrok, že lidé začali filosofovat skrze údiv *(DIA GAR TO THAUMAZEIN HOI ANTHRÓPOI [...] ÉRXANTO FILOSOFEIN* - Met. 1.2, 982b)

Kejklíř je divo-tvůrce *THAUMATURGOS.* Bůh Thaumas pak měl čtyři dcery: tři **Harpyje -** okřídlené, obludné, které uchvacovaly, odnášely či znehodnocovaly předkládané pokrmy, a čtvrtou Iris - poselkyni bohů, zosobněnou duhu - most mezi nebem a zemí; *iris* pak znamená nejen duhu, nýbrž i duhovku - bránu do duše.

Kejklíř vystupuje ve dvou rolích: herolda - hlasatele, uvaděče a protagonisty - předvaděče. Předměty rozložené na stolní tabuli prozrazují, o jakou hru a jaké pohoštění se jedná; číše, meč, mince na stole a hůl třímaná v levici Kejklířově nenechávají na pochybách o povaze představení — totiž o tom, **co** se bude dávat: jsme přizváni ke kosmogonické hostině, vtahováni do hry na svět.

My však, kteří se nedají svést iluzí a *pto*padnout pouhé hře, pochopíme Kejklířovo gesto ne jako pozvání nýbrž jako vyzvání — výzvu k zasvěcení. Kejkiíř-mystagog nás vede ne již do hlediště Či jeviště, nýbrž do **zákulisí** světa - do zásvětního místa velkých arkán - trumfů, které stojí „mimo hru". Těm, kdo obstáli, přestává být Kejklířovo před-stavení obstojnou jarmareční kratochvílí; vyvstává jako důstojný posvátný obřad. Ten již není pozváním nýbrž posláním - „missou", tj. **mší.** Mše je sice pro ty, kteří stojí vně, okázalou podívanou pro ohlupování lidí svým teatrálním formalismem, pro zasvěceně účastné je však středem a smyslem života - nezřídka důvodem k jeho nasazení a obětování. Není tomu dávno, kdy se za *Tischmesse* — mši slouženou v soukromí zavíralo a umíralo a v dřívějších dobách se pak o jeji podobu a smysl dokonce válčilo: spory o mši - slavení Nejsvětější Svátosti - utvářely dějiny křesťanského Západu - zvláště pak výrazně ty naše, české. A právem: zračilo se v ní pochopení světa, způsob jak je Nebe svázáno se Zemí, z ní pramenila a jí se udržovala sama skutečnost. Proto byl tzv. „interdikt" (papežský zákaz sloužit v nějakém městě mše) tolik obávanou sankcí. Výklad prvního arkána

z liturgické perspektiv) nám snad zjedná pochopení pro tento postoj — dnes i věřícím obvykle vzdálený.

Název „mše" je odvozen z latinského označení *missa,* podle závěrečných slov mešní liturgie: *Ite, missa est-* »Jděte, jest poslání«. O dvojznačnosti tohoto temného výtazu pro tajemnou skutečnost svědčí jeho život v živých jazycích: anglické *mess,* které původně znamenalo „hostina", dnes znamená tolik co „zmatek" — asi pro jarmareční povyk a pro nevázanost hodokvasu a označení pro mši se pravopisně a výslovností vydělilo: *the mass.* Německé *die Messe,* označuje dodnes jak **mši** tak **trh. — Tržiště** podobně jako jeviště symbolizuje od pradávna „svět". Tržiště - řecky *AGORA* latinsky *fórum* bylo zároveň obecním shromaždištěm, prostranstvím veřejného, politického dění. Obec - *POLIŠ* - pak byla tradičně symbolem světa, vyjádřením kosmického řádu, podobou lidského obývání skutečnosti. Artisté - akrobaté, kejklíři, krotitelé, šašci, žongléři, kouzelníci apod. (srv. s názvy obou arkán!) vystupující na poutích, jarmarcích a v cirkusech sebe sama označují za „světské". Kdo-co světští? Možná, že toto stavovské označení je protějškem k výrazu „duchovní", jímž jsou označováni kněží. A tak, jako „duchovní" pečují o posvátný (sakrální) - neviditelný řád skutečnosti, pečují „světští", artisté o její řád viditelný - profánní. (Latinské *fanum* je archaickým výrazem pro chrám - mysterijní svatyni; *pro-fanum* znamená doslova „předehrami"; označuje to, co je mimo svatyni a k ní náležející posvátný okršlek - *TEMENOS.)* Artisté - jacísi profánní „kněží" - pečují o viditelnou kosmicitu náležitým způsobem: zjevují ji skrze podívanou. *(Circus*— což znamená „kruh", „okršlek" — také znázorňuje svět; jeho tradiční repertoár je nabit kosmologickou symbolikou neméně jako mešní liturgie; slovo „liturgie" ostatně označovalo obecně prospěšnou službu.)

Totéž činí i Kejklíř prvního arkana. Avšak liturgické předměty, které používá, symbolizují živly — tedy neviditelné, skryté zdroje viditelné podoby kosmického, universálního řádu, jenž má svůj protějšek v politickém, společenském řádu — v uspořádání obce, odkud, jak jsme viděli, čerpají svůj význam. (Odtud „obecný" znamená „univerzální"!) Vzpomeňme si, že živly jsou samy podobami, projevy a symboly Ducha. Navíc — alespoň ve Wirthově provedení — tyto předměty poukazují k liturgii sakrální: číše je mešní kalich a křížem zdobená mince vypadá jako hostie. Mezi hostií-chlebem-tělem a kalichem-vínem-krví položený meč Božího Slova (Písma) jakoby rozděloval zjevnou a skrytou způsobu Boží přítomnosti. Také při usmrcení obětního zvířete jsou oddělovány tělo a krev, v jejichž sounáležitosti spočívá život. Kněz koná tuto oběť konsekrační formulí opakujíc slova Kristova: »Toto je moje tělo, které se za vás vydává.« »Toto je kalich mé krve, která se vylévá za vás [...]« Čtvrtým předmětem je **hůl,** jež v rámci živlové symboliky značí oheň — zde zápalný oheň obětní. Na scéně prvního arkana je znázorněna jako kouzelnická hůlka (řecky *RHABDOS,* což znamenalo i hřeb či svorník určený k příčnému propojení). Kejklíř jakožto kněz ji drží nad stolem-oltářem, mimo ostatní předměty. Máme zde opět známé schéma tři plus jedna. Hůlka je zakončena dvěma kuličkami: horní, červená, sbírá jako anténou duchovní sílu nebes, kterou transformuje na způsob hromosvodu v pozemskou, vzdušnou podobu duchovní energie a soustřeďuje do modré kuličky na spodním konci hůlky jako do „kondenzátoru", míříc diagonálně napříč obrazem přímo do středu disku mince. Scéna I. arkana tak zobrazuje událost „výboje". Ve světle mešní alegorie v ní lze spatřovat **kříž;** vzpomeňme si, že se hole - jakožto karetní barvy - vyvinuly právě v kříže. Oproti rozdělujícímu meči, je kříž znamením spojení: spojuje vertikální rozměr s horizontálním, imanenci a trascendenci, smiřuje Nebe se Zemí, Boha s člověkem, Ducha s tělem.

Z úvodní kapitolky o značkách víme, že kříž umístěný **nad** symbol je znamením dovršení - nejčastěji Velkého Díla transmutace. První arkanum zachycuje vrcholný okamžik: v liturgické intetpretaci transubstanciaci chleba v tělo Páně – okamžik **proměňování.**

Kříž lze spatřit co znak na minci; což její podobu s hostií ještě podtrhuje. Jak si zajisté vzpomínáme, kříž vepsaný do kruhu značí oživenou, transformovanou substanci. Je to symbol vnitřně oživené hmoty, oživené právě propojením Nebe se Zemí tajemstvím Posvátného sňatku - *mysterio coniunctionis.* Proměna hmoty - velké dílo alchymisty obracejího kovy ve zlato - je zároveň mystickou svatbou. K té poukazuje i Nejsvětější svátost oltářní. Ikonografie Tarotu v sobě zahrnuje hermetickou symboliku kosmologickou, alchymickou i liturgickou.

Ze čtyř ramen znamení kříže na minci/hostii je opět vidět pouze tři, tak, jako tomu je v případě nohou a rohů stolu, na nichž mince spočívá. Spodní rameno je totiž skryto pravicí Kejklířovou, která se ukazováčkem dotýká jejího středu, v němž se stýká božské s lidským — tak jako na Michelangelově; fresce Stvoření člověka. (Z naší šikmé perspektivy vyhlíží znamení kříže ve vodorovné poloze kříž jako ***X*** - řecké *chí* značka/zkratka pro Krista *(XPI TO),* kterého zastupuje Kejklíř v roli kněze. Kristus - Boží Slovo, které bylo na počátku, *LOGOS,* »skrze něhož všechno je stvořeno« *Q* 1.3). Znak Xbývá často spolčen s ***P*** — tedy *ró,* vyrůstajícího mezi horními rameny vzhůru: často se s ním setkáme na náhrobních deskách. Tento symbol vyvolává dojem vítězné korouhve/praporce Vzkříšení (srv. arkanum XX) vztyčené zprostřed ležícího kříže - vertikální, transcendentání dimenze horizontálních souřadnic hmotnosti, tělesnosti, osa pozemské orientace...

Však také je znamení kříže, jak už víme, prototypem znamení - znaku vůbec, tím, co označuje místo, dává vyvstat místu jakožto místu: prázdný kruh - Bláznův Alun - dostává střed a orientaci. Mince, na které se Kejklíř dotýká pravicí a k němuž směřuje hůlka v jeho levici skutečně vyhlíží jako kompas - pozemská mapa oblohy. Na místě události spojení Nebe se Zemí budovali lidé oltář, základní kámen chrámu. Za příklad může sloužit biblické vyprávění o Jákobově snu v Lúz-Béthél (Gen. 28.11-22): od tohoto mís-: ta a chvíle se rozvíjí a odvíjí svět jako příběh Božího jednání (dramatu), co Božská komedie *(Divina commedia).* Místo Jákobova odpočinku a čas jeho spánku jsou toliko předobrazem chrámu, snovým viděním jeho budoucího smyslu.

Perspektiva se opět zvtací: obraz odkazuje k původnímu kejklířskému před-stavení, jež toliko předstírá-předvádí vlastní mystérium. Nespojíme-li se toliko s představením, jsme vyzváni ke vstupu do chrámu.

Vskutku: na některých kartách je Kejklíř zobrazován před chrámem — obvykle anticky vyhlížejícím. Na takovém pozadí je Kejklířovo představení — hra na proměňování — vlastně profanací mystérií. Kejklířův pult je chatrným poutním stánkem: výstav základů světa, iluze zázračné proměny - celá kosmogeneze — *mystérium cosmogonicum* — doslova „visí luftu" kdesi za obzorem. Dovolávaje se naší víry, že viditelná znamení poukazují ke skutečnosti, jejíž základy skrývá chrám - mysterijní svatyně, Kejklířovo gesto a parafernálie jsou toliko předzvěstí skutečného mysterijního zasvěcení, poukazem k základům skutečnosti, na nichž stojí každý skutečný svět.

Řecké označení pro víru - *DOXA* (srv. „ortodoxie", „paradox") znamená totéž co „zdání"...

V „primitivním", marseillském taroku drží Kejklíř minci — hostii v pravé ruce a levou na ni ukazuje: podobnost magické proměny - základní součás-

ti kouzelnického repertoáru — se svátostnou rranssubstanciací je tím opět zvýrazněna. Avšak na pultu marseillského kejklíře se vedle kalicha a nože zastupujícího meč nacházejí předměty pohříchu neliturgické a zdánlivě zcela profánní jako jsou kalíšek a dvojice kostek — tedy příslušenství hry ve „vrchcáby". Kostky jsou typickou hrou, symbolem hry *par excellence,* a to hrou typu *alea* (= kostka, dle klasifikace R. Caillois), hrou, v níž rozhodující, snad jedinou roli hraje pouhá náhoda. Dvojice hracích kostek a kalíšek k jejich třepání a vrhání předsravuje nejjednodušší „generátor náhodných kombinací". Latinské *combinatio* je odvozeno ze slovesa *con-bino* = dosl. sdvojuji (od *bis, binos* - dvojitý), tedy spojuji po dvou. Kombinace původně znamenala tolik co párování. Toto slovo vzalo svůj původ zřejmě z vrchcábů. S toutéž zkušenostní oblastí se pojí i slova jako „náhodný", „náhoda" či shoda. Poslední vzniklo co česká obdoba („kalk") výtazu „koincidence" (z at. *con-in-cado* = sou-v-padám, srv. ruské *sovpadanije).* Také akcident i incident, případ i příhoda sem náležejí. Vše to souvisí s **hodem** a **pádem** — rozumí se hodem a pádem kostek. (Pád se řekne lat. *casus,* od slovesa *cado* = padám.) Slova „návrh", „podvrh", „rozvrh", vesměs napodobeniny německých výrazů odvozených od *werfen, Wurf),* nás odkazují rovněž k **vrhání** kostek. Dem náleží také „šance", neboť *chance,* znamenající ve francouzštině „štěstí" i „náhodu", vzniklo proměnou latinské *cadentia* — padání. V češtině se slovo „šance" významově zúžilo: označuje vhodnou [sic!], příznivou **příležitost.** V jiných jazycích jsou odpovídající výrazy „příležirost" odvozované z lat. *occasio* (od *ob+casus-* doslova „před-pad"; „ležení" je tam nahrazeno opět „padáním"). Také naše „hazard" - opovážlivé riziko - je z *az-zahr* — arabského označení hry v kostky; ve francouzštině značí *le hasard* prostě náhodu.

Vrchcábovi procedura je zcela jiným typem magické operace, než proměňování. Je založena na hře náhody a nutnosti, záleží ve spojení skrytosti se zjeVriostí, v proměně spojitosti v nespojitost. Konkrétních způsobů vrhů, drah vržených kostek a výsledných poloh dopadu je sice nekonečně mnoho, avšak tento spojitý (kontinuální) „vějíř možností" je „diskretizován" tj. rozdělen a roztříděn na malý počet odlišných číselných kombinací, jejichž ptavděpodobnostní symetrie je „na každý pád" - tj. při každém vrhu - narušena: „vždy to nějak dopadne". A tento **dopad** způsobí tzv. porušení symetrie *(symmetry-breaking)* což je v dnešní vědě obecně důležitý pojem). Příkladem porušení symetrie může být právě vrh kostky, který výchozí, rovnoměrné rozložení pravděpodobností 1/6:1/6:1/6:1/6:1/6:1/6, tedy 1:1:1:1:1:1 že na každé kostce padne jednička, dvojka, trojka, čtyřka, pětka či šestka převede na nerovnoměrný výsledek 1:0:0:0:0:0 v případě, že padne jednička, 0:1:0:0:0:0 v případě dvojky - a analogicky v případech ostatních. Každý vrh transformuje prostor pravděpodobností. U vrchcábů se začíná vždy znovu - původní symetrie je před každým vrhem znovu ustavena a výsledek může ovlivnit snad jen rozložení sázek. Ve složitějších hrách má — tak jako v životě - porušení symetrie obvykle za následek jiné rozložení pravděpodobností, představuje nový roz-vrh, jiné rozehrání: je transformován sám prostor možností - v životě včetně možností měnit sama pravidla hry. „Pouhé hry", jednoduché hry mají pravidla neměnná; jsou vratné - opakují se v „rundách". „Hazardní hry" však s každou rundou mění sázky a váhy - tj. úděl a podíl partnerů na možnostech.

Na mágově stole máme co činit s elementy kosmogonie, tj. kořeny, zdroji, počátky, příčinami a podobami proměn. Marseillský Kejklíř nám připoměl, že k elementárním kosmogonickým principům nenáležejí toliko živly, nýbrž i náhodná kombinatorika. Proto právem náležejí kostky k výbavě Kejklíře jako kouzelníka-iluzionisty, nikoliv však Kejklíře v roli mága-kněze.

Obě kostky na Kejldířově stole navíc zpřítomňují vlastnosti, které živel země udílí svým hmotným projevům: trvalost tvaru, stabilitu, vztah ke kvantitě, schopnost být nositelem znamení. Znamení - počet teček na té které stěně - dovolují rozlišit stejné **stavy** - tj. postavení na základnu a ztotožnit různé **polohy** - totiž místa dopadu. V tom spočívá princip veškeré orientace pomocí sémantiky, princip všech záznamů a zápisů.

Vedle žlutých kostek leží na stole marseillského Kejklíře také červené koule. Snad je tím naznačen protiklad tělesné stálosti-stability-diskretnosti (nespojitosti) a duchovní pohyblivosti, jedno-duchosti, spojitosti v pohybu, což jsou jiné dva základní rysy skutečnosti. Kostky a koule jsou elementárními hračkami — herními elementy. Z obrázku je patrné, že obě koule jsou složeny ze dvou půlek. Tak je tomu skutečně u koulí náležejících ke standartní kouzelnické výbavě; díky své půlitelnosti se koule mezi prsty obranného iluzionisty zdánlivě „množí". A **množení** je rovněž jedním z rozměrů skutečnosti - skutečnosti živé, které říkáme „příroda" od při-rozování. (Kdysi velmi široký význam slova „přirození" se příznačně zúžil právě na rozmnožovací ústrojí.) Jiným archetypem hry je **hra na schovávanou:** vztah skrytosti a zjevnosti.

Věda chtěla učinit vše věditelným. Proto se snaží proměny redukovat na pouhou náhodnou kombinatoriku neměnného. Také prvky (principy, počátky) pochopila jako neměnné komponenry kombinací, a nikoliv jako elementy samotných proměn. Tím zbavila prvky živelnosti. Tzv. „redukcionismus" považuje kombinace - různé sestavy, soustavy, systémy - za různé stránky téže skutečnosti, jejíž povaha zůstává stejná. Naznačili jsme však, že ve skutečnosti - tj. mimo formální pravidla - se s každým rozvrhem může změnit i sama kombinatorika možností: se vzájemnou **váhou** pravděpodobností jednotlivých výsledků se mění i jejich **povaha** - čili **podoba pravdy.**

Mluvíme o **rozhodující** události. **Událost** se latinsky řekne *eventus* od *ex-venio* - vycházím (srv. angl. *event).* Možná i zde působila představa ve skrytosti protřepávaných kostek, jež náhle vycházely-vyskakovali z kalíšku, aby se kázalo, jak to „dopadlo" - čili jak to vyšlo. Proto se ptáme, „co z toho vyleze". Ze stejného důvodu se mluví o karetní sadě jako o „pakllčku" - zabaleném balíčku namíchaných karet. Podle toho jsou pak „rozdány karty", což určuje jednak můj „úděl", tj. podíl na celku skutečnosti a rovněž i váhu - hodnotu, cenu, dosažitelnost - tedy pravdě-podobnost toho, co vpravdě uskutečním a naplním. Této dis-posici *(dis-positio* = rozložení) vah jednodivých podob pravdy - způsobů otevírání nových možností - odpovídá „strategie" a „taktika", kterou při hře volím. „Strategie" znamená způsob vojenského tažení, doslova: „vedení vojska" *(STRA TOS* = vojsko a *AGEIN* = vést, hnát, táhnout: odtud obraty jako dobrý/špatný tah). „Taktika" původně znamená způsob řazení *(TAXIS* — řada, rozumí se šik); označuje **pořadí** preferencí, sklonů, cílů.

Symmetry breakingse překládá jako „porušení či narušení symetrie". Doslova to však znamená její „rozbití", „zlomení", „zrušení". České „rozhodnutí" je odvozeno opěr od „hodu"; v jiných jazycích souvisí s řezáním *(decision* z lat. *decisio* — odříznutí, odseknutí). To znázorňuje nůž na stole marseillského Kejklíře ještě lépe než obvyklý meč. **Rozhodnuti** rušící symetrii jejím **rozhozením,** což je **podstatou události,** otevírá nový prostor možností, s novými souměrnostmi. Vznik asymetrie z původní symetrie za ustavení nové symetrie vede k tomu, že oba prostory - ten původní,

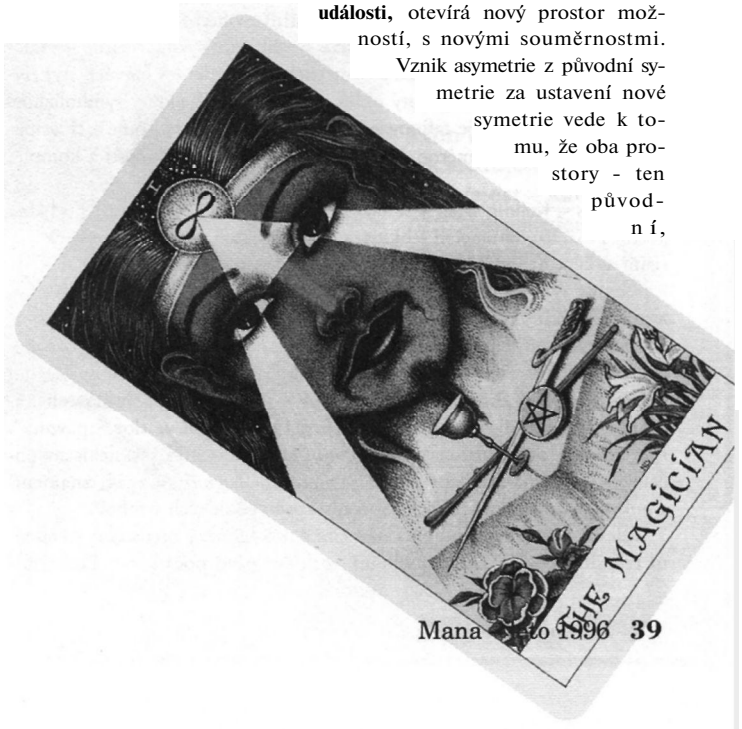

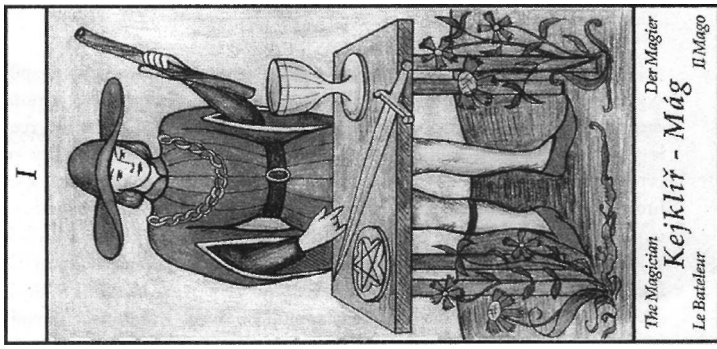

před událostí a ten nový, povstavší z události, jsou **ne-sou-měrné** — tj. nesouměřitelné a ne-srovnatelné, a tedy nepoměrné: nelze je mezi sebou poměřit, protože se liší právě svými symetriemi a poměry. Situaci před a o události nelze proto uvést do racionálního vztahu *(ratio* = poměr): událost nelze vyjádřit racionálním vztahem. Zrušení symetrie je tudíž *ex definitione* „ir-racionální". Z roho zároveň vyplývá, že **událost** je něčím bytostně neviditelným/nevěditelným - radikálně skrytým, protože se změnou prostoru se mění sama perspektiva vidění. Dva různé prostory nemohou být součástí téhož zorného pole.

To, co není přístupné teoreticky, je dosažitelné prakticky. Jakkoliv změnu perspektivy není možno spatřit, lze ji přesto **zažít,** zakusit - prožít ji. To dává možnost porozumět události jako příběhu. Událost lze zachytit pomocí vyprávění: nikoliv prostorově („speciálně"), nýbrž časově („temporálně"). Proto mýtus náleží nikoliv k minulosti současného světa, nýbrž k „minulému" světu, přesněji k původnímu světu, z něhož ten současný — „za onoho času" — povstal jako z lůna. Říkáme „za onoho času", neboť každý svět má svůj vlastní čas - svou vlastní gramatiku seberozvrhování. Historie, která na rozdíl od mýtu pojednává o aktuálním světě, disponuje s jeho universálním časem a prostorem, není s to skutečně zachytit události jakožto události.

Nejen svátostná transsubstanciace či magická transmutace, nýbrž i náhodná rekombinace a volní rozhodnutí („decize") jsou událostmi proměny. Proto jejich způsoby, symbolizované mincí-chlebem a číší-vínem, kostkami, koulemi a nožem, jsou neviditelné - zá-zračné. Jejich bytostnou skrytost symbolizují koule duté - složené z uzavřených polokoulí, kalich, koflík na kostky, pochva na nůž a záhadná kabelka na stole marseillského Kejklíře.

Tak je Kejklířův „stůl fenomenality" nejen jevištěm symbolů a znamení, nýbrž i dějištěm skrytých proměn. To, co vidíme, jsou jen iluzionistovy rekvizity: *»Ce qui importe est invisiblepour lesyeux«* (»na čem *záleží,* je očím neviditelné«), říká lišák Malému Princi. A to, že na Kejklířovy rekvizity lze poHížet také jako na symboly — elementární symboly kosmogonické hry, lze rovněž uvést lišákovými slov)': *»on ne voit quavec le coeur«* — nelze vidět, než srdcem. „Vidět srdcem" znamená hledět zevnitř. Takový pohled vyžaduje výklad, exegezi, hermeneutiku — vnitřní vhled. S touto změnou perspektivy z vnějšího na vnitřní prostor se pouhé rekvizity změní skrze svůj symbolický význam v magické objekty. Tak se Kejklíř stává Mágem — archetypálním knězem, strážcem chrámu skrývajícím posvátný oheň. (Toto byli skutečně *magoi* — „mocní", perští zaroastrovští kněží — zmiňovaní v Matoušově evangeliu (Mt 2.1-13), lidově „tři králové": jejich dary jsou kosmologickými symboly — **zlato**=země, **kadidlo**=nebe, **myrha**=podsvětí; čtyři matérie, svěcené v předvečer jejich příchodu, zastupují živly: vedle **vody** se světí **křída**=vzduch, **sůl**=země, **kadidlo**=oheň.) Saškovská pesrrost Kejklířova obleku se rovněž stává skrze symbolický význam barev liturgickým rouchem Mága. U Wirtha je symerrické — vyvedené v barvách čtyř živlů, zatímco červenomodrožlutý oblek marseillského kejklíře, symbolizující rrojici duch-duše-tělo je rafinovanou kombinací symetrie přímé a chiasmatické — tj. křížově souměrné — naznačující jednotu souměrnosti a komplementarity.

Hermes - Kejklíř, Mág - se tak sám stává živým symbolem: jeho ladný postoj prozrazující taneční lehkost, z níž přímo vyzařuje Hermova měrkuriální agilita, napodobuje písmeno *Alef*- první písmeno hebrejské abecedy — písemný symbol této karty. Jeho číselná hodnota je 1, jeho hláskový význam není však A - na rozdíl od řeckého Alfa, které je po něm pojmenované: hebrejská písmena, jak jsme viděli, nezahrnují samohlásky: *Alef* označuje ostrý přídech - ráz, který bezděčně předesíláme samohláskám na začátku slova. Lze jej zaslechnout ve výslovnosti dvojice písmen *-ou-* ve slovech „samouk" — na rozdíl od téže dvojice, tvořící dvojhlásku ve slově „pavouk". Alef tak není počátkem ve smyslu první části; alef - znak pro nehlasný počátek — znamená samo počínání, je signálem, *(signum* .= znak, znamení) a pokynem k začátku - začátku abecedy kosmogonických symbolů.

Tělesný postoj napodobující Alef činí z protagonisty předscénu zosobnění tvůrčího Božího Logu (usebrání, rozlišení **před** počátkem). Proztazuje **hermeticky klíčovou** roli této postavy. Kejklířem je sám převlečený Hermes posel-zprostředkovatel - interkosmický interpret *(traductor)* a průvodce-převodce *(trans-ductor),* prostředník mezi světy. V tom je protějškem Chárona - divého starce, převozníka do podsvětí, kterého připomínal Blázen - Kejklířův protějšek, dvojník a stín. Zdá se, že Kejklířův ohled - vyjádřený nenápadným pošilháváním vpravo - patří také trochu právě jemu - směrem k jeho kartě, pokud si Tarot představujeme jako sestavený v kruhu ve směru hodinových ručiček. Jejich pohledy se stýkají — byť Blázen je odvrácen a Kejklíř přivrácen.

Totéž lze vidět i na marseillském Tarotu: zde jsou oba také součástí téže krajiny - téměř pokračujícího reliéfu; podobná krajina se ram opakuje v arkánách IV, VII, XIV, XVI, XVTI - zatímco u Wirtha je členitá, vrstevnicemi zvlněná krajina první scény zcela jedinečná. „Překládat" se řekne latinsky *verto* - obracím; i k tomu poukazuje Kejklířova **obratnost** (versatilità).

Protřepávání kostek v koflíku působí, že tyto na sebe vzájemně narážejí, srážejí se a odrážejí. Tento děj lze vyjádřit latinským slovem *co-agitare,* vzájemně se uvádět do pohybu, otloukat se nebo se prohánět. Z něho je odvozeno sloveso *cogitare - coi,* jak známo, značí „myslit", „přemýšlet". Ve slovese „přemítat", odvozeném od „metati", souvisejícím s „přemet" je tato výchozí představa ještě přítomná. Mluvíme také o „honění se myšlenek" a o jejich „přetřásání", „obracení sem a tam" atp. To, co vymyslím, není obvykle výsledkem žádného záměrného řazení, pořádání, budování, nýbrž je jakoby bezděčným účinkem réto spontánní „soutřepávající", „koagitační" činnosti naší mysli. Ať už je naše myšlení více či méně vědomé, bývá obvykle více mimovolné a automatické, než jsme si ochotni připustit. Nejen že nepodléhá naší vůli, ale někdy je přímo svévolné: tehdy mluvíme o neodbytných, vtíravých (obsesivních) myšlenkách. Jestli z této činnosti mysli „něco vyleze", pokud „na něco přijdu", snad prohlásím, že jsem něco „vymyslil", daleko častěji a přiléhavěji však řeknu, že „mne něco napadlo", neboť k romu obvykle dochází spíše „znenadání", než že by to vyplynulo jako výsledek záměrné myslitelské činnosti:

»Z nenadánu — toť nejstarší šlechtictví lidstva, to jd jsem vrátil věcem, osvobodiv je z rabstvípod vládou účelu.

Tuto svobodu, toto nebeskě veselí jak azumý zvon jsem postavil nad všechny věci, když jsem hlásal: není pravda, že nad nimi a jimi nějaká »věčná vůle« — chce.

Tuto bujnost, toto bláznovství jsem postavil na místo oné vůle, když jsem hlásal: »je nemožno, aby při čemkoliv byla — rozumnost. «

Něco málo rozumu, semínko moudrosti, rozhozené od hvězdy k hvězdě, — ano, tento kvas je přimíchán všem věcem: ve jménu bláznovství je všem věcem přimíchána moudrost!

Něco málo mouárosti, to není vyloučeno; tuto blaženou jistotu jsem však nalezl ve všech věcech: je jim milejší, když nohama náhody — tančí.

Friedrich Nietzsche: Zarathustra III., Před slunce východem

Není divu: to **skutečně** nové představuje právě změnu prostoru. Nápad je porušením symetrie: jeho dopad tuší dosavadní rozložení, je vpádem do daného řádu souměrností a přiměřeností. Proto se nápad rodí ve skrytosti a jeho původ je tajemstvím. Uměle lze řešit „problémy" — tj. uvádět zdánlivé zádrhele do souladu s celkovým řádem: mluví se o „řešení" problémů, tj. o *solutio (LYSIS)* — uvolnění, rozvázání (jakoby uzlů) či přímo rozpuštění *(solutio* znamená nejen řešení, ale i roztok). Avšak velké zvraty - osvícení, obrácení, inspirace či intuice - jsou událostmi. Ty jsou, jak jsme řekli, neviditelné a nevýslovné. Přesto se však dějí na polí vědomí - tedy před obzorem; jako to, co je nám bezprostředně dáno.

Ardžuna pravil: »Přál bych si vědět, co je to pole, a kdo je ten, který je zná?«

A Kršna odpověděl: » Toto tělo, ó synu Kunti, se chápe jako Pole, a ten kdo zná tělo, je nazýván znalcem pole. -A věz, ó Bharatovče, že porozumět tomuto Poli a jeho majiteli se nazývá, věděním. […]

Pole prodlévá vně i uvnitř bytosti, a ač nepohnuté, je v pohybu, a tak jemné, že je nelze rozpoznat. Je vzdálené, a přece je nablízku. Je nedílné, a přece jako by spočívalo rozděleno ve všech bytostech; je udržovatelem každého živého jsoucna, pohlcuje je i utváří.

Takto lze popsat pole tělesných činností, poznání i poznatelná jsoucna.
Hmotná skutečnost a živě bytosti jsou bez počátku. Jejich proměny a způsoby bytí odtud vycházejí.«

S *Bhagavadgítá, zX/Íl. zpěvu*

A tak lze na Kejklířův „stůl fenomenality" pohlížet vskutku fenomenologicky: jako na **pole vědomí.** Kejklíř pak zosobňuje „já" - tedy „transcendentání subjekt" fenomenologů, Zřece (Puruša) východních mystiků — gymnosofisfů, kterého myslitelé na Západě označili jako *„NUS",* což původně znamenalo asi větření. Platón z něj učinil Vozataje Duše — a v této rolí vystoupí tentýž mladík na scénu Arkanu VII.

Pro ztotožnění Kejklíře s „Já" - tj. s transcendentální subjektivitou mluví i symbolika soběvztažnosti. „Já" není v sebe uzavřené: konstituuje se s ohledem na jiné. Rovněž pole vědomí je jen zdánlivě celé před horizontem: ve skutečnosti se jeho celistvost opírá o to, co jeho obzor přesahuje. Tím však není žádný „svět", nýbrž sám **přesah. Obsah** pole vědomí, který se tváří tolik konkrétně, předmětně, objektivně a svébytně, odvozuje svou skutečnost právě ze svého významu **symbolického;** symbol je pak pro nás znamení, odkaz, poukaz k usebrání, tedy pomůcka a podoba přesažnosti. Symboly ničemu ve světě neodpovídají: to vnitrosvětské, co představují, se odvolává k principům, z nichž je svět třeba teprve vytvořit - uskutečnit, realizovat - **vykouzlit** zázrakem proměny. Řekli jsme, že i náhodné přemisťování, přehazování, přemítání může být zdrojem změn; odtud hovorové „nad čím mutuješ?" nebo „o čem mutuješ"? Mutace — změna - není výsledkem záměrné činnosti, nýbrž výsledkem toho, co vypadne na zjevnost nekonečnem možných drah — rozvrhů. A přesto to „nějak dopadne": diskretizuje se konečným počtem číselných kombinací.

Je-li Kejklíř bůh, tvůrce světa, který tak jako Platónův „demiurg" pomocí číselných kombinací, pomocí živlů a pomocí náhody svět tvoří, pak TAROT, a obecně veškeré chápání skutečnosti jakožto hry, předpokládá **boha, který hraje v kostky.** Tomuto chápání se jak ttadiční teologie tak tradiční věda (ještě včetně Einsteina) rozhodně bránili. Zde máme vlastní důvod odsouzení „kostek" a obecně hazardních her — tj. her, jimž vládne náhoda - *le hasard* - jak jsme se s rím setkali ve výše citovaném středověkém *kázání.* Všechna náboženství - včetně toho našeho dnešního vědeckého — chtějí, aby nic nebylo „ponecháno náhodě, aby vše bylo jednou provždy dáno. Ať už tuto „danost" nazýváme „věčné úradky Boží" či „objektivní tealita".

Základní předpoklad náboženského pojetí založeného na Zjevení a tradici..: ***Pravda je dána a jevena od počátku a jednou provždy.*** *Nemusíme ji objevovat, neboijiž byla zapsána. Našim úkolem je předávat ji a objasňovat její význam všem budoucím pokolením.*

Gershom Scholem: Tři typy židovské zbožnosti.
(In: Davidova hvězda, Nakl. Franze Kafky Praha 1995, s. 11)

Také Platónův demiurg „hraje kostky", tj. využívá náhody a spontaneity skutečnosti, její živelné povahy, jakkoliv tradice to takto odmítala číst:

.. .jest skutečně jsoucno a prostor (CHORÁ = ustupování, zení) a vznikání, tři různé druhy (TRIA TRICHE - áosl: tré trojmých) dřív, než vznikl svět (URANOS = nebesa). Chůva (TITHENE) všeho stvoření voánatějíc a ohňovatějíc a přijímajíc tvary země a vzáuchu i zakoušejíc účinky všeho jiného, co se k tomu áruží, jeví se v rozmanitých poáobách, ale poněvadž síly (DYNAMEIS = mohutnosti, mocností), jež ji naplňují, nejsou ani podobné ani rovnovážné (ISORHOPEIN; RHOPE = tíhnutí, rozhodnutí, sklon), není žádná její část v rovnováze, nýbrž nepravidelně se všude naklánějíc, jednak jest od oněch živlů otřásána, jednak zase sama jimi otřásá svými pohyby, ty pak jsouce pohybovány se rozdělují, každý letí jinam...

Platón: Timaios XIX 52d, překl. s. 70

Platónovo označení pro tvůrce světa, *DEMIURGOS,* a které se překládá jako „lidový řemeslník" může mít i hlubší význam. Výraz *DEMOS* znamenal totiž také zemi, kraj - obydlené území jiný. Netvoří snad Platónův demiurg svět tak, že jej **rozprostírá** — uspořádává prostor lidského pobývání. Toto rozprostření, uspořádání zakládá vztah mezi nebem a zemí.

To, co Kejklíř předvádí, není konec konců vlastně nic jiného než **hra.** A přesto a právě proto je pravdivá, veskrze, bezprostředně, upřímně pravdivá: jest sama sebou - a ničím jiným. Ani Kejklíř nepředstavuje nic než sebe sama - čistý počátek. Je ztělesnění soběvztažnosti. A právě tím je počátkem všeho. Platí to jak pro jeho postoj, tak pro jeho svátostné gesto, které je symbolem svátosti *(sacramentum)* - tj. tím, co uskutečňuje to, co znamená, tj. co realizuje sebou samotným svůj smysl. Můžeme je číst jako pokyn mystického pokladníka — poukaz chtámového dveřníka k pokladům moudrosti: Vstupte! Stojíte u prahu zasvěcení. Událost magické proměny, ktetou tarotový Kejklíř-mág předstírá-předvádí-činí, dělá z bezrozměrného, bezčasého bodu události nyní-a-zde na scéně prvního atkana bránu k věčnosti - k zdroji všech věků/světů. Prázdnotou této brány, tím, co činí bránu branou, je však -blázen!

Ostatní arkana již neznázorňují události, nýbrž prostory, které jsou událostmi rozvrhovány. Jen atkanum I symbolizuje událost jako takovou. Arkanum bez čísla pak Bez-mezno, které ji umožňuje.

Blázen zosobňuje její iracionalitu a Kejklíř pak její bytostně skrytý zdroj. Obě karty tak stojí přímo v protikladu k ostatním atkanám. Jejich zařazení mezi ně svědčí o tom, že oba tyto principy stvoření rovněž paradoxně náležejí do řádu Nestvořeného. Jejich postavení je ovšem krajní a zvláštní. Proto jsme jich pojednali zvlášť a tak ze široka. Jsou-li velká arkana klíči k pochopení řádu stvořeného, pak jsou obě tyto postavy — Blázen a Kejklíř — klíči k pochopení velkých arkán: tajemstvím mezi tajemstvími, mystagogy kosmogonického mystétia.

Druhá podoba: absolutno, *hylé* = les, gravitace tíhnutí k sobě: třesk! chaotično, kráčení na pokraji chaosu a řádu. Laminární a turbulentní; zkušenost, ztělesněná věčnost. AIÓN. Ahasfér — *in saecula saeculorum.* Pud je instinktem dosud nerozlišeným: kmen mozkový; (plazí krk), průchodnost, živelnost — původnější než živly!, „pátá síla", implikátní řád (zbalenost), pátá síla: před porušením symetrie; svoboda, *ATARAXIA,* bloud - Parcifál, Hloupý Honza, čistá, ne pud, ale instinkt, jen tomu, na samotném okraji je býr všudypřítomný, vševědoucí. ***Agitur:*** projev hlubin samotného bytí, duch vznášející se nad vodami. Tulák po hvězdách. „Směřování" k nikam. Ten, který snímá hříchy světa: tj. nespravedlivosti porušených symetrií (Anaximandros!). *Scape-goat:* nebylo na něm ladu ani krásy... Vyvolený. Čich: *NUS* — větření, ale i vozataj! Věčnost a věky věků. Implikátní řád. To co vstalo z mrtvých posbírá, odnáší, uchovává: inertie je zde neměnnost. Parmenidovské bytí: dokonání -> dokonalost, která nepotřebuje odiv. Okraj = krajánek. Nikoliv *materia bruta* „primitivní" nýbrž **primordiální** *materiaprima:* **kamen mudrců!** *lapis.* Ten, který říká: na konci každé cesry já čekám...

Jakoby o něm platilo to, co se píše o zasvěcenci v posledním z Deseti obrazů o pasení krávy — slavném kanonickém textu Zenu:

Dveře jeho skromné chatrče jsou zavřeny a ani nejmoudřejší z lidí o něm neví. Není možné zachytit jediný záblesk jeho vnitřního života; protože jde svou vlastní cestou, následuje kroky starých mudrců. Kráčí na trh v ruce tykvi; opíraje se o hůl, přichází domů. Lze ho nalézt ve společnosti pijáků vína a řezníků; on i oni jsou obráceni k Buddhovi.

5 *nahou hrudí a bos, jáe áomů na trh;*
Zamazán od hlíny a popela, jak široce se usmívá!
Už není potřeba zázračné síly bohů,
Protože se áotkne a hle!, uschlé stromy jsou v plném květu.

Deset obrazů o pasení krávy. X.
In: D. T. Suzuki: *Essays in Zen Budáhism*

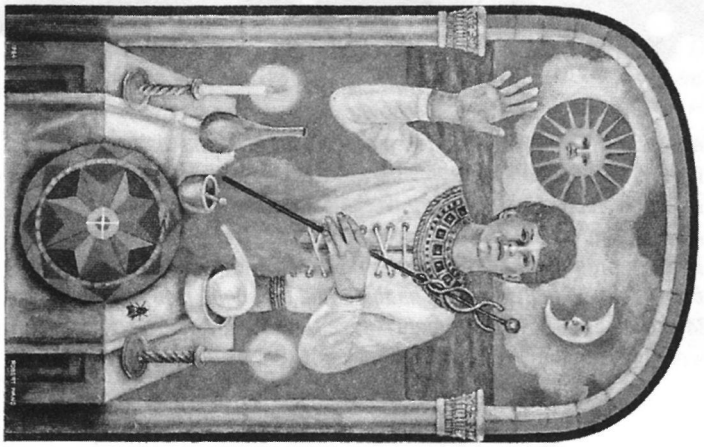

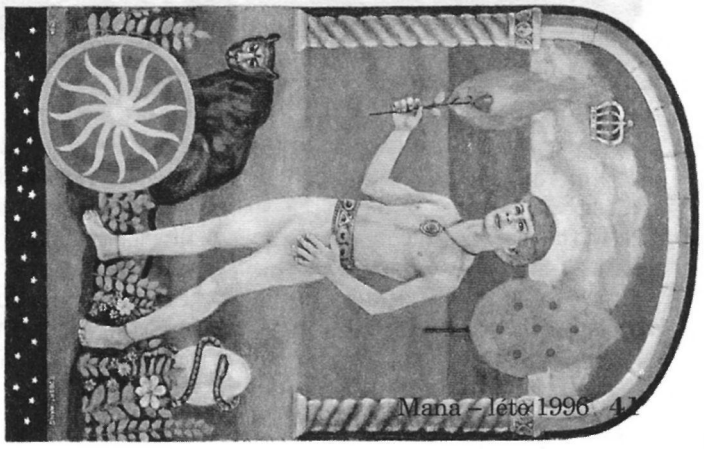

Karty dodala TAROT MANIA, Na rovnosti 22, Praha 3

Je těžké představit si dva méně spojité termíny než jsou technologie a spiritualita. Přesto právě nedostatek jejich vzájemné náklonnosti lidstvu tak dlouhou dobu bránil objevovat možnosti posvátného využiti technologie. Bez duchovního kontextu nám totiž technologie pomůže pouze účinněji spotřebovat zbývající zdroje této planety a v dlouhodobějším vývoji ohrozit veškerý život na Zemi. Jaké by to bylo, kdyby naše kultura byla schopna technologii posvětit? Co by se stalo, kdyby se nové komunikační technologie využily ke službě duchovnímu růstu lidstva? O tom všem v následujícím rozhovoru hovoří představitel „creation spirituality" Matthew Fox, ekologicky orientovaný dominikán a katolický kněz, jehož myšlenky nedokázal Vatikán strpět a v roce 1992 jej vyloučil z řádu. Fox je autorem několika knih o „zelené spiritualitě" a často v kostelích přednáší o keltských mystických tradicích. Zúčastnil se i Transpersonální konference v Praze.

TECHNOLOGIE

MATTHEW FOX

Zdá se, že představivost západní kultury ovládly možnosti informační, nebo chcete-li komunikační revoluce. Tele-computer proniká do každé domácnosti a díky rozrůstajícím se sítím umožňuje napojení na nekonečný svět vzájemné výměny informací a ničím neomezené komunikace. Jaký je váš názor na toto dění, na zápal a nadšení, téměř až náboženskou horečku, která provází vytváření, průzkum a dobývání tohoto elektronického pomezí?

M. FOX: Lze říci, že právě nová technologie se často stává kolébkou nové kultury. Není to poprvé, kdy nějaký významný technologický úspěch vytvořil živnou půdu - matrix - pro kulturní změnu. Zároveň ji však může potlačit tím, že se stane „opiem pro lid", jak by řekl Karel Marx. Opravdu velmi závisí na tom, kdo nad novými technologiemi převezme kontrolu a jak se rozhodne jejich schopností využívat. Připomeňme třeba vynález knihtisku a jeho důsledky. Právě knihtisk umožnil popularizací Lutherových myšlenek reformaci. Vyrval totiž informační monopol z rukou mnichů, kteří jako jediní dokázali psát knihy, shromažďovat informace a šířit kulturu. Díky tomuto vynálezu se knihy dostaly i do rukou laiků. Širší vzdělanost se stala základním předpokladem transformace společnosti. I dnes se ocitáme v podobné situaci, neboť se díky počítačům můžeme všichni velmi rychle dostat ke zdrojům důležitých informací. A nepotřebujeme k tomu staré instituce, velké a přežilé jako nějací dinosauři.

Je přirozené, že každá nová technologie má i svou odvrácenou tvář, skutečným problémem tedy zůstává otázka, jak s touto technologií naložíme? Bude se využívat jen k tomu, aby se v kasách pojišťovacích společností a konzumních konglomerátů hromadilo ještě víc peněz? V tom případě nelze od slavné „informační superdálnice" očekávat nic, než že se po ní ještě rychleji dostaneme do pekel. Ale je tu i jiná možnost: Což takhle využít těchto nových technologických vymožeností k popohnání naší vlastní evoluce? Jestliže je opravdu možno využít nových technologií k urychlení evoluce našeho druhu, jak o tom někteří sní, je jasné, že její součástí musí být prohloubení naší spirituality.

Nezdá se mi, že by se komunikační revoluci z jakéhokoli důvodu nedostávalo energie, ať už její protagonisté myslí na zisk nebo na to, že se dostanou do učebnic dějepisu. Lidé, kteří tyto nové technologie vytváří, kteří se věnují tvorbě počítačového umění nebo zakládání virtuálních komunit, prožívají fascinaci novými možnostmi, které se před nimi otevírají. Jak sl však tito přímí účastníci počítačové revoluce mohou udržet nadhled nad tím, čeho jsou součástí?

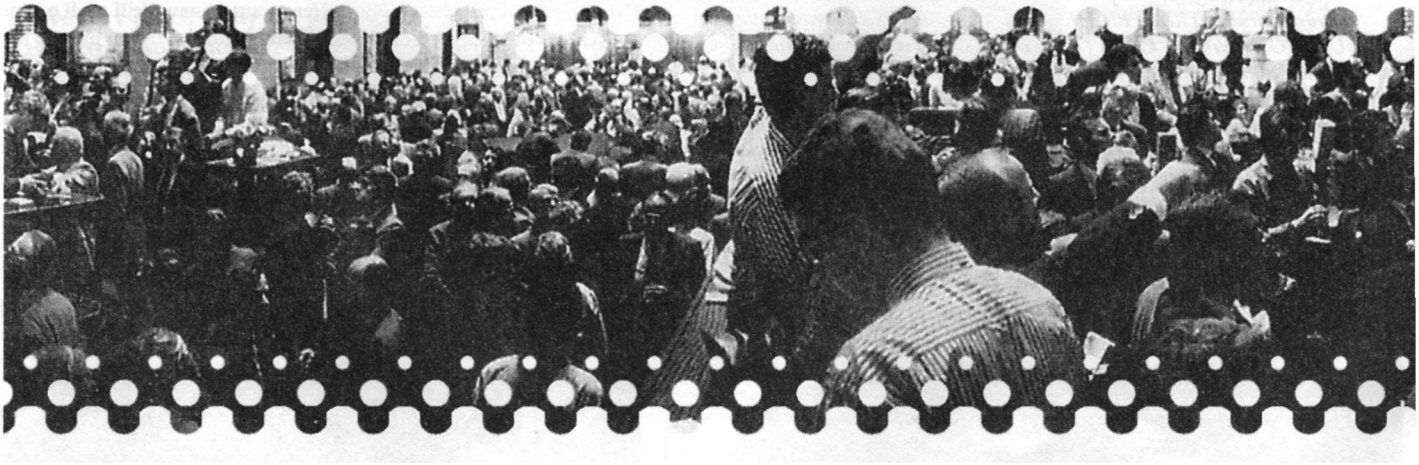

M. FOX: Je to jak říkáte. Domnívám se, že je nezbytné, aby předvoj směřujícího k tomuto novému momentu v historii, k čemusi, co by-

chom mohli nazvat nenásilnou revolucí či renesancí kultury, pociťoval cosi jako duchovní zpětnou vazbu. Myslím si, že talentovaní Jedinci, kteří na nových technologií pracují, potřebují nějaký duchovní kontext, i když kolem, jak sám říkáte, divoce létají peníze a probíhá vzájemná řevnivost. Myslím si, že je nemožné pokračovat správným směrem, aniž by tito lidé neměli nějaký druh duchovní praxe, jež by dokázala vypláchnout temnější motivace, které dokáží z trvalého a podstatného udělat cosi povrchního a plytkého. Myslím si, že i v oblasti nových technologií a jejich využití je zapotřebí držet se jistých hodnotových kriterií. To je právě to, na co nás upozorňuje naše

a SPIRITUALITA

duchovní tradice a její učení o soucitu, spravedlnosti, harmonii a požehnání. Měli byctiom přemýšlet i o tom, jak takovou technologii jako CD-ROM učinit dosažitelnou i pro mladé lidi z těch vrstev, které nemají dostatek prostředků.

Očekává se, že komunikační revoluce zlepší náš život - že technologie uspoří čas a výdaje konzumentů, umožní jím snazší přístup k informacím, zábavě a dalším produktům. Co si o tomto příslibu myslíte? Myslíte si, že se napojením na tyto technologie rázem zlepší náš život?

M. FOX: Život nelze zlepšit, dokud sami v jádru nebudeme lepšími lidmi. Je samozřejmě otázkou, jestli nám tyto technologie mohou pomoci stát se lepšími a hlubšími lidmi, kteří tak snadno nepodléhají dráždění nejrůznějších povrchních efektů nebo senzacechtivosti, ke kterým vnější okraje naší duše, naše smysly, tak často tíhnou? Jde o to dostat se s tím vším co nejhlouběji. Napadá mne, jaké by to bylo, pustit si třeba CD-ROM s nějakými mystiky a učit se od nich, jak se stát skutečně duchovní bytostí?

Osobně se domnívám, že hlavním důvodem ekologické katastrofy, která klepe na dveře, není nedostatek technologie, ale fakt, že jsme se při využívání technologie, jíž jsme měli k dispozici, postrádali cit srdce, které by nám pomohlo posoudit, která technologie je pro naše životní prostředí zdravá a která nikoli. Ke každé nové technologii je zapotřebí úsilí srdce, jež by jí udávalo směr, poskytovalo jí formu a obrysy. Bez takovýchto hodnot nadřazených technologii nelze nějaký lepší život očekávat.

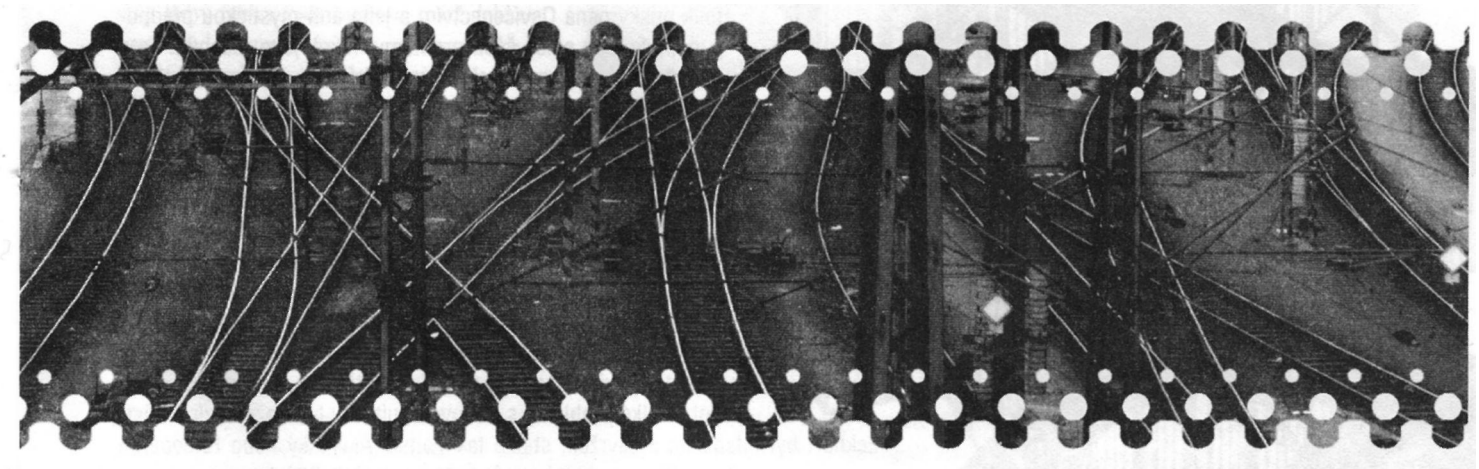

To, čeho je nám nejvíc zapotřebí se netýká modernizace technologie, ale vyléčení našeho lidského srdce. Je možné, že nám tato technologie, prostřednictvím rituálu, může při léčení srdce pomoci. Koneckonců, k našemu západnímu způsobu existence ve světě patří to, že začneme technologii posvěcovat, žádat po ní víc a víc, chtít, aby nám byla lepším partnerem, který nás povede k lepšímu já. Existuje tolik způsobů, jak bychom například mohli přenést do programů CD-ROM hlubokou moudrost všech světových náboženství a zpřístupnit ji hravou formou mládeži (a nejenom jí), která by se s ní takto mohla seznamovat. Podobných nápadů by bylo na stovky. Jde jen o to chtít a realizovat je. Svatba technologie a spirituality je možná.

Jak by k takovému posunu mohlo dojít, když jsme technologii, zvláště v posledních dvou stoletích, dokázali dokonale zneužít?

M. FOX: Ano, to je pravda. Věda opravdu ztratila svou nevinnost a technologie také. Myslím si, že ekologická krize nebo zaprodání se vědy armádě, všechny ty rakety a bomby…

Sám jste válku nazval nejtvořivějším uměním 20. století…

M. FOX: Ano, je to pravda! Tomuto století dominovalo „umění války". Rozhodně zůstane v paměti jako století válek a válečných technologií. Studená válka ovšem skončila a díky bohu se od technologie, která sloužila státní ideologii a militarismu, můžeme přesunout k technologii, která by sloužila k nápravě našeho lidského srdce. Myslím si, že je třeba využít potenciálu oblastí, které umožňují kreativitu, ať již jde o práci na počítačích nebo využívání CD-ROM; otázkou je, jak k této technologii umožnit přístup všem. Kreativita je totiž úžasný způsob, jak vyléčit duši a osvobodit její skryté vnitřní síly.

Mluvíte o tom, že potřebujeme jakési duchovní směrnice, duchovní vedení, duchovní vymezení…

M. FOX: Jistě že, nepoužívám však výrazu „meze", ale výrazu „obrysy". Také technologie má zapotřebí duchovních obrysů. Technologie by měla zapadat do rámce těchto obrysů a ne se pohybovat někde kolem. Je to stejné, jako když Ježíš říká, že sabat je tu pro lidi a ne lidi pro sabat. Technologie má sloužit lidem a ne lidé technologii. Technologie tu není sama pro sebe, ale má sloužit mnohem větší vizi. Opravdu tu nejsme od toho, abychom technologii sloužili. Nikdo. Již básník Rainer Maria Rilke řekl, že stroj se musí naučit poslušnosti. Problém je, že během posledních století tomu bylo naopak: my jsme byli poslušní stroji. Tak je to špatně. Když něčemu být poslušní, pak duchovnímu rozvoji lidského druhu.

Řekl byste, že lidstvo nebylo na počátku industriálnírevoluce ještě duchovně dospělé, aby dokázalo zvládnout to, co samo stvořilo?

M. FOX: I tak to lze říci. Jen se podívejte co se stalo v 17. století: Když spočítáte statisíce křesťanů, kteří se navzájem pobili ve jménu náboženství - protestanty zabité katolíky a katolíky zabité protestan-

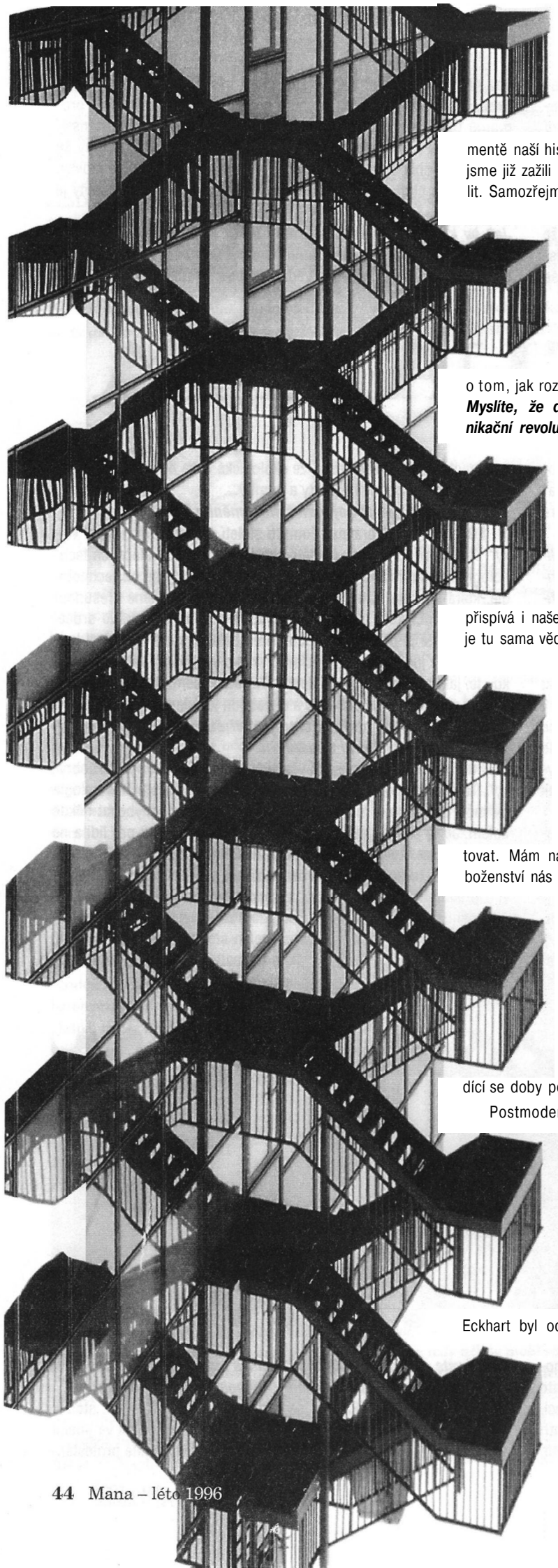

ty - pak lze stěží považovat protestantskou reformaci za nějaký úspěch. Samozřejmě nelze popřít, že vynález knihtisku pomohl učinit krok k duchovní dospělosti lidí. Proto si i v tomto momentě naší historie musíme položit otázku, jestli si podobnou katastrofu, jakou jsme již zažili s „průmyslovou revolucí" nebo v 17. století, můžeme ještě dovolit. Samozřejmě, že nikoli. Náš vztah ke křehké zemi je dnes velmi prekérní. Další katastrofu už tahle země neunese. A tak se mi zdá svrchovaně důležité, aby právě lidé, kteří jsou v čele této komunikační revoluce, sami vedli duchovní život. Američané používají frázi: „Get a life!" Mám ji rád, protože není o tom, jak si vydělat ještě více peněz, jak se dostat k ještě většímu zisku a slávě, ale o tom, jak se dostat k lepšímu životu, k jeho vnitřnímu, duchovnímu obsahu. Opět nejde o nic nového. Učila tomu každá duchovní tradice: život není o téhle povrchních věcech; je o tom, jak rozšířit své srdce.

Myslíte, že dnes už jsme duchovně dospělí a dokážeme Informační a komunikační revoluci zvládnout?

M. FOX: To si nemyslím. I když tento duchovní pokrok musí být rychlý, myslím si, že k němu ještě může dojít. Vkládám určité naděje do nové kosmologie, vycházející ze soudobé vědy. Domnívám se, že i díky ní máme dnes přístup k prostředkům, jež nás k duchovní dospělosti mohou dovést velmi rychle. Nesmíme však zapomínat ani na moudrost domorodých náboženství, na moudrost mystických tradicí všude ve světě. Dnes znovu objevujeme vlastní mystické tradice Západu. Snad k tomu přispívá i naše „creation spirituality" - duchovnost stvoření. A v neposlední řadě je tu sama věda, která se od pouhého shromažďování informací obrací k moudrosti, od válečného stavu vyhlášeného přírodě k mysticismu a oslavě zázraku stvoření. Myslím si, že je na čase uskutečnit kvantový duchovní skok vpřed.

Je zajímavé, že přestože komunikační technologie nabízí takový potenciál vzdělávacích možností atd., existuje tak málo veřejných diskuzí o vztahu spirituality a tohoto nového prostoru. Je tomu díky náboženství? Cožpak nás náboženství tak zranilo?

M. FOX: Myslím si, že mnoho lidí mělo s náboženstvím toxickou zkušenost. Teď se snaží z této nedobré zkušenosti vzpamatovat. Mám na mysli mnohé znovunalezené křesťany i znovunalezené židy. Náboženství nás bohužel nevedlo k duchovnosti, ale nechalo nás bloudit po pouhém povrchu věcí. Náboženství přestalo zkoumat skutečný vnitřní svět, začalo se zabývat jenom samo sebou. Zesnulý mnich, otec Bede Griffiths řekl, že pakliže křesťanství nedokáže svou mystickou tradici obnovit a učit ji, nemá co nabídnout a mělo by raději odejít ze scény. To se netýká jenom křesťanství, ale všech náboženství. Naše západní náboženství byla natolik poskvrněna Osvícenectvím a jeho anti-mystickou předpojatostí, že jsou spíše částí problému, nikoli jeho řešením. Tato náboženství zůstávají součástí zmírající doby moderní nikoli rodící se doby postmoderní.

Postmoderní éra se dnes dotýká i hlubších hodnot a chystá se zahrnout i spiritualitu. Jestliže náboženství nedokáží udržet s dobou krok, pak by opravdu měla, jak to ve svých 86 letech řekl otec Griffiths „vytáhnout šňůru ze zásuvky". Myslím, že je čas pro to, čemu říkáme „creation spirituality" (duchovnost stvoření). Naše hnutí se v posledních 20 letech snažilo vyvinout jazyk - například jazyk čtyř duchovních cest - a ukázat, že jde o starodávnou, vlastně nejstarší tradici Bible. Jde zároveň o tradici největších křesťanských mystiků. Většina z nich měla ve své době velké problémy s dobovou kulturou i náboženstvím; Mistr Eckhart byl odsouzen a zavržen, stejně tak Tomáš Akvinský nebo Hildegarda von Bingen, která navíc byla po celých 700 let zapomenuta. Všechno to byli středověcí mystikové vycházející z této dávné tradice. Je třeba si uvědomit, že tato tradice existuje, že tu byli předchůdci, kteří takovéto spiritualitě vyučovali a jsou ochotni nás učit i nadále. Teď, když žijeme v otevřeném světě, v globální vesnici, máme možnost učit se i od učitelů Východních, jako

TECHNOLOGIE / SPIRITUALITA / TECHNOLOGIE / SPIRITUALITA / TECHNOLOGIE / SPIRITUALITA / TECHNOLOGIE / SPIRITUALITA / TECHNOLOGIE / SP

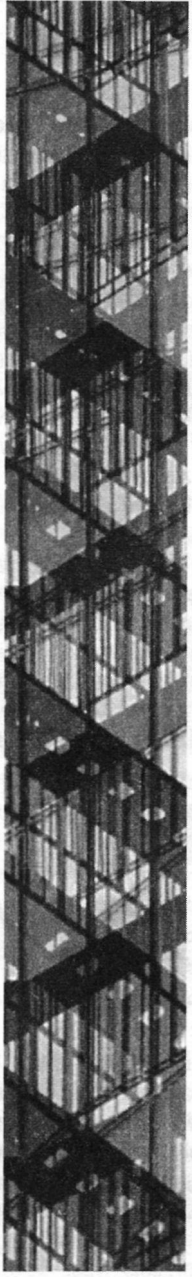

jsou Thich Nhat Hanh, Kabir nebo Rumi. Máme možnost poznávat fascinující dědictví domorodých kultur nebo ženské moudrosti. Je potřeba začít se vzdělávat a nepřehlížet při tom žádné učení o moudrosti. Thomas Kuhn říká, že pro paradigmatický posun je nejdůležitější právě vzdělání. Nejdříve musíme vědět, že nevíme a pak se pokusit kořeny pravé duchovní moudrosti hledat. I v tom nám může asistovat technologická revoluce. Nové prostředky komunikace mohou spoustu lidí seznámit s životními příběhy mystiků a jejich učením; tudy by měla vést cesta! Carl Jung řekl, že právě mystikům můžeme vděčit za to nejlepší, co lidstvo má! Takže pokud jde o mne, snažím se lidem, kteří mají blízko k počítačům, dodávat odvahy v tomto směru: začněte nám dávat to nejlepší, ne to nejlacinější a nejpovrchnější, co naše duše degraduje a trivializuje. Lidský druh je tu kvůli velkým věcem a mladí lidé mají právo se to co nejdřív dovědět. Jestliže je to tento nový komunikační průmysl nedokáže naučit, pak z duchovního hlediska není k ničemu.

Kuhn mimo jiné řekl, že v době paradlgmatického posunu se témata a problémy, které dříve bývaly odsunuty stranou dostávají do popředí. Myslíte si, že taková bude i budoucnost mystlcismu, spirituality stvoření?

M. FOX: Jistěže. Náboženství bylo neuvěřitelnou měrou sekularizováno. A protože mu chybí tento rozměr posvátného, je tak triviální a nudné. Tomáš Akvinský hovoří o rozdílu mezi stojícími a pohyblivými vodami; pohyblivé vody jsou živé, protože neustále zůstávají napojeny na svůj zdroj, na prameny. Stojaté vody jsou kalné. Tohle se dnes ovšem týká každé profese. V mystickém jazyce jde o návrat k původnímu zdroji. To je také podstatou meditace. A o tomtéž je i duchovnost. Je smutné, že byla potlačena i v samotném náboženství; byla umlčena - a to doslovně.

Většina lidí stále ještě doufá, že reprezentantem nové duchovnost! bude náboženství, ale ono zřejmě není a nebude. Zdá se, že náboženství bylo vykastrováno a zbaveno své schopnosti působit na svět, být na břitu doby, poskytovat zdroj energie a vizi pro lidské dílo, jež chce být vykonáno. Co se to stalo?

M. FOX: Osobně se domnívám, že ke skutečné krizi západního náboženství došlo v 17. století. Po roztržce mezi náboženstvím a vědou řekli zástupci vědy: my budeme zkoumat vesmír a náboženství ať zkoumá duši. Náboženství se sice dále věnovalo duši, ale bez kosmologie se stalo čím dál introspektivnějším. A věda bez náboženství se stala čím dál destruktivnější; nalezla sice vesmírnou sílu skrytou v atomech, ale pak svou duši jako nějaká prostitutka prodala chemickým společnostem a armádě. Věda tak jako náboženství musí dnes žádat o odpuštění. Zároveň si musí najít nový začátek, protože dnešní věda znovuobjevme vesmírné mystérium. I v náboženství přežívají stopy původní duchovní síly. Spousta zářivých osobností mezi křesťany i židy však opustila církev a synagogu plna zklamání a hněvu, protože se jim nedostalo vytouženého pokrmu mystické a prorocké spirituality. Ono však nestačí v hněvu odejít; je zapotřebí naučit se zacházet se zraněným náboženským dítětem v sobě; je zapotřebí objevit mystickou stránku vlastní osobnosti; je zapotřebí naučit se hravosti a kreativitě.

Myslím si, že jedním z nejdůležitějších problémů je rozdíl mezi náboženstvím a duchovností. Mnoho lidí se muselo tvrdě poučit, že náboženství jim spiritualitu neposkytne. Musíme ho tedy vynalézt znovu. Pokoušel jsem se to vyjádřit tak, že od našich náboženských tradic musíme chtít více; musíme od nich požadovat skutečnou duchovnost.

Náboženství často zneužívalo své moci a pokračuje vtom.

NI. FOX: Náboženství nás mnohdy naplňuje toxickými představami, když svět rozděluje na „my" a „oni", na nás „spasené" a ty ostatní „nespasené". Často také směřuje k nenávisti vůči bližním, ať už jde o homosexuály, barevné, nebo prostě ty, kteří nepatří k našemu náboženství nebo kultu. Máte pravdu, že náboženství si snaží udržovat určitý druh moci. Fundamentalismus, který se tak nehodí do naší doby a přesto je patrný nejenom v chování Vatikánu nebo protestantství, ale i v judaismu, islámu, hinduismu či buddhismu - tento fundamentalistický zápal je důkazem, že se ocitáme v době kulturního a psychického převratu. Někteří lidé v takových dobách hledají jednoduchá řešení a mnohé náboženství jim takové povrchní černo-bílé vidění poskytne. Fundamentalismus je to, co Dietrich Bonhoeffer nazývá „laciná ctnost". Než ho nacisté ve vězení zavraždili, Bonhoeffer napsal: „Ježíš lidi nevolá k novému náboženství, ale k novému životu." Myslím si, že toto volání je skutečnou církví bible. To, co nás dnes volá k naplnění mnohem větších vizí není ani tak náboženství, jako spíš sám život. Když se podíváte na

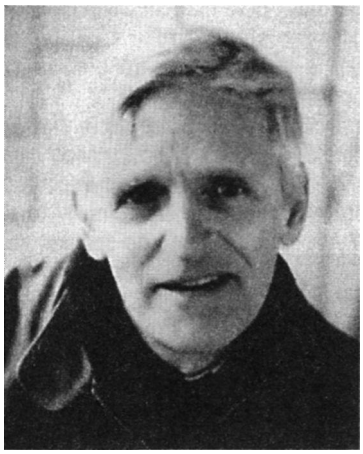

zničenou zemi, neuvidíte nějakou protestantskou řeku, katolický deštný prales, buddhistický oceán nebo ateistické kukuřičné pole. Jakmile se jednou dobereme této vyšší perspektivy, pochopíme, že nás k životu i smrtelnosti, k toku energie, volá stvoření. Kdyby si to uvědomilo i náboženství, dokázalo by najít mnohem pokornější postoj ke stvoření: spiritualitu.

Rozhovor Matthew Foxe z léta 1995 uveřejněný v časopise Creation Spirituality přeložil Blumfeld S. M.

NOSIL BY BUDDHA WALKMANA?

Není tomu tak dávno, co se na americkém trhu objevila pozoruhodná nabídka přístrojů pro *elektronickou meditaci,* označovaných někdy jako *Mind-machines* jindy jako *Bralnmachines-* možná bychom mohli říci „zesilovače mozku". Některé *relaxmany,* jak se jim také někdy říká, se dokonce na pohled příliš neliší od běžných walkmanů, až na to, že kromě sluchátek nabízí i velmi zvláštní brýle. Oč vlastně běží?

SPOTŘEBITELSKÉ NEUROTECHNOLOGIE

Nejznámějším propagátorem elektronické meditace je bezesporu Michael Hutchinson, jenž ve své knize *Megabrain* (Ballantine Books) uvádí, že historie elektromeditačních technologií sahá až do 20. let. Brzy po objevu elektroencefalografu (EEG), zaznamenávajícím elektro-aktivitu mozku, se přišlo na to, že stimulací mozku vnějším světelným zdrojem lze mozkové vlny měnit. 0 několik let později se ukázalo, že na aktivitu mozkových vln může působit i zvuk, který se opakuje v určité frekvenci a rytmu.

I když je mezi dnešními neurology mnoho těch, kteří se věnují mapování mozku, a vzrušujícím objevům dosud neznámých oblastí cerebrálního vesmíru, těch, které by zajímala sama *změna vědomÍM* tomto komplexním přístroji, jímž pro ně mozek je, mnoho není. Tomuto poli působnosti se snaží věnovat *neurotechnologie.* Praktickým výsledkem je vývoj a produkce druhé generace přístrojů pro mozek (první generaci představují jednoduchá zařízení využívající *bio-feedback),* jejichž záměrem je akcelerovat naší schopnost učení, zvýšit naší kreativitu a navodit v mysli stav meditace - vše takříkajíc na stisknutí jediného tlačítka.

Působí na vás snaha o technologické ovládnutí mozkových vln nevěrohodně? Abychom nadějím neurotechnologů porozuměli, je zapotřebí vysvětlit si některé klíčové aspekty funkcí mozku. Jde především o frekvence mozkových vln, synchronizaci mozkových hemisfér a aktivity neurotransmitérů (přenašečů nervových signálů).

MOZKOVÉ VLNY

Podle neurologů produkuje lidský mozek spoustu elektrické energie, kterou je možné zaznamenávat v podobě elektrických vln. Mozek je elektrický orgánem, vyzařující vlastní elektromagnetické pole. Jak vysvětluje M. Hutchinson, tyto vlny odráží pohyby energií v sítích milionů mozkových neuronů a kooperaci elektrických struktur mozku.

EEG (elektroencefalograf) tyto vlny dokáže zaznamenat na grafu jako „zubatici" s mnoha vrcholy a brázdami. Tyto obrazce vyjadřují vlnovou frekvenci (tj. počet kompletních cyklů za vteřinu) a jejich amplitudu (tj. jejich výši); například při nízké amplitudě beta-vln je rozdíl mezi vrcholky a brázdami „zubatíce" jen velmi malý.

Vibrace lidského mozku mají frekvenční rozsah mezi 0 až 32 Hz (Hertz je jednotka rovnající se jednomu vlnovému cyklu za vteřinu). Neurologové jsou přesvědčeni, že specifické frekvence mozkových vln přímo korelují se stavy mysli. Vlnové frekvence mozku jsou v rámci zmíněného rozsahu rozděleny do čtyř kategorií, které vlastně odrážejí *čtyři úrovně vědomí.*

BETA úroveň (13 až 32 Hz) je možno považovat za běžný *bdělý stav* našeho vědomí, kdy se naše pozornost soustřeďuje především na vnější svět. Je to stav, umožňující vysokou ostražitost a soustředěnost.

ALFA úroveň (8 až 13 Hz) je uvolněnější stav, někdy připomínající to, čemu říkáme *snění s* otevřenýma *očima.* Ve stavu alfa získává prioritu vědomí obrácené do sebe.

THETA úroveň (4 až 8 Hz) je stavem útlumu, s občasným upadáním do polospánku. Ve stavu Theta nejčastěji prožíváme *vybuzení fantasie,* vybavují se nám vzpomínky, shůry se nám dostává inspirace, máme hypnagogickou představivost. Tento stav je považován za optimální pro učení a jeho dosažení bývá hlavním cílem meditace. (Jedna klinická studie z roku 1990 prokázala, že největší množství vnitřní představivosti má mozek při frekvenci 6 Hz!)

DELTA úroveň (0,1 až 4 Hz) je stavem typickým pro *tranz* nebo *hluboký bezesný spánek.* Pokud nejsme dost zkušení nebo nejsme osvícení, ztrácíme v tomto stavu bdělost a upadáme do spánku. Je to stav podobný hluboké meditaci jogínů či zenových mistrů.

Mysli nikdy nedominuje jedna jediná kategorie mozkových vln. Obvykle jedna z nich převládá, je však poznamenána příležitostnými vstupy či intruzemi ostatních frekvencí.

SYNCHRONIZACE HEMISFÉR

Druhý klíč k porozumění neurotechnologii poskytuje teorie *hemisférické diferenciace* a *koherence.* Neurologové dokázali, že každá z hemisfér mozku má charakteristický obraz mozkových vln. V praxi to znamená, že frekvence EEG levé hemisféry často nemá stejnou fázi jako sousední, pravá hemisféra. Hemisféry nebývají v souladu. Když však do sebe vlnové frekvence obou hemisfér zapadnou, vytvoří integrovaný chod celého mozku, který se nazývá *synchronie.* Když se mozku za zvláštních okolností podaří, aby vlny obou hemisfér postupovaly ve stejném rytmu, dějí se podivuhodné věci; roste kreativita, prohlubuje se vhled, učení je snazší, duši naplňuje vnitřní mír, meditativní stav.

NEUROTRANSMITERY

Vědci zjistili, že mozek obsahuje přibližně 10 až 25 miliard neuronů, propojených a komunikujících pomocí přibližně 10 až 25 bilionů nervových spojení. O kvalitu a rychlost této vnitřní komunikace se starají především jeho vnitřní chemikálie, označované jako *neurotransmitery.* Jsou to vlastně poslové, umožňující spojení mezi neurálními synapsemi. Čím je těchto poslů více, tím rychlejší a kvalitnější aktivity náš mozek prokazuje. Michael Hutchinson říká, že neurotransmitery jsou biologickou bází vyšších mentálních funkcí. Nejlépe známým mozkovým neurotransmiterem je tzv. *beta-endorfin* (je to vlastně vnitřní opiát naší mysli), který posiluje mentální, emoční I fyziologickou funkci mozku a často způsobuje pocit silné euforie. Zjistilo se, že na uvolňování těchto vnitřních chemikálií lze úspěšně působit audiovizuální stimulací.

FOTOSONICKÁ STIMULACE

Přístroje pro mozek (Mind machines či Brain machines) se podle svých tvůrců dokáží do zmíněného teritoria mozkových vln a mozkových chemikálií „napíchnout". Ačkoli „mlnd-machines" využívají různých technologií, ty nejpopulárnější (a také nejlacinější) se zakládají na *fotosonické stimulaci-* kombinaci pulzujícího stroboskopického světla a rytmického zvuku.

Proponenti tvrdí, že vlny uživatelova mozku se rychle „chytnou do vleku" vibrací světla a zvuku vysílaného těmito přístroji. Srovnají s jejich vibracemi krok, naladí se. Teorie tvrdí, že když se mění frekvence na přístroji, mění se i vlnové frekvence mozku uživatele. Dominující stav mysli jedince - například nervózní úzkost *beta* vibrací - lze (při použití přesných frekvenčních kalibrací) podle potřeby přeprogramovat na uvolněnější vibrace *alfa,* inspirující vibrace *theta* nebo dokonce na kontemplační vibrace *delta.* Jinými slovy: výrobci tvrdí, že si své psychoemoční klima můžeme libovolně a podle potřeby modelovat. Stačí mít k dispozici některou z ručně ovládaných nebo komputerizovaných *spotřebitelsky vhodných* psychoelektronických pomůcek.

Nový „hardware pro mozek" lze rozdělit na přístroje elektromagnetické a na systémy používající světlo a zvuk (S/L systems). Elektromagnetické přístroje vysílají elektromagne-

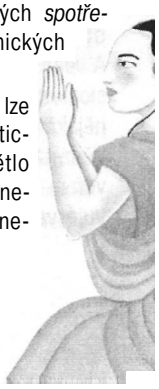

tické vlny přímo do mozku pomocí přípojných elektrod. Mnozí připouštějí, že přístroje používající světlo a zvuk jsou podstatně zábavnější, než elektromagnetické stroje. Není divu, neboť „S/L systémy" využívají to, z čeho se lidský mozek, jak víme, dokázal těšit již dávno na úsvitu prehistorie: fascinujících kombinací světla a zvuku. Lze říci, že moderní zvukové přístroje fungují na stejném principu, jako hudba, úspěšně používaná při náboženských obřadech - mozek se při produkci vyladí na vlnovou frekvenci, kterou slyší. Také světelné přístroje pravděpodobně operují na stejném principu, jako mihotající se svíčky v buddhistických klášterech nebo v katolických a ortodoxních kostelech - mozek se vyladí na frekvenci, kterou vidí.

Moderní *elektromeditace* spočívá ve dvaceti - až šedesátiminutovém pozorování světelných záblesků různých rychlostí zároveň s poslechem specifického zvukového doprovodu, sestaveného z pípání, šumění příboje nebo jiných přírodních zvuků, zvláštní monotónní (dnes bychom mohli říci ambientní) hudby, případně kazet subliminálního učení. Do základní výbavy takových přístrojů tudíž patří zvláštně upravené okuláry, podobající se vzdáleně potápěčským brýlím a stereofonní sluchátka.

MIMOTĚLNÍ ZÁŽITEK

I když v běžném životě fungujeme ve stavu vědomí, který nazýváme bdělostí, lze říci, že mezi skutečně „probuzenými" tento stav mysli nemá příliš dobrou reputaci. Podle Buddhy vlastně všichni „spíme"; podle Gurdjieffa jsme „hypnotizováni"; podle Timothy Learyho jsme „špatně zapojení roboti". Jak tvrdí jeden z nejkontroverznějších autorů, známý sci-fista a publicista R. A. Wilson, „většina lidí žije v depresi, jsou nervózní a zpitomnělí, protože jim *chybí pomůcky,* které by v jejich nervovém systému opravily a obnovily defektní okruhy. Myslím, že se učíme jak na to." Podle Wilsona nám tyto přístroje pomohou odhalit skryté schopnosti zázračného biokomputeru v našich lebkách, který jsme nedokázali pořádně využít právě proto, že jsme nevěděli, jak s ním zacházet.

Sám R. A. Wilson začal experimentovat s přístrojem z dílny inženýra NASA, Michaela Herculese, vybaveným čtyřmi přípojnými elektrodami. Jmenoval se *Pulstar* a byl velikosti cigaretové krabičky. Wilson, který se při svém psaní nikdy nebrání trochu ironickému nadhledu, popisuje osobní zkušenost s Pulstarem v časopise Magical Blend takto:

Zdá se, že mému mozku stačí pár minut, aby se „naučil" frekvenci a tak brzy a přívětivě začíná svými vlnami zapadat do Pulstarova rytmu. První účinek, který prožívám, lze popsat jako hluboké rozjasnění a mnohem lepší „zaostření" mysli než obvykle. Zdá se, že je to důsledek lepší synchronizace mezi oběma hemisférami (verbálnější levá hemisféra obvykle pospíchá dopředu rychleji než vizuálnější pravá).

Když se dostávám na frekvenci kolem 15 Hz - nízká beta frekvence - prožívám „normální" vědomí, což je pro mne výrazný šok. (Již dříve se zjistilo, že mám alfa vln víc než ostatní lidé a na betu nejedu příliš často.) Když jsem frekvenci zvýšil na vyšší betu (kolem 30 Hz), měl jsem pocit, jako bych si vzal kokain, což je pro mne další nepříjemný pocit. Začínám si uvědomovat, proč Fritz Perls popisuje normální vědomí jako stav „chronického poplachu nižšího stupně". Příliš mnoho alfy prý zase znamená nedostatek realismu,

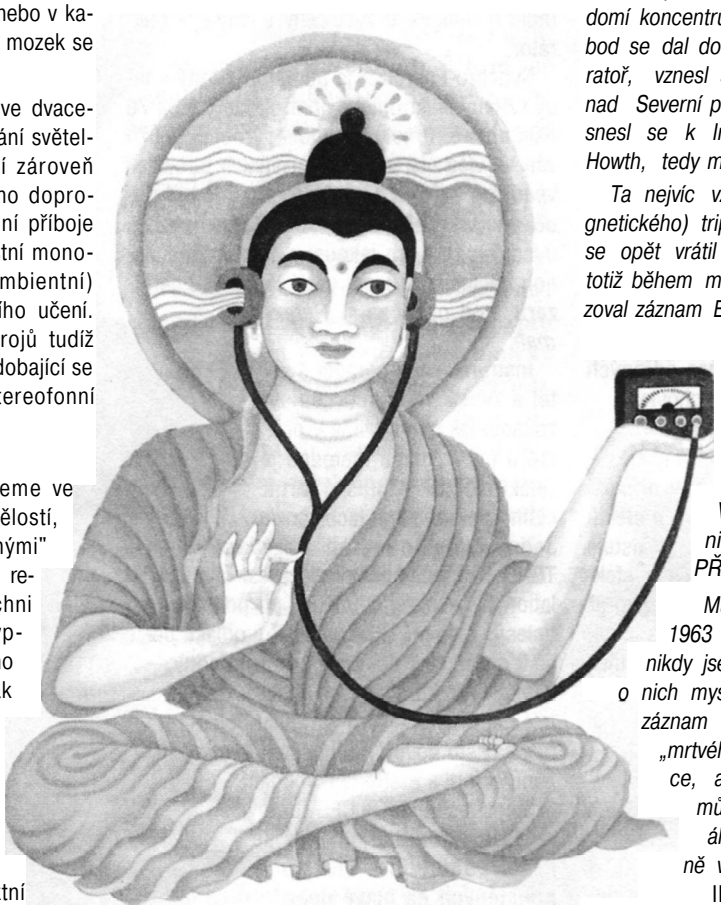

což je charakteristika osob, kterým Sufiové říkají „tupí extaticl" a v Kalifornii se jim říká „bliss ninnies" (zlodějíčci blaženosti). Musím přiznat, že občas na sobě tyhle příznaky pozoruji i já.

Když se vracím zpátky k alfě, zjišťuji, že na frekvenci 10,5 Hz se cítím velice příjemně a uvolněně. Zdá se, že jsem našel svoji ideální vlnu. Tvrdí se, že určité frekvence dokáží prospěšně působit při léčení mnoha nemocí. V současné době se tomuto výzkumu věnuje jeden projekt University v Denveru. Předběžné zprávy zatím vypadají velmi povzbudivě. Mozek fungující na vlně 10 a půl Hz prý uvolňuje víc neuropeptidů, což jsou látky, které evidentně podporují imunitní systém.

Když jsem se dostal do thety, od 8 do 4 Hz, ukázalo se, že objevování tohoto pole je ještě příjemnější. Při sedmi a půl Hz jsem se ocitl ve stavu, jehož s velkými obtížemi dosahuji při „hluboké meditaci", kdy se vědomí ocitá ve stavu uvolněné pozornosti, ve stavu, který jeden zenový mistr popisuje: „skoro jako běžný život, jenže asi půl metru nad zemí."

Když jsem ubral ještě víc, prohloubila se I uvolněnost. Ubylo i ostražitosti a já zjistil, že je těžké nedřímat. Zároveň jsem začal „vidět" průhledy jakéhosi psychedelického kaleidoskopu, a moje ego se začalo trhat. Musel jsem sl vzpomenout na tvrzení některých variant buddhismu, že člověk se reinkarnuje („umírá a je znovuzrozen") tisíckrát za vteřinu.

Když jsem se pak dostal na úroveň 4 Hz měl jsem klasický („out-of-body-experience") zážitek opuštění těla. Cítil jsem, jak se mé vědomí koncentruje do jediného bodu. Tento bod se dal do pohybu, nejdříve opustil laboratoř, vznesl se nad Skalisté hory, pak dál nad Severní pól, mihnul se nad Islandem, snesl se k Irsku, kde si našel poloostrov Howth, tedy místo, kde většinu roku žiji.

Ta nejvíc vzrušující část mého (elektromagnetického) tripu ovšem přišla po té, co jsem se opět vrátil do laboratoře. Mike Hercules totiž během mého prožitku opuštění těla pořizoval záznam EEG. Nebyly na něm žádné beta, alfa, theta, ani delta vlny- nebyly tam prostě žádné mozkové vlny! EEG záznam v tom místě vypadal jako u mrtvého. Rovná čára. Asi tak, jako když ve Vesmírné odyssei 2001 na monitorech svítí: ŽIVOTNÍ FUNKCE PŘERUŠENY...

Musím říci, že jsem měl od roku 1963 několik podobných zkušeností, nikdy jsem si však nebyl jist, co si o nich myslet. Když jsem se teď díval na záznam svých rovných mozkových vln „mrtvého", měl jsem pocit, že vím více, ale rozumím méně. I když byl můj trlp nad Irsko sebe víc vizuální, můj mozek u toho evidentně vůbec nebyl...

INSTANTNÍBUDDHA

Michael Hutchinson tvrdí, že nové „přístroje pro mozek" slibují uživatelům probuzení a vyjasnění mysli, její uvolněné plynutí, chvíle osvícení, satori, pocit blaha a synestezii. Jsou to účinná zařízení, stimulují mozek ke zvýšení produkce vnitřních chemikálií souvisejících s naším potěšením, pamětí a kreativitou.

Podle bývalých redaktorů časopisu *Omni* Judith Hooperové a Dicka Teresiho, kteří jsou autory *katalogu revolučních pomůcek vyššího* i/ěrfo/n/" případně nazvaného *Would the Buddha Wear a Walkman?* (Nosil by Buddha walkmana?), tato nová oblast technologie vědomí nabízí spotřebitelům „nirvánu do nákupního košíku", „dovolenou pro mozek" a „sny ze stroje". I když vyjadřují pochopení a sympatie, jejich definitivní názor je spíše skeptický. Přesto se domnívají, že se „brain fitness" zřejmě v blízké budoucnosti stane obdobou známého „body fitness", které zachvátilo Ameriku v 80. letech. Oba autoři mají svým způsobem pravdu, když tvrdí, že se tyto přístroje

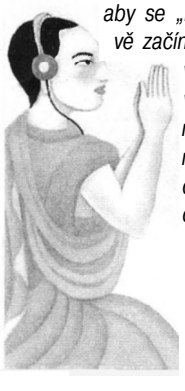

snaží vyjít vstříc nesmrtelné lidské touze po extázi a na rozdíl od drog nabízí legální přístup. Různé technologie extáze, jak to nazývají, bývaly odpradávna legitimním aspektem každé kultury. Tyto nové neurotechnologie jsou podle nich přirozeným a nevyhnutelným důsledkem svatby mezi Západní technologií a nadřazenou duchovní technologií Východu.

„Lidé chtějí změnit své vědomí, drogy však jsou ilegální a meditace či biofeedback vyžadují spoustu práce," říká tvůrce přístroje MasterMind, Robert Austin. „Přístroje vám pomohou. Tak to odpovídá Západní mentalitě." „Zenově-protestantská etika práce - padesát let nosit vodu a štípat dříví a pak se dočkat osvícení - už je passé," dodávají Teresi a Hooperová. A jiný nadšenec pro elektromeditaci, Randy Adamadama, který už si otevřel první americký neurotechnologický salón s názvem *Vstupte do mozku,* dodává: „Jogíni, guruové a dogmata? To všechno už vyšlo z módy - lidé chtějí Buddhu v plechovce".

Zdá se, že výrobci těchto přístrojů se rozhodli prodávat zázraky. Všichni slibují cosi, co se až příliš podobá americkému způsobu rychlého stravování. Čeká nás McDonaldizace duchovní sféry? McMeditace bez odřených kolenou a osvěžení nirvánou z plechovky?

POČÁTKY VLNOBITÍ

Bez ohledu na spory mezi nadšenými příznivci a odpůrci těchto přístrojů, v případě snah o využití světelných a zvukových efektů k dosažení změněných stavů vědomí existuje dávný historický precedent. O utišujícím efektu stroboskopických světel máme záznam již z doby někdy kolem roku 200. Ptolemaios píše, že mihotání způsobované paprsky slunce procházejícími skrze otáčející se kolovrátek vytváří v očích pozorovatele barevné vzorce a vzbuzuje smyslovou euforii.

Na konci 19. století zjistil francouzský psycholog Pierre Janet, že se pacienti psychiatrie vystavení blikání světel cítí méně hystericky a prožívají uvolnění. Britský neurolog W. Gray Walter ve 40. letech aplikoval stimulace rytmickým světlem v rozsahu 10 až 20 Hz na tisíce svých pacientů. Spousta z nich hovořila o barevných obrazcích a pohybu barev, o stavu podobném tranzu, hlubokém uvolnění a intenzívní představivosti. Walter si také všiml, že blikotavá světla mění aktivitu mozkových vln celého kortexu (mozkové kůry), nikoli pouze týlních laloků spjatých s viděním, jak očekával. „Zdá se, že rytmické série záblesků bourají fyziologické bariéry mezi různými oblastmi mozku."

V 60. letech povzbudil Walterův výzkum zájem avantgardního amerického romanopisce Williama Burroughse, který si doma vyrobil přístroj produkující psychedelické vize. Byl to jeden z prvních prototypů „mind-machine". Protože tento přístroj měl posunout vědomí uživatele co možná nejblíže oblastem halucinací a snů, byl pojmenován *Dream machine.* Také tento Burroughsův *Stroj na sny* pracoval se záblesky světla. Výsledkem byly pozměněné stavy vědomí, vnímání složitých kaleidoskopických obrazců, duhových barev a pod.

Počátky trhu s „mind-machines" lze datovat do roku 1982, kdy si průkopník mozkových mašinek, Denis Gorges dal patentovat svůj Synchro-Energizer. Na jeho zařízení bylo možno napojit až 32 lidí současně. Všichni byli vybaveni speciálními okuláry a sluchátky. Z centrálního panelu je řízeno blikání světel v různých frekvencích; odtud jsou hudba, různé tóny či tlukot lidského srdce přenášeny do uší posluchačů; kolem jejich hlav se vytváří specielně vytvořené elektromagnetické pole. Senzorickými daty účastníků ovšem musí manipulovat vycvičený a zkušený operátor.

Synchro-Energizer je poměrně složitý a tedy i drahý elektronický přístroj, který stojí 70 tisíc dolarů. Přesto je, podle výrobce, používán ve více než stovce relaxačních středisek všude po světě a 26 tisíc přístrojů je prý používáno v klinické psychiatrii. Gorges později uvedl na širší trh jakousi o hodně zmenšenou, lacinější kapesní verzi Synchro-Energizeru, pod označením *Relaxman.*

Instrumentace pomocí světel a zvuků však není jediný způsob, jak měnit klima v prostoru mysli. Jinou metodou je „elektroléčba" - přesná, artificiální elektro-stimulace mozku. Jedna z těchto metod, nazývaná TENS (Transcutaneous electrical stimulation), je klinicky využívána při potlačování bolesti. Zařízení TENS aplikují v oblasti bolesti slabý elektrický proud prostřednictvím elektrod umístěných na kůži. Uživatelé neprožívají jenom zmírnění bolesti, ale často hovoří o hlubokém uvolnění, euforii a zostřeném vnímání.

Jinou technikou je CES (Cranial electrical stimulation), jež prostřednictvím elektrod umístěných na hlavě nebo na uších snaží doplnit dominantní vlnový modus mozku o jinou potřebnou frekvenci a upravit tak emoční stav uživatele. CES se v klinické praxi používá poměrně dlouho a s úspěchem při léčení drogových závislostí, depresí, nespavosti a bolestí hlavy. Studie zabývající se neurochemickými reakcemi na CES a světlem indukovanou synchronizací mozkových vln (BWS) prokázaly, že obě techniky dokáží zvýšit produkci beta-endorfinových sekrecí, v rozsahu od 98% v krvi až ke 219% v cerebrospinální tekutině.

Jsou i metody pracující výhradně se zvukem, jehož pomocí se snaží posluchače „katapultovat" do změněného stavu vědomí. Nejznámější metodu připravil Robert Monroe a nazval ji HEMI-SYNC. Jde o unikátní zvukovou technologii, využívající kromě principu frekvenčního naladění také *binaurální rytmus* (tj. rytmus pro obě uši). Řekněme, že pravé ucho přijímá pulzace ve frekvenci 100 Hz, zatímco levé ucho přijímá pulzaci 104 Hz; mozek se tuto mezeru snaží překlenout vnímáním nové, třetí frekvence, na rovině 4 Hz. Proces „překlenutí mezery" tedy navozuje stav spojitosti obou hemisfér, jejich synchronizaci. Binaurální rytmus krmí mozek zvukovými frekvencemi, jež jsou obvykle pod prahem obvyklého vnímání.

Podobnou metodu využívají „synchronicity tapes", (synchronizující pásky) pracující na bázi tzv. *holodynamiky,* což je postup kombinující *zvukové fázování* subliminální poselství uložené na pásku. Zvukové fázování je technický způsob, jak docílit aurální kvality ozvěn vyskytujících se v meditačních jeskyních Himaláje. Ve studiu se technici snaží frekvence ozvěn a echa korelovat s rozsahem alfa, theta a delta vln mozku. Autoři programu tvrdí,

že nekdy stačí pět minut, aby posluchač dosáhl transcendentního vzestupu. Okamžitým výsledkem působení synchronizačních pásků má být kompletní synchronie mozku, dlouhodobějším dopadem pak transformační expanze vědomí. Autorem tohoto programu pro „environmentální poslech a moderní kontemplaci", je Brother Charles, který sám (původně džezový perkusionista) vytváří i zvukovou složku. Br. Charles je dnes považován za mistra „high-tech meditace".

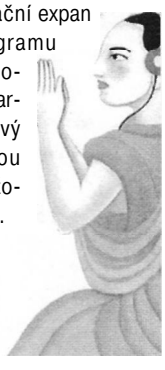

ELEKTRO-OSVOBOZENÍ NEBO ELEKTRO-ZÁVISLOST?

Je však tohle všechno opravdu meditace? Jestli ano, znamenalo by to, že člověk, který se dlouhá léta pokouší meditovat a cvičit svoje vědomí tradičními způsoby, t.j. bez těchto přístrojů, zbytečně ztrácí čas. Vždyť stačí pořídit si některý „stroj pro mozek" a ten to udělá za vás (jak slibují výrobci). Je opravdu možné skočit rovnýma nohama do oblastí theta vln, dosáhnout instatní meditace a odhalit vlastní buddhovskou podstatu pouhou elektro-stimulací mozku nebo mihotavými světly a pulzujícími zvuky? Je skutečně všechno, po čem se mnozí hledači pídí celá léta, pouhý hypnagogický útlum frekvence theta nebo bezmyšlenkové zklidnění frekvence delta?

Jistě to není zas tak jednoduché. Bezpochyby musí každý, kdo hledá elektronickou zkratku do nirvány, za tento faustovský kontrakt zaplatit nějakou daň. Nebo ne? Je to otázka pro skutečné experty - nikoli neurotechnology, ale mistry meditace. Je opravdu možné napíchnout svůj mozek na „brainhardware" a očekávat ve 20 minutách satori?

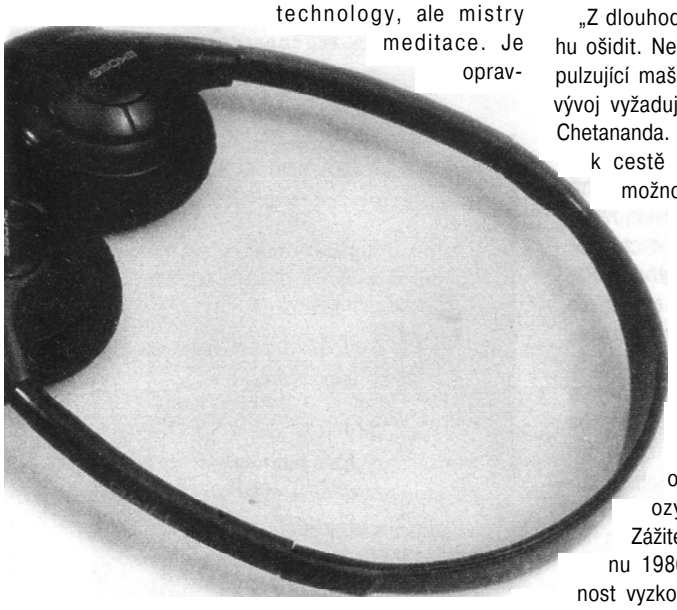

Swami Chetananda, zakladatel Nityananda Institute v Cambridge, který 20 let učil kundalini jógu a napsal několik knih o meditaci, vidí první problém těchto psychotechnologií v *závislosti.* „Nahrazujeme jeden typ závislosti druhým - závislost na konzumní společnosti, na drogách atd. - tentokrát závislostí na elektronickém zařízení. Co se však stane, když se vaše mašinka odporoučí, selže, zničí se a vy neseženete jinou? Jestliže tohle má být konec, pak jste zcela mimo, protože hlavním smyslem meditace je *osvobodit se* od jakéhokoli druhu závislosti."

Při technologicky prostředkované meditaci jednu formu závislosti zaměňujeme za druhou, a naše elektronická euforie bude mít pravděpodobně krátkou životnost, bude chimérická. Výhoda „mind-machines" je v tom, že nám na moment mohou dát ochutnat některou z meditativních zkušeností, které se zenový mnich dobere až po letech poctivého úsilí. Klíčovou otázkou ovšem je: Jak si takovouto zkušenost udržet a jak ji plně integrovat? Chetananda říká: „To, že se napojíte na nějaký přístroj, z vás automaticky neudělá hlubšího a duchovnějšího člověka. Kdyby to bylo takhle jednoduché, probouzeli bychom se jako hlubší a duchovnější po každém vyspání - i spánek je delta stav."

Dalším problémem je, že neurotechnologové často chybně kladou rovnítko mezi relaxaci a úspěšnou meditaci. Cílem meditace ovšem není jenom nějaká relaxace. Snažíme se navodit a dosáhnout transformace vnitřní chemie člověka. Zkušenost duchovního růstu je zkušeností probuzení intenzivního vnitřního ohně v nás. Je to „křest ohněm", který má rozpustit ledy šoků a traumat, stresů a napětí, které nás vnitřně tísní. Koneckonců, pravá meditace, to není jenom nějaké „vyblažení se". Je to umění, jak přežít v hořícím domě - domě naší psýché procházející hlubokou transmutací.

„Z dlouhodobého hlediska nemůžete Buddhu ošidit. Nemůžete si prostřednictvím nějaké pulzující mašinky zkrátit cestu, kterou vnitřní vývoj vyžaduje. Jsou to jen plané řeči," říká Chetananda. „Pro žádný z kroků, jež je nutno k cestě za vysvobozením udělat, není možno najít elektronickou zkratku."

PRO A PROTI

S větším nadšením pro věc vystupuje např. R. A. Wilson: „Samozřejmě, že jsem slyšel spoustu varovných hlasů, že tahle technologie může mít katastrofální důsledky. Podobné neofobní hlasy o záhubě můžete slyšet pokaždé, když jde o nějaký technologický průlom - ozývají se pořád znovu a znovu. Zážitek s Pulstarem se odehrál v srpnu 1986 a od těch dob jsem měl možnost vyzkoušet spoustu dalších, novějších budíků mozku. Vzhledem k tomu, že jsem s podobnými přístroji strávil přibližně 4 hodiny týdně a už uběhlo nějakých 128 týdnů, je to dobrých 512 hodin v kyberprostoru. Objektivně vzato však žádný lékař dosud nezjistil, že by se mnou bylo něco v nepořádku. Nikdo mi neřekl, že bych se choval jako šílenec nebo vypadal zdecimovaně. Osobně mám pocit, že mi tyto přístroje ulehčili normální meditaci a zvýšily schopnost podle potřeby vstoupit do změněných stavů vědomí i bez podobných přístrojů a pomůcek. Pravděpodobně posílily i moje zdraví, možná dokonce měly i jistý omlazující účinek, protože fungují jako spouštěcí mechanismus zvýšení produkce neuropeptidů, které - jak prokázaly různé studie - posilují imunní systém."

Ani takový fanoušek nových psychotechnologií jako je Wilson, si však není zázračnými účinky zesilovačů mozku jist na 100%. „Je dost dobře možné, že jsem těchto vlastností dosáhl i jinými metodami, kterým jsem se věnoval před tímto novým výzkumem: tradiční jógou, kabbalou, psychedeliky atd. Mám podezření, že jsem se tímto směrem dal již dříve, nelze však popřít, že tyto přístroje můj pokrok akcelerovaly. Musím říci, že někdy jsem L/S systémy používal čistě z estetického požitku z tripu, bez jakéhokoli jiného motivu. Člověk vnímá překrásné duhy a psychedelické efekty..."

Brother Charles, který stojí takříkajíc na obou stranách barikády - jako vysvěcený védský mnich i autor synchronizačních meditačních pásků - však tvrdí, že pro elektrifikaci klasické jeskynní meditace existují pádné důvody. Br, Charles se cítí být pragmatikem žijícím ve světě silikonových čipů, modemů, faxů a virtuální reality, nikoli v nějaké kamenné himalájské jeskyni, která dokáže absolutně deprivovat smysly. „Celý kontext ortodoxní klasické meditace je s dnešním světem velmi obtížně slučitelný. Západní kultura, to není nic než aplikace technologie na všechno. Týká se to i meditace a rozvoje osobnosti. Je to prostě naše kulturní báze. Zdá se mi moudré princip zvládání meditace kombinovat s moderní technologií, neboť ve skutečnosti nejde o nic než aktualizaci známých meditačních technika pomůcek."

Také Br. Charles dobře ví, že meditace není nějakých 20 minut theta-míru denně. „Žádná vysoce rozvinutá technologie ve vesmíru by nedokázala váš mozek vystřelit do stavu, o který jde. Do stavu vnitřního klidu a míru se lze dostat jenom tak, že se odvážně pustíme cestou vzletů a pádů, zvratů a katarzí - a to rozhodně není žádná zábava. V klasickém kontextu je meditace pročištěním duše. Je to pozdvižení ve vaší bytosti, exploze ve vašich hlubinách, určité konfrontační šílenství a nakonec proces celkového pročištění."

„Jak víme, specifické frekvence mozkových vln odpovídají určitým emocím a stavům vědomí. Znamená to, že když postupujeme z normálního stavu vědomí dolů a dostáváme se do databank thety a delty, otevírají se tím okna do podvědomí. Tato země stínů však je problematické a nebezpečné teritorium, zvláště když do něho vstupujeme bez doprovodu zkušeného učitele. Zde číhají zapomenuté děsy, pohřbené úzkosti a potlačený hněv. Některé přístroje z okruhu mind-machines mají kapacitu vyplavit všechen tento materiál na povrch, kde se jím musíme probrat a roztřídit ho. Může to připomínat známou LSD kocovinu - i zde to znamená konec hodování a začátek práce. Všemi podobnými negativními zkušenostmi a zážitky je nutno projít s interaktivní podporou. Dokud se s tím vším nevyrovnáte, nedostanete se do žádné hlubší roviny."

Bratr Charles ovšem není jediný, kdo si uvědomuje potenciál možných psychologických nebezpečí, provázející expanzi vědomí prostřednictvím „mind-machines". Také jejich největší propagátor, Michael Hutchinson, hovoří o tom, že stejně jako psychedelické drogy v šedesátých letech (se kterými jsou tyto psychotechnologie často srovnávány), má i bioelektrická psychotronika devadesátých let své

Přístroje zapůjčila a prodává firma
GRADIOR, s.r.o.
výhradní dovozce a distributor pro Českou a Slovenskou republiku,
Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1, tel.: 02/2410 2402

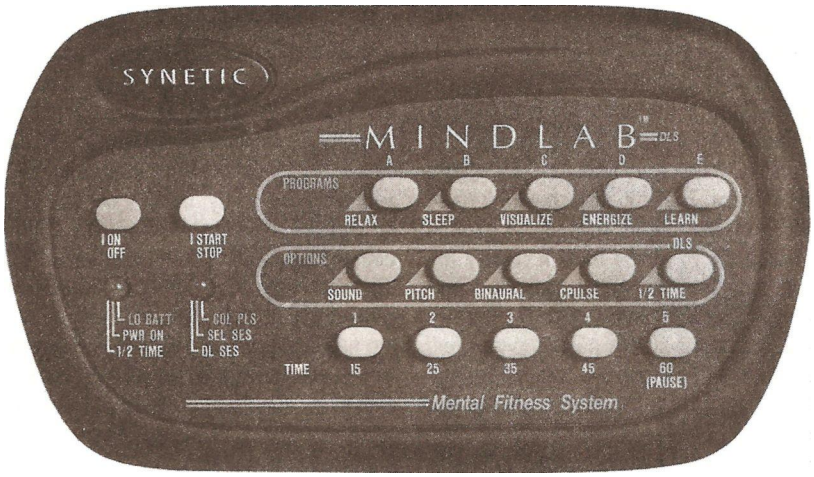

mysteriózní a nezmapované domény. „Bioelektřina je stále ještě novým polem - účinek elektřiny na buňky není plně pochopen. V mnoha případech je skutečnou záhadou."

BUDOUCNOST

Jsme v 90. letech a dnešní „relaxmany" a „mind machines" mají díky postupujícímu vývoji podobu vysoce sofistikovaných elektronických zařízení. Speciální brýle obsahují zpravidla dvě až osm maličkých LED diod, vyzařujících světlo, které rozsvěcují a zhasínají mnohem rychleji než žhavící žárovky. Také zvukový okruh umožňuje, díky využití digitálních syntetizérů, podstatně kvalitnější poslech celé škály nejrůznějších zvuků a tónů. Produkuje bílý a růžový šum, harmonie o mnoha tóninách, nebo to, čemu autoři říkají pohyblivé audio-skulptury. Dnes také ambientní hudbu.

M. Hutchinson, nadšený propagátor spotřebitelské psychoelektroniky, je přesvědčen, že právě rozvoj těchto technologií se stal líhní vědeckých aktivit, ohniskem výzkumu mozku. Právě v možnostech přístrojů stimulujících mozek a měnících vědomí prý mnoho výzkumníků vidí impuls pro revoluční vývoj moderní neurovědy. Hutchinson vystupuje jako nějaký evangelista přístrojů pro mozek: křižuje planetu a všude pořádá s nadšením přednášky a workshopy, doplněné o předvádění nejmodernějšího „mozkového hardwaru". Spotřebitelské psychotechnologie se, podle něho, brzy stanou, tak jako telefony nebo počítače, součástí našich domácností. Toto pole se prý co nevidět začne rozvíjet podobným tempem, jako oblast počítačů. Na obzoru prý jsou nové projekty, technologické inovace a rychlá evoluce „mind-machines".

R. A. Wilson říká: „Za pár let budete sedět před počítačem a na klávesnici si vybírat mozkové vlny podle libosti: vzorec Zenového mistra, vzorec Einsteina, vzorec Beethovena aid." Kam vlastně moderní psychotechnologie směřují? Jako vydavatel *Megabrain Report* je Michael Hutchison přesvědčen, že budoucnost je v integrovaných a interaktivních, komputerizovaných systémech, využívajících biofeedback. Mind-machines budoucnosti vám na obrazovce počítače předvedou EEG záznam vašeho mozku a počítač pak vykalkuluje optimální rozsah stimulace pro dosažení žádoucího mentálního efektu. Váš počítač prý v sobě bude, jako nějaká knihovna stavů mysli, uchovávat tisíce duševních programů vyrobených na objednávku. Jednotliví uživatelé si budou schopni vybrat žádoucí stavy mysli nebo zážitky stejně snadno, jako dnes přepínají TV kanál." Hutchinson říká, že technologie pro takovouto „databázi pocitů" je již k dispozici.

„Problém mnoha lidí není v tom," říká Robert Anton Wilson, „že by jim chyběl mozek. To, co jim chybí je operační příručka, která by je s mozkem naučila zacházet." Kdyby se dnes, za stávajících možností technologie, někdo pokusil uměle napodobit lidský mozek, znamenalo by to sestrojit počítač velký jako Texas a vysoký jako nejvyšší budova světa. Není opravdu jednodušší, když už máme takové zázračné bio-komputery přímo v hlavě, se začít učit s nimi zacházet? R. A. Wilson k tomu dodává: „Jestliže na počátku byl jednoduchý bio-feedback, na konci bude nejdůležitější *bod obratu* ve vývoji téhle planety."

Zpracoval Blumfeld S. M.

Floatace a holotropní dýchání – hledání těla jako součásti života

Hledáte rovnováhu mezi sebou a vnějším okolím? Máte rozvinuté příznaky přetížení, poruchy spánku, postrádáte radost z práce, potřebujete se uklidnit, najít svou jistotu? Floatace a holotropní dýchání jsou způsoby, které umožňují (stejně jako hypnóza, spánek nebo jóga a meditace) vstup do změněného stavu vědomí.

Floatační vana

podobná velkému vejci s poklopem a naplněná slaným roztokem o teplotě lidského těla

vám umožní 60 až 100 minut se doslova vznášet.

Čeká na Vás v regeneračním centru HELIA, Revoluční 18, Praha 1.

Floatace (původně vyvinutá v kosmickém výzkumu) je určena pro ty, kteří

chtějí zjistit něco nového o svém těle a zakusit dokonalé uvolnění s následnou aktivací

mají tělesné potíže po úrazech nebo těžších operacích

mají problém s dosažením hlubší relaxace

potřebují rychlou regeneraci svých sil a nemají dost času

mají potíže s nadváhou, zvýšenou konzumací alkoholu, kouřením, úzkostí a strachem, fobiemi, depresemi atd.

Přednášky a konzultace o floataci se konají 26.8. a 23. 9. vždy v 16.00 pod vedením psychologa M. Vančury (objednávky na tel. 231 8448, 231 7344).

Holotropní dýchání

kombinace dávných vyzkoušených mechanismů, jako jsou hluboké dýchání, hudba, práce s tělem

je velmi efektivní metoda vyvinutá Stanislavem a Christinou Grofovými.

Účinky si můžete vyzkoušet na setkáních, která začínají od října 1996.

Písemné objednávky:
Michael Vančura (HD), RIAPS,
Chelčického 39, 130 00 Praha 3

Terence McKenna je radikální botanik, který zkoumá účinky psychoaktivních neboli halucinogenních rostlin, především psilocybinové houby a jejího dopadu na sociopolitické proměny, ke kterým dochází ted'v pozdním dvacátém století. Podle McKenny se soudobá společnost dusí vyčpělou „dominantní" etikou a nebezpečně zastaralými náboženskými dogmaty, jež jsou zmrzačena převládající apatií a unuděností. McKennovým základním východiskem je, že my jsme jako společnost uvnitř velké krize vědomí, a že snad bude zapotřebí důrazných opatření, která by vyprovokovala prudký průlom v pokroku, jaký je pro naše přežití nutný. Zdá se, že požívání psilocybinových hub je nejenom jádrem jeho myšlenek a filosofie, ale je i v samých kořenech jeho spirituality. Knihy, na kterých se autorsky podílel i McKennův bratr Dennis (Neviditelná krajina - The Invisible Landscape, Psilocybin: průvodce pro pěstitele magické houby - Psilocybin: The Magie Mushroom Guide) zachycují více než dvě desetiletí teoretického bádání, pokusů a také vycházejí z pojednání, v němž McKenna obhajuje existenci toho, co sám nazývá „archaická obroda"... silné kořeny trávy se promění v šamanské hodnoty, zvyky a rituály našich předků z paleolitu (asi 5000 - 8000 před Kristem). Mnohé z těchto šamanských tradic využívají psycho-aktivních rostlin jako neoddělitelného řídícího principu při utváření kmenových rituálů, obecních zvyků a neporušené harmonické interakce s okolními bioreglóny. Ve své knize Pravdivé halucinace (True Hallucinations) zavede Terence čtenáře zpět do džunglí v oblasti povodí Amazonky, aby se s ním podělil o neuvěřitelné příběhy a napínavá dobrodružství, jaká inspirovala veškerou jeho dosavadní práci. Kniha Pravdivé halucinace je vlastně literární deník, do něhož McKenna zaznamenal svá osobní setkání se členy kmenů a jejich šamanskými tradicemi.

Terence McKenna
Odpočítávání do roku 2012

Countdown to 2012

z časopisu Magical Blend přeložila Kateřina Pavlíčková

Co *znamená název vaší nové knihy Pravdivé halucinace?*

T: Jsem přesvědčen, že svět je utvořen jazykem. Materialisté zastávají podivný názor, že pouze trojrozměrný prostor je skutečný a že mentální událost jaksi probíhá v odlišném ontologickém řádu reality. Jakmile jednou pochopíte, že realitu a kulturu vytváří jazyk, zjistíte, že i halucinace jsou prostě další oblastí v jednolitě krajině zkušenosti.

Zůstaňme ještě u této mentální sféry, kde jsou věci skutečné. Jak byste definoval termín „kulturní trans"? A podle této vaší definice, jaké „kulturní transy" či „vytržení" jsou v současné době potenciálně nejvíc nebezpečné?

T: Pro mne „kulturní trans" v podstatě představuje víru, že realita formulovaná kulturou skutečně *je* realitou a ne pouhým kontextem, tak jak ho vytvořil místní jazyk a určitá dávka historického podnětu. Každá kultura investuje spoustu energie do toho, aby uchovala fikci, že mýtus její kultury je vlastně realitou, A proto se také tolik zajímám o psychedelické látky: ty vás dostanou z obecné představy kulturní reality coby skutečné reality. Je to jako kdybyste celé té hře vzali půdu pod nohama. A v tom je ukryta nesmírná politická síla.

A co se týče druhé části vaší otázky, domnívám se, že ty nejnebezpečnější oblasti našeho současného kulturního transu jsou zcela očividné: dominantní postavení mužů, materialismus, absence ducha ve všech podstatných metaforách, trpěných společností. Nebezpečná je také ona nesmírně svazující a deformující síla monoteismu a představa, že nukleární společenství, tak jak ho prezentuje George Bush, je jakousi tradiční společenskou jednotkou. Ale tak tomu není, je to pouhý produkt industriální revoluce. Takže toto jsou záležitosti, o kterých si myslím, že bychom je *měli* překonat. Další z nich je monogamie. To vše jsou kulturní konvence, které, ppkud je nepřekonáme, budou přispívat ke stále prudšímu zrychlování na cestě - když ne rovnou k zániku - tak přinejmenším k hlubokému zbrutalizování života.

Jaké podle vás existuji kromě psychedelických látek další způsoby k prolomení kulturního transu?

T: Takovou obecnou metodou k prolomení kulturního transu je prozkoumávání okrajových, tabulzovaných a zapovězených oblastí. To znamená na poli ideologie, sexuálního života, estetiky a farmacie. Pokud se dokážete osvobodit od masových Iluzí, potom objevíte, že to, co působí jako pečlivě vypreparované a naprosto samozřejmé, je vlastně zcela otevřené modifikacím a vůbec to není tak, jak je to prezentováno v ortodoxním systému školství.

Několik kalendářních prorockých systémů poukazuje k rokům 2012 a 2013 jako na kritické vyvrcholeni onoho už zmíněného zrychlováni. Co vlastně bude tomuto zrychlování podléhat a co lze oce kávat, že během tohoto zrychlení uvidíme **a** *pocítíme?*

T: Tedy, nejdříve sl ujasníme, co se zrychlovat nebude. Jednou mi Carl Sagan řekl: „Pořád říkáš, že se dějiny zrychlují. Vezmi si tohle: informace byla odvysílána rychlostí světla poprvé kolem roku 1885. Od té doby se to už nezrychlilo. K uvolnění největšího množství energie člověkem došlo, když v Sovětském svazu testovali 50-megatunovou bombu roku 1956. Od té doby už nikdo větší výbuch neprovedl." Měl s sebou celý seznam podobných událostí, které měly dokázat, že se vše odehrálo už dávno. Já jsem mu však namítl, že to, co se zrychluje, je - jak já říkám - *novost,* kterou definuji jako hustotu spojitosti. Zrychluje se míra, do jaké se dříve nespojené systémy propojují. A mohou to být jak lidské systémy v Ženevě a New Yorku, lidský svět a svět biologický anebo zeměkoule a širší prostředí sluneční soustavy. Dochází k tomu, že tato spojení nesmírným tempem narůstají, houstnou a rozvětvují se. Lze poměrně snadno odhadnout závěrečnou fázi tendence tohoto typu: každý bod na matrici bude spojen se všemi ostatními body. V Leibnltzově terminologii se tomu říká monadologle a v moderní terminologll hoiografická matrice. Ta ruší koncept jednoduchého umístění.

Když spojíte dohromady jednotlivé systémy, objeví se v rámci jednoho systému nové vlastnosti. Nejsou to jednoduše jenom tytéž zmnožené vlastností, jsou to jednak tytéž a pak také nové vlastnosti, jež jsou zcela nepředvídatelné. To znamená, že je beznadějné snažit se v této době předpovídat, co se stane roku 2012, neboť ten časový bod je stále ještě hluboko ppd horizontem událostí, jež lze rozumově uchopit.

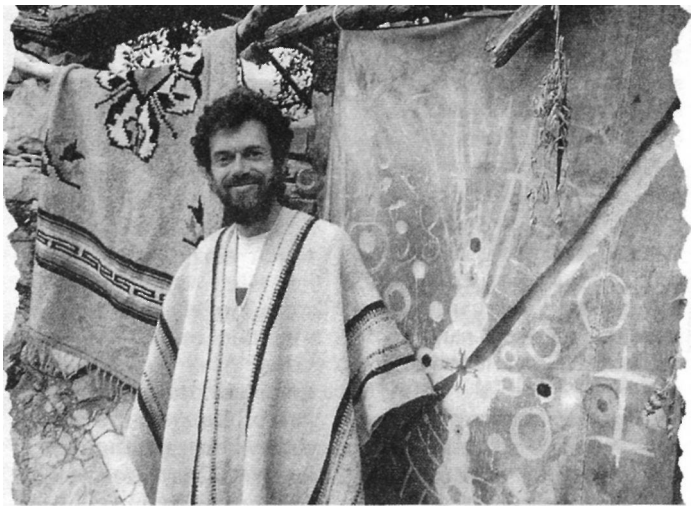

Domnívám se, že o tom, co leží před námi, budeme mít více informací někdy po přelomu století. Avšak alespoň v rámci mé teorie, která je teorií fraktálních časových rezonancí, jsme v současné době, tedy v roce 1993, v rezonanci s pozdním osmým stoletím po Kristu. Metaforicky řečeno, ještě jsme ani nezačali stavět gotickě katedrály, natož abychom vynalezli kalku-

lačku. A abychom se ptali po povaze modality roku 2012 je stejně tak absurdní, jako kdyby sl člověk žijící v osmém století snažil představit dobývání sluneční soustavy. Ted žijeme v podstatě ve vrcholném období raného středověku, což je příhodné vysvětlení skutečnosti, že věci kolem nás působí tak pochmurně. Zuří tu epidemie, náboženský fundamentallsmus a i hospodářství je na ústupu. To jsou v kostce přesně ty síly, které stély při zrodu temného období raného středověku. Bili Clinton stojí tváří v tvář podobnému úkolu jako měl Karel Veliký, který se v osmém století pokoušel znovu vystavět a udržet společenskou strukturu, jež se z větší části rozpadla. Doufejme, že se kolem roku 1997 a 1998 začneme přesunovat do období vrcholného středověku, ale I tak se budeme muset vyrovnávat s náboženským fundamentallsmem, fašismem a podobnými věcmi. Teprve až nějaký ten rok po přelomu století se dostaneme do významnějšího stádia, které bude odpovídat evropskému osvícenství, průmyslové revoluci, vzestupu moderní vědy a tak dále.

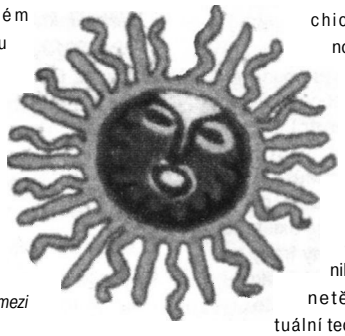

Jaké paralely a rozdíly jste dosud vypozoroval mezi šedesátými a devadesátými lety?

T: Nebudu tu ted hovořit o svých matematických vzorcích, ale jen **0** svých postřezích z této situace. Jedním ze styčných bodů je nástup mladé kultury, jež se opírá o nový druh hudby. Hudba typu „rave" či „house" *není* rock 'n roli, ale nový druh hudby. Takže tu máme nástup mladé kultury a kultury poháněné extatlckým užíváním různých látek. V šedesátých letech to bylo LSD a v „raveové" kultuře devadesátých let to začalo silnou závislostí na MDMA, závislostí, která nyní - víc než na jiné psychedelické látky - přechází na psilocybin.

Co se ještě oněch podobností týče, tak my v současné době nemáme žádnou velkou zahraniční válku, do které by bylo zataženo tolik nováčků. To byl opravdu jev, který uváděl události v šedesátých letech do pohybu. Také nám schází druh psychedelické drogy, která by se dala vyrábět zhruba v takovém množství, jako tomu bylo s LSD. Nevím sice o nikom, kdo by se do toho opravdu pustil, ale skutečná síla LSD spočívala v tom, že pokud byl člověk náhodou biochemik a jeho spolubydlící byl dostatečně majetný, dalo se během dlouhého víkendu vyrobit 5 až 10 miliónů dávek LSD. Kdybyste ale chtěli vyrobit stejné množství jakékoliv jiné psychedelické látky, potřebovali byste k tomu zdroje Upjohn Corporation. To už se pak jedná o podnikání v průmyslovém měřítku. A jelikož LSD působí na nanogramové úrovni, je jedinečné v tom smyslu, že se vám podaří vyburcovat nejen vaše sousedy čl lidi na koleji, ale stáváte se politickou silou národní úrovně. A pokud vlastníte 10 až 15 miliónů dávek LSD, máte zároveň I zbraň namířenou na hlavu celého zřízení, které podle toho bude také reagovat,

V devadesátých letech jsme se zcela zahltili sofistikovaným prostředím kouzelných skříněk - telefony, videí a dalšími technologiemi médií. Co si myslíte, že lidstvo, nebo jeho centrální nervový systém, připravuje, či co ho v budoucnosti ještě čeká?

T: Domnívám se, že v první řadě biologie, a po ní kultura jako její důsledek, je jakýmsi druhem dobývání dimenzí. Ty nejranější formy života měly pouze hmatový smysl, v podstatě jakýsi bod vědomí, U pozdějších forem života se na povrchu vyvinuly pigmentové buňky, kterě umožnily vnímat světla, a to vedlo k lineárnímu konceptu zde/tam a k dosažení dalšího rozměru. Dále je pak dobývání fyzických tří rozměrů vlastním příběhem vývoje od vyšších zvířecích druhů až, samozřejmě, po lidské bytosti.

Pro lidské bytosti se dobývání dimenzí stává dobýváním času. Paměť nám umožňuje učit se z minulých zkušeností. Minulost ukládáme do písma a elektronických dat, A celé to kódování minulosti slouží ke strategickému formování budoucnosti. Takže se neprostíráme pouze do minulosti, ale i do budoucnosti, Myslím sl, že se v současné době chystáme učinit v tomto tažení za dobytím dimenzí nějaký význačný krok. Mluvíme o scvrkávání celé zeměkoule do ekvivalentu jakéhosi bodu v prostoru elektronických dat, opuštění toho, čemu říkáme „jednoduché umístění" a nové vyjádření lidské zkušenosti existence jako určitého druhu symbiotlckého vztahu ke globálnímu, organlcko-technickému orgánu, což je v podstatě *hard-wiring* lidské duše. Pro mne je tedy kultura a biologie dobýváním dimenzí. Jednou z věcí, jež by naplnily můj scénář pro rok 2012,1 když nevím, zda ho lze považovat 1za scénář ostatních lidí, je představa takové technologie, jež je schopna přemísťovat informace nebo i objekty v čase. Z mé teorie vycházejí I časové grafy, které zobrazují rozvíjení novosti v čase a z nich vyplývá, že po roce 2012 už nelze data zobrazit v onom kartezlánském fázovém prostoru (phase space). To by mohlo znamenat sestoupení Boha Všemohoucího a andělských zástupů sem na zemi. Ale úplně jednoduše by to mohla být technologie pro cestování v čase, která počínajíc okamžikem svého vzniku začíná rušit představu lineární posloupnosti událostí.

Až se „data" stanou „dada".

T: To je hezky řečeno. Až se „data" stanou „dada", tak my všichni budeme „gaga" (zblázníme se).

A jakou roli sehraje v dobývání dimenzi technologie?

T: Technologie až do nedávné doby sloužila schématu hierarchických dominantních typů, Jsem ale přesvědčen, že technologie je naprosto neutrální záležitost a že ji lze použít ve službě dematerializace kultury, což je ta nejdůležltější věc, kterou musíme provést, abychom se zachránili.

V každém člověku, muži, ženě I dítěti, jsme zaseli semínko naděje, že jednou bude vlastnit rodinný domek, garáž pro dvě auta, kabelovou televizi a na dvorku za domem bude mít uloženou lodku. Pro lidi v Bangladéši a Brazílii je smutnou a alarmující pravdou, že se jím tohle nikdy nepoštěstí. K naplnění tohoto slibu není na naší planetě dost skla, kovu a umělých hmot. Proto se zajímám o virtuální technologie. Zdá se, že ty nám podávají slíbený svět zkušeností, jenž je stejně tak pestrý jako svět novodobého zhýčkaného milionáře, a navíc nepředstavuje žádné škodlivé vlivy na okolní prostředí. Domnívám se, že virtuální technologie, neboli tak řečené ponorné (immersive) technologie, jsou ve skutečnosti cestou ktomu, co já nazývám „novým nomádismem".

Řekněme, že je počátek července roku 2013 a vy jste vetřelec, který shlíží dolů na naši planetu. Uvidíte nejspíš lidi, kteří žijí podobně jako jejich předci někdy před 15 000 lety. Žijí kočovným způsobem života, jsou nazí a nevlastní žádnou velkou materiální kulturu. Avšak kdybyste mohl přenést úhel pohledu a dostat se do mysli tohoto nahého člověka, který se prochází

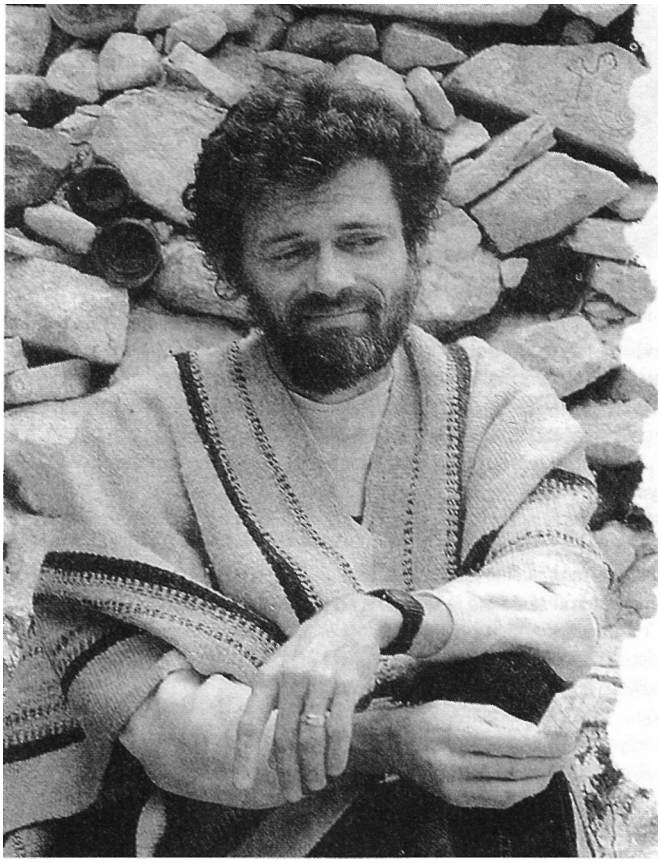

v tomto nezkaženém světě, zjistil byste, že když zavřou oči, mají před nimi v prostoru zavěšené menu. Jinými slovy, kulturní manifestace materiálního by se dalo dosáhnout kupříkladu prostřednictvím takového péru černých kcntaktních čoček, které by se v šesti letech implantovaly na spodní povrch očního víčka. To by bylo vaše kontaktní zařízení. Jakmile by vám ho implantovali, zavřeli byste prostě oči a tak byste měli přístup k informačním tabulkám (data maps). Směrem pohledu anebo mrkáním byste mohli měnit menu. To vše je proveditelné. Možná to zní jako přitažené za vlasy, ale když si přečtete něco od takových lidí jako jsou Eric Drexler anebo Hans Moravic, uvědomíte si, že to, co tady navrhuji já, je v podstatě konzervativní, technicky v krátké době proveditelný cíl. A pokud bychom na něj vynaložili tolik

prostředků jako na tajné technologie, potom bychom to dokázali.

Když se přeneseme zpět do roku 1993, zjistíme, že se v některých sférách americké kultury opět vynořuje metafora moře snů. Proč podle vás lidé v současné době tuto metaforu potřebuji?

T: Myslím sl, že lidé se zoufale snaží uprchnout za pozemské a dusivé hranice svých životů, Protože psychedellcké drogy byly nesmírně očerňovány a napadány, zbývá tu fantazie jako jediné možné východisko. A jelikož sny jsou ty nejživěji prožívané fantazie, jaké má většina lidí, bylo by, myslím, velmi moudré, kdyby nějaká farmaceutická společnost investovala pár milión dolarů na vyvinutí takové drogy, jež by lidem umožnila pamatovat si své sny. Já jsem opravdu přesvědčen o tom, že každou noc sestupujeme do neobyčejných psychedellckých rozměrů. DMT, nejaktivnější ze všech halucinogenů, se nejenže vyskytuje v lidském metabolismu, ale také dosahuje své největší denní koncentrace mezi třetí a čtvrtou hodinou ranní, V tu dobu probíhá hluboký spánek REM. Takže spojitost mezi šamanským etnofarmakologicky přístupným světem Amazonky a sny australského domorodce může jednoduše sloužit jako přístupová technologie. Snad jsou tu všichni nasměrováni přibližně tím stejným směrem.

Vy jste mluvil a psal o psychoaktivních rostlinách jako o prostředku k dosažení jisté formy božské inteligence. Jaké zprávy byste chtěl z království rostlin poslat?

T: To je zajímavá otázka, protože zatímco jedna strana mého mozku mi říká, že potřebujeme politický čin, který by se postavil vládnoucí moci a zastavil ničení životního prostředí, tak sl na druhé straně myslím, že vzkaz, jaký by vzešel od rostlin, by zněl: největší přínos, jaký mohou všichni v současné situaci prokázat, je nebát se a povzbudit i ostatní, aby se nebáli. Říká se, že lidské bytosti ničí planetu. To naznačuje, že se dá před přírodou hrozně jednoduše utéct a že my jsme takoví ti malí zlobiví kluci, kteří se řítí krajinou a dělají něco, co by sl Matka Příroda nepřála. Myslím sl, že to není pravda. Domnívám se, že primáti jako druh odstartovali celou nezbytnou transformaci, která si podmaňuje veškerý život na této planetě.

Snad to prostě tak na planetách chodí: vyvinou se tu vyšší živočichové, kteří nakonec odstartují jakousi syntézu eschatologie a technologie a dostanou se do určitého kulturního superprostoru. Anebo se to mohlo stát tak, že když na zem dopadl asteroid a zabil dinosaury, zvedla se Matka Příroda z podlahy a řekla: „Tak tohle už se teda stát nesmí! Musíme vyvinout takový druh s technickými schopnostmi, který by dokázal planetu chránit před planetisimálním ohrožením." Já neříkám, že o to tu jde, jenom bych rád, aby si lidé uvědomili, že my vlastně ani svou skutečnou situaci neznáme.

Jak můžete navrhovat, abychom se přesunuli z nadměrné koncentrace na schopnost porozumět směrem, řekněme, k jiné schopnosti inteligence – pro nedostatek lepšího výrazu ji nazvu jednoduše schopností imaginace?

T: Měli bychom nějakým způsobem nabýt perspektivy nad naším kosmickým dilematem. Chci tím říct, pokud byste potkali termita, který si vytyčil za cíl, že pochopí fungování vesmíru, byla by to pouhá fraška. Ten rozdíl mezi námi a termitem je v podstatě jakýsi zip. Jsme zvířata uvězněná na povrchu planety v určité historické situaci, V průběhu celého západního myšlení a snad všech filosofických směrů, jež můžeme vysledovat až zpátky k řekům, nacházíme pocit nespokojenosti, dokud nenalezneme určitý závěr. Ale takový závěr je iluzí! A co tak skvěle pochopili alchymisté, a mám dojem, že v celých dějinách západnitio kacířství byli jediní, byla hodnota toho, čemu se říká *coincidencia oppositorum,* což vlastně znamená žít v simultánním světle paradoxů. A tak život zakoušejí lidské bytosti.

Avšak jakmile se dostaneme do oblasti abstraktního uchopení tohoto procesu, nedokážeme to vystát. Pokud nenalezneme nějaký ideologický závěr, bereme to jako porážku sebe sama. A přesto je ideologický závěr tím nejjlstějším znamením, že naše myšlenka není adekvátní celé situaci. Myslím si, že bychom k životu měli přistupovat jako k umění a žít ve světle tajemství. Vědecky založený mozek sl slovo „tajemstvř' přeloží jako „nevyřešený problém." Ale pro šamana, umělce a kouzelníka je tajemství neredukovatelným základem každé bytosti, a stejně tak by mělo být i pro lidi s tak omezenými možnostmi porozumět a nedostatečným vědomím o vesmíru, jako jsme my.

Kdo pronesl tuto větu: „Život je tajemstvi, které má být prožíváno a není to problém, který má být vyřešen"?

T: Můj bratr mne jednou upozornil na skutečnost, že se s postupně rozrůstající sférou porozumění stále rozšiřuje i oblast Ignorance. Pokud tomu tak je, potom je Iniciativa v oblasti porozumění v podstatě i odhalováním stále větší domény ignorance. Mohli bychom to vyjádřit jednoduše takto: Čím vetší postavíme hranici pro oheň, tím více tmy odhalíme.

Když Terence spolu se svým bratrem Dennisem prozkoumali knihu I Ťing z hlediska kvantové fyziky, objevili v jejím způsobu uspořádání trigramů a hexagramů vlnový vzorec, který je dovedl k domněnce, že je možné zmapovat čas. Kniha I Ťing, jedna z nejstarších známých „strukturovaných abstrakcí", pojednává především o dynamických vztazích a transformacích, jakými procházejí archetypy. McKenna z toho vyvodil, že se I Ťing musí rovněž hluboce dotýkat I povahy času, jakožto nezbytné podmínky pro existenci archetypů.

McKenna soustředil svou pozornost na soustavu King Wen, čítající šedesát čtyři hexagramy. Pátráním po organizačních principech, které stojí v jejich pozadí, se mu podařilo převést onen v podstatě mystický diagram na racionálně pochopitelný, matematicky vyjádřitelný vzorec. Ve spolupráci s Peterem Meyerem vyvinul počítačový program, který na základě poznatků o knize I Ťing vytváří časové mapy. Tyto časové mapy, neboli mapy novosti, ukazují v jakémkoliv časovém úseku, od několika dní po desítky tisíciletí, příliv a odliv spojitostí (connectedness) neboli novosti.

Pokud v těchto mapkách novosti linka grafu klesá, předpokládá se, že bude úroveň novosti stoupat. Když dojde k jejímu odchýlení od základní linky, úroveň novosti má ustupovat ve prospěch obvyklých forem činnosti. Podle tohoto grafu dosáhl jeden takový trend směrem k vyšší míře novosti svého kulminačního bodu kolem roku 2700 před Kristem, tedy přesně v době největšího rozmachu Starého království, ve fázi budování pyramid. Ze všech McKennových objevů je snad nejpozoruhodnější fakt, že jediný bod v celé vlně, který má kvantitativní nulovou hodnotu, je 21. prosinec roku 2012 po Kristu. Jedná se o stejné datum, které stanovuje mayský kalendář jako konec času.

Blížíme se k bodu, kdy, jak říká McKenna „racionální a nekauzální tendence obsažené v čase si mohou opět vyměnit svá dominantní postavení."

McKenna pohlíží na historii, s jejím hladem po uskutečňování, jako na „anomální... naprostou proměnlivost", kde lze „všechny představy lidského vědomí o spáse, osvícení či utopii brát za snahu energie osvobodit se z omezení trojrozměrného prostoru." Jak se dějiny řítí ke svému rozuzlení, evoluce se přenesla z přísně biologicky vymezeného působiště do mentální sféry, v níž nás jazyk a další abstraktní systémy začínají přitahovat směrem ke „složité přitažlivé síle (atraktoru), která existuje v čase před námi." Toto „spojení" (concrescence) je, jak říká McKenna, už tak blízko, že ho můžeme pociťovat ve smyslu zrychlujícího se času a narůstající míry složitosti.

Terence **McKenna**

Časová vlna Nula

Magical Blend, 1993, překlad: Kateřina Pavlíčková

Alfred North Whitehead prohlásil, že historie narůstá směrem k tomu, co nazval „svazek uskutečnění" (nexus of completion). A samy tyto svazky uskutečnění srůstají směrem k tomu, co nazývá „spojením, srůstem" (concrescence). Toto spojení vyvíjí určitý druh přitažlivé sily, kterou můžeme považovat za časový ekvivalent gravitace, tedy s tou výjimkou, že všechna tělesa ve vesmíru jsou k této síle přitahována časem a ne prostorem.

Jak se přibližujeme k samému okraji tohoto kaskádovitého pohybu do fáze spojení, novosti a uskutečnění, zdá se, že se běh času zrychluje a hranice se začínají rozpouštět. A čím více je takových hranic, které se rozpouštějí, tím jsme fázi spojení blíže, Až jí nakonec dosáhneme, nebudou už nadále existovat žádné hranice, ale pouze věčnost, všechno se promění na prostor a čas, mrtvé a živé, zde a tam, před a po. Protože tato jednolitost může současně koexistovat v různých stavech, jež jsou vzájemně neslučitelné, jedná se o problém, který přesahuje rozumové chápání. Dává však vesmíru význam, neboť je patrné, že všechny procesy usilují svým pohybem o to přiblížit se, spojit se a připojit k tomuto transcendentálnímu objektu na samém konci času,

Zběžný pohled na vývoj západní civilizace v několika posledních sto letech nás přesvědčí o tom, že se směrem k takovému spojení opravdu pohybujeme. Dvacáté století jenom urychlilo proces narůstající míry novosti a rozpouštění starých hranic. V průběhu naší doby jsme vytvářeli stále dokonalejší jazyky komunikace a stále dokonalejší technologie pro transformování, ukládání a znovuzískávání informací, takže nyní už jsme téměř schopni poskytnout každému jednotlivému člověku kompletní

soupis veškeré kultury, kompletní databázi zkušenosti lidského rodu na této planetě. Je to jako kdyby se celek našeho lidství nakonec stal Intelektuálním odkazem pro nás pro všechny. To není pouze pokrok stále hlouběji do novosti, ale i takový druh pokroku, v němž se každé následující stádium objeví rychleji než stádium předcházející.

Po rozpadu Sovětského svazu se hodně mluvilo o „pádu Železné opony". Mně tato formulace připadá zajímavá, protože vyvolává představu membrány, která pojednou zmizí, a tak tomu opravdu bylo. A jak mizí stále více podobných membrán, narůstá I pocit zrychlujícího se toku Informací a narůstajících nejasností a obav. Proto je důležité uvědomit si, co se v průběhu tohoto procesu vlastně děje.

Abychom vše uviděli zcela zřetelně, musíme se vymanit z monotónní kulturní iluze a povznést se vzhůru, abychom se na naši situaci mohli podívat z výšky. Proto jsou také tak důležité psychedellcké drogy. Pozvednou vás z historické matrice a dají vám pocit účasti na transcendentální realitě. Přimějí vás myslet na takové věci, které by vás jinak vůbec nenapadly. Takže tu existuje jeden dobrý důvod pro to, že takovým kritickým katalyzátorem, jenž nás popohnal ven z pomalu se vyvíjející řady hominidů a způsobil, že jsme se vydali směrem vpravo do oblasti kultury, jazyka, umění a vzdělání, byla pravděpodobně přítomnost psychedelických rostlin v naší stravě během té epizodické chvíle, kdy jsme přestali jíst výhradně ovoce a bydlet v jeskyních a stali se všežravými lovci, žijícími v tlupách uprostřed luk a pastvin.

Řečeno jinými slovy, pravděpodobně jsme vynalezli jazyk dlouho před jeho významem a pak nějaký velmi praktický člověk přišel s nápadem, že by slova mohla mít význam. Předtím byl jazyk v první řadě verbální zábavou. A konečně lidský hlas je I hudební nástroj, jenž je při ruce jako první.

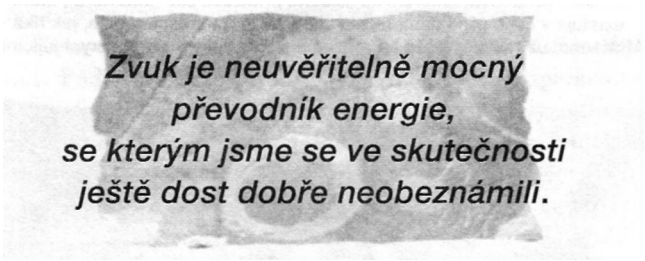

Pokud vložíme zkumavku, ve které probíhá chemicM reakce, do generátoru čtvercových vln a pustíme do něj zvuky s velmi vysokým kmitočtem, zjistíme, že tyto zvuky urychlují průběh chemické reakce, jakoby to byly enzymy. A pokud se člověk nadopuje co nejvíc ayahuascou, bude dělat to samé. Hodiny bude zpívat a proplouvat těmito stavy pomocí zvuků, bude se plavit světem vokálních krajin, které vystupují ze zvuku.

Magická filosofie, stará už asi padesát až sto tisíc let, vždy - na rozdíl od vědy, které sahá pouze do dob renesance - prohlašovala, že svět je utvořen jazykem. Svět spočívá ve slovech, a pokud tato slova znáte, můžete ho rozebrat a zase složit do jakéhokoliv tvaru se vám zachce, Například o sanskrtu je známo, že je to kouzelný jazyk. Údajně v něm existují určité „rágy" - zvukové prvky seřazené v jistém rytmu - které jsou samy o sobě schopny podpálit kupku sena. Snažím se tu tedy prokázat, že svět je opravdu utvořen z jazyka. Celá naše západní náboženská tradice se počíná neuvěřitelně tajemným prohlášením: „Na počátku bylo Slovo a to Slovo se stalo tělem." Co to znamená, **že** se slovo stalo tělem? Neznamená to snad, že se nakonec tělo stane opět slovem?

Jak **už** je nám od doby objevení DNA známo, člověk vzniká **ze** soustav nukleoidních částeček uvnitř DNA, které kódují protein. Posel RNA sl vezme chemický vzorek DNA, proběhne rlbosomem a ribosom nashromáždí z okolního prostředí aminokyseliny, které pospojuje v protein. To znamená, že jsme v podstatě texturální. Každý z nás je slovo skládající se přibližně ze 700 000 000 znaků, a toto slovo se stává tělem v momentě, kdy spermie a vajíčko utvoří zygotu a texturální poselství DNA se uloží do hmoty. Stojíme **ted** na počátku možnosti dekódovat lidský genom a konečným výsledkem toho bude, že se tělo stane slovem.

Černá díra je gravitačně tak silný objekt, že ze sebe nenechá vyjít žádné světlo, A **já** mám na mysli něco podobného, avšak namísto gravitační síly tu jde především o přitažlivost časovou. Brzy budeme vtaženi do prostoru věčnosti. Podle mých výpočtů to bude

21. prosince 2012 v il hodin 18 minut Greenwichského času.

Má teorie je zcela jednoduchá. Historie je řada do sebe zapadajících rezonancí a každá epocha je o něco kratší než ta, co jí předcházela.V průběhu historie trvá každý z do sebe zapadajících cyklů pouze 1/64 doby trvání cyklu předcházejícího. Mohli bychom tedy začít od cyklu, který je dostatečně velký na to, abychom se nám do něj vešel veškerý život v našem vesmíru. Fyzikové jsou toho názoru, že vesmír je starý asi tak patnáct až dvacet pět miliard let. Ale dejme našemu cyklu dostatek prostoru. Začněme s obdobím v trvání sedmdesáti miliard let. To je náš velký cyklus. A na konci tohoto cyklu - tedy na jeho konci v budoucnosti - je jiný cyklus, který trvá 1/64 ze sedmdesáti miliard let. To je zhruba jedna miliarda. A na konec tohoto cyklu zapadá další cyklus, jehož trvání je rovněž 1/64 předchozího. A pokud budete pokračovat v tomto skládání cyklů dál, dostanete se nakonec k cyklu, který bude trvat **4** 300 let a nějaké drobné. A to je sféra vlastní lidské historie. Samozřejmě, že i před **4** 300 lety se tu už cosi odehrávalo, ale bylo toho strašně málo. Když se vrátíme čtyři tisíce tři sta let do minulosti, ocitneme se v době, kdy ještě nestála žádná velká pyramida. A na konci těchto 4 306 let nastává sedmašedesátlletý cyklus, v němž jsou nashromážděna a poskládána všechna témata ze všech větších cyklů. Tento sedmašedesátlletý cyklus se započal 5. srpna 1945 a to se slabou ozvěnou velkého třesku - to když nad Hirošimou vyrostl atomový hřib. A od tohoto dne bude cyklus trvat až do 21. prosince 2012, Ale 384 dní před tímto datem vstoupíme do cyklu, který trvá pouhé 384 dny a ve kterém jsou rovněž soustředěny všechny větší cykly. A šest dní před dosažením nulového bodu se dostaneme do období trvajícího jenom šest dní, v němž budou stejně tak obsaženy všechny velké cykly, A od šesti dnů se dostaneme k hodině a třiceti pěti minutám, pak k minutě a šesti sekundám, atd. Tímto vším se jen snažím dokázat, že pokud máme vesmír, jenž trvá 72 miliard let, pak se polovina jeho celkového vývoje odehraje v posledních třiceti sekundách jeho existence.

Brzy už vystoupíme z trojrozměrného prostoru a času. Prostřednictvím různých technologií, například farmakologie, umění a inženýrství, se pokoušíme nalézt vstupní bránu do tohoto nového světa.

Podaří se nám to nejspíš na základě spojení lidského a technického faktoru, farmakologického přebudování lidského mozku či způsobu myšlení a snad i pomocí digitalizace a ukládání dat do mlkrofyzické oblasti.

Pokud všechny tyto nesourodé fyzikální prvky zůstanou pouhým součtem jednotlivých částí, nic dohromady neznamenají. Ale ještě větší význam než součet jejich částí má transcendentální síla, kterou nazýváme láska. To je část eschatonu, jež nás nikdy neopustila, ale provázela nás napříč africkými pastvinami dál do historie. Zkušenost sexismu, rasismu atd. jl sice potřísnila a pohmoždila, avšak láska tu přetrvala jako ideál, jako věčné světlo a náš prožitek. Jestliže smažeme všechny hranice, zjistíme, že je to právě bezvýhradná náklonnost a bezvýhradné láska, která prochází celým životem a veškerým jsoucnem a dává mu smysl. A k tomu, abyste sl toto uvědomili, nemusíte čekat až na konec světa. Můžete prostě jen kolektivní pochod za pochopením předběhnout a to tím způsobem, že povzbudíte mlkrokosmos své vlastní spirituality, a otevřete vstupní bránu, kterou tu galanská mysl v průběhu dějinného vývoje zanechala pro každého, kdo by se chtěl kdykoliv vydat ven, tedy za předpokladu, že bude mít dost odvahy otočit knoflíkem a projít.

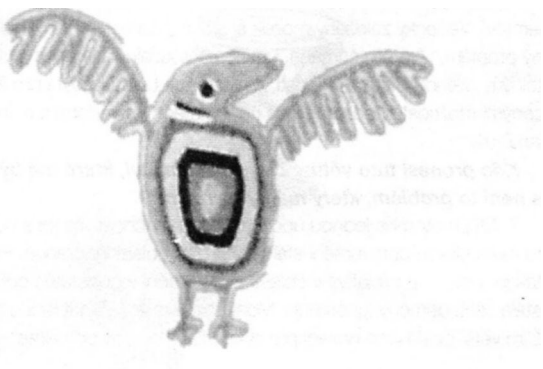

MODRÁ ALFA

Pro ty, kteří hledají svou cestu a chtějí porozumět sami sobě a objevit své talenty je připraven

seminář "Objevování skrytých schopností".

Nabízí možnost

- zlepšit paměť a schopnost učení
- naučit se úspěšněji řešit, zvládat a hlavně chápat každodenní situace
- najít vnitřní klid a vyrovnanost
- dokázat rozdávat mír a lásku.

Cena semináře (sobota 8 - 21, neděle 8 - 20 hod. + pokračovací soboty nebo neděle vždy 8 — 14 hod.) 900,— Kč (pro studenty, nevýdělečně činné, invalidy a samoživitelky 750 - Kč) zahrnuje výuku a stravu 4x denně po oba dny.

Termíny: Praha 7. - 8. 9., Brno 14. - 15. 9.,
České Budějovice 14.- 15. 9.,
Plzeň 28.-29. 9. 1996

Podrobnější informace a přihlášky na adrese:

ing. Petr Velechovský, Kadlická 109, 460 15 Liberec 16,
tel.: 048/425518 (5163057)

Barevné a polarizované světlo léčí!

Trápí Vás bolesti? Chcete zmírnit své potíže? Chcete uspíšit hojení a léčení nemocí? Chcete zlepšit svou fyzickou a duševní kondici?
Využijte léčebné účinky barevného polarizovaného záření. Tzv. colorterapii používaly všechny staré kultury.
Moderní světelná technika přináší přístroj, jehož vlastnosti jsou potvrzeny zkušenostmi s použitím laserových paprsků v medicíně. Léčebná lampa MÉDEA COLORSTAR umožňuje aplikaci sedmi základních barevných odstínů polarizovaného světla. Použití vhodné jak v klasické medicíně, tak v medicíně alternativní, v masážních a kosmetických salonech i v domácnostech. Jednoduchá aplikace.

Cena 8970,- Kč včetně DPH. Možno objednat poštou.

MÉDEA, s.r.o.,
Psohlavců 32,
147 00 Praha 4,
tel., fax.: 02/4727211

medea

Vladimír ANDO
Klasická čínská medicína II

V západním světě rozsahem ojedinělé dílo je sestaveno naším předním sinologem, který se specializuje na klasickou čínskou léčbu, na podkladě originálních čínských pramenů, a to jak klasických, tak současných. Podává výklad základní teorie v detailech i v rozsahu na úrovni podobně zpracovaných knih dané tématiky v Číně. Znamená to, že Českému čtenáři přináší množství poznatků, dosud z jazykových důvodů nepřístupných.
Tento druhý svazek je zaměřen jak na původ, rozdělení, cirkulaci a funkce životní energie Čchi, krve a ostatních tělních tekutin, tak na podrobný popis a výklad hlavních i vedlejších drah, jejich propojení, a na fyziologické a patologické vztahy. Rozsah cca 270 stran, formát A5 s množstvím nákresů, schémat, tabulek a citací z klasických textů. Tuhá vazba.

V nejbližších dnech vydá nakladatelství **Svítání,** Hrubínova 1457, 500 02 Hradec Králové 2, tel.: 049/38477

FLOATACE

("Jeden ze sta největších vynálezů v historii lidstva.'

Co všechno můžete od floatace očekávat?

1. **Antigravitační účinky:** floatace odstraňuje bolesti páteře, žaludku, končetin, kloubů i svalové tense.
2. **Mozkové vlny alfa** i théta, které vylepšují paměť, prohlubují tvůrčí potenci a intuici. Pozitivní účinky floatace přetrvávají celé týdny!
3. **Levá i pravá mozková hemisféra** se synchronizují: zvyšuje se tak akceschopnost a kapacita mysli.
4. **Zvýšenou produkci endorfinů** (přirozených opiárů), kteté navozují příjemné stavy a naopak odstraňují stavy úzkosti a napětí..
5. **Posílení imunitního systému:** floatace zkvalitňuje stav vnitřní rovnováhy a posiluje tak schopnost organismu vyrovnávat se se stresem.
6. **Biologickou zpětnou vazbu:** floatace zvyšuje schopnost jedince účinně a účelně korigovat jednání a rozhodování.
7. **Regeneraci:** flotace napomáhá hojení zlomenin, zlepšuje potíže při revmatismu, ischiasu, změkčuje a čistí pokožku, pozitivně působí na některá kožní onemocnění, uvolňuje z těla toxické látky, upravuje krevní tlak, odsttaňuje poruchy spánku.
8. **Virtuální realitu:** floatace vás jednak zbaví úzkostí a umožní překonat špatné návyky, jednak jde o velmi hlubinnou relaxaci spojenou s množstvím představ.

Přijďte si vyzkoušet metodu amerických kosmonautů: floataci.

FITNESS MAXIMA
1. PRAŽSKÝ FLOATING
Nová cesta 14, Praha 4
(metro Budějovická, bus 124, 193, 205
do stanice Ryšánka nebo Na srrži,
2. ulice vlevo, suterém podniku Laktos)
tel.: 61261387, 61261384

V příštím čísle:

Eislerová: Posvátná rozkoš
Sprinklová: Princip slasti
Feuerstein - celibát
Transformativní tajemství sexu
Metzner — Tantra (o jednotě protikladů)
Deep Trance (Rituál a oslava v Goa)
Wilson: Sexuální alchymie
Andělé (hlubinně psychologická interpretace)
Gnostická hereze (archetyp Sofie - Božské moudrosti)
rozhovor se sexuologem (]. Zvěřina)
Cesty Fritjofa Capry
Nina Wise: Nenápadné štěstí
Emahó v Praze (rozhovor)
Zázrak lidského hlasu

Robert Anton WILSON
Kosmická spoušť

Robert A. Wilson má doktorát z psychologie. Napsal 26 knih, z nich nejznámější je asi trilogie Illuminatus! *Jeho, kniha* Schroedingerova kočka *byla nazvána „nejkrásnější! knihou vědecké fikce". Napsal i divadelní hru* (Willhelm Reich v peklej, *píše poezii, spolupracoval i s ptíňkefy, neustále přednáší a vyučuje, se svou ženou rediguje futuristický časopis* Trajectories.

Co ve vás probudilo zájem o vědomí?

Wilson: Korzybski. Studoval jsem. natechnice a našel jeho knihu v knihovně. Psal o různých úrovních organizace mozku zvířat a lidí a o potřebě vrátit se na neverbální úroveň komunikace. Naučit se být si vědomi a vnímat i bez toho, abychom si slovně připomínali, že vnímáme a jsme si. vědomi. To bylo v roce 1957. V té době jsem také hodné chodil na jaZz a jednou jsem vyprávěl svému příteli o Korzybského neverbální komunikaci a on řekl, tohle dokážu vždycky, "když si dám čouda marjány. Poprosil jsem ho tedy, aby mi taky jednu ubalil a já ji vykouřit Našel jsem pak v kapse čtvrťák a uvědomil si, že se na tu minci zase dívám, jako se asi dívá dítě — bez vědomí obsahu. Uvědomil jsem si, že marjána umožňuje přesně to, co Korzybskiho neverbální cvičení. A pak krátce nato jsem byl na přednášce Allana Wattse a došlo mi, že zen, marihuana a Korzybski spolu souvisí, hovoří o způsobech, jak transformovat, rozšířit, vědomí.

Píšete o tajných společnostech a různých tajemstvích. Dnes o tom existují stovky veřejně dostupných knih. Jaké to má jdůsledky?

Wilson: Myslím, že je to nádherné. Domnívám se, že tajemství je příčinou mnoha sociálních zlořádů. Informace, informovanost, to je dnes ta nejcennější komodita. Myslím si dokonce, že informace je základem jakéhokoliv bohatství. Klařsická ekonomická teorie tvrdí, žě bohatství je vytvořeno vlastnictvím půdy, práce a kapitálu. Když ale máte půdu. kapitál a najmete si dělníky, aby hledali naftu a nafta tam není - nezbohatnete. Co udělalo z některých boháče, byla přesná informace - hledali a našli naftu tam, kde byla.

Proč to tedy trvalo tak dlouho, než se k nám ony tajné informace dostaly?

Wilson: Z větší části to zavinila katolická církev. Kdokoliv mluvil v průběhu posledních století otevřeněji, byl upálen. Alchymisté, hermetici a další začali hovořit v symbolech a šifrách.

Raine Eislerová ve své knize volá po kulturníJiansformaci, kterou bylmohla vyvolat hlubší spolupráce mcakmr/.i a ženami. Tvrdí že jsme dospěli do takového stádia vývoje naší společnosti, ,tdy bychom se měli opět začít učit od žen. Co si o tom myslíte?

Wilson: Zajímavé je, že jsem už kdysi obhajoval ranný řnatri-,archát. Na škole jsem hodně četl knihy Roberta Gravese. Souhlasím s Eislerovou. Začínají se množit důkazy © vzniku ne marriarchátu, ale jakési partnerské společnosti. Jakoby se to v posledních dvoustech letech vracelo. Já jsem to kdysi nazval „dobrovolné spojenectví". Vzájemnost, partnerství, to je, myslim, ta nejhumánější a nejinteligentnější forma společnosti.

Právě jsem dočetl knihu Bolenové *Bohyně v každé ženě* a zjistil jsem, že v mladých letech jsem byl částečně Hermem, zatímco dnes jsem více Dionysem. Nemyslím, že by ve mně i byly sexualita a mystika odděleny.

Co zůstalo z 60. let? ,

.Wilson: Dnes ráno jsme o.tom právě mluvili. Myslím Žé1| Bucky Fuller udeřil hřebík na hlavičku. Řekl, že okolo roku 1972 si ti bystřejší uvědomili, že existují účinnější formy, jaki se pokusit změnit systém, než demonstrace v ulicích. A šli „dovnitř". Na nejrůznějších úrovních a v nejrůzhějších formách. A hnutí 60. let tak ovlivnilo napořád spoustu lidí, ať uži v televizi, počítačích, ale i v bankovnictví.

Timothy Leary a Aleister Growley hráli v historn podobné úlohy. Povězte nám něco víc o tom, jaký efekt mělo jejich dí-la na vaše chápání vědomí.

Wilson: Črowley byl velmi rozporuplná osobnost, takže kažjdý, kdo ho četl* má v hlavě jinou knihu. Chtěl překonat křesťanství a navrátit do povědomí lidí věci z pohanství (o což* se i snažil i Giordano Bruno)r Měl na nás všechny vetší vliv, než si lidé uvědomují. Mně ale zajímal hlavně Crowley vědec. On cestoval po celém světě a zajímal se o kdejakou tajnou-společnost, studoval kdejaký okultní systém. Súfismus v severní Africe, taoismus v Číně, buddhismus na Ceylonč, ale také organickou chemii a fyziologii na univerzitě. Položil vědecké základy ke studiu mysticismu a změněných stavů vědomí. To je Crowley, jímž jsem fascinován — Crowley vědec, který existoval souběžně s Crowleym mystikem, básníkem, dobrodruhem.

Zlatý rozbřesk je mystická škola, ze které Crowlev čerpal většinu svých inspirací a která dodnes žije. Může takový systém být tak adaptabilní, že přežije kulturní a psychologické revize, které nevyhnutelně nastaly od doby, kdy byl řád založen? Jaké metody používá?

Wilson: Původní řád z roku 1880 používal jógu a kabalištičkou magii. Crowley přidal trochu súfismu, Izraelec Regardie pak dodal práci s tělem podle Reicha, a zavedl pravidlo, že každý, kdo vstupoval do řádu. musei podstoupit psychoterapii, í rval take na znalosti Všeobecné sémantiky, což je systém, který zaujal i mne, a který je velmi užitečnou metodou, jak projasnit myšlení. Pochopíte-li základní pravidla, jste více méně imunní vůči základním a stále se opakujícím chybám, které lidstvo i dnes dělá. Jedno z hlavních pravidel varuje před užíváním identifikací se slovesem .„je".a i já jsem ho tím, že jsem řekl, že „je", porušil. Je-velmi obtížné vyvarovat se v řeči toho „je", protože ho neustále používáme. Já už jsem dost trénovaný a tak kdykoliv to sloveso v psaní nebo v řeči použiju, zastavím se a uvažuji! — co je špatného na mém myšlení? K čemu se nemůžu dostat? Proč mne tento problém zajímá? A zastavím se a snažím se přeformulovat věty.

Pokud to trénujete, zjistíte, že se tak vaše myšlení velmi čistí. Je to jako ten slavný problém kvantové fyziky z 20. let. Elektron je vlna. Elektron je částice. Fyzikové sç přeli a mnozí tvrdili, že vesmír je nelogický, irracionální átd. Pokud ale problém přeformiriujete bez identifikace se slovesem „je", není

v tom žádný rozpor. Elektron vypadá jako vlna, když se měří takovým a takovým způsobem. Elektron vypadá jako částice.

Co říkáte na možnosti nanotechnologie? Jak ta může ovlivni v budoucnu lidské vědomí?
Wilson: Zatím jsem o tom moc neuvažoval. Je to zajímaví otázka. Změní to všechno. Nanotechnologie je pro lidství větší vývojový skok, než si zatím uvědomujeme. Větší rtež kel Ionizace vesmíru, prodloužení života, miliónkrát větší než vel ká průrfryslová revoluce. Změní věci a bude tak laciná! Doká žeme rychle zalátat ozónovou díru. Znovu vytvoříme sekvojel yé lesy a vydáme se na cesty ke hvězdám.

A co nové způsoby, jak rozšířit vědomí?
Wilson: Samozřejmě, to také. Eric Drexler ve své knize píše např. o konstrukci mikroreplikátorů, které vám prošmejdí tě lo a napraví každou buňku. To samé ale můžete udělat v mozkqvých obvodech."Asi to všechno nahradí .psychiatrii Nanotechnologie je úžasná věc a např. Japonci na to vydával ohromné peníze.

Mnoho lidí je přesvědčeno, že technologický pokrok **zpustl** buje ekologické škody. Co si myslíte o ekologii jako o védě? I
Wilson: První kniha o ekologii, 'kterou jsem četl, byla *Cesta k přežití* (Road to survial). EkĎlogie mne vždy fascinovala jal ko celý "systém a stejně mne fascinoval Bucky Fuller. Ťe i vždycky začínal u těch největších systémů a postupoval směl rem dolů. Já jsem napsal hodné satitických věcí na téma pop| ekologie, protože jsem hodně přemýšlel o lidech, kteří majj plné huby ekologie, a přitom nerozeznají svůj loket od vědj a udělali z ekologie něco na způsob kacířství, třeba jako mar-

xismus s křesťanstvím. Dnes je z toho nová hra na vinu. Hra „kdo to zavinil" je v západní civilizaci velmi oblíbená. Albert Ellis řekl, že nejpopulárnější hrou na Západě je nacházení viny a kritizování nějakých špatností. Každá generace si něco takového našla. Ve viktoriánské době to byl masturbujíc chlapec, dneska je to kuřák. Vždycky musíme mít něco, co j< špatné a co se dá zakazovat a někdy mi připadá, že do tohotc konceptu dorostla i ekologie. Samozřejmě, ekologie jako věda je něco jiného, a čím víc lidí to bude vjdět, tím lépe.

Metody védy a umění a jejich vzájemná spolupráce dnes umožňují nádherné věci: Kam myslíte že to povede?
Wilson: Věda a umění. Jejich spojení? Proč bylo přerušeno? Myslím .žé obviním inkvizici. Ale i kapitalismus vše zredukoval na jedno. Oscar Wilde to komentoval"slovy „Umění jé k ničemu." Hodnota umění záleží na tom, kdo manipuluje s tthem. Umění je Schroedingerova kočka ekonomiky. Andy Warhol se prodává za miliony a nikdo neví, co se stalo. Další rok je to někdo jiný. Picasso posledních dvacet let svého života*za nic nikde neplatil. Podepisoval šeky, které do jeho banky nikdy nedošly. Lidé si šeky nechávali, protože věděli, že jeho podpis bude stáťvíc a víc.

Jednou se někdo zeptal zenového mistra „Co je nejcennější věc na světě?" a on odpověděl „Hlava mtrvé kočky." Protože nikdo na světě nedokáže utčit,«jakou má cenu. V kapitalismu je všechno hodnoceno cenou. Občan Kane, nejlepší film všech dob, si na sebe za první rok nevydělal a Orson Welles měl velké finanční problémy po zbytek života. Dnes je situace jiná, ale bankéři chtějí vydělat dnes, a ne až za dvacet let. Chtějí Indiána Jonese.

Jestliže se tedy dnes opět věda a umění přibližují, znamená to i únik z kapitalistických perspektiv?
Wilson: Ano. Myslím, že kus práce na tomto poli udělala informační teorie. Norbert Weiner objevil základní rovnice pro informatiku ve stejné době jako Claude Shannbn, Když procházíte galerií -a prohlížíte si obrazy Leonarda," Botticelliho, Rembrandta, Vah Gogha, Cezanna, Picassa, Kleea a Jacksona Pollocka, dojde vám, že jsou tím, čím jsou, protože se vzájemně nenapodobovali. Kdyby Van*Gogh kopíroval Rembrandta, nikdo by po jeho obrazech dnes antneštěkl. Měl sílu malovat svou vizi. Člověk, který má svou vlastní vizi, místo aby jen napodoboval a pozměňoval už objevené, to je informace. Informace je nová a neprědpověditelná a informačéí teorie vedla k počítačům, které dnes umělce tak fascinují. Ty otevřely pro umění celý nový svět.

Máte nějaké zkušenosti s lucidním sněním?
Wilson: Mám spoustu lucidních snů, ale nic, o čem by stálo za to mluvit. Rád bych se o tom naučil víc. Mám v tomto ohledu bohatý život, plný vizí a sluchových halucinací a snů!

Dalším vaším oblíbeným tématem je synchronicita. Jak si ji vysvětlujete nebo interpretujete?
Wilson: Nemám nějaký model. Pro nic. Vlastně pro všechno mám nejméně sedm modelů. Ale zamlouvá se mi třeba kombinace Bellova teorému s myšlenkou, kterou mám od Barbary Honeggerové, parapsycholožky, která pracovala pro Reagana. Podle ní se pravá mozková hemisféra neustále snaží komunikovat s tou levou a nedopřeje-li jí člověk sluchu, způsobuje živější a živější sny. A když ani pak člověk její poselství „neslyší", vede to k nějakému Freudovskému sklouznutí a když ani

potom člověk nenaslouchá, pravá hemisféra člověka dovede do situace, ve které se odehraje synchronicita. Tam se už levá hemisféra musí zarazit a zpozornět: „Cožééé?"

Co si myslíte, že se stane s vědomím po fyzické smrti člověka?
Wilson: Někdo se zeptal zenového mistra: „Co se stane po smrti?" Odpověděl „nevím." ,Ale vždyť jste přece zenový mistr!" „Ale ne mrtvý zenový mistr."
Mistt Eckhart, německý mystik, na otázku „Kam myslíte že půjdete po smrti?" odpověděl „Neplánuju jít-nikam." To jsou nejlepší odpovědi, které jsem na toto téma slyšel. Podle mne je vědomí jakousi vesmírnou mimoprosrorovou funkcí, a naše mozky jsou jen místní přijímače. •

Jak si myslíte že se vyvine vědomí v příštím století?
Wilson: To přesahuje moji představivost. Já jsem nezašel dál než do roku 2012.

Co se stane v roce 2012?
Wilson: Přečtěte si Terence McKennu. Spolu s Timorhy Learym si myslím, že třetina, a brzy možná polovina Západu dnes procJRí fází vzájemného propojování, budován! jakési neurosomatické sité. Dosáhneme více v neurogenetice a metaprogramování. Práce fyziků, parapsychologů a lékařů, kteří zkoumají zenové mnichy a jogíny, přinesou nové poznání o tóm, jak fungujeme. Myslím, že dějiny mysticismu jsou plné jedinců, kteří jako komety zazářili tak třikrát za století. S LSD se to podařilo tak třem za měsíc a teď už to zažívají dva tři každý týden. Tak jáko akceleruje technologie, akceleruje i vědomí.

Philip Glass (1937 v Baltimoru) začal hrát v šesti letech na housle, ale uvádí, že se vážně začal o hudbu zajímat až o dva roky později, kdy začal hrát na flétnu. Na universitě v Chicagu studoval matematiku a filosofii, ale když studium (v 19 letech) dokončil, rozhodl se, že se stane hudebním skladatelem. O několik let později odejel do Paříže studovat u Nadii Boulangerové. V té době byl také najat, aby pto potřeby filmu přepsal do not indickou hudbu Ravi Šankara. Od toku 1966 pravidelně navštěvuje Indii a začíná studovat buddhismus a praktikovat meditaci. Živil se pak skládáním hudby (pro divadlo, film), nejvíce pro potřeby vlastního orchestru (Philip Glass Ensemble). V roce 1976 měla premiéru jeho opera *Einstein on the Beach* (Einstein na pláži), která byla první v sérii podobných (např. *Satyagraha, Akhnaten)*. Napsal také hudbu k několika slavným filmům, jako *Mišima, Koyanisqtiatsi, Powaqqatsi*. Žije v New Yorku.

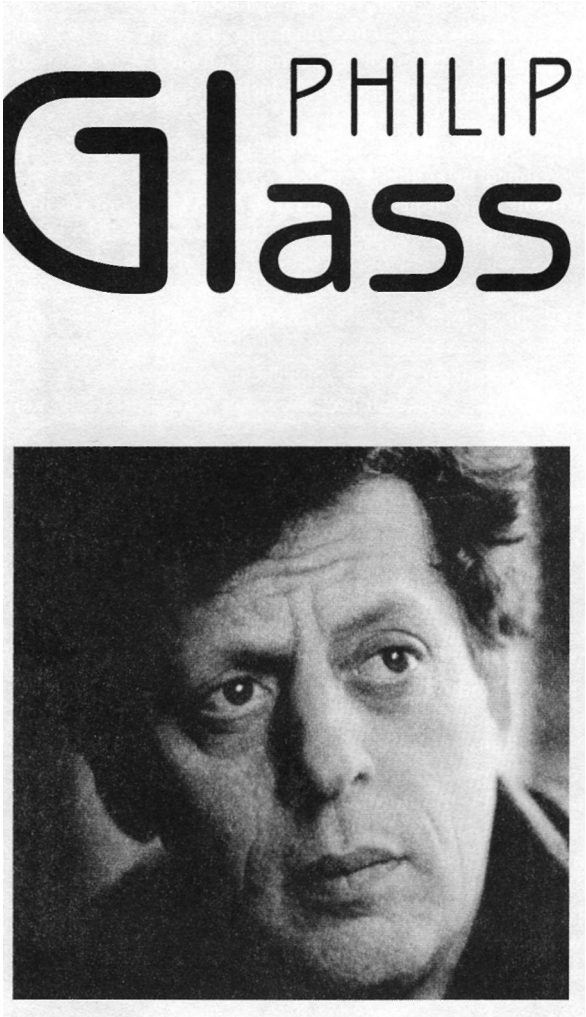

Jak jste uvedl, váš zájem o buddhismus začal tím, že jste začal cvičit jógu. To bylo tak kolem roku 1962, kdy bylo těžké najít nějakého učitele jógy.

Glass: Našel jsem jednoho ve Zlatých stránkách, pod písmenem „J". Tři roky jsem docházel k různým učitelům, a tehdy mne také naučili nejíst maso. O buddhismu jsem od svých učitelů jógy nikdy nic neslyšel. Poprvé mi o něm pověděl John Cage a jeho kniha Silence (Ticho). V té době se mi díky jednomu malíři, který navíc bral peyot, dostal do rukou docela dobrý překlad čínské knihy I-Ting. Na konci 50. a na začátku 60. let byli malíři tou nejdobtodružnější skupinou lidí, nejpřístupnější novým idejím. Není proto náhoda, že jsem se 0 I-Tingu dozvěděl od malíře. A pak přišel John Cage. Zcela jistě jsem se o něm nedozvěděl ve škole, tenkrát ho nikdo nepovažoval za seriózního skladatele. V „Silence" citoval několik zenových koanů. A pak to kulturně „bouchlo", když Beatles začali studovat s Maharišim v Indii. Přivezli zpět indickou kulturu a Ravi Sankar začal plnit koncertní haly 1 na Západě. Díky George Harrisonovi pak znal Šankarovo jméno skoro každý. Když jsem ale začínal já, zájem o indickou kulturu byl jen velmi okrajový a povrchní.

Co jste tenkrát četl?

Glass: Běžné knihy, jako třeba Marco Palliho „Peaks and Lamas" a knihy o józe od Thea Bernarda. Psal taky o Tibetu, byl tam ve 30. letech. Z knih jsem nabyl dojmu, že skutečnou branou do Tibetu je Dardžiling. Tehdy to byla skutečná ničím a nikým nerušená tibetská komunita. Četl jsem také knihy Arthura Avalona (vlastním jménem to byl Sir John George Woodruffe). Napsal např. knihu „Serpent Power". Soustřeďoval se na jógu z oblasti Bengálska a díky jemu jsem se dozvěděl o Ramakrišnovi.

No a pak jsem pracoval na notaci hudby Raviho Šankara. Měl jsem nějaké stipendium, ale abych si přivydělal, vzal jsem tu práci. Šankara do Paříže pozval Conrad Rook, aby napsal hudbu k filmu *Chappaqua*.

Už jste se předtím s indickou hudbou setkal?

Glass: Nikdy předtím jsem indickou hudbu neslyšel! Legrační, že?

To ano. Protože za dva roky zněla z každého tranzistorového rádia.

Glass: Jakoby přes noc byla všude. Ale abych ji dokázal zapsat do not, musel jsem ji přece jen studovat trochu víc. Musel jsem najít nějaký fígl, jak k ní přistupovat. Evropská notace byla vyvinuta pro evropskou hudbu, organizovanou evropským způsobem.

Tenkrát vás za vaši interpretaci indické hudby hodně kritizovali. Dokonce pak koncem 60. let naznačovali, že jste se ke své hudbě dostal omylem, přes chyby, které jste udělal, když jste se pokoušel zapsat indickou hudbu do not.

Glass: Nejsem si jist, jestli to byly chyby. Ale něco na tom je.

Nebylo to prostě nepochopení struktur? Ze jsme techniku hry indické hudbě přisoudili my?

Glass: Tenkrát jsem si to myslel. Když jsem indickou hudbu tenkrát poslouchal, domníval jsem se, že jde o princip sčítání (forem a struktur), ale ukázalo se, že to tak není. Indická hudba je budována cyklicky. A to se pak ukázalo být, zvláště pro můj způsob sHádání hudby, velmi užitečné.

Jel jste do Indie kvůli Ravi Šankarovi?

Glass: Ne, jel jsem tam kvůli Swami Satčidanandovi. Potkal jsem ho v Paříži, když byl na cestě do New Yorku. Měl jógový ašram na Šrí Laňce, tehdy to byl Cejlon, a pozval mne, abych ho tam navštívil. To bylo na podzim roku 1966. Byl jsem tehdy ženat s JoAnne Akalaitisovou a tak jsme cestovali tehdy tradiční cestou: přes Turecko vlakem, přes Irán a Afgánistán do Pákistánu a pak do Pandžábu autobusem. V Dillí mne čekal dopis Satčidanandy: „Drahý žáku, určitě budeš také rád, když uslyšíš, že v New Yorku mne přivítali velmi nadšeně a tak jsem tam založil školu. Není tedy důvod jet na Cejlon. Přijeď za mnou do New Yorku, můžeš u mne studovat." Nechtělo se mi odjet, aniž bych viděl Indii, a tak jsem pod dojmem Bernardových knih odjel do Dardžilingu.

Hledal jste tenkrát duchovního učitele?

Glass: Jel jsem za něčím exotičtějším, než studiem jógy. Těšil jsem se do Indie na nějaké exotické dobrodružství, o jakých psal Bernard.

V roce 1967 jste byl zpátky v New Yorku a začal jste meditovat. Vaše minimalistické práce se v jistém smyslu vyvinuly na základě práce s hudbou Ravi Šankara. Přesto ale popíráte, že váš styl byl ovlivněn meditací a odmítáte také srovnávání vaší hudby s meditativní hudbou.

Glass: V té době se o něco podobného pokoušela celá řada sHadatelů a ti v Indii nebyli. Neměli buddhistické učitele a nestudovali jógu.

V roce 1968-69 se objevila řada článků, které psaly o „nové meditační hudbě" a zmiňovaly jména jako Glass, Terry Riley, Lamonte Young a Steve Reich.

Glass: Vždycky jsem to považoval za nedorozumění.

Vyjasněme si něco: termín meditační hudba neznamená, že její inspirací byla meditace, nebo že pochází z meditačních zážitků, ale to, že hudba sama podporuje, nebo vzbuzuje, kontemplativní stav mysli. Takový stav, při kterém mysl hledá vnitřní klid, namísto aby přeskakovala z tématu na téma.

Glass: Když půjdete do kteréhokoliv new age centra a vlezete si do floatačního tanku, jakou hudbu myslíte, že vám tam pustí? Ne

Rileyho nebo mne nebo Lamontovu. Hrají „new age music" a to není rotéž. Hudba, kterou měli tenkrát kritici na mysli, ještě stále nebyla napsána. To přišlo později. V roce 1968 byla Amerika zaplavena novými idejemi a důsledky byly tedy nevyhnutelné. V mém případě byly ale podněty i jiné: napříHad Beckett. Nezapomeňte, že jsem tenkrát spolupracoval s divadlem Malibu Mineš a to v té době hrálo Becketta. Nenarativní divadlo nebo umění není založeno na tématu a jeho rozvíjení, nýbrž na rozdílných strukturách. Vliv na nás měla nejen Indie, ale např. i Brecht, Genet atd. Narušili způsob, jakým se obvyHe divák ztotožňuje s hrdinou. Brecht pracoval s ironií, Becket fragmentalizoval, Genet pracoval s transcendentální vizí.

Je nepřipoutání na identifikaci s hlavní postavou či jiným charakterem něco jako trénink dharmu ke sensibility?

Glass: Má to co dělat s myslí, která si uvědomuje sebe samu, nebo která uznává a uctívá sebe samu. Brecht je příklad někoho, kdo se pokoušel dostat se nad rámec sebeuctívající mysli. Ale ať on nebo ti ostatní, které jsem zmínil, jejich pokusy jsou záHadem toho, co dělá umělce avantgardním.

V I. světové válce zemřel romantický idealismus. Pak přišli tito muži, plni deziluze, a vyprodukovali čerstvý a vůči západní tradici, která tak zklamala, nově kritický postoj. Po druhé světové válce se tento postoj ještě zintenzívnil. To jsme přišli my. V 60. letech přišlo ovlivňování nejrůznějších kulturních idejí. Na jedné straně exploze indické kultury, na druhé straně reakce na slovesné umění 19. a 20. století. Tyto dva proudy obohatili jeden druhý. Když jsem se vrátil z Indie, začal jsem se na obtazy třeba Franka Stelly a Jaspera Johnse dívat znovu a jinak a viděl jsem díla, vzešlá z jiného druhu myšlení, ze zdroje odlišného než abstraktní expresionismus a abstraktní umění post-dadaistů. Genete a Beckett byli v tomto smyslu dva nejdůležitější lidé, ale pokud chcete, můžeme tuto stopu vysledovat zpět až k Duchampovi.

To je zajímavé křížení, protože linie Duchamp - Cage - Zen je pravděpodobně neméně nápadný, ale nejefektivnější buddhistický vliv na tuto kulturu. A pokud byste chtěl sledovat jinou západně-buddhistickou genealogii, můžete sledovat linii Cage, Genet a Artaud až na Bali.

Glass: Nechci popírat spojení s indickými vlivy, jen naznačuji, že záHad byl mnohem

To je zajímavé. V jistém okamžiku tu byla exploze indické kultury a toho, co tisk nazval „minimalistická meditační hudba", ale vy neustále tvrdíte, ne, bylo to jinak. Paralely však zůstávají. Ve vaší hudbě se ale objevuje ještě jeden motiv, řekli bychom „faustovský": její obsesivní, vášnivá dimenze. To přece vypráví o západní ztrátě kontroly. A to zase vede zpět k západní tradici.

Glass: To je myslím přesné. Jiná možnost je podívat se na to z pohledu vizuálního, malířského „minimalismu" — Sol Lewitt, Don Judd a Robert Morris. Kdybyste hovořili s nimi, asi by se o indickém vlivu nezmínili. Přitom kulturní změna myšlení, která se tu odehrála v 60. letech a která zasáhla všechny druhy umění, měla mnoho zdrojů: z Evropy, Dálného Východu, Indie ale i z Ameriky. A přesto, uprostřed těchto vlivů a změn, mne nikdy nenapadlo uvažovat o své hudbě jako o meditační. Hodně mne ovlivnilo divadlo, hodně jsem chtěl změnit hudební jazyk tak, aby byl s divadlem spojen.

Ten váš hudební jazyk se ale k ničemu nevztahoval.

Glass: Ano. Byl to sám k sobě poukazující abstraktní hudební jazyk. Na konci 60. let sHádalo hudbu, ovlivněnou přímo či nepřímo indickou kulturou, víc lidí. Bylo běžné vidět západní hudebníky oblečené do indických šatů a zapalovat na pódiu vonné tyčinky. Já jsem dělal něco docela jiného. Stačilo mi, když tyčinky zapalovali jiní.

Přes všechny možné námitky, vzhledem k tomu, jak se buddhismus etabloval v USA, je ale přece možné hovořit o vzájemném propojení mezi vaší hudbou a vaším studiem buddhis-

Glass: To jistě ano. Ale ne přímo v hudbě. Skutečný vliv na mne měl buddhismus pokud se týče způsobu mého života, ne pokud se týče formy a obsahu mého umění. Buddhismus mne ovlivnil ve způsobu, jakým den po dni žiji. Není to něco teoretického, jako např. jak malujete obraz nebo jak píšete tomán. Buddhistické zásady, např. praxe soucítění a plného vědomí mysli, jsou velmi, velmi praktické.

To je ale dosti vzdálené vašemu původnímu exotickému nadšení pro indickou kulturu.

Glass: Začnete se o něco zajímat, protože vám to připadá exotické, ale přivede vás to ke každodenním činnostem. Nebo jinak, chcete-li: život plný hudby je tak vášnivý a vyčerpávající, že je důležité najít něco, co vás uklidní a vyrovná.

To ale trvá celou generaci, než zjistíte, že je to všechno o tom, jakým způsobem si ráno obujete a zavážete boty.

Glass: To je na tom ale to nejzajímavější. A proto se také bráním těm, kteří zdůrazňují vliv toho všeho na mou hudbu.

I když některé aspekty buddhismu vás snad neočekávaně přivedly zpátky od exotického ke světskému, jiné aspekty buddhistické meditace přece doplňují tradiční disciplíny západního hudebního vzdělání: disciplína, cvičení, vztah mezi formální strukturou a osobní tvořivostí, vztah mezi disciplínou a uměním si hrát.

Glass: To je to, co jsem se učil od Nadii Boulangerové. I když mně samotnému už tehdy disciplína nechyběla. Amo Pema Codron mi dala na Hopu jejich tibetské motto - byl to znak disciplína - a já jsem jí řeH, že to je přesně to motto, co nepotřebuju.

Pozdější zenová učitelka Maurine Stuartová studovala u Boulangerové piano 15 let před vámi a často o ní hovořila jako o své duchovní učitelce.

Glass: To docela dobře chápu. Než jsem odešel do Paříže, už jsem si vypěstoval něco dobrých zvyků, např. disciplínu. Boulangerová ale disciplínu povýšila na jinou úroveň. Přidala něco, co jsem později našel i v tibetské praxi, něco jako náboženskou oddanost studiu hudby.

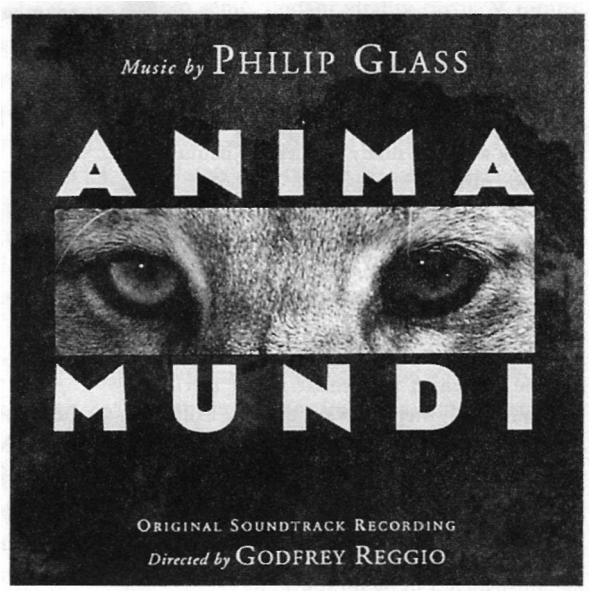

CD firmy Warner Music

Byl jste její oddaností inspirován?

Glass: Boulangerová byla nedostižným příkladem disciplíny a oddanosti, a očekávala, že i její žáci budou takoví. Jenže to bylo téměř nemožné, protože ona byla dál než kterýkoli jiný člověk. Přesto to ale vše dělala velmi prostým způsobem. NapříHad jediná možnost, jak zvládnout vše, co chtěla aby člověk zvládl, byla vstávat v 6 táno a celý

První lekce – nejlepší lekce

den tvrdě pracovat. Každý den, pořád. A přesto jsem pak na jejích hodinách měl dojem, že jsem udělal jen to nejnutnější minimum.

Někde jste se o ní zmínil jako o „monstru".

Glass: V tom smyslu, že byla k neutahání. Jednou jsem přišel na hodinu harmonie. Uviděla chybu. Soustředěně v tichosti tu stranu not studovala a pak se na mne podívala a zeptala se soucitně, jak se cítím. „Jsem v pořádku, slečno", řekl jsem. „Nemáš horečku, nejsi nachlazený?" Já stále nevěděl, o co jde. „Znám dobrého psychiatra. Jít k terapeutovi také není něco, za co by se člověk měl stydět", pokračovala. Vysvětlil jsem jí, že nic a nikoho nepotřebuju. Nakonec tedy řekla: „No, tomu nerozumím." „Čemu nerozumíte?", zeptal jsem se. A ona řekla: „Tomuhle!" a dramatickým gestem ukázala na chybu. „Jak vysvětlíte stav mysli, která vyprodukovala takovou chybu? Jste tak mimo realitu? Kdybyste byl při smyslech, věděl byste co děláte a nemohl byste takovou chybu udělat. Jak můžete žít tak nevědomý život, který způsobí tohle tady!"

To byla slečna Boulangerová.

Jaké to mělo důsledky?

Glass: Rozhodl jsem se, že najdu takový matematický systém analýzy pro každou notaci, který by takovým chybám zamezil. Další rok a půl už nikdy mé cvičení nemusela komentovat.

Boulangerová se soustřeďovala na tři věci, které byly, v jistém smyslu, jakousi přípravou na mou pozdější práci s učiteli dharmy. Za prvé základy harmonie a obratů, za druhé umění pozornosti (a to pro mne bylo nejtěžší, a každá meditace je vlastně cvičením pozornosti) a za třetí, a o tom nikdy nepřestávala mluvit, úsilí. A o tom hovoří i duchovní mistři. Na začátku, uprostřed i na konci každé hodiny zněla její mantra: „Musíš se snažit!" Dva roky jsem se učil být pozorný, snažil jsem se a studoval harmonii. Kdybych se nic jiného nenaučil, i to by mi stačilo na celý život. První lekce - nejlepší lekce. Důsledkem byla např. trpělivost. Člověk se naučí, že vše vyžaduje nějaký čas a trpělivost. Děláte stejnou věc znovu a znovu, možná vždy o něco lépe, ale děláte to pomalu. Zjistíte také, že základ všeho je praxe. Cvičení. Cvičíte na piano ne kvůli tomu, abyste byl virtuóz, ale abyste cvičil na piano. Hrál jsem jeden recitál snad čtyřicetkrát za dva roky. Lidé se ptali, nenudí vás to? Část praxe je také umět zahrát jednu věc 40x tak, aby vás to nikdy nenudilo.

Ale meditace je také někdy nudná.

Glass: Jde o to dělat ji tak, aby nudná nebyla. Teď právě cvičím na koncert. Už jsem dva měsíce nehrál. V jistém smyslu denně hraju koncert.

Philip Glass + Allen Ginsberg

(Záznam tiskové konference, divadlo Archa, 25. března 1996)

Když jsem poprvé slyšel úryvky z Glassovy opery „Einstein na pláži", ztrnul jsem slastí a pocitem zadostiučinění: konečně západní hudba, která mantruje a je mysticky záhadná! Když jsem poprvé četl úryvky ze slavné básně Allena Ginsberga „Kvílení", ztrnul jsem slastí a pocitem zadostiučinění: konečně někdo, kdo nepředstírá a je opravdový až za hranice šoku a slasti! Od těch dob mám Glasse i Ginsberga vnitřně spojené.

Koncem března 1996 oba přijeli do Prahy a v divadle ARCHA se uskutečnily dva Glassovy klavírní koncerty. Ginsberg jeden večer recitoval.

Jak se vám pracovalo na hudbě ke třem filmům Godfreye Reggia? Co pro vás znamenaly?

Glass: Ty filmy by měly nakonec vytvořit jakousi trilogii. Trilogii o vlivu člověka na životní prostředí. Koyanisquatsi byl o negativním vlivu technologie a civilizace, Powaqquatsi je o vlivu severní polokoule na jižní. Myslím, že pokud to dokončíme, bude to reprezentace jedné myšlenky.

Problém je v tom, že to jsou myšlenky radikálně nové a přitom velmi staré. Ale víc říci nedokážu, protože kdykoliv se o tom bavím, cítím to vždycky jinak.

Jaká byla v tomto kontextu práce na filmech Mishima nebo Blue Light? Byla snadnější?

Glass: Ne tak docela. Když jsem pracoval s tradičnějšími režiséry, trval jsem na tom, abych byl více účasten společné práci. Trvám na takové spolupráci víc, než obvykle hudební skladatelé činí. Martin Scorsese bude dělat film o 14. dalajlámovi, hovořili jsme o mé spolupráci, a já jsem mu řekl, že budu chtít být u toho už když se bude psát scénář a také po celou dobu natáčení - přitom budu vytvářet hudbu. Mám pocit, že s tím souhlasil.

Obvykle skladatel přijde až k hotovému filmu. Já takto pracovat nechci. Jednak špatně platí a stejně vám pak stát půlku vezme na daních. A tak dělat hudbu k filmu pro mne není až tak zajímavé, pokud k tomu nepřistupuji tak, jak to dělám...

Neudělal jsem moc filmů, snad devět, deset. Hudební skladatelé udělají hudbu k pěti až šesti filmům ročně.

Jaké bylo pozadí filmu A nim **a Mundi? Zdá se nám, že nějak vázne distribuce.**

Glass: Ten film se dělal, aby pomohl vybrat peníze pro World Wild Fund. A *Bulgari,* italská šperkařská firma, vlastnila první rok práva, a tento film pouštěli na celé sérii večeří a recepcí, aby vybrali peníze. V USA je na laser disku na videu. Problém je spíše s Powaquatsi, protože ten nemá distributora.

Co je to minimalismus?

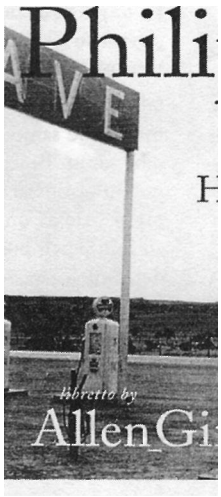

Glass: Je to slovo, označující hudbu, která vznikala v New Yorku v letech 1965 - 1975. Bylo to hnutí více skladatelů, kteří se pak rozešli různými směry. Novináři se toho ujali, a dokonce se to ,dnes vyučuje na konzervatořích. Důležité ale je připomenout, že to nikdy nebylo skupinové hnutí, jako u serialistů. Neměli jsme školu, časopis, a většina lidí, kteří psali minimalismus, to popírali. Já to taky dělal. Ale už jsem to vzdal. Když mi řeknou, že jsem minimalista, odpovídám, že už mi nadávali i hůř.

Minimalismus byl výpovědí nové generace skladatelů, kteří chtěli reformovat jazyk moderní hudby. Něco podobného se ten-

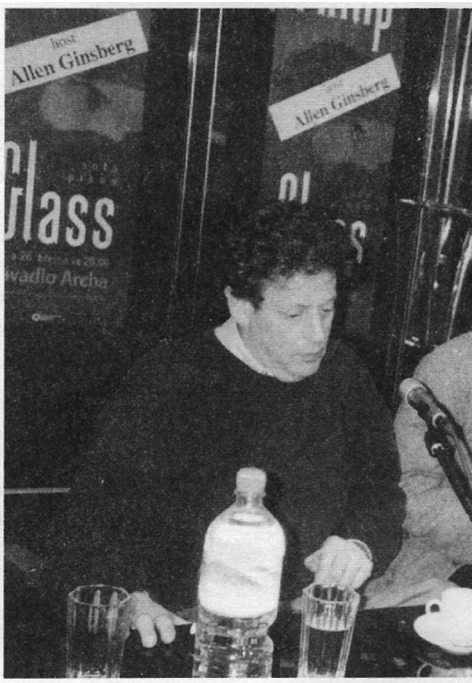

REFORMA JAZYKA moderní hudby

krát dělo i v poezii. My jsme považovali Bouleze anebo Stockhausena za akademiky, protože se to učilo na školách, a ti, kteří takto skládali, měli jakousi ekonomickou protekci, ale také minimální kontakt s publikem. Má generace chtěla být co nejpřímější, a ptoto většina z nás začala veřejně hrát a vystupovat. Nikdo z naší genetace nebyl ani pozván, aby učil na hudebních školách. A dodnes to platí.

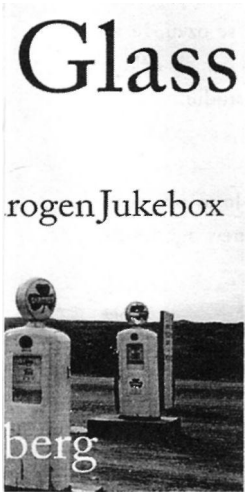

Šlo o transformaci jazyka moderní hudby. Bylo to nakonec mnohem úspěšnější, než jsme si kdy mysleli. Jednak se na nás hodně starších lidí rozzlobilo, a to nám velmi pomohlo, protože se o nás lidé začali zajímat. A za druhé, podařilo se nám objevit velmi široké publikum. Hovořil jsem o tom s Allenem a myslím, že totéž se dělo v poezii, on také chtěl přivést poezii do kontaktu s publikem.

Je ale důležité si uvědomit, že když mi bylo dvacet, jim bylo třicet. Byli starší generace. A nám se hodně líbilo to, co dělají.

Ginsberg: Jsem rád, že v New Yorku, stejně jako v Praze, práce lidí jako Kerouac, Burroughs atd. měla vliv jak na nás, tak na lidi ve střední a východní Evropě, ve smyslu bourání cenzury, stereotypů jazyka, nacionálního šovinismu, bessexovosti politiky atd. My jsme tenkrár chtěli studovat východní nauky a meditaci, abychom objevili, co je podstatou vědomí, a co je pod externím politických a sociálním světem.

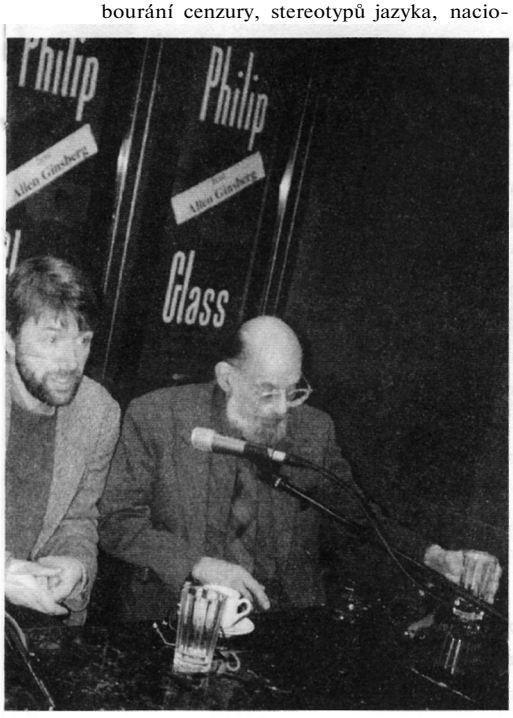

Glass: Jaksi jsme se snažili obnovit jazyk své generace. Hudba a poezie je téměř vždy pozitivní, a totéž se dá říci o kultuře celkově. Pokusy o restrukturalizaci kulturního jazyka znamenaly sledovat kontinuitu vývoje. Je v tom snaha každé další generace neustále bojovat o nový výraz, a zároveň touha zůstat v tom, co je.

Ginsberg: Rád bych dodal, že co je specificky pozitivní na tom všem, je za ptvé snaha o komunikaci, tedy touha vytvořit nový jazyk, a za druhé také soucit, bez ohledu na komunistickou nebo kapitalistickou propagandu. Dnes už je tu nová generace skladatelů a básníků, a když vidím, co dělají, jsem velmi optimistický.

Vy jste žili dlouho mimo USA. Teď" v Praze žije hodně Američanů, co si o tom myslíte?

Glass: Já jsem zjistil, že tu je tolik Američanů, až teď. Víte, dnes můžeme docela snadno cestovat, ne úplně všude, ale většinou to jde. Důležité však ale je, aby dnešní umělec měl vizi světa.

Já ale zároveň raději pracuji doma. Není to vždy možné. Teď připravuji tři nové opery v Německu, jsem rád, ale trochu se obávám, jak to pak převezu zpátky do USA. Musím tedy vymyslet nějaký speciální projekt pro USA.

Ginsberg: Dnes pravicové politické křídlo kongresu USA ve jménu „political correctness", politické správnosti, omezilo podporu umění, a opět existuje jakási neochota ke svobodné řeči a ke svobodnému myšlení. Jakýsi mírný stalinismus. Jsou zvláště podezíraví, pokud jde o duchovní korupci (Mao), elitářský individualismus (Stalin), a degenerativní umění (Hitler). Možná jsou mladí Američané dnes v Praze trochu zHamáni zvýšeným materialismem. Slyšel jsem někoho si stěžovat, že většina pije pivo, kouří trávu a užívá si, místo aby malovali, psali a sHádali. Ale možná to v Paříži ve 20. letech bylo stejné. Je to jakýsi kompost pto nějakou tu květinku.

Glass: Americká kultura byla přece od počátku kulturou utečenců. Ale rychle jsme si vybudovali jakousi cestovní uměleckou komunitu s mezinárodní reputací. Oba jsme tím byli ovlivněni. Jakýsi internacionální pozitivismus.

Allen Ginsberg (1926) spolu s Jackem Kerouacem (1922-1969), Williametn S. Burroughsem (1914) a Neilem Cassadym (1920-1968) reformovali americkou literaturu pádným svěžím bouchnutím: pomohli definovat „beatnické" hnutí, které nepřímo ovlivnilo jak mírové hnutí, tak i kariéru Boba Dylana. Dodnes Ginsberg publikoval na 40 knih a tucet gramofonových alb. Je nositelem Národní ceny za poezii, je členem mnoha institucí, čestným profesorem Brooklynské university, zakládajícím členem Kerouacovy školy při Naropa Institutu v Boulderu, Colorado. Charismatický, se smyslem pro humor a neuvěřitelně přesným vyjadřováním.

Novináři a tlumočníci ho mají rádi, protože mluví přesně, pomalu, často vysvětluje přesný význam slov, cizincům všechna jména „speluje", aby je napsali správně. Jenže pokud si novináři a tlumočníci myslí, že to je kvůli nim, jsou vedle. Ginsberg je totiž člověk, který kdysi (chtěl být právník) zvolil Cestu slov. Tvrdohlavě, často se sebezraňující přímostí, zkoumal a zkoumá, jak se dělá jazyk. Jak uniknout pasti verbalizace. Málokdo na světě měl tolik odvahy, aby se vydal porazit „draka" drakem.

Allen Ginsberg toho prožil za několik životů. Krotil, a dá se říci, že zkrotil ty síly v člověku, které většinu jiných ovládají. Zkuste zjistit, jak myslíte. Jak se na hladině vaší mysli vytvářejí slova, věty, názory? Zkuste se v té setině vteřiny, kdy vás někdo rozčílí a vy vybuchnete, zastavit a změnit slovosled vaší tak zautomatizované reakce.

Ginsberg medituje, když myslí. Vědomě trénuje vědomou pozornost na své vědomí. Pomocí slov. Slovo je klíčem k zámku v bráně do bran dalších bran podvědomí. Hraje si a bojuje se slovy meči slov. Jako novodobý kejklíř a blázen (ve smyslu žolík), vysvobozuje se každou svou další básní ze sítí naprogramovanosti. Bojuje o svou svobodu každou větou, kterou vyřkne. Nemůže zvítězit, ale ani neprohrává.

Následný rozhovor byl sestaven z rozhovoru v Arše a rozhovoru otištěného v časopise Magical Blend 47 z června - 1995.

PRAXE BDĚLOSTI

Jak cvičíte, v tom duchovním slova smyslu?

Ginsberg: Duchovní, spirituální, to slovo pochází z latiny, a týká se dechu. Není v tomto smyslu přesné. Já medituji tibetským stylem, a cvičím zklidňování mysli a jasné vidění. Dělám to od roku 1970. Někdy pravidelně, někdy velmi nepravidelně. Posledních pět let je, po smrti mého původního učitele Cogjema Trugpy, mým (i Philipovým) učitelem Gelek Rinpoče. Cvičíme i vizualizaci a jiná složitější cvičení.

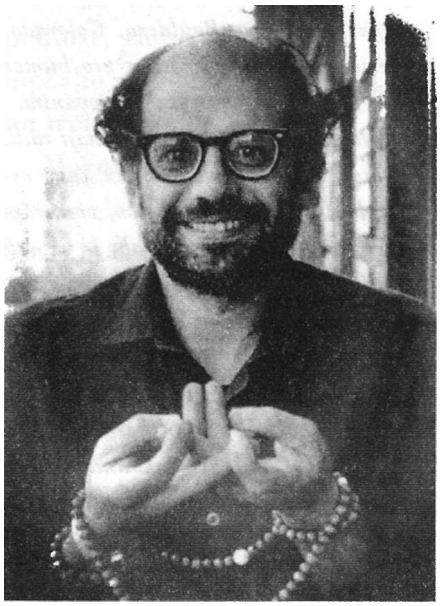

Jak potom kombinujete „duchovní cvičení" s denní aktivitou?

Ginsberg: Nemám rád slovo duchovní, spirituální. Já bych tomu řekl *praxe bdělosti.* Spirituální je slovo tak zneužívané a tolikrát zneužité, že ho raději nepoužívám.

Co byste poradil, jak aplikovat takto nabytou zkušenost v denním, všedním životě?

Ginsberg: Pořád bych mluvil o bdělosti, 0 bdělém vědomí. Budeme-li více pozorní 1 k těm nejmenším detailům, budeme schopni daleko více si cenit i všedních okamžiků všedního dne. Podobné je to i v jazyku, já se snažím být bdělý i v jazyku, to je můj úkol, jazyk je velmi zamlžený, nonreferential. Takže aplikace bdělosti na jazyk, kterým se já profesionálně zabývám, je takovým příkladem aplikace cvičení bdělosti na všední život. Snažím se hovořit tak přesně a jasně jak to jen jde. Když je jazyk zamlžený, zamračený, je také nesrozumitelný a nesdílející. Ve smyslu poezie to znamená pamatovat si „mysl", umět scanovat svou mysl, pozorovat co pozoruješ, pozotovat, co je živoucí, zjistit, že životnost je sama o sobě moudrá, a dokázat se stát tajemníkem své vlastní mysli. Aby psaní bylo jako když to píše přímo mysl. To vyžaduje umět být si vědom, co se děje v mysli.

Mělo na vás vliv to, že jste dospíval s matkou, která byla mentálně nemocná?

Ginsberg: Ano, ale v opačném slova smyslu. Já jsem na ty její sttachy a obavy z různých rajných agentů a konspitací byl tak aletgický, že jsem alergický na jakékoliv konspirace a tajné agenty dodnes. Naučil jsem se také trpělivosti. Možná mne to trochu znecitlivělo vůči tragédiím jiných lidí a mám nějak zvlášť hroší kůži.

Když jsem pak koncem 40. let měl sérií vizí, modlil jsem se k Bohu, protože jsem nevěděl, co se se mnou děje. Nikdo mne nechápal, bylo to jako když se člověk po LSD snaží ostatním vysvětlit, co viděl. Byl jsem z těch mnoha úrovní reality zmaten. Tenkrát jsme vůbec nevěděli, co se děje, a všichni si mysleli, že jsem se zbláznil. Měl jsem na vybranou - buď jít do vězení, nebo do blázince. Na psychiatrii jsem strávil 8 měsíců a když mne propouštěli, řekli mi, že jsem nikdy nebyl blázen, že jsem jen ptůměrně neurotický. Bylo to tam jako v hotelu, denně jsem odpoledne a na víkendy mohl odejít.

Vypadá to, že jste v životě dost často „hrál" roli blázna, šaška. Jste „šašek"?

Ginsberg: Jo, jsem starej kojot. Jsem blázen. Cítím se přitozeně hloupý. Nejsem mudrc nebo tak něco. Jsem moudrý v tom, že vím, že jsem němý. A tak nechávám mluvit jiné a já naslouchám.

V jedné básni jste napsal: „Když to nikomu neukážeš, jseš svobodnej a můžeš napsat úplně cokoliv..." Když jste začal psát, psal jste, abyste publikoval?

Ginsbetg: Ptávě takhle jsem napsal „Kvílení". Nepsal jsem to pro tisk. Psal jsem to do šuplíku. Nechtěl jsem, aby to viděl můj otec. Proto to asi bylo tak dobrý - psal jsem to jen pto sebe a pro Kerouaca.

Jiný verš říká: „mysl je vnější prostor".

Ginsberg: Když otevřete oči, vidíte noční nebe a hvězdy. Když zavřete oči, je to to samé. Stejný nekonečný prostot. Gtegory Corso napsal nádherné verše: *Hvězda/ je tak daleko/ jak jen okol dohledné/ a tak blízko/ jak blízko má ke mněl moje oko.* To je Einsteinovský paradox.

Řekl jste kdysi, že inspirace se dá naučit. Jak se učí inspirace?

Ginsberg: Myslím, že například Dylan učil inspiraci způsobem, jak demonstroval fyzickou inspiraci, nebo inspiraci neomezeného dechu. Myslím také, že lidé, když poprvé slyšeli „Kvílení" nebo „Kaddiš", rozpoznali hloubku pocitů, tu extázi a přenos, a uvědomili si, jak je to napjaté a že mohou dělat totéž.

Co vám poradil Dylan ohledně nahrávání vašich vlastních desek?

Ginsberg: Rekl mi 1) Musíš se naučit hrát na nějaký nástroj. 2) Ukázal mi, co mi nikdo předtím neukázal - jak se na tři akotdy htaje blues. Bylo mi tenkrát 45 let a nevěděl jsem, že existují nějaké akordy. 3) Když prý budu pořebovat nějakou kapelu, ať se ozvu, že mi vypomůže. Samozřejmě, neměl čas, ale několikrát mi skutečně vypomohl ve studiu.

Znáte Terrence McKennu?

Ginsberg: Slyšel jsem o něm. Je to prý osobnost co se týče psychedelik, new age hnutí, hypotézy Gaia atd.

McKenna věří, že naše civilizace se exponenciálně vyvíjí a v roce 2012 dosáhne konečného bodu svého vývoje.

Ginsberg: To zní velmi hyperbolicky. Já se domnívám, že to „končení" bude ještě pár set let trvat. Jak řekl Elliot - „Ne s třeskem, ale s kňouráním". Bavil jsem se jednou na toto téma se svým tibetským učitelem Gelek Rinpočem a on si myslí, že to skončí ne nějakou náhlou katastrofou, ale pomalým karmickým zasukováním. Lidí stále víc, auta už se budou jen použít atd. Ne, že by nás něco nahtadilo — bude to prostě něco jiného.

Jak jste jako „beat" generace žili celou tu dobu až dodnes?

Ginsberg: To hlavní, o čem jsme už v roce 1945 mluvili s Kerouacem a Burroughsem, byla nezbytnost změny duchovního klimatu. Používali jsme tetmíny jako „Nová vize" nebo „Nové vědomí". Tenkrát jsme se spíše otáčeli zpátky, Ketouac to vyjádřil větou „Země je jako Indián." Jakoby tenkrát ta duchovní revoluce začala - v literatuře, umění, objevila se nová poezie, nové drogy, podzemní kultura atd. Burroughs studoval antropologii a archeologii, Kerouac se stýkal s Indiány, já měl svou židovskou intelektuálskou kultům, začala sexuální revoluce. Psychedelika byla v roce 1948 poprvé spojována s „Novým vědomím" — tenkrát jsme to zkusili. Kromě mne asi i Kerouac, určitě Burroughs, Gary Snyder. Já jsem měl tenkrát pocit, že slyším hlas a vidím Blakea. O tři roky později jsme zkusili peyotl,

pak přišla marihuana, s Burroughsem jsme začali experimentovat s heroinem. Pak začala kampaň vlády proti drogám i marihuaně. V 50. letech začalo díky Gary Snyderovi, který lezl po horách, ekologické hnutí. Pak přišlo hnutí proti válce ve Vietnamu, pacifismus, buddhistický anarchismus. Snyder nás učil meditovat a překládal čínskou poezii. Tenkrát lidi buddhismus považovali za něco lacině excentrického. V 60. letech začali lidi jezdit do Indie a Asie a studovali tam a překládali z tibetštiny nebo z hindí. Hnutí homosexuálů podnítilo i vznik feminismu. Kerouac se hodně zajímal o be-bop a blues a zařadil prvky černé kultury do své práce. Bojovali jsme s cenzurou. V roce 1957 začal proces proti vydání „Kvílení" a v roce 1962 jsme vyhráli proces o publikaci „Nahého oběda". Mezitím ale šlo i o „Milence Lady Chatterlyové" D. H. Lawrence, „Obratník Raka" Henry Millera a ve všech těch případech nakladatelství Grove Press vyhrálo.

Cenzuru tu ale máme pořád. NapříHad „Kvílení" a „Kaddiš" a .Amerika" se v masmediích stále nesmí vysílat mezi šestou táno a osmou večer.

Jak se díváte na budoucnost knih v kybervěku?

Ginsberg: Knihy budou pořád, můžeš je hmatat, cítit. Navíc, moje poezie na Internetu (WWW) být nemůže pro „obscenitu", takže se o to ani nestarám, ani mne to netrápí. A nenajdeš tam ani Millera, Geneta, atd. Tam je taky cenzura.

A co časopisy?

Ginsberg: Buddhistický orientované Shambhala Sun, Tricycle, ty jsou dobré. Možná, že se nějak změní, ale má to co dělat s monopolistickými tendencemi elektroniky. Budou-li na WWW, bude to jen dobře. I když mi vadí, že hodně lidí nemá na počítače.

Ve sbírce Holy Soul Jelly Roli je báseň „After Lalon". Na konci píšete: „Ztratil jsem svou šanci a prohrál jsem... Allen Ginsberg varuje, nesledujte mou cestu k vyhynutí." O jaké ztracené šanci tu píšete?

Ginsberg: O Vysvobození. O Nirváně. Je to dvojsečné slovo. Sútra Pradžnaparamita říká: „Není nirvána. Není moudrost. Není připoutání, protože není nepřipoutání." Vysvobození tkví v uvědomění, že neexistuje nějaké speciální vědomí, a že ta naše obyčejná mysl je tam, kde je a kde má být. Měl-li jsem šanci a ztratil ji znamená, že se vzdávám ambice dosáhnout vysvobození, stejně jako myšlenky, že nejsem svobodný. Dělám si srandu, ale zároveň to myslím velice vážně.

Jinak, měl jsem asi dávat víc pozor, co mi říkali mí učitelé a strávit jednou celé tři roky někde v tibetském Hašteře. Neudělal jsem to a ztratil svou šanci. To v tom je také.

Jak byste si představoval svůj posmrtný život, je-li jaký?

Ginsberg: Normálně. Běžně, říkal bych zase co si myslím. Později bych ale zase zjistil, že lidi matu. Poslední básně, které jsem napsal, byly o „prasatech západu, která žerou stále víc sádla", a jedna se dokonce jmenovala „Exkrement". Říkal jsem si, ježíš, jak mi to můžou lidi ještě brát? Nezašel jsem až moc daleko? Já si myslím, že to je sranda, ale někteří lidé si to nemyslí.

Jak byste chtěl, aby se na vás pamatovalo?

Ginsberg: Poezií a hudbou. Stačilo by mi, aby si lidi pamatovali pár veršů z „Kaddiše": „O matko, s dlouhým černým plnovousem kolem vagíny, s břichem staveb a továrních komínů..". To se mi líbí. To zní jako fdmová montáž Ejzenštejna.

Chodíte do kina? Máte rád filmy?

Ginsberg: Chodíval jsem, ale teď už nechodím. Kouknu se z okna a tam se odehrává to největší Kino.

Ptal se, překládal, fotil a sestavoval V. M.

VOTOBIA právě vydala „Interview s Allenem Ginsbergempro Gay Sunshine", a knihu o Williamovi Butroughsovi „Neviditelný muž" s mnoha dalšími podrobnostmi ze života A. Ginsberga

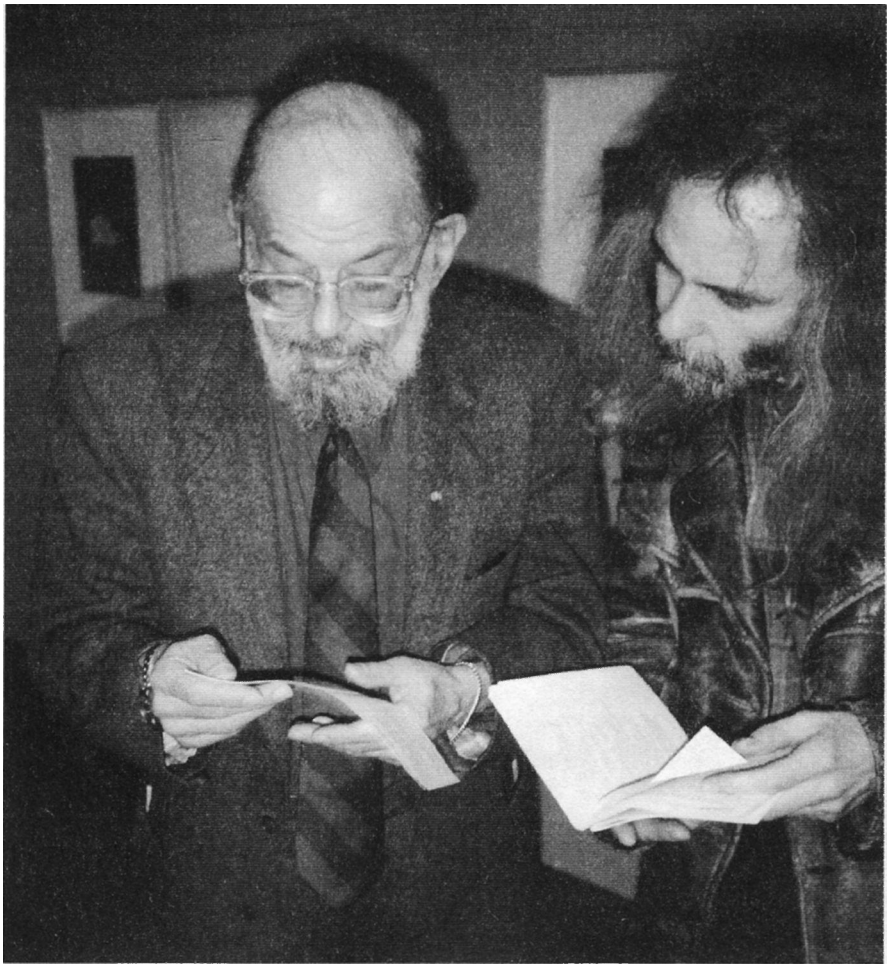

ALLEN Ginsberg

VIZE Dr. ALPERTA alias RAM DASSE

(Následující záznam Ram Dassovy „psychedelické zkušenosti", která se odehrála počátkem 60. let na iniciačním večírku v kuchyni bostonského bytu Timothy Learyho, pochází z jeho knihy Be Here Now, která se mezi tím stala klasikou. Alpert tehdy od Dr. Learyho dostal svých prvých 10 miligramů psilocybimu syntetikapřipraveného z „kouzelné houby" švýcarskou farmakologickou firmou Sandoz. Jak jako pro Learyho i pro R. Alperta se vizionářská zkušenost stala jakousi odpalovací rampou do fascinujícího kosmu vlastní duše: byla inspirací k jeho duchovni proměně.)

Hluboký klid prostoupil mou hvtost. Koberec se vesele vlnil, obrazy se na mě smály, všechno mě rozfádosťňóvalo. Najednou jsem si všiml, že asi osm stop ode mne stáia nějaká postava, ještě před chvílí tu nikdo nebvl a teď... Zíral jsem do toho příšeří a koho tam nevidím: byl jsem to já sám. oblečený v profesorském taláru. Vypadalo to, jako by se ta část mne, která bvla profesorem na Harvardu, ode mne oddělila a ted tu odtržená a samostatná stala kus ode mne. ..Zajímavá halucinace", pomyslel jsem si. „Sice jsem se musel hodně snažit, než jsem se ke svému profesorství dopracoval, ale budiž — ve skutečnosti se bez něj mohu obejít."

Opět jsem se zadíval do příšeří a postava se znovu proměnila. „Ale to jsem zase já" pomyslel jsem si stejně překvapeně jako dřív. O své profesorství už jsem přišel, ted se ode mne odtrhl jiný aspekt mne samého, který bych mohl nazvat sociálně kosmopolitní. „OK, tak i tohle ode mne odchází," řekl jsem si. A tak to šlo dál. Postava se neustale proměňovala a já v v těch různých aspektech vždvckv poznával sám sebe: bvl jsem tu jako psychiatr, hráč na ceiio. jako pilot, jako milenec a tak dál. Po každé isem se ujišťoval, že bez tohoto aspektu já se nějak mohu obejít, a on záhv zmizel. A pak se přede mnou zjevila postava, která bvla ztotožněním mého Richard--Alpertovství, byla mou základní identitou. Ted tu stal „Richard" - to jméno, které mi dali rodiče, vždycky patřilo ke mně.

Pot se řinul z mého čela, protože teď už jsem st nebyl tak jist, jestli se i bez něho obejdu. „Jaké peklo, ale budiž: vzdám se i bytosti Richarda Alperta. Koneckonců, vždycky lze sehnat nějakou jinou sociální identitu. Alespoň moje tělo mi zůstává..." Ale zakřiknul jsem to. Jakmile jsem se podíval dolů, abych se o existenci svého těla přesvědčil, moje nohy byly pryč. Mizely postupně moje údy, pak celé tělo, a tam, kde jsem ještě před chvílí seděl, byl jenom gauč. Vypařil jsem se! Byl to pocit tak hrozný, že se v mém krku formoval výkřik zděšeni. S otevřenýma očima jsem se díval tam, kde sedělo mé tělo a ono tam nebylo! Měl jsem pocit, že musím každou chvíli zemřít, a při tom jsem neměl žádnou víru v život po opuštění těla. Bez profesorství i beze všeho dalšího ano, ale bez těla? Já svoje tělo potřebuji! Panika rostla, mým tělem pronikal adrenalin, ústa jsem měl vyschlá. Při tom všem jsem však uvnitř sebe, někde tam vzadu, slyšel takový milý hlas, který se mne mile, skoro až rozmarné ptal: „No, a proč jsi nemyslel na zadní vrátka?"

Kdvž jsem se konečně soustředil na jeho otázku, pochopil jsem. že všechno pod čím jsem dosud poznával sám sebe bylo prvč. Zmizelo i moje tělo — přesto jsem byl při plném vědomí! Ale nejen to: ono vnitřní bdělé Já pozorovalo celé to drama. Všechnu tu paniku a zděšení, s klidným soucitem. Pocítil jsem najednou zvláštní druh klidu: utišení tak hluboké, jaké jsem dosud nikdy nepoznal. Právě jsem našel to místo, kde jsem existoval zcela nezávisle na společenské nebo fyzické identitě. Našel jsem lá mimo život a smrt. Ale poznal isem ještě něco jiného: poznal isem. že *run.* Bvla to SDÍŠ moudrost, než pouhé vědění. Strach se změnil v povzneseni. Vvběhl isem ven do sněhu a smal se. lak všude kolem *viti* a tanči sněhové vločkv. Noc se Domaiu proměňovala v clen a já se ulici prodíral domu přívaly nové napadaného sněhu a poslouchal, jak mi můj nové objeveny vnitřní hlas říká: „Být šťastný je OK."
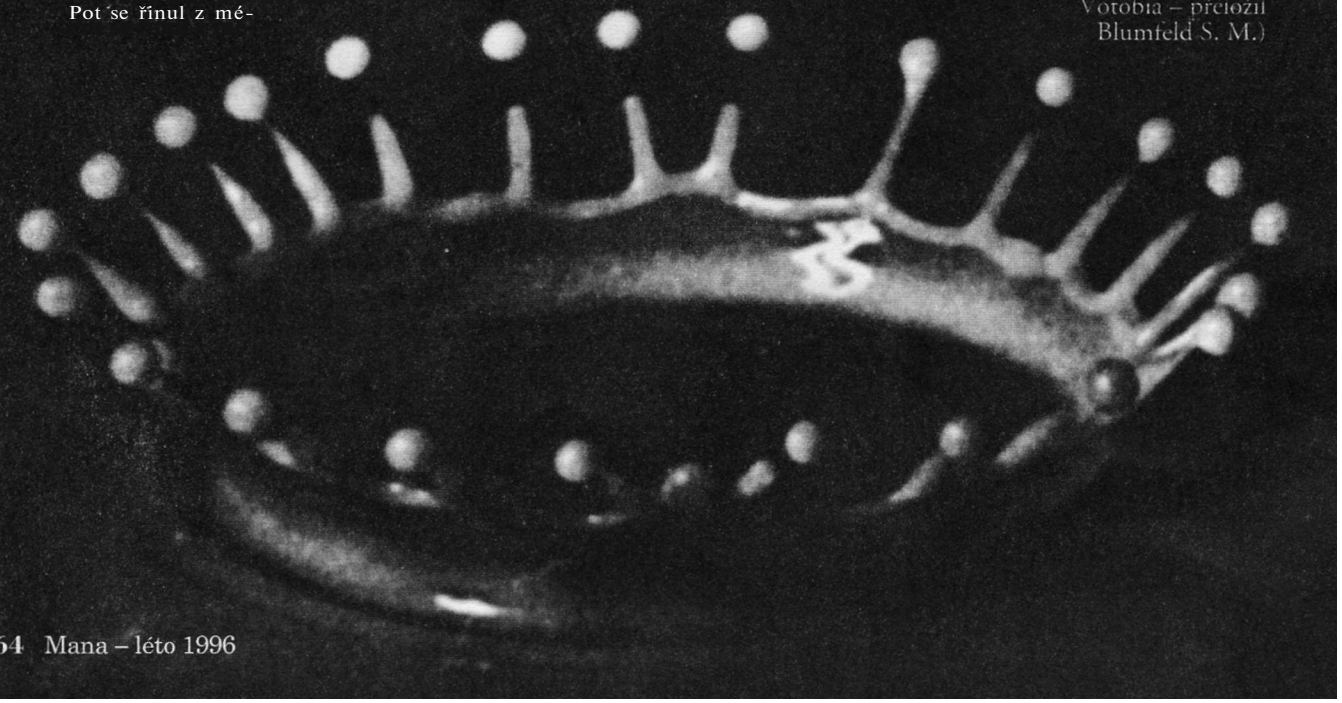
(Z *Be Here Noiv-* Ram Dassova bestselleru, který k českému Vydání připravuje nakladatelství Votobia – přeložil Blumfeld S. M.)